

শ্ৰীশ্ৰীবংশীগোপাল দেৱৰ চৰিত্ৰ

ৰমানন্দ দ্বিজ ৰচিত ।

শ্ৰীশ্ৰীশঙ্কৰদেৱ লাইব্ৰেৰী

গুৱাহাটী—অসম ।

শ্ৰীশ্ৰীবংশীগোপালদেৱৰ চৰিত্ৰ

ৰমানন্দ দ্বিজ ৰচিত

শ্ৰীমহেশ্বৰ নেওগ এম্. এ.
অধ্যাপক, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
সম্পাদিত

প্ৰথম তাঙৰণ
১৮৭২ শক

শ্ৰীশ্ৰীশঙ্কৰদেৱ লাইব্ৰেৰী
পঞ্চবটী আশ্ৰম, পোঃ ট্ৰিবিউন
গুৱাহাটী : অসম

প্ৰকাশকৰ নিবেদন

—:(.):—

শ্ৰীশ্ৰীৰংগোপালদেৱৰ চৰিত্তৰ্ণনি ছপা কৰা কথাটি পোনতে আমাৰ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ প্ৰধান অধ্যাপক ডক্টৰ শ্ৰীযুত বাণীৰাম কাকতি ডাঙৰীয়াৰপৰা ওলায়। তেখেতৰ দিহামতে অধ্যাপক শ্ৰীযুত মহেশ্বৰ নেওগে পুথিখনি সম্পাদনা কৰি আমাক প্ৰকাশ কৰিবৰ বাবে দিয়ে। সেই বাবে দুয়োজনো অধ্যাপক আমাৰ বিশেষ শলাগৰ পাত্ৰ। তদুপৰি কামৰূপ অনুসন্ধান সমিতিয়ে তেওঁলোকৰ হাতত সংৰক্ষিত চৰিত্ৰৰ সাঁচিপতীয়া নকলটি ধাৰলৈ দি সম্পাদকক সহায় কৰি ধন্যবাদো হৈছে। আমি আশা কৰিছো, ভৱত-বৈসংস্ৰগণে পুথিখনি আদৰ কৰিব।

গুৱাহাটী

৩ আঘোণ, ১৮৭২ ৰক

শ্ৰীপ্ৰসন্ননাৰায়ণ ভাগৱতী

সম্পাদকৰ পাতনি

পুথিৰ আঁতি-পুৰি—যিখনি সাঁচিপতীয়া পুথিবপৰা মহাপুৰুষ
শ্ৰীগোপালদেৱৰ চৰিতখনি ছপা কৰি উলিওৱা হৈছে, সেইখনি পণ্ডিত
৮হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে আউনীআটি সত্ৰৰপৰা সংগ্ৰহ কৰি কামৰূপ
অহুসন্ধান সমিতিৰ পুথি-ভঁৰালত সংৰক্ষণ কৰিছিল। বৰ্তমানে কামৰূপ
অহুসন্ধান সমিতিৰ বিষয়-ববীয়াসকলৰ সৌজন্যত ডক্টৰ শ্ৰীযুত বাণীকান্ত
কাকতি আৰু ডক্টৰ শ্ৰীযুত বিৰিঞ্চিকুমাৰ বৰুৱাদেৱৰ যোগেদি পুথিখনি
পাই ছপাশালৰ বাবে যুগুত কৰি উলিওৱা হ'ল। সাঁচিপতীয়া পুথি-
খনিৰ লিপিকাৰ হলিবাম; এওঁ আউনীআটি সত্ৰৰ অষ্টম (আনমতে
নৱম) সত্ৰাধিকাৰ ৮পদ্মপানিদেৱৰ শিষ্য। বৰ্তমান সত্ৰাধিকাৰ শ্ৰীশ্ৰীহেমচন্দ্ৰ
দেৱ গোস্বামী প্ৰভুৰপৰা পোৱা হু মতে পদ্মপানিদেৱ ১৭২৬-ৰেপৰা
১৭৪০ শকলৈকে এই চৈধ্য বছৰ সত্ৰাধিকাৰ আছিল। গতিকে পুথিৰ
অস্তুত থকা লিপিৰ শক “বিশ্ব বিশ্ব মূনি জাহ্নব”ৰ শুদ্ধ পাঠ হ'ব “বিশ্ব বিশ্ব
মূনি চন্দ্ৰ” অৰ্থাৎ ১৭০০ শক। মুঠতে, পুথিখনিৰ বয়স ১৪০ বছৰ।
ঠায়ে ঠায়ে কোনো শব্দৰ পাঠ নষ্ট হৈছে আৰু কোনো ঠাইত আমি শুদ্ধ
পাঠ উদ্ধাৰ কৰিব পৰা নাই। এনে ঠাইত যথাক্ৰমে তৰা-চিন আৰু
বন্ধনীত প্ৰশ্ন চিন দিয়া হৈছে। শ্ৰীমতী নিশালা নেওগে প্ৰায় গোটেইখনি
পুথি সাঁচিপতাৰ নকল কৰি উলিয়াই দিয়ে। ১৮৪০ শকৰ “বাহী”ত
‘শ্ৰীভৱানন্দ পাঠকে’ “বিজুলী” নামৰ প্ৰৱন্ধাবলীৰ মাজত এই পুথিখনিৰ
বহুল বিৱৰণ দিছিল। ইয়াৰ আগতে ১৮১১ শকত এইখনি চৰিতৰ
ওপৰতে ভেটি কৰি ৮দত্তদেৱ গোস্বামীয়ে গোপালদেৱৰ এখন চৰিত
গথত লিখাই ছপা কৰায়।

চৰিতকাৰৰ পৰিচয়—এই চৰিতখনৰ ৰচক ৰমানন্দ দ্বিজ। আমাৰ চৰিত-সাহিত্যত আৰু এজন ৰামানন্দ দ্বিজ আছে। সেইজন হ'ল ভৱানীপুৰীয়া গোপাল আতাৰ শিষ্য শ্ৰীৰামদেৱ “ভাটী আতা”ৰ, পুত্ৰ, আঁহতঙুৰি সত্ৰৰ অধিকাৰ। তেওঁ শব্দ-মাধৱৰ এখনি আৰু ভৱানীপুৰীয়া গোপালৰ এখনি চৰিত ৰচৈ। তেওঁ আৰু আমাৰ বংশী-গোপালদেৱৰ চৰিত লিখোতা ৰমানন্দ দ্বিজ একেজন ম'হুহ নহয়।

বংশীগোপালে কাঁঠীকুচিত সত্ৰ কৰি থাকোঁতে বিষ্ণুভাবতী নামে এজন ব্ৰাহ্মণে তেওঁত শৰণ লয়হি। ভাৰতীয়ে বংশীগোপালৰ সাহচৰ্য্য কৰাৰ বাবে “বোধ”ই তেওঁক প্ৰাণে মাৰিব খোজাত গোপালদেৱে তেওঁক জকাইচুকৰ বৰলক্ষৰ তত্ত্বাৱধানত ৰখাব লগীয়া হৈছিল। এই ভাৰতীয়েই ৰমানন্দ দ্বিজৰ পিতামহ। কাঁঠীকুচ-কলাবাবা এৰি বংশীগোপাল ডেবেৰাপাৰলৈ যাত্ৰাতে বাটতে ৰমানন্দৰ মাতামহ জলীকেশে তেওঁক বহুত শিগ্গেৰে সৈতে লগ ধৰিছিল। বিষ্ণুভাবতী আৰু হৃষীকেশ দুয়োজনই বংশীগোপালৰ বিশেষ প্ৰিয়পাত্ৰ আছিল। বংশীগোপালৰ অগ্ৰাহতে জলীকেশ “ধৰ্মধাৰী মহন্ত” হয়।

ৰমানন্দৰ পিতৃ পদ্মপাণিও বংশীগোপালৰ শিষ্য। এওঁ বৰ কৰ্ম-চতুৰ আছিল আৰু গুৰুৰ কাষত থাকি কাষেৰে তেওঁক পৰিতুষ্ট কৰিছিল। গুৰুজন স্বৰ্গী হোৱাৰ পিছত মিশ্ৰ গোসাঁয়ে এওঁকেহে অস্থৰ্জ্জল কৰা গাঁতৰ ওপৰত ভেঁটি বান্ধি ঘৰ সাজিবলৈ দিছিল।

গোপালদেৱৰ মৃত্যুৰ সময়ত ৰমানন্দ ল'ৰা-মানুহ। শেষ কালত গুৰুজনৰ অস্থগ হৈ মূৰ ঘূৰাই পৰিবৰ সময়ত নানা ভকতে হেঁচা মাৰি ধৰি ল'ৰা ৰমানন্দক আধা-মৰা কৰিছিল, এজনে হাতেৰে সাৰটি ধৰিহে বেচেৰাক বক্ষা কৰিলে। বংশীগোপালে একান্তভাৱে মগ্ন চিন্তেৰে মাধৱদেৱ, জয়দেৱ, কবীৰ আদি সত্ৰৰ চৰিত কোৱা ৰমানন্দই নিজ কাণে শুনিছিল আৰু নিজ চকুৰে দেখিছিল। খাগটিয়া নামে আতাই ৰমানন্দক

গোপালৰ ওচৰত পদ পঢ়িবলৈ দিযে আৰু বমানন্দৰো পৰিচিত হৈ তেওঁকে প্ৰাণ-শুক মানি লয়। বংশীগোপালৰ ভতিজাক জয়হৰিদেৱে বমানন্দক অধক্ৰান্তত পঢ়িবলৈ পঠায় আৰু বনমালীদেৱৰ লগতো কিছুকাল থয়। বমানন্দই জয়হৰিৰে একেলগে ভাগৱতৰ বস পান কৰিছিল আৰু গোপালৰ সত্ৰলৈ আহি শ্ৰীভাগৱত কয় অৰ্থাৎ সত্ৰৰ ভাগৱতী হয়। এওঁ কেইবা পনিও পুথি ৰচনা কৰিছে—পদ্মপুৰাণৰ উত্তৰাখণ্ড, বৈষ্ণৱায়ুতৰ গোৱিন্দ-স্তোত্ৰ আৰু ভাগৱতৰ প্ৰথম স্কন্ধৰ চাৰি অধ্যায়ৰ পদ আৰু আন গ্ৰন্থ। চৰিতৰ এঠাইত তেওঁ কৈছে—

শঙ্কৰ মাধৱ কথা

পদ-বন্ধে লিখি আছে।

দেখি মঞি আত নকহিলো। ১২৭৪

বমানন্দৰ এই পুথিবোৰ এতিয়াও আমাৰ দৃষ্টি-গোচৰলৈ অহা নাই। কিন্তু তেওঁৰ নিজা বিৱৰণৰপৰা আৰু লিখাৰ ধৰণৰপৰা ক'ব পাৰি, তেওঁ গোপালদেৱ চৰিত ৰচিবৰ বাবে অতি উপযোগী লোক হৈছে। তেওঁ নায়কৰ জীৱনৰ অনেক কাৰ্য্য-কথা নিজে দেখিছে-শুনিছে আৰু আনবোৰ বিষয়ত জনা-বুজা “বুদ্ধ সঙ্গীসৰে” কোৱাৰপৰা লৈ চৰিত ৰচনা কৰিছে। তেওঁ নিজে চৰিতখনিৰ প্ৰাণ-বস্তৰ মাজত সোমাই পৰা বাবে সি কবিস্বয় হৈ উঠিছে। সেই সময়ৰ ধৰ্ম্ম সমাজ আদিৰ ছবি দাঙি ধৰাৰ উপৰিও চৰিতখনিৰ বিশেষ বিভূতি হ'ল শঙ্কৰী সম্প্ৰদায়ৰ বিস্তাৰৰ অকুণ্ঠিত বিৱৰণ। কোনো কোনো চৰিত-ৰচকৰ বিভেদ-ভাবে বমানন্দৰ মুকলি মনস্ত ঠাই পোৱা নাই।

হৰিবৰ বিপ্ৰ— বংশীগোপালৰ পিতামহ হৰিবৰ বিপ্ৰ (বৰদোৱাৰ ওচৰৰ ?) ব্যাঘ্ৰপিণ্ডা গাৱঁৰ গ্ৰামেশ্বৰ (ভূঞা) আৰু সকলো পণ্ডিতৰ অগ্ৰগণী। তেওঁৰ যেনেকৈ এফালে হাতী-ঘোঁৰা আদি অশেষ সম্পত্তি, আন ফালে তেনেকৈ তেওঁ “ভাৰত পুৰাণ পদ কৰিছা বিস্তৰ।” হৰিবৰ বিপ্ৰৰ ভণিতা থকা দুখন পদ-পুথি আছে—জৈমিনীয় অখৰেধপৰ্ক মহাভাৰতপৰা

লিখা “বক্রবাহনৰ যুদ্ধ” আৰু বামায়ণবৰণা গ্ৰন্থিত “লব-কুশৰ যুদ্ধ”।
৮শিৱনাথ ভট্টাচাৰ্য্যৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত “বক্রবাহ-পৰ্ক”ত বিপ্ৰ হৰিহৰ
বুলি ছপা হ’লেও পুথিখনিৰ বচকৰ প্ৰকৃত নাম হৰিবৰ বিপ্ৰাহে হ’ব
লাগে। এই হৰিহৰ বিপ্ৰই গোপালৰ পিতামহ। এওঁ কামৰূপ-
কমতাৰ বজা তুলুভনাবায়ণৰ সমসাময়িক।—

জয় জয় নৃপতি

তুলুভনাবায়ণ ৰাজা

কামপুৰে ভৈল বীৰবৰ।

সপুত্ৰবান্ধৱে নিতে

স্থখে ৰাজ কৰন্তোক

জীৱন্তোক সহস্ৰ বৎসৰ ॥

তাহান ৰাজ্যত থিত

সাধুজন মনোনীত

অশ্বমেধ বিৰচিত সাৰ।

বিপ্ৰ হৰিবৰ কই

গৌৰীৰ চৰণ সেই

পদবন্ধে কৰিলো প্ৰচাৰ ॥১২২॥

“লব-কুশৰ যুদ্ধ” বিষয়-বস্তৱ ফালবৰণা “বক্রবাহৰ যুদ্ধ”ৰ লগত একে
ধৰণৰ—দুইখনিতে অশ্বমেধ যজ্ঞ-প্ৰসঙ্গত পিতৃ-কুলৰ লগত পুত্ৰৰ যুদ্ধৰ
বৰ্ণনা দিয়া আছে। “লব-কুশৰ যুদ্ধ”ৰ এঠাইত এই তুলনাৰ ইঙ্গিতো দিয়া
আছে।—

জয় মুনি বদতি সুনিয়ে জয়জয় ;

ৰামঠেৰ বাপুতৰ এহি যুদ্ধচয় ॥

ৰামক জিনিল জেন লব কুস সৰে।

অজুনক জিনিলেক মণিপুৰখৰে ॥১৩॥

কামৰূপ অহুসন্ধান সমিতিত সংৰক্ষিত, :কেশৱকান্তসিংহ যুৱৰাজৰ
পত্নী ৰাণী মাহিৰী দেৱীৰণা পোৱা, বিতোপনকৈ চিত্ৰিত “লব-কুশৰ

১। কামৰূপ অহুসন্ধান সমিতিৰ সাঁচিপত্ৰীয়া পুথি।

২। কামৰূপ অহুসন্ধান সমিতিৰ সাঁচিপত্ৰীয়া পুথি।

যুদ্ধ” পুথিখনি অসম্পূৰ্ণ। তাৰ ভিত্তবত হৰিবৰ বিপ্লৱ নামটোৰ বাহিৰে কবিৰ আন পৰিচয় নাই। এই পুথিত প্ৰাক্-শকবী যুগৰ বিশেষ বৈয়াকৰণিক ৰূপ হৈব'-যুক্ত অতীত। * ব্যৱহৃত হৈছে।—

সিখিবাৰ সবচয় সাকলিবো বণে।২৭১

সনাইবাৰ সবে তাৰ মাথা নিলা কাটি।৩০২

ইয়াৰপৰা “লৱ-কুশৰ যুদ্ধ” প্ৰাক্-শকবী ৰচনা বুলি, আৰু সেই পুথি “বৰুৱাহ-ৰ যুদ্ধ”ৰ কবি একেজন হৰিবৰ বিপ্লৱ বুলি অহুমান কবিৰ পৰা যায়। তেওঁৰ ৰচিত “পুৰাণ পদ”ৰ বিষয়ে অৱশ্যে একো জনা নাযায়।

গৌপালৰ জন্ম ৰাজ্যকাল—হৰিবৰ আচাৰ্য্যৰ মাজু পুত্ৰৰ নাম ধৰ্ম্মাই, ধৰ্ম্মমাই, বলভদ্ৰ বা বলদেৱ। “আচাৰ্য্য” (?) হিছাপে এওঁৰ বহুতো “শিষ্য” আছিল! চুৱেনমুং গড়গঞা ৰজাৰ দিনত ১৪৬৮-৬৯ শকত নবনাৰায়ণৰ কোচ সৈন্তই চিলাৰায়ৰ সেনাপতিত্বত সোণকোষ, টেমনি, বোটা, বাৰদলাইদি আগ বাঢ়ি অসম ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰে। চিলাৰায় বৰ পৰাক্ৰমেৰে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰৰ তামোলবাৰী পৰ্য্যন্ত পায়গৈ। পিছলা নৈৰ পাৰৰ গড়ৰ যুদ্ধত কোচ সেনা আহোমৰ হাতত পৰাস্ত হৈ ছেদেলি ভেদেলি হৈ পলায়। এনে সময়তে শঙ্কৰদেৱ আদিয়ে আহোম ৰাজ্য এৰি কামৰূপলৈ গতি কৰে। * এই সময়তে বৰনোৱা টেমনিৰ ভূঞা আৰু ভূঞাৰ অধীনৰ লোক ৰজাই উজনিৰ নানা ঠাইলৈ তুলি নিয়ে। বলভদ্ৰও প্ৰায় সৰ্বস্বাস্ত হৈ ভাৰ্যা যমুনাদেৱীৰে এই আপাহতে উত্তৰ লখীমপুৰৰ (ধূৱাহাটাৰ ওচৰৰ ?) মালীপুৰ নামে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰৰ এডোখৰ ঠাইত ব'লগৈ। তাতে ১৪৭০ শকত ফাগুনী

৩। Dr. B. Kakati : Assamese—Its Formation and Development, pp. 24, 796.

৪। শ্ৰীমহেশ্বৰ নেওগ-লিখিত “শ্ৰীশঙ্কৰদেৱ”, ৪২ ছোৱ চাওক।

পূৰ্ণিমাৰ দিনা বৃহস্পতিবাৰে ষমুনাৰ গৰ্ভত গোপালৰ জন্ম হয়। জন্মৰ
দুইমাহৰ পিছতে গোপালে পিতাকক আৰু তাৰো কিছু দিন পিছত
মাতৃদেৱীক হেৰুৱায়, আৰু বায়েকৰ যত্নত থাকি ডাঙৰ-দীঘল হয়।
অসমীয়া জন-বিশ্বাসমতে বৰথেকেৰা আৰু কুঁৱেলতাৰ ফুল আৰু মেৰুৰীৰ
শিং দেখা পালে মানুহৰ বাজ-সম্পদ মিলে। গোপালেও সৰুতে গৰু
চৰাই ফুৰোঁতে সেইবিলাক দেখা পাইছিল; বায়েকে পাছে কিবা
অমঙ্গল হয় বুলি ভায়েকৰ গাত ঔষধ ঘঁহি বন্ধা-ময়ৰ বান্ধি দিছিল।
দুখীৰ দুখী অৱস্থাবে গোপালে এজন ব্ৰাহ্মণৰ ওচৰত পঢ়ি গীতা পৰ্য্যন্ত
শিক্ষা লাভ কৰে।

শঙ্কৰদেৱেৰে সাক্ষাৎকান—খন নিমিলে বিষয় কৰিবলৈ বামণৰ
চোৱালী নাপায়; সেই কাৰণে দন ঘটাবলৈ গোপালে নাৱেৰে বেপাৰ
কৰি ফুৰা কেইজনমান মূদৈৰ নাৱত উঠি ভটীয়াই যায়। লক্ষ্মীনাথ
বেজবৰুৱাৰ মতে ধুৱাহাটৰ এই মূদৈসকলে উজ্জ্বলিত ভক্তি-ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ অৰ্থে
এজন বিশিষ্ট ভক্ত বিচাৰি পাটবাউসীত থকা শঙ্কৰদেৱৰ কাম চাপে।
সেই চলতে শঙ্কৰ আৰু গোপাল দুয়ো দুইবোৰ প্ৰতি বৰকৈ আকৃষ্ট হয়।
শঙ্কৰৰ লগতে থাকিবলৈ ইচ্ছা কৰাতো মূদৈসকলে গোপালক ঘৰলৈ ঘূৰাই
লৈ যায়। গুৰুজনে গোপালক উপদেশ দিলে পিছত ধৰ্ম ল'বলৈ। কথা-
গুৰুচৰিতত আছে, বামৰাম, মাধৱদেৱ, নাৰায়ণ ঠাকুৰ আদি ভক্তসকলে
শঙ্কৰদেৱক ভক্তি-ধৰ্মৰ ভিত্তিযাতৰ কথা সোধাত তেওঁ কৈছিল, 'বোলে
মোৰ বৰাপোত : দুই নাতিত : আৰাসবৰ আজ্ঞা দহ বাহুজনেও ধৰিব :
জ্ঞানশিক্ষাৰ্থে লৈ অনেক তৰিব তৰাব : বোলে বৰাপো আৰু পুৰ

৫। “শ্ৰীশঙ্কৰদেৱ আৰু শ্ৰীমাধৱদেৱ”, পৃষ্টি ১২২—১২৬। বৰ্তমান চৰিতত
শঙ্কৰদেৱক “বৰদৰ গ্ৰাম”ত দেখা বুলি লিখিছে। “সন্ত সন্দ্বাদ কথামতে আকৌ
খোমালোৰত (ধুৱাহাট) এই সাক্ষাৎ হয়। দুইটা উক্তি সত্য নহয়।

মেশবতে দুই ব্রাহ্মণ আঁচৰ পাচে আহিব : জাত পৰাই জ্ঞান কৰা :
আশ্রম নিবাস্রম ভাগৱতি ধৰ্ম প্ৰবৰ্ত্তাই জিৱ নিস্তাৰিব : আৰু বেলগাছে
ধূৱাহটাত মদনগোপাল থৈ আহিচো কৈ দিবা তানে আঁজা লৈ অনেক
সাধা বাঢ়িব ॥” * ইয়াত বংশীগোপালৰ কথাৰে কোৱা হৈছে ।

বংশীগোপালৰ সম্প্ৰদায়-লাভ—নিজ দেশলৈ ঘূৰিলেও গোপালৰ
মন চিত্ত সকলো শঙ্কৰৰ লগতে থাকি গ’ল । বাই-ভিনিহি আৰু বন্ধু-
বান্ধৱক কৈ বিখাৰ প্ৰস্তাৱৰপৰা নিষ্কৃতি লাভ কৰি তেওঁ কিছুদিন ৰামদাস
নামে বৈষ্ণৱৰ (মাধৱদেৱৰ বৈনায়েক ৰামদাস নহয়) সঙ্গ লৈ হৰি-কথা চৰ্চি
থাকিল । ৰামদাস তাৰপৰা আন ঠাইলৈ গ’লত তেওঁ বাঁহী বজাই নাম
গাই ফুৰে, তেতিয়াৰপৰাই গোপালৰ নাম বংশীগোপাল হয় । এই সময়ত
“বোধ”সকলে তেওঁক বৰ আত্মকাল কৰে । বংশীগোপালে শৰীৰক কষ্ট দি
ভক্তি-ভাব সজাগ ৰাখিবৰ যত্ন কৰিছিল । কেতিয়াবা গাঁত খানি তাত
সোমাই নাম লৈ আছিল, তেনে কৰোঁতে মিছিমি বাগুণে চাউল-পাত দি
তেওঁৰ যতন লৈছিল । তেতিয়াও ভক্তি ধৰ্মৰ ঘাই ঢলে স্পৰ্শ নকৰা অসম
অঞ্চলত প্ৰবৃত্তিৰ দাস, অন্ন যোনিৰ বিচাৰ নথকু ব্যভিচাৰী “ভকত” দেখি-
শুনি বংশীগোপালে পছিমৰ মহাস্থলৰ সঙ্গলৈ যাবলৈ বাহা কৰে আৰু
লুইতৰ চাঙিনী ঘাটত ভাটী মুৰা মূদৈ নৱত উঠি বৰপেটাৰ মাধৱদেৱৰ
থানত উপস্থিত হ’লগৈ, আৰু জনালে, সেই থান আৰু দামোদৰ, সঙ্গলৈকে
তেওঁ আহিছে । “শ্ৰীভাগৱত শাস্ত্ৰ শঙ্কৰৰো মত”— ইয়াকে গ্ৰহণ কৰাই
তেওঁৰ উদ্দেশ্য । মাধৱে থান মান দি বংশীগোপালক ৰাখিলে । কিছু
দিনৰ পিছত তেওঁ তাৰপৰা দামোদৰৰ সঙ্গলৈ গ’ল আৰু সম্ভৱ সম্প্ৰদায়, শৰণ-
ভজন ভক্তি প্ৰাৰ্থনা কৰাত দামোদৰদেৱে ক’লে, “ওৰেবা বামুদেৱ নামে সন্ত,
তাস্তে হস্তে কৃষ্ণ দেৱ বুলি জানিলো । ভক্তিৰ ক্ৰম নজানিলো । আবে
শ্ৰীশঙ্কৰ হস্তে আঁজা পাৱা ভাগৱত-মত শৰণ-ভজন ভক্তি জানিলো ।

মালা-মন্ত্ৰকো মোক দিগা । এতেকে মোৰ গুৰু শব্দৰে জানিবা । তোমাক
দৃঢ় কৰি কহিলো । তুমিও ত্ৰিশঙ্কৰমত শ্ৰবণ-কীৰ্ত্তন কৰা ।” ১
ত্ৰিশঙ্কৰৰ লগত দামোদৰৰ কোনো ভেদ নাই ; ত্ৰিশঙ্কৰে “মোৰ দামোদৰ”
বুলিহে দামোদৰদেৱৰ কথা কৈছিল । এতিয়া, দামোদৰে গোপালক শ্ৰবণ-
ভঞ্জন ভক্তি “শঙ্কৰ-মত প্ৰমাণি কহিলা ।” ইয়াৰ পিছত গোপাল মাধৱৰ
থানত সাত বছৰ থাকি ত্ৰিশঙ্কৰৰ ধৰ্ম্ম-নীতি-বিষয়ক শিক্ষা লাভ কৰে আৰু
লোকসকলে কিভাবে শঙ্কৰৰ অনন্যশ্ৰবণ ধৰ্ম্ম গ্ৰহণ কৰিছিল তাকো মাধৱৰ
মুখে শুনি ল’লে । তেওঁৰ জীৱনৰ লগত মাধৱ আৰু দামোদৰৰ নাম জড়িত
হ’ল ।

ইহ পবলোকে মোৰ

দেৱ দামোদৰ গুৰু

জানিবাহা সকলে ভকত ।

বিচাৰ যুগুতি কথা

কহো অমি যথা তথা

তাক পাইলো আতা মাধৱত ॥৮ঃ০

অসম ৰাজ্যত একশৰণীয়া সন্ত সন্ত্ৰদায়ৰ প্ৰসাৰ—অসম
ৰাজ্যত ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰৰ উদ্দেশ্যে এজন উপযুক্ত লোক পঠিয়াবলৈ পূৰ্বতে
গুৰুজনেয়ে কৈছিল, তাকে স্বৰূপি মাধৱদেৱে দামোদৰদেৱেৰে আলোচনা
কৰি গোপালদেৱক উজনিলৈ যাবলৈ আজ্ঞা কৰে । উজনি দেশত পোৱা
মনোহৰ স্বৰূপি কিন্তু গোপাল কিছু দিন টলকা মাৰি থাকিল । মাধৱে
বাৰে বাৰে কথাটো কৈ থকাত গোপালে অগত্যা অসমলৈ যাত্ৰা কৰিলে ।
কিন্তু বোধৰ উপদ্ৰৱত পুনৰ বৰপেটালৈ ঘূৰিল । ইফালে পিছে উজনিৰ
ভূঞাসকলে ধৰ্ম্ম দিওঁতা গুৰু বিচাৰি মাধৱদেৱৰ কাষলৈ খেদা পঠালে ।
সিমানতো গোপাল ত্ৰিক্ষেত্ৰলৈ যাওঁ বুলিহে ওলাল । কিছু দূৰ যোৱাৰ
পিছত বাটতে অস্থখ হ’ল আৰু বপুঙ জগন্নাথেও তেওঁক অসম দেশলৈ
গৈ ধৰ্ম্ম প্ৰৱৰ্ত্তাই থাকিবলৈ আদেশ কৰিলে ।—

১ । গোবিন্দদাস “সন্ত সন্ত্ৰদা” কথা, পাত ৬ । বৰ্ত্তমান চৰিত্ৰৰ পদ ১৫৩—১৫৫
চাওক ।

দামোদৰ মাধৱ প্ৰমুখ্যে বৈষ্ণৱ ।

আজ্ঞা বি শুনিলি সিটো মোহোৰ মনৰ ॥ ২০৪

গোপাল ঘূৰি আহি পোনতে দামোদৰৰ সত্ৰতে সোমাল । দামোদৰ
শুকৰে ক'লে,

কৃষ্ণৰ ইচ্ছা আঁমি মাধৱে সহিতে ।

যিখানি বুলিছো তাক লাগয় কৰিতে ॥ ২২০

মাধৱ দাসৰে মোৰে নাহি কিছু ভেদ ।

মাধৱেও গোপালক পাই মহা আনন্দ লাভ কৰিলে আৰু এইবাব
যদুমণি নামে আন এজন ব্ৰাহ্মণ ভক্তকো লগত দি গোপালক পুনৰ
অসমলৈ পঠালে মহাভক্ত শঙ্কৰ “মহাপুৰুষৰ ধৰ্ম লোকত দেখাই” মিলি-
প্ৰীতিৰে থাকিবলৈ ।

অসম দেশত যদুমণিদেৱে আখলিয়া গাৱঁত সত্ৰ পাতিলে ; বংশী-
গোপালে পোনতে নানা ঠাইত ঘূৰি (উত্তৰ লখীমপুৰৰ ?) কাঁহীকুচি
গাৱঁত সত্ৰ পাতি ব'ল । ভূঞাসকলে আদৰ-সাদৰ কৰি ধন দি মাটি
কিনি, পুখুৰী খানি, ঘৰ-বাৰী কৰি দিলে । বোধসকলে তেওঁত শৰণ ল'বলৈ
ঘোৱা মানুহক হাক দি ৰাখিব নোৱাৰি তেওঁলোকৰ লগৰীয়া এক কপটা
ব্ৰাহ্মণেৰে যোগ হৈ গোপালক বিহু খুৱাই আৰু খুঁচি-কাটি মাৰিবলৈ
চেষ্টা কৰিছিল । তাকে শুনি বৰদলৈ, তামূলী দলৈ আদি বাৰভূঞাসকলে
কলাবাৰী গাৱঁত সত্ৰ সজাই তেওঁক আড়ম্বৰেৰে তাতে থাপিলেগৈ ।
ভাগৱত-চৰ্চা, পদ-পাঠ, গীত গান, ওজা-পালিৰে গোপালে ভক্তি-ধৰ্ম
মনোমোহা কৰি তুলিলে । তেতিয়া বোধসকলেও তেওঁত শৰণ ল'লেহি,
দুখী-দৰিদ্ৰবেশৰা বকৱা-পণ্ডিত-লৈকে সকলো আকৃষ্ট হ'ল ।

ডেৰেবাপাৰ সত্ৰ ; আহোম বিষয়াৰ লছায়—কলাবাৰীত
ডফলাৰ ভয় দেখি শ্ৰীমন্ত গোপালে লুইতৰ কোষ চাই ডেৰেবাপাৰত সত্ৰ-
শাল পাতে । এই কাৰ্য্যত ড'বালী গোহাঁই আৰু স্মৰ (সোন্দৰ)

গোহাঁই নামে ছদ্মন আহোম বিষয়ই সহায় কৰিছিল। খোৰাবজাৰ দিনত ১৪৮১ শকত চিলাৰায়ৰ যুদ্ধত আহোম সৈন্য পৰাজিত হোৱাত এই সোন্দৰ বা আপচু গোহাঁই আন কেইজনমানেৰে কোচবেহাৰলৈ ওলক্ৰমে যাব লগা হৈছিল। ১৫২৪ শকত প্ৰতাপসিংহ ৰজা হোৱাৰ পিছত এওঁলোকক নৰনাথায়ণে মুক্তি দিয়ে। এওঁজনা ৰজাৰ দিনত হোৱা কছাৰী যুদ্ধত সোন্দৰ গোহাঁই সততে নিযুক্ত হৈছিল। ১৫৩৭ শকত সাতগাঁও কছাৰীয়ে এওঁক শেলেৰে খুঁচি মাৰে। ১৫৩৪ শকৰ ফাগুন মাহত প্ৰতাপসিংহ বুঢ়া ৰজাৰ আজ্ঞাৰে লাকুৰ বৰপাতৰ আৰু ভঁৰালী গোহাঁই ডফলাৰ লগত যুঁজিবলৈ যায়। ডফলাই বহুত ৰণুৱা বাটিলত দুইকো হুঁহুঁকি আহিবলৈ কোৱা হ'ল। এই সময়তে ১৫৩১-৩৭ শকমানত ডেবেৰাপাৰ সন্ন পতা হয় বুলি ধৰিব পাৰি। ১৫৫৬ শকত ৰূপ এচক, সোণ এচক দি বুঢ়াৰজাক বৰা উওৰকোলৰ বাৰভূঞাসকলক ভণ্ডি দক্ষিণ কোলত পতা হয় আৰু ডফলাগড় বন্ধাই ডফলাৰ পাল-সেৱাৰ নিঃশেষ বিহা হয়। সেই বছৰতে ভঁৰালী গোহাঁইৰ পুতেকহতে বাইজৰ জাত-কুল মৰা অভিযোগত তেওঁক পুত্ৰ সমষ্টিতে বধ কৰিবলৈ বুঢ়াৰজাই আদেশ দিয়ে। "

হেঙুলীয়া যদুমণি আৰু ভূঞা-পো। অনিৰুদ্ধ—বৰ্ত্তমানখনি চৰিত্ৰ আছে হেঙুলীয়া যদুমণিয়ে গৌত্ৰ মাত আৰু ভূঞাৰ পো অনিৰুদ্ধই প্ৰসঙ্গৰ পদ গাই গোপালৰ কলাবাৰী সত্ৰতে আছিল। সকলো ডেবেৰাপাৰলৈ ধোৱাৰ পিছত দুয়োজনে একাদশীত আছে ভাতে খোৱা বুলি আৰু "আৰু পুত্ৰ কিবা বোধবাদ বড়ে" বুলি গোপালদেৱে দুইকো ভ্যাগ কৰে। এই কথাৰ প্ৰমাণ আমি আন পুথিৰপৰা পোৱা নাই। মায়ামৰীচাসকলৰ আদি গুৰু অনিৰুদ্ধৰ চৰিত্ৰত তেওঁ বংশীগোপালৰ সত্ৰত থকা কথাৰ ফুটকে নাই। চতুৰ্ভুজ কাণ্ধস্থ-ৰচিত যদুমণি-বৰমানন্দ চৰিত্ৰমতে যদুমণি

৮। "অসম বুৰঞ্জী", অসম বুৰঞ্জী আৰু পুৰাতন বিভাগ (১৯৪৫), ২৬, ৮২, ১৪৭, ১৫০ ছেদ, কাশীনাথ ভাস্কৰী কুন্স, "আসাম বুৰঞ্জী", পৃষ্ঠা ৩২।

কিছুদিন ডেবেৰাপাৰত আছিল; তেৱেঁ এতোলা সোণ দি ভগ্নস্বাধৰ পাণ্ডাৰপৰা গোবিন্দ ঠাকুৰৰ মূৰ্ত্তি আনি বংশীগোপালক দিয়ে; আৰু গোপালে পূৰ্ব্বতে মাধৱদেৱৰ ওচৰত লগোৱা একেৰি দূষণৰ বাবে (বেজবৰুৱাই উল্লেখ কৰামতে মাধৱদেৱক উজনিলৈ নিবলৈ নাও নপঠোৱাৰ দূষণনৈকি, চৰিতত কোৱা হোৱা নাই।) তেওঁ যত্নমণিৰ হতুৱাই ঠাকুৰ আতা আদি পছিমৰ ভক্ত-সমাজৰ ক্ষমা মগাই নিয়ে। এই আপাহতে যত্নমণিয়ে “কথাৰ সাগৰ” ভৱানীপুৰীয়া-গোপাল আতাক লগ পাই তেওঁৰ তত্ব-চৰ্চাৰ দ্বাৰা বিশেষভাৱে প্ৰভাৱান্বিত হয়। তেওঁ পুনৰ বংশীগোপালৰ সত্ৰলৈ গ’লত দুইবোৰ মাজত ‘কৃপা’ আৰু ‘পুৰুষাৰ্থ’ৰ ভিতৰত কোনটি শ্ৰেয়ঃ, এই লৈয়ে তৰ্ক-বাদ হয়। ইমানতে যত্নমণিয়ে বংশীগোপালৰ সত্ৰ এৰি ভৱানীপুৰীয়া গোপালক বিচাৰি ওলায়। ”

জয় মুকুন্দ মহাস্ত, অনন্ত মহাজন, বংশীগোপালদেৱ—
বুবজীত আছে, বুঢ়াবজাৰ দিনত “মুকুন্দ গোহাঞিএ বিদি এৰি নাম গাই লগুণ দিচাই বিদ্যা কৰাই ফুৰিছিল। পাছে মহা ৬দেৱে বোলে,—“বিদি এৰিষে প্ৰবৰ্ত্তে মোক মতিমা দেখাওক।’ এই বুলি বন্দী কৰি থৈছিল। একো মহিমা নাপালত দায় ধৰি মুকুন্দ গোহাঞিক মাৰিলে।” ১০
বৰ্ত্তমান চৰিতখনিত বংশীগোপালৰ শঙ্কৰী পন্থৰ বাহিৰে সমশাময়িক আন দুটি ‘পন্থ’ৰ কথা আছে। বুবজীত উল্লিখিত মুকুন্দ গোহাঞিয়েই চৰিতৰ জয়মুকুন্দ। এওঁৰ থান গৰাকাতৰৰ গোবিন্দপুৰ। এওঁ ধৰ্ম্ম-শাস্ত্ৰীয় বিবাহ ৰীতি, ব্ৰাহ্মণৰ লগুণ, পুৰুষিণী-প্ৰতিষ্ঠা, সকলো খণ্ডন কৰি হৰি-নামকে সাৰ কৰিছিল, অনন্ত মহাজনে শৌচ-স্নান ভোজনৰ আচাৰ-বিচাৰ এৰি ষোল নাম জপ কৰে। বংশীগোপালে নীতি-সমাচাৰে মজলময় নাম-ধৰ্ম্মক প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰোৱালে।

১। চতুৰ্থ/৫ কাণ্ড, যত্নমণি-বহানন্দ চৰিত, পৃষ্ঠা ৪—১৪ (হাতে লিখা)।

১০। “অঙ্গৰ বুবজী” (১৯৪৫), ১৪৮ ছেদ।

জয়ন্ত গোপাল আৰু গোবিন্দ ঠাকুৰ মূৰ্ত্তি—শঙ্কৰদেৱে ধূৱাহাটত থাকোঁতে এবাৰ কবল। বাঢ়ৈৰ হতুৱা মদনগোপাল নামে এটি কাঠৰ মূৰ্ত্তি গঢ়াইছিল। আৰু অসম ৰাজ্য এৰিবৰ সময়ত সেইটি বেলগছ এছুপিব ওপৰতে তুলি থৈছিল। সেই মূৰ্ত্তিটি আৰু জগন্নাথ-ক্ষেত্ৰবপৰা দৌল-গোবিন্দৰ মূৰ্ত্তি অনাই বংশীগোপালে ভেবেৰাপাৰত প্ৰতিষ্ঠা কৰে।

ৰাজ-নিগ্ৰহ—এনেতে বংশীগোপালৰ ভেবেৰাপাৰ, তেওঁৰ আজ্ঞাপৰ জয়হৰিদেৱৰ ধূৱাবোল আৰু জয়মুকুন্দৰ গোবিন্দপুৰ থানৰ ওপৰত ৰজাঘৰৰ ৰোষ-দৃষ্টি পৰিল। ১৫৩৭ শকত সাতগাঁওত সোন্দৰ গোহাঁইক কছাবীয়ে (চৰিতত থাকি ৰাত বোলা হৈছে) হত্যা কৰে। ৰণ-পলৰীয়া আহোম সেনাই গোবিন্দপুৰত আশ্ৰয় বিচাৰি নাপাই ৰজাত লগালৈগৈ, সোন্দৰ গোহাঁই ৰণত মৰা নাই, সজীয়া ভকতেই পলুৱাই লৈ ফুৰাইছে। বুঢ়া ৰজাই তুৰন্তে তিনিওখন সত্ৰলৈ নাৱেৰে চোংখৰা পঠালে। তিনিওখন সত্ৰ ভাঙি দিয়া হ’ল, বহুত ভকতক মৰা হ’ল, বহুতক বন্দী কৰি ৰাজধানীলৈ লৈ যোৱা হ’ল। বংশীগোপালো বন্দী হৈ গ’ল কিন্তু বলভদ্ৰ আতা নামে এজনে নিজে বংশীগোপাল বুলি চিনাকি দি গুৰু হৈ মৰণক সাবটি ল’লে। গোপালদেৱে কিছু দিন নগৰত থাকি পিছত বাৰখন ঠাইত বাৰখন “পলৰীয়া সত্ৰ” কৰি ঘূৰি ফুৰে। এবাৰ অসম ৰাজ্য এৰি কামৰূপলৈকে যাবলৈ ওলাইছিল; তাকে জানিবলৈ পাই কুমৰ গোহাঁয়ে (চুৰম্কা কোঁৱৰ ?) সলা-শিঙৰিৰ কাটৰ চকিয়ালক সাৱধান কৰি দি গোপালদেৱক ৰাজ্যৰ ভিতৰতে ৰাখে।

শিখ্ৰ গোপাংই, কুৰুৱাৰাহী সত্ৰ, বংশীগোপালৰ বৈকুণ্ঠ-প্ৰসাদ—“পলৰীয়া সত্ৰ”বোৰৰ ভিতৰত ঘাই, সৌৱণিক থকাতে ৰাম কন্দলি নামে এজন ভকতই গোপালৰ হাতত নিজ পুত্ৰ হৰিচৰণক গভাই দিয়েহি। হৰিচৰণক নানা ঠাইত শিখা দিয়াই ভাগৱত শিখ্ৰ নাম দিয়া হয়। ধোবাহুৰুৱাৰ পলৰীয়া সত্ৰত থাকোঁতেই গোপাল গুৰুৱে এওঁক

সত্ৰৰ অধিকাৰ পাতে আৰু কৰ্ম্মাইব নাতি জয়হৰিকো তেওঁৰ লগতে ধৰ। কাঁহীকুচি, কলাবাবী, ভেবেবাণাব, এই তিনিখন ভাল সত্ৰ হ'লেও থাকিবৰ অল্পপুৰুষ হোৱাত গোপালদেৱে জল-পথ আৰু ৰাজ-পথে চুকি নোপোৱা অথচ দুফালে লুইতলৈ মূখ কৰা ঠাই চোৱাই ধনণিৰি নৈৰ ওচৰৰ লুইতৰ চাপৰিত কুৰুৱাবাহী নামে ঠাইত সত্ৰ ৰূপনা কৰে। এনেতে ১১৪ বছৰীয়া গোপালদেৱৰ ব'হাগমহীয়া 'ৱায়ুৱাই' বা বসন্ত-চাপ-বৃদ্ধি হৈ অস্থখ হ'বলৈ ধৰে। চৰিতমতে সেই বছৰতে শাওণ মাহত আংঠোম বজাই লুইতৰ উত্তৰ কূলৰ মানুহ ভাঙি দক্ষিণত পাতে। ' ' মাঘ মাহত গোপালদেৱৰ বৈকুণ্ঠ-প্ৰয়াণ ঘটে।

ৰাজবোৰত মিশ্ৰদেৱৰ মৃত্যু—বংশী গুৰুৰ মৃত্যুৰ পিছত মিশ্ৰ গোসাঁই, জয়হৰিদেৱ, বনমালীদেৱ কুৰুৱাবাহীতে থাকে। "অসম-বৃহত্তী"ত আছে, বংশীগোপালক "মহা ৬দেবেও অল্প দেখি বিচাৰ কৰি আনি কুৰুৱাবাহীত মঠ-মণ্ডপ কৰি নিৰ্ভয় কৰি থলে। কতদিন থাকি বংশীগোপালে দেহ এৰিলত মিশ্ৰ গোসাঁই সত্ৰৰ 'অধিকাৰ হ'ল। গোসাঁইও মহাৰাজ্যৰ পুত্ৰ দুজনাক ভকত কৰালে। সিবোৰেও ভকত হৈ কুৰুৱাবাহীত ডাকৰকৈ সত্ৰ পাতি দিলে। পাচে কতোদিন থাকি গতাই মিশ্ৰ গোসাঁইৰ সত্ৰৰ ভকত আছিল। অভকতীয়া পাই সত্ৰৰপৰা খেদিলে। সি আহি বজাত গোচৰ দিলে, বোলে,—'পিতলৰ, সোণৰ পিকদান, ইয়াক ৰাজ্য হলেহে লব পাই। তাকে লৈ মিচিৰ বাপু ৰাজ্য হল।' পাচে সতাইৰ কথাকে লৈ মহা ৬দেবে মিশ্ৰ গোসাঁইক মাৰিলে।" এই সতাই, "সতাই নবকী," "কথা সতাই" বা সতানন্দই হেনো মিশ্ৰদেৱৰ কল্পা কনকাৱতীক বিয়া কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছিল; কিন্তু গোসাঁয়ে বিয়া

১১। বংশীগোপালৰ জন্ম-শক ১৪৭০ আৰু চৰিতমতে তেওঁ ১১৪ বছৰ জীৱিত আছিল। বৃহত্তীমতে ১৫৫০ শকত উত্তৰ কূলৰ মানুহ নি দক্ষিণ কূলত বহুগুৱা হয়। দুইটা উক্তি অমিল হৈ পৰিছে।

নিদিয়াত আক, গোসাঁইৰ ভকত বজায়ে নিন্দা কৰা বাবে, সতাহে বুঢ়াবজাক সত্ৰৰ বিৰুদ্ধে কয়গৈ। এই চৰিতমতে কুকুৰাবাহীৰ ফাঙষাট্ৰাৰ দৌলৰ ওপৰত লগোৱা মগৰ আৰু গোসাঁইক বিচা ম'ৰা-পাখিৰ কথাৰে “অজ্ঞানী”য়ে বজা খিতাপৰ দোলা-মাৰি আৰু মুকুটৰ পাখি বুলি বজাব আগত কয়। পৰীক্ষিৎ বৰুৱাই মগৰ-ম'ৰাপাখি নি বজাব আগত দিলে। ১৫৬৬ শকৰ জ্যৈষ্ঠত কুকুৰাবাহী সত্ৰ ভাঙি পেলোৱা হয়। মিশ্ৰদেৱ পলাই ফুৰোঁতে দেৱগাওঁৰপৰা তেওঁক পত্নী আৰু কেঁচুৱা পুত্ৰ বামকৃষ্ণ সমন্বিতে পৰীক্ষিৎ বৰুৱাই ধৰি নিয়ে। শোধ নো হওঁতেই নৰিয়া পৰি মিশ্ৰদেৱৰ মৃত্যু হয় আঘোণমহীয়া। “সন্ত-সম্প্ৰদা কথা”মতে তেওঁৰ “বন্দাশালত প্ৰাণ গৈলা।”

জয়হৰিদেৱৰ ৰাজ-অজুগ্ৰহ লাভ—লাড গোসাঁই জয়হৰিদেৱে বামকৃষ্ণ আৰু মিশ্ৰ পত্নীক লৈ লুকাই কুৰিছিল। এনেতে ৰাধ-বোম শাম কটা যেন দেখা গ'ল আৰু ১৫৭১ শকৰ ভাদ্ৰদ প্ৰতাপসিংহ স্বৰ্গদেৱ চুকাল। তেওঁৰ বৰপুত্ৰ চুবম্ফা বজা হৈ কুকুৰাবাহী সত্ৰ পুণৰ্ভাৰ্ত্তা কৰিলে। ভাঙবীয়াসকলে এওঁক ভাঙি ভায়েক চুতিংকক বজা প তিলে, তেওঁকো ওচাই পুতেক জয়ধ্বজক ৰাজপাটত তুলিলে। এইজন্য বজাই মিশ্ৰ গোসাঁইৰ পুতেকত শৰণ লৈ নতুন সত্ৰ পাতি দিবলৈ ওলোৱাত সত্ৰৰ পাঠক নিবন্ধন বাপুহে আগ বাঢ়ি গ'ল। ইফালে জয়হৰিদেৱেও মৃত্যুৰ সময় (ফাগুন, শুক্লা অষ্টমী) অহা দেখি ঘৰৰ ল'ৰা লক্ষ্মীনাৰায়ণ (পৰমাইৰ পৰিনাতি) আৰু বামকৃষ্ণক সত্ৰ নিদি নিবন্ধনকে কুকুৰাবাহীৰ ভাৰ দিলে। “সন্ত-সম্প্ৰদা কথা”মতে জয়হৰিৰে দুইটি শিশুক পাঠক দেউৰ কোলাত দি ক'লে, “জানা পাঠক আতা, তোমাক দুই ডেকা সমন্বিতে সত্ৰসভা দিলো। তুমি পঢ়াই শুনাই ভাষ্য কৰি অধিকাৰী পাতিবা। তুমি ভক্তৰূপে থাকিবা।”

আউলীআটি সত্ৰ—জয়ধ্বজ বজাই গালগোৱা ঘাটত বস্তু কৰাওঁতে

গোবিন্দ মূৰ্ত্তিয়ে সৈতে নিবন্ধন পাঠকক নিয়ায় আৰু তেওঁতে শৰণ লৈ ১৫৭৬ শকত ভূমি-জমি, দেউৰী-ভাগতী, যোগনীয়া-সমলীয়া দি মাজুলীত আউনী পাণৰ আটি কাটি গোবিন্দ ঠাকুৰে সৈতে আউনীআটি সত্ৰ পাতি দিয়ে। ইংৰাজী ২৪।৫।০৪ তাৰিখে (১৮২৭ শক, ১১ জেঠ) আউনী-আটিৰ সত্ৰাধিকাৰে এথুগ্ৰাফিৰ ছুপাৰিণ্টেণ্ডেণ্টলৈ পঠোৱা বিবৃতিমতে ১৫৭৬ শকত এই সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠিত হয়। বুৰঞ্জীমতে সেই শকতেহে এইজনী বজা হয়।

বনমালীদেৱ দামোদৰৰ সত্ৰত ; দক্ষিণপাট সত্ৰ—বনমালীৰ জন্ম ১৪২৮ শকত কলাবাৰীত। ছবছৰ বয়সতে তেওঁ আনৰ মূৰপৰা শুনি শাস্ত্ৰৰ টীকা-ব্যাখ্যা-পদ আগবাব পাৰিছিল। তেতিয়াবেপৰা তেওঁ বংশীগোপালৰ লগত থাকে। গোপালৰ মৃত্যুত তেওঁ বজা আৰু ভক্ত-সমাজৰ অন্তৰ্ভুক্তি লৈ বেজাবলৈ যায় আৰু দামোদৰদেৱৰ বৈকুণ্ঠপুৰ সত্ৰত বলৰামদেৱ আৰু ৰাস্কনিদেউ পৰমানন্দৰ লগত বহুগৈ। তেওঁলোক দুজনৰ মৃত্যুত বনমালী সত্ৰৰ অধিকাৰ হ'ল। তাতে থাকি তেওঁ ৬গঙ্গাথৰপৰা যাদৱৰায় মূৰ্ত্তি কিনাই আনে আৰু প্ৰাণনাৰায়ণৰ বেহাৰ ত্যাগ কৰিবলৈ ঠিক কৰে। ইফালে অসমৰ জয়ধ্বজ ৰজায়ে তেওঁক মাতি পঠিয়ায়। জয়ধ্বজে তেওঁক পোনতে কলিহাবৰৰ জখলাবন্ধাত, পিছত মাজুলী অঁহতগুৰিৰ জতকৰাত আৰু শেষত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণে বাঙলী বাহৰত বৈকুণ্ঠপুৰ (দক্ষিণপাট) সত্ৰ পাতি বনমালীক বহুৱায়। ১০

গড়মুৰ সত্ৰ—নিবন্ধন পাঠকে কুৰুৱাবাহীৰ গোবিন্দক নি বজাৰ মহান্তগ্ৰহ লভি বৰধিতাপেৰে সত্ৰ পতা দেখি ৰামকৃষ্ণ আৰু লক্ষ্মীনাৰায়ণৰ মনত অসন্তোষ ওপজে। বিশেষতে বংশীগোপালেও মিজদেৱক কৈ গৈছিল,

১২। শ্ৰীমহেশ্বৰ নেওগ, “শ্ৰীশিৱদেৱ”, প্ৰকাশনা। এখন আধাডুৰোৱা বুৰঞ্জীমতে (বু: পু: কি, অনুলিপি) ১৫৭১ শকৰ ব'হাগৰ ন দিন বাওঁতেই জয়ধ্বজ বজা হয়।

১৩। “শ্ৰীশিৱদেৱ”, প্ৰকাশনা।

গোবিন্দ ঠাকুর মূৰ্তি আৰো ভাগৱত ।

মদনগোপাল সমে থাকে বিধানত ।

সেহিসে আমাৰ সত্ৰ তাহাত থাকিবা ।

“সন্ত-সম্প্রদায় কথা মতে জয়ধ্বজে নিবঞ্জনদেউক সত্ৰ পাতি দিয়াত
“পাচে ৰাজ্যত কৈয়া লক্ষ্মীনাৰায়ণদেৱে একভাগ মূৰ্তি, ভাগৱত, ভক্ত,
আউনীআটীক আনিয়া মদনগোপাল সমে একফালে ৰামকৃষ্ণক দিলা ।
পাচে ভক্ত সমে আলোচনা কৰি ভয় দেখাই লক্ষ্মী গোসাঁইক খেদি তেওঁৰে
আপোনাৰ নাতি কেশৱদেৱক সত্ৰ দি দেহ এবিল । পাচে লক্ষ্মীনাৰায়ণ
গোসাঁইৰ শাপক ভয়ে জয়ধ্বজ ৰাজ্য যাত্ৰী পঠাই জগন্নাথ হস্তে বংলীবদনক
আনি গড়মূৰত সত্ৰ কৰি দিলা ।” কুকড়াবাহী আৰু গড়মূৰৰ সত্ৰাধিকাৰে
১২০৪ ছনত ছবকাৰক দাখিল কৰা বিবৃতিমতে জয়ধ্বজ ৰজাই দিব খোজা
মাটি পাইক-সত্ৰ গ্ৰহণ নকৰিলে । তেওঁৰ মৃত্যুত তেওঁৰ ভতিজাক
জয়ৰামদেৱক শিৱসিংহ ৰজাই ত্ৰিশ হাজাৰ পুৰা নিৰুৰ মাটি আৰু বাৰ
শ ঘৰ পাইক দি গড়মূৰত থাপনা কৰে ।

বংশীগোপালে পতা ঐশ্বৰ্য—“সন্ত-সম্প্রদায়”ত আছে (১)
বেলসিধীয়া নিত্যানন্দ বাপু, (২) চাৰিঙত ব'ৰাগী বাপু, (৩) দেৱগাৱঁত
ভাৰথি বাপু, (৪) চাপকটাত বৰমুকুন্দ বাপু, (৫) জিয়াঁমবাত লিখক
জয়ৰাম বাপু, (৬) কলিশাবৰত কৃষ্ণ শ্ৰৱণ, (৭) কুকুৰাকটাত নাৰায়ণ
বাপু, (৮) শলগুৰিত বিষ্ণু বাপু, (৯) তিতামত গোবিন্দ বাপু, (১০)
বতাবগঞা চতুৰ্ভূজ বাপু, (১১) দ্বাৰকায়াত কামদেউ বাপু, (১২)
কলবৰীয়াত চিদানন্দ, (১৩) চাশলীয়া ভৱানন্দ, (১৪) পাতকটীয়া
নিত্যানন্দ, (১৫) ভুলহিছানত মনোহৰ (১৬) বতনপুৰত পূৰ্ণানন্দ,
(১৭) দিচৈত কৃষ্ণচৰণ, (১৮) মূৰীয়াত হৰি মিশ্ৰ, (১৯) ভামোলবাৰীত
লখন কৰুণা, (২০) কাঁড়ী গাৱঁত শ্ৰীধৰ ভাগতী, (২১) খৰঙিত
কৃষ্ণানন্দ, (২২) বান্দৰখেলত নিবঞ্জন, (২৩) ৰূপকলীয়াত বৰবাণু,

(২৪) দিহাজাঙত সিঙাল মিশ্র, (২৫) কেলিয়ালত মোহন বাপু, (২৬) মণিপুরত দয়াল বাপু, (২৭) চিনাতলীয়া হৰিচৰণ, (২৮) লিছুৱাত হৰি বাপু, (২৯) ঢকুৱাখনাত অৰ্জুন দেউৰী, (৩০) কৰাই খোৱাত কঙ্কি বাপু, (৩১) কাঁহীকুচিত অনন্ত কন্দলি, (৩২) হৰি মিশ্র, (৩৩) ৰাম মিশ্র, (৩৪) গদাধৰ বাপু, (৩৫) গোবিন্দবাপু, (৩৬) গোপাল বাপু, (৩৭) কাকৈয়াল ৰামচৰণ বাপু, (৩৮) দিখৌমুখত ৰঘুপতি বাপু, (৩৯) কঁকিলা পেমাজিত হৰিচৰণ বাপু আৰু সাতজন—“দেৱ গোপালে এই পঞ্চলিছ মেধি পাতিলা। এহি মেধিসব ঠাকুৰদেৱৰ আজ্ঞাৰ আসি অসম ৰাজ্যত সত্ৰ কৰিলা। সেইকালে দেৱ গোপালে বৈষ্ণৱসবক দেশে দেশে পাঞ্চিলা, যাতেও, দেৱৰ একাভিতি ছলনা নাই।”

বংশীগোপালৰ “অম্প্ৰদা”—“মহাপুৰুষৰ ধৰ্ম”—বংশীগোপাল দামোদৰদেৱৰ শিষ্য আৰু তেওঁ মাধৱদেৱৰপৰা তত্ত্ব-বিচাৰ-কথা নিবহ-নিপানীকৈ লাভ কৰিছিল। মাধৱৰ আজ্ঞাৰেই (দামোদৰৰো অনুজ্ঞা লৈ) আহোম ৰাজ্যলৈ তেওঁ শৰবী ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ কাৰণে ওলায়। সেই সময়ত অসমীয়া বৈষ্ণৱ ধৰ্মক “মহাপুৰুষৰ ধৰ্ম” বুলিহে জনা গৈছিল—

বংশীগোপালে

মহাপুৰুষৰ ধৰ্ম থাপিয়া লোকত ।

দেহ এডি বহিলন্ত বৈকুণ্ঠ পুৰত ॥১০

মাধৱে গোপাল যত্মগিঞ কৈছে —

মহাপুৰুষৰ ধৰ্ম লোকত দেখাই ।

একে প্ৰীতি থাকিবাহা কালক গৱাঁই ॥২৩৮

বংশীগোপালে মিশ্ৰদেৱক কৈছে—

মহাপুৰুষৰ ধৰ্ম যেমনে ৰায় ।

তেমনে প্ৰৱৰ্ত্তি সদা থাকিবে লাগয় ॥২৩৯

“মহাপুরুষ” শব্দৰ অৰ্থ মহাপুরুষ শব্দব্দেৰ বা পৰমপুরুষ বাহুদেৰ কৃষ্ণ হ’ব পাৰে। এই দুটা অৰ্থতেই তাৰ প্ৰয়োগ দেখা যায়।

(১) দামোদৰদেৱে কৈছে—

পূৰ্বে মহাপুরুষে কৰিলা দশকল্প।

কীৰ্ত্তন শুটিম’ ছবি তুলি ডি স্ৰছন্দ ॥

— বামৰায় দ্বিজ, গুৰুলীলা ৩৩৮

(২) পৰাক্ৰিতৰ প্ৰতি গুৰুৰ উক্তি—

তদন্তং তেহৃদিয়েমি মহাপৌৰুষিকো ভৱান।

— শ্ৰীমদ্ভাগৱতম্ ২।১।৭

ভোমাত কহিবো সেহি শাস্ত্ৰ

তুমি তাক শুনিবাৰ পাত্ৰ

মহাপুরুষৰ সেৱক তুমি সম্প্ৰতি — ন’মঘোণা ৬৩০

বৰ্ত্তমান চৰিতৰ ‘মহাপুরুষৰ ধৰ্ম্ম’ শব্দৰী ধৰ্ম্মই। শব্দব্দেৰৰ ধৰ্ম্মৰ অৰ্থত অসমৰ সমস্ত বৈষ্ণৱ সম্প্ৰদায় ‘মহাপুরুষীয়া’। কোনো নোকে দামোদৰদেৱৰ আজ্ঞাপৰ সত্ৰসমূহক এই মহাপুরুষীয়াৰপৰা বেলেগ কৰি “দামোদৰীয়া” বোলে, কিন্তু ই ঐতিহাসিক যুক্তি বিৰুদ্ধ আৰু ভেদ ভাবৰপৰা ওপজা কথা। এনে সৰ্ব্বোৰ্ণ বিচাৰেৰে চায়ে বংশীগোপালৰপৰা বচা কুৰবাহী, আউনীআটি, আৰু গডমূৰক (বংশীগোপালৰ শিষ্য বনমালীয়ে বেহাৰত থকা দামোদৰৰ সত্ৰৰপৰা আহি পতা গুণে) ‘দামোদৰীয়া’ দক্ষিণপাটৰপৰা পৃথক কৰা ধৰা হয়। কিন্তু এইবোৰ কৃত্ৰিম ভেদ-ভাবক বংশীগোপালৰ উদাৰ সেৱক, চৰিতকাৰ ৰমানন্দ দ্বিজ প্ৰঞ্জয় দিয়া নাই। তেওঁ শব্দৰ, মাধৱ, দামোদৰ, গোপালৰ কোনো পাৰ্থক্য দেখা নাই। দেৱ দামোদৰ আৰু ‘শ্ৰীশব্দৰো ভেদ নাই দুইহস্তৰ।’ বংশীগোপালক দামোদৰে “এতেকে শব্দৰ মত প্ৰমাণি কহিলা।” মাধৱদেৱেও “অসম দেশৰ প্ৰজাৰ নিকল জীৱন” সাৰ্থক কৰিবৰ হকে “শ্ৰীমদ্ভাগৱত মত শ্ৰীভাগৱত”

প্রচাৰ কৰিবলৈহে গোপালদেৱক পঠাইছিল। ' বংশীগোপালেও
অন্তিমত "শঙ্কৰ-মাধৱ-দামোদৰ-প্ৰসাদৰ" কথাকেহে স্বৰবিছিল।
পুৰুষোত্তম ঠাকুৰ, দামোদৰদেৱ আৰু গোপালদেৱৰ অময়া প্ৰীতিৰ কথা
এই চৰিতখনিয়ে যেনোবৰ্মকৈ বৰ্ণাইছে। দামোদৰে কেইবাঠাইতো
কৈছে, শঙ্কৰ-মাধৱেৰে তেওঁৰ ভেদ নাট। আই-গোসানী আৰু ঠাকুৰে
গোপালৰ আৰু সন্ত-সম্প্ৰদায়ৰ মঙ্গল কামনা কৰিয়ে উমুৱা চাউল আৰু
আমিষ খোৱাৰ শিক্ষা দিয়ে। গোপালেও দামোদৰৰ সন্ত-শাল আৰু
ঠাকুৰৰ থানলৈ প্ৰীতি-সন্দেশ পঠাই আছিল আৰু উত্তৰাধিকাৰী নিয়োগ
আদি গুৰু বিষয়ত দুয়ো ঠাইৰপৰা অনুমোদন আনিছিল। গোপালৰ
সম্প্ৰদায় শঙ্কৰী "সন্ত-সম্প্ৰদায়"ই।

অগ্ৰ দেৱ-নিৰপেক্ষ এক-শৰণ—শঙ্কৰী ধৰ্মৰ মূল নাম "এক-
শৰণ নাম-ধৰ্ম"—সেই ধৰ্মত অগ্ৰ দেৱৰ ভজনা পৰিহাৰ কৰি একমাত্ৰ
পৰম-পুৰুষৰ মূৰ্ত্ত শৰূপ বাস্তৱদেৱ কৃষ্ণত প্ৰেম-ভক্তি আৰোপ কৰি তেওঁৰ
গুণ-কীৰ্ত্তি গাব লাগে। এই ধৰ্মৰ শিক্ষা গোপালে মাধৱৰপৰাই
পাইছিল।

অগ্ৰ দেৱ পৰিহৰি

যিবা জনে যেন কৰি

ভকতি লভিল। যেনমত ১১৬৫

গোপালে দেৱগাঁৱৰ শিৱ-মন্দিৰৰ বিগ্ৰহক "হৰি হৰ একে আত্মা
মানিয়া মনতে" প্ৰেমত আলিঙ্গন কৰিছিল। ভৈৰৱী (ভৰণী)
নদীৰ ওচৰৰ হলেহৰ শিৱৰ সমুখত বনমালীদেৱেও নিজৰ "একশৰণ"
বন্ধা কৰি

১১। 'পূৰ্ণমাধৱে বোলয়—জানি গুৰু, তুমি সেই দেশক যোৱা। সেই দেশ জন্ম-ভূমি,
এন্তেক গীতা-ভাগৱত-মত শঙ্কৰ-সম্প্ৰদায়-ভক্তি লোকত প্ৰৱৰ্ত্তবা তেখে শঙ্কৰ-আজ্ঞা ৰয়।'
—সন্ত সম্প্ৰদায় কথা, পত্ৰ ৭।

হৰি বুদ্ধি কৰি তাক কৰিলন্ত সেৱ ।

নমো নমো লক্ষ্মীপতি ভগৱন্ত দেৱ ॥

—খ্ৰীষ্টীয়নমালীদেৱ চৰিত্ৰ ৩০৪

বংশীগোপালৰ মৃত্যুৰ পিছত ভাগৱত মিশ্ৰণে ভক্তসকলক ইয়াকে উপদেশ দিছিল—

অন্ত দেৱাদিক এৰি ভৱণ-কীৰ্ত্তন কৰি

মহাস্থখে সকলে লভিবা ॥১০২২

সীতাৰ “মামেকং শৰণং ব্ৰজ”ই শব্দৰ, মাধৱ, দামোদৰ, ভট্টদেৱ, বংশী-গোপালৰ আদৰ্শ। মাধৱে গোপালক অসম-ৰাজ্যলৈ পঠাওঁতে তেওঁ আপত্তি কৰিছিল—“সিনেশে ধৰ্ম্মত ৰতি নাই, অন্ন-ঘোনি বিচাৰ নাই, অন্নদেৱ ভজন, জাতি অজাতি ভেদ নাই।” সেই অসম দেশতে একশৰণ ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰ কৰাৰ ভাৱ তেওঁ গ্ৰহণ কৰিলে জীৱৰ পৰিত্ৰাণৰ হকে।

পুথি-পূজা—অসমৰ বৈষ্ণৱসকলে থাপনাত পুথি থৈ প্ৰায় বিগ্ৰহ হেন জ্ঞান কৰি সেৱা কৰে। বৰ্ত্তমান চৰিতত দামোদৰে শালগ্ৰামৰ পৰিৱৰ্ত্তে পুথি-পূজা কৰা কথা আছে। কোচবিহাৰত থাকোঁতে এদিনাখন দামোদৰৰপৰা পূজাৰ শালগ্ৰামটি এজনে খুজি নিলে।

পাছে দেৱ দামোদৰে মণিকৃট অভাস্তৰে

পুস্তকতে পূজা কৰিলেক ১২৩৭

সত্ৰ-সংগঠন, প্ৰসঙ্গ—চৈধ্য প্ৰসঙ্গ, সত্ৰীয়া বিষয় আৰু বিষয়াৰ শ্ৰেণী-বিভাগ শব্দদেৱৰ দিনতে হোৱা নাছিল। সত্ৰাধিকাৰ বাবৰ ধাৰণাটোও তেওঁৰ দিনত ওপজা নাছিল। শব্দেৰে সত্ৰাধিকাৰ নহয়, মাধৱে নহয়। কীৰ্ত্তন-ঘৰ, ভকতৰ বহা, হাটী আদি প্ৰথমৰেপৰা আছিল; কিন্তু মাধৱদেৱৰ হাতত সিবিলাৰ প্ৰণালীৱদ্ধ হৈ পৰে। দামোদৰদেৱেও একে সময়ত প্ৰসঙ্গ আৰু বিষয়াৰ নিয়ম কৰে। গোপালদেৱে কুকৰাবাহীত সত্ৰ

পাণ্ডবৰ সময়ত উত্তৰ-দক্ষিণা কৰি সাত-খুটীয়া কীৰ্ত্তন-ঘৰ সজাই পূবে আৰু পছিমে দুখন দুৱাৰ দিয়াইছিল ; তাৰ চাৰিকাষে ডকতৰ বহা-হাটী আছিল। সত্ৰ-নিৰ্মাণত এই নিয়মেই চলে। চাৰিকাষে চাৰিহাটীৰ মাজত নামঘৰ আৰু মণিকট। আউনীআটি সত্ৰৰ নামঘৰৰ উত্তৰে সত্ৰাধিকাৰ থকাৰ নিয়ম। সেই সত্ৰত এতিয়াও চৈধ্য প্ৰসঙ্গ চলি আছে। বিশেষ বিশেষ লোকৰ ওপৰত প্ৰসঙ্গৰ কোনো কোনো বিষয়ৰ দায়িত্ব থাকে। গোপালদেৱ কলাবাৰীত থাকোঁতে

বহুাকৰ কন্দলিয়ে পঢ়ে ভাগৱত ।

ভৃঞ'-পুত্ৰ অনিৰুদ্ধ পদৰ পাঠক ॥

হিঙ্গুলীয়া যতুমণি গীত লগাবয় ।

জগন্নাথ সমে অষ্ট বৈষ্ণৱে ধৰয় ॥৩১

মুৰাৰি বোলয় পদ পালি ছয়জন ।

তিনি বেলা তিনি ওৱা নামৰ কীৰ্ত্তন ॥

সত্ৰৰ বিভিন্ন শ্ৰেণীৰ বিষয়ৰ ভিতৰত কেইপ্ৰকাৰমানৰ নাম এই চৰিত্তত পোৱা যায়। গোপালদেৱ প্ৰসঙ্গৰ নিয়ম কৰি পাঁচজন “শ্ৰৱণি” পাতে, এওঁলোকৰ কাম পদ-ভাগৱত শ্ৰৱণ কৰা (পদ ৮০২-১৩)। “ভঁৰালী” সকলক বংশীদেৱে চাউল, লোণ, তেল, খাৰ আদি বেহানি বৰ্ণাৰ নিয়ম-শিক্ষা দিছিল (৮৭০-৮৩)। মদনগোপাল মুক্তি আৰু গোবিন্দ ঠাকুৰৰ পূজাৰ ভাৱ “বৰদেউৰী”ৰ হাতত—

বুহত দেৱবী নাম শ্ৰীচৰি গোসাঞি ।

তেহে পূজা কৰে নিতে সন্তাৰ মিলাই ॥৫০৫

“পাঠকে” পদ-পাঠ কৰে ; নিবজ্ঞনদেৱ পোনতে এনে পাঠক আছিল।

কুকৰাবাহী, আউনীআটি, দক্ষিণপাট, গডমূৰ—এই চাৰি সত্ৰৰ প্ৰত্যেকৰ বিষয়-ববীয়া আজি কালি এশ ডেৰলবো ওপৰ হ’ব। তেওঁ-

লোকক বৰমনীয়া, মাছমনীয়া, সৰুমনীয়া—এইখিনি মানত শ্ৰেণীবদ্ধ কৰা হয়। বৰমনীয়াসকলক “সাত বৰমানভগীয়া” বোলে। বিষয়-ববীয়া-সকলৰ নামবপৰাই তেওঁলোকৰ বাব বুজিব পৰা হয়—বৰভাগতী (আউনীআটিৰ বাগীশ), ছবলীয়া-ভাগতী, বৰপাঠক, ছবলীয়া পাঠক, পাঠক, বৰশ্ৰৱণি, শ্ৰৱণি, বৰনামলগোৱা, ছবলীয়া নামলগোৱা, বৈবাগী নামলগোৱা, সৰুনামলগোৱা, গায়ন, পালিগায়ন, বায়ন, পালিবায়েন, গুজা, পালি, আশীৰুদীয়া, নামঘৰীয়া, চ’ৰামচীয়া, বৰদেউৰী (দক্ষিণপাটৰ বৰপূজাৰি), ছবলীয়া পূজাৰি, পূজাৰি, দেউৰী, সহস্রনামগোৱা, অঙ্গমলীয়া বা মলোয়াবৰা, চাউলভ’ৰালী, ধানভ’ৰালী, মিঠৈভ’ৰালী ধনভ’ৰালী, (দক্ষিণপাটৰ বৰভাগুৱী), লোণভ’ৰালী, বৰ আলখৰা (দক্ষিণপাটত সাধাৰণ বিষয়া, বাকী তিনি সৰুত গোসাঁইঘৰীয়া বিষয়া), বৰগুৱাকটা, পানীতোলা, নিশাকুৰা, ৰাজমেধি, পাঁচনি, হাটীমতা, ইত্যাদি, ইত্যাদি। বজাৰ ঘৰৰ লগত সৰু ৰাখিবৰ বাবে বৰখাটনিয়াৰ, সৰুখাটনিয়াৰ আছিল। সত্ৰৰ বাহিৰৰ চহৰত কুৰি বা থাকি সত্ৰৰ শিষ্যসকলৰ লগত সম্পৰ্ক ৰখা আৰু কৰ-কাটল তোলা আদি কামত ৰাজমেধি, বৰমেধি, কুৰুৱামেধি, মেধি, ৰাজপাঁচনি, পাঁচনি আদি বিষয়-ববীয়া থাকে।

ভ্যাগৰ আদৰ্শ—গোপালদেৱ ভক্ত আৰু ভগৱন্তৰ হকে ভ্যাগৰ এক জলন্ত আদৰ্শ। তেওঁৰ মহিমা-বিভূতি লোক-সমাজত জনাজাত হ’লত যেতিয়া জুমে-জুমে লোক আহিল শৰণ ল’বলৈ, তেতিয়া সম্পত্তিৰ বৃদ্ধি দেখি তাক তেওঁ বিপত্তি বুলিহে মানিছিল। সোণ-ৰূপ, তাম-কাঁহ, তামোল-চাউল, কল-কুঁহিয়াৰ আদি যত বস্তু আহিছিল, সকলোখিনি ভক্তক দি এসম্বা মাথোন আঁৰে চাউলৰ ভাত ঘিটু দি ভোজন কৰিছিল; ভক্তৰ সমাজত কঠত বহে; নিশাও টোপনি আহিলে নাম ল’ব নোৱাৰিব বুলি দীঘে-পথালিয়ে দুহাত আঁঠুৱা তৰি হাতত মালা ধৰি মাটিত ৰা

ঢকুৱাত বহি আছিল। (৭২-৮০ পিঠি।) এই কঠোৰ নীতি-নিয়ম দেখি মানুহে ভক্তি নধৰিব বুলিয়ে পুৰুষোত্তম ঠাকুৰ আৰু শঙ্কৰ পত্নী আই-গোপানীয়ে তেওঁক আমিষ গ্ৰহণ কৰিবলৈ শিকায়। ঠাকুৰৰ কথামতে ভকতসকলে বুদ্ধ গোপালদেৱক তুলা দি তলিচা এখনি কৰি শুবলৈ দিছিল; তাকো তেওঁ মহাত্মখেৰেহে গ্ৰহণ কৰিছিল। সেইদে গোবিন্দ দাসে লিখিছে, “হেন দেৱ গোপাল সম সাধু পূৰ্বেও নাছিল, পাচক লাগিও নহৈব।”

বোধবাদ—শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ পূৰ্বৰ আমাৰ দেশৰ অৱস্থা বৰ্ণাওঁতে “সন্ত-সম্প্ৰদায়-কথা”ত গোবিন্দ দাসে কৈছে—“ই দেশত পূৰ্বে লোকসবে কাক হৰি বোলে, হৰিকথাও নজানিলে। অস্ত্ৰদেৱ দেৱীকে ভজিল। কতোসবে বোধমতে প্ৰৱৰ্ত্তিল।” শঙ্কৰ গুৰুৰ চৰিত আৰু তেওঁৰ বচনাত এই বোধমতৰ কথা পাওঁ। তেওঁ ধুৱাহাট বেলগুৰিত থাকোঁতে দুটা বোধমতীয়া টাটকীয়াই (বাজীকৰ) ভক্তসকলক আহকাল কৰিছিল। কীৰ্ত্তনত গুৰুজনে এই বোধসকলৰ প্ৰতিয়ে কটাক্ষপাত কৰিছে :—কন্দিষে “সৱাকৈ মাৰিব বোধগণ যত আছে।” মাধৱদেৱৰ নামঘোষাতো এওঁলোকৰ বদাচাৰৰ ওপৰত দূৰনিৰপৰা দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰা হৈছে। এই বোধসকল হ’ল পিছৰ যুগৰ বুদ্ধ পন্থৰপৰা বিগলিত হৈ ওলোৱা বামাচাৰ-সম্পন্ন বুদ্ধ তাত্ত্বিক। এওঁলোকেহে “বামানয় শাস্ত্ৰে মুক্তি আছে সৰ্বজন”, বুদ্ধদেৱে নহয়। বাম সবস্বতীৰ “ব্যাসাশ্ৰম” কাব্যত বোধ মতাবলম্বী কলিৰ ব্ৰাহ্মণৰ “বামানয় বিধি শাস্ত্ৰ” লৈ তৰ্কবাদ কৰা, ‘বৈষ্ণৱ বেদ’ ধৰা, ‘গ্ৰাম্য গীত গোপা জ্ঞান বুলি’ কোৱা, ‘তাম্ৰ কাংস্ত দাক্ষন্য কতো যুক্তিকাৰ’ পুডলা লৈ টাটকীয়াৰ দৰে ‘টাটক কৰা’ কথা স্পষ্টকৈ উল্লেখ কৰিছে। এঠাইত কাটিলে সাত ঠাইত গজা বহুকণী বোধসকলৰ আন ৰূপ পিছৰ যুগৰ ৰাতিখোৱা সম্প্ৰদায় আদি। “সন্ত-সম্প্ৰদায়-কথা”ত (৮, ১০ পাত),

বৰ্তমান চৰিত্ৰতো (পদ ৩০৫) বোধক “বান্ধুৱা” বোলা হৈছে ;
বাতিখোৱা সম্পদায়ৰ সেৱাত আজিও “বাৰ বৈষ্ণৱ” আসন পতা হয় ।

বংশীগোপালে সম্পূৰ্ণৰূপে প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰাৰ আগলৈকে বোধহঁতৰ
উপদ্ৰৱ স্হ কৰিব লগীয়া হৈছিল । বিয়াৰ ভাব এৰি তেওঁ পোনতে
বৈষ্ণৱ-ভাব অৱলম্বন কৰোঁতেই তেওঁলোকে আচকাল দিবলৈ ধৰে ।

ই দেশত কতো কতো ভকত আছয় ।

বাৰ্ভিচাৰ মতে দেখা সৰে প্ৰবৰ্ত্তয় ১১১৩

অন্ন-খোনি বিচাৰ-আচাৰ কিছো নাই ।

প্ৰৱৰ্ত্তিক চাছিলে পাষণ্ড সমুদায় ॥

ই বোধ ভকতৰে কথা । মাধৱদেৱৰ আদেশত গোপালদেৱ অসম ৰাজ্যলৈ
গৈও বোধৰ অত্যাচাৰত পুনৰ কামৰূপলৈ ঘূৰিছিল । তেওঁ কাঁহোকুচি
সত্ৰ পাতি লোকৰ শৰণ ভজন দিয়া দেখি তাত ব্যাঘাত ওপজাবলৈ যত্ন
কৰিছিল, তেওঁক বিহ খুৱাই মাৰিবলৈও চাইছিল । এজন বোধৰ নাম
চৰিত-ত দিয়া হৈছে — বাহুদেৱ বোধ । শেহাস্তৱত বোধৰ মাজৰ
অনেকেই ভক্তি-পথ ল’লে আৰু “বোধ পাষণ্ড কুপথ” নষ্ট হ’বলৈ ধৰিলে ।
বোধৰ লক্ষণ ঠায়ে ঠায়ে বণোৱা হৈছে—

মহামুখ’ অধম কহয় স্বেচ্ছামত ।

নামানে তুলসী শালগ্ৰাম ভাগৱত ॥ ১০১

শ্ৰীকৃ-বিধি একাদশী কিছু নমানয় ।

হৰিব নিৰ্ম্মাণ্য পদ জল প্ৰসাদক ।

হৰি-পূজা মূৰ্ত্তি দণ্ডৱতক গীতাক ॥ ১১২

ইসৰ প্ৰমুখ্যে আনো হৰিব সেৱাক ।

নিন্দা কাৰ ফুৰে দিটো সেহি বোধৱাক ॥

ধন্থ ধাৰ্ম্মিক-নিন্দা বান্ধে চাউল-কানি ॥ ১১৩

মহামুখ অজ্ঞানী লোকৰ মাঝে যাই।

সন্তকাৰ লই ফুৰে মহন্ত বোলাই ॥

“বাসাশ্রম”ৰ এঠাইত আছে, বোধই “শ্লেহসকলৰ” মাজত বিশেষ প্ৰতিপত্তি লাভ কৰিছিল। ই জনজাতীয় লোকৰ মাজত বোধসকলৰ বিশেষ প্ৰচাৰৰ ইঙ্গিত হ’ব পাৰে। ৰাতিখোৱা আদি ৰূপত বোধসকলে শঙ্কৰী ধৰ্ম্মক আক্ৰমণ কৰিছিল, জাৰ সন্মত এঠাইত আছে—

আৰু বুলিলন্ত পুত্ৰ শূনিষো শঙ্কৰ।

তয়ু মত বোলাই বোধ হইবেক বিস্তৰ ॥ ২৩৩

মিছিমি ব্ৰাহ্মণ—সন্ত-সম্প্ৰদায়-প্ৰাপ্তিৰ আগতে বংশীপোপালে বিষয়ৰ ভোগ পৰিহাৰ কৰি কায়-কষ্ট ব্ৰত ধৰি গাঁত খানি তাত সোমাই হৰিনাম লৈছিল। চৰিত্তত আছে,

নিতে নিতে তাতৈ গৈয়া মিছিমি ব্ৰাহ্মণে।

তঙুলাদি ভ্ৰব্য দিয়া পুৰিলা যতনে ॥ ১১০

“মিছিমি ব্ৰাহ্মণ”ৰ এই উল্লেখ চকুত লগা। কোনোৱে কয়, ইয়াৰ শুদ্ধ পাঠান্তৰ হ’ল ‘নিচিনা ব্ৰাহ্মণ’। কিন্তু সেই যুগৰ পুৰণি অসমীয়া পদ-ভাষাত ‘নিচিনা’ৰ নিচিনা আধুনিক শব্দ-গঢ় দেখা নাযায়, বৰ্ত্তমান পুথিৰ বিখ্যাসংযোগ্য পাঠ দলিয়াই পেলাবৰ কাৰণো নাই, তদুপৰি ১৮২১ শকত আউনীআটিৰ জ্ঞান-মহিমামন্ত অধিকাৰ ৰত্নদত্তদেৱ গোস্বামী প্ৰভুৰ উত্তোগত প্ৰকাশিত কথাত লিখা চৰিত্তত “মিছিমি ব্ৰাহ্মণবিলাক” বুলিহে উল্লেখ আছে। আমাৰ দেশৰ উত্তৰ পূব সীমান্তৰ জনজাতীয় অঞ্চলত অতীজ কালৰপৰা আৰ্য্য হিন্দু সভ্যতাৰ বিস্তাৰ হৈছিল বুলি অনুমান কৰিববো ধল আছে। ‘‘ তদুপৰি পাৰ্ৱত্য জাতিৰ মাজৰ “ব্ৰাহ্মণৰ” বিষয়ত মণিপুৰী সকললৈকে আঙুলিয়াব পাৰি। চৰিত্তৰ ‘মিছিমি ব্ৰাহ্মণ’

কথাটোৱে মিছিমি জনজাতিৰ মুজি ভাগ্ৰাহ্ আদি দেওৰ পূজাৰ পুৰোহিত ৰূপে কাৰ্য্য কৰা অতি বিবল লোক-শ্ৰেণীকে বুজাইছে, সম্ভৱ।

সাম্ভৱণ—এইখনি আমাৰ দেশৰ এগৰাকী আদৰ্শস্থানীয় ত্যাগী পুৰুষৰ জীৱন-চৰিত। শঙ্কৰী ধৰ্ম্মৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ আৰু তাৰ বিকাশ, আৰু সেই যুগৰ ৰাজনৈতিক-সামাজিক ইতিহাসৰ অনেক তথ্য এই পুথিত সবলভাৱে সন্নিবিষ্ট কৰা আছে। বৰমানন্দ দ্বিৱৰ কবিশূলভ অমুভূতিৰ যাজ্জেদি সেই সকলো কথা নিমজ্জ পদত প্ৰকাশিত হৈছে। এনে এখনি মূল্যবান পুথি ভকত-বৈষ্ণৱ আৰু সংস্কৃতিৰ সেৱকসকললৈ আগ বঢ়াবলৈ পাই ধন্য মানিছোঁ আৰু আমাৰ সম্পাদনাৰ বঢ়া-ছটা আদি দোষৰ বাবে ক্ষমা মাগিছোঁ।

গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

গুৱাহাটী, অসম

শ্ৰীমহেশ্বৰ নেওগ

৪ আঘোণ, ১৮৭২ শক

শ্রীশ্রীবংশীগোপালদেবৰ চৰিত্ৰ

শ্ৰীকৃষ্ণায় নমঃ ॥ শ্ৰীগোপালায় নমঃ ॥

নাম্দী

জয় জয় কৃষ্ণ উষ্ট দেব ন্যায়ুগ ১
অষ্ট ভগবত পৰ্ণ ব্ৰহ্ম সনাতন ॥
মংগল কাম আদি যাব অংশ অৱতাৰ ।
এম মনোহৰদি বহু বিভূতি যাতাৰ ॥ ১
সেন কৃষ্ণ-পদে কোটি কোটি নমস্কাৰ ।
কৰে ভৱা পদে ভুক্তি বহোক আমাৰ ॥
নামে' ব্ৰহ্মা ভব বাস শুক নাৰদক ।
নামো সখ্যায়ন চাৰি সিদ্ধ বিহৰক ॥ ২
নামো পৰাণৰ পৰীক্ষিত অনন্তক ।
নৈৱেদ্য যে নৱ সিদ্ধ প্ৰহ্লাদ যমক ॥
কপিল শৌনক বলি মনুক সূতক ।
প্ৰণামো কৃষ্ণৰ প্ৰিয় ভক্ত পাণ্ডৱক ॥ ৩
নামো পৃথু ক্ৰৱ দশ-প্ৰচেতাৱক ।
নামো বৃহ প্ৰিয়ৱত জড় ভৰতক ॥
নামো নল নীল হুমমন্তু সূত্ৰীৱক ।
ভাস্কৰন্তু বিভীষণ নামো লক্ষ্মণক ॥ ৪

ନମୋ ବନ୍ଧୁଦେବ ନନ୍ଦ ଯଶୋଦା ଦେବକୀ ।
 ଦାକକ ଅକ୍ରୁଷ ଯତ୍ ଉକ୍ତର ସାତ୍ୟକି ॥
 ନମୋ ବ୍ରଜ-ବାସୀ ଗୋପ-ଗୋପୀଗଣ ଯତ ।
 ନମୋ ଯତ୍-ବଂଶୀ ଆନୋ କୃଷ୍ଣତ ଭକତ ॥ ୫
 କଲ୍ଲିଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ୍ୟ କୃଷ୍ଣ-ପତ୍ନୀଗଣ ଯତ ।
 କୁନ୍ତୀ ଘୋଷିନୀ ଆଦି କୃଷ୍ଣତ ଭକତ ॥
 ଯୁକ୍ତକୂନ୍ଦ ଉଗ୍ରସେନ ଜନକ ଭୀଷ୍ମକ ।
 ଆନୋ ଚନ୍ଦ୍ର-ସୂର୍ଯ୍ୟ-ବଂଶୀ ବାଜା ଭକତକ ॥ ୬
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଆଦି ହରି-ଭକତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ।
 ହରି-ଭକ୍ତ ବିପ୍ର-ପତ୍ନୀ ନାଗ-ପତ୍ନୀଗଣ ॥
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଆଦି ହରି-ଭକ୍ତ ଆଦି ଚନ୍ଦ୍ରଗଣ ।
 ଆନୋ ଯତ୍ ପ୍ରାଚୀନ ଭକତ ବଞ୍ଚିତନ ॥ ୭
 ଚୈତନ୍ୟ ଏବାବ ନାମ କପ ସନାତନ ॥
 ଅକ୍ଷୟବଳା ଜୟଦେବ ଆଦି ସାଧୁଗଣ
 ଶ୍ରୀମନ୍ତ ଶଙ୍କର ମହାପୁରୁଷ ସୁନ୍ଦର ।
 ନାଥର ପୁରୋଧୀତମ ବାମ ଦାମୋଦର ॥ ୮
 ପରମ ଆନନ୍ଦ ଯତ୍ସର୍ଗି ନିବଞ୍ଚନ ।
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଆଦି ଯତ୍ ଯତ୍ ମହାଜନ ॥
 ବଳଦେବ ଗୋପାଳ କୃପାଳ ଶୃଙ୍ଗାରୀ ।
 ମିଶ୍ରଦେବ ଜୟହରିଦେବ ବନମାଳୀ ॥ ୯
 କୃଷ୍ଣ ଚରଣ-ପଦ୍ମ କବିଯା ଆଶ୍ରୟ
 ଶୁକ ନାଥାଦି କବି ଯତ୍ ସାଧୁଘର ॥

একেবাৰে সমস্তকে স্মৰি প্ৰণামিয়া ।

বৈষ্ণৱসত্ত্বৰ আচ্ছাদনে আদৰিয়া ॥ ১০

দীন শূন্য বৰমানন্দ বিজ্ঞ মন্দ-মতি ।

বৈষ্ণৱসত্ত্বত শ্ৰীতি সাধিবাক প্ৰতি ॥

বিষ্ণু বৈষ্ণৱৰ কথা পদ-নিবন্ধত ।

কৰিবোহো যিবা সিদ্ধি হোক আৰম্ভত ॥ ১১

পুখু পুখু কৃষ্ণ বংশীগোপালদেৱৰ ।

চৰণে শৰণে পশি কৰোহো কাতৰ ॥

হে কৃষ্ণ বংশীধৰ তযু গুণগণ ॥

কিছো শুনিছোহো তাকে কৰিবো কীৰ্ত্তন ॥ ১২

তাক তুমি ভক্ত সৰমে কৰিয়ো স্বীকাৰ ।

হোক পদ তযু পদ প্ৰসাদে প্ৰচাৰ ॥

শুনা স ভাসদ পদ গোপাল-চৰিত্ৰ ।

এহিসে পৰম ধৰ্ম্ম দুৰ্ঘোৰ কলিত ॥ ১৩

বিষ্ণু-বৈষ্ণৱৰ নাতি কিঞ্চিৎহো অন্তৰ ।

দুয়ো কথা কৰে মহা শুদ্ধি জগতৰ ॥

এতেকে মহন্তে কহে শাস্ত্ৰৰ সাৰক ।

তৰি ভক্তি হৰি-নাম হৰি-ভকতক ॥ ১৪

ভিনিত বিনাই আন নাই নাই নাই ।

সকলে শাস্ত্ৰৰ সাৰ এহি অভিপ্ৰায় ॥

শুক পৰীক্ষিতৰ সম্বাদ ভাগৱত ।

উঠাক কহয় দেখি বাহুয় কঙ্কত ॥

মহু কৃপা বিনে নাহি হৰিত ভকতি ।
 পুণে। মুপজয় বিষয়ত বিধকতি ॥ ১৫
 এতেক কৃষ্ণৰ কথা সমে মিশলাই ।
 সম্ভব চৰিত্ৰ গাৱে শুনি ঠাই ঠাই ॥
 পুৰুষে কৰয় যত যত পুৰুষাৰ্থ ।
 সম্ভ-সাধু কথা শুনিলেমে পৰমার্থ ॥ ১৬
 নামমু গোপালদেৱ মহমু প্ৰধান ।
 যিবা শুনি আছে। কিছো চৰিত্ৰ নাহান ॥
 যিবা বংশে জন্মি যথা কৃষ্ণ কৃপাময় ।
 কৌণ্ডিনা আনন্দ ভক্তি কৰি ঠাই ঠাই ॥ ১৭
 মদন-গোপাল অংক গোবিন্দ-ঠাকুৰ
 যেমনে লভিলা ঠেল আনন্দ প্ৰদূৰ ।
 যেন ঠাতে হৰি-ভক্তি পথ প্ৰদৰ্শাই ।
 আছিলমু সত্ৰ কৰি যিটো যিটো ঠাই ॥ ১৮
 মহাপুৰুষৰ ধৰ্ম্ম থাপিয়া লোকত ।
 দেহ এড়ি বহিলমু বৈকুণ্ঠ পুৰত ॥
 সংক্ষেপ প্ৰকাৰে কৈছো কতিবো সকলে ।
 জয় জয় কৃষ্ণ বলি শুনা কোতুহলে ॥ ১৯

বিপ্ৰ হৰিবৰ, পুত্ৰ বলভদ্ৰ বা ধৰ্ম্মাই গুৰু

কুণ্ডল গাণ্ঠিত জাত পুৰুষ সুন্দৰ ।
 বাহুপিণ্ড। গ্ৰামেশ্বৰ মুখ্য পণ্ডিতৰ ॥

বিপ୍ର হৰিবৰ, পুত্ৰ ধৰ্ম্মাই

৭

যৰ গৃহ-দাৰে জলে গজ-বাজীচয় ।

বিপ্ৰ হৰিবৰ খ্যাতি যাহাক কহয় ॥ ২০

ভাৰত পুৰাণ পদ কৰিছা বিস্তৰ ।

আৰ এক কথা পণ্ডিতালি শ্ৰমাণৰ ॥

এক মহাগুৰী বহু লোকক মাতিয়া ।

আনি আছে বহু অন্ন বন্ধন কৰিয়া ॥ ২১

অকস্মাতে এক কুতা এক গ্ৰাস নিল ।

দখি সমস্তৰে মনে অস্থখ নিলিল ॥

বিপ্ৰ হৰিবৰে বোলে এড়া অসহায় ।

বৰো শুদ্ধ অন্ন ভুক্তিয়োক নহি দোষ ॥ ২২

পুৰুষৰ বলে অন্ন পাচি এক ধৰি ।

দূৰে পেলাই অন্ন দৌল বুশে শান্তি কৰি ॥

খুৱাইলা সৰাকো শুনি ৰাজা মাতি নিল ।

পুৰ্ছলা কিসক লোকে ছৱাক ভুঞ্জিল ॥ ২৩

সকলে পণ্ডিতে বোলে আৰ শুদ্ধি নাই ।

বিপ্ৰ হৰিবৰে কেনে কৰয় অন্মায় ॥

শুনি শাস্ত্ৰ মেলি পাছে দিলহু সিদ্ধান্ত ।

শুনি ৰাজা প্ৰজা পণ্ডিতেও ভৈলা শান্ত ॥ ২৪

দৌল সম অন্ন খাইলে শুদ্ধি আছে তাৰ ।

দৌল বুলি অন্ন যদি পুৰুষতো চাৰ ॥

ভৈলহু তাহানে পুত্ৰ পণ্ডিত হুতয় ।

কস্মাট ধৰ্ম্মাই পৰমাই য'ক কয় । ২৫

শ্রী শ্রী বংশীগোপালদেৱৰ চৰিত্ৰ

তিনিও সম্পত্তি স্মৃথে আনন্দে আছিল ।
 পিতৃৰ সম্পত্তি পাছে তিনিতো টুটিল ॥
 ধৰমাই গুৰুকৈসে বলভদ্ৰ বুলি ।
 তাক ৰাজ্য সমে লৈছে ঠাটিল সমূলি । ২৬
 বৰদৱা টেমনিৰ প্ৰজাক আনিয়া ।
 থানে থানে অসমে পাতিলা বিভাগিয়া ॥
 বলভদ্ৰ বৈল মালীপুৰ প্ৰদেশত ।
 অস খাত গক বস্ত্ৰ পৰিল লুড়ত ॥ ২৭
 দাসী দাস বহু পৰিজন মৰি গৈল ।
 শ্ৰীশঙ্কৰে তথা ধুঁৱাৰোলে বৈল ॥
 অসম মৰাণ দুখ বিস্তৰ লভিল ।
 তথাপি বিশেষে হৰি-ভকতি পৰিলা ॥ ২৮

বংশীগোপালৰ জন্ম, বাল্যকাল আৰু শিক্ষা

ভৈল নষ্ট বলভদ্ৰ গুৰুৰ সম্পত্তি ।
 আসিল সঙ্গত যিটো পত্নী ৫ ভাৱতী ॥
 সেতি ভাষা ভাগৱতী যমুনা দেৱীত ।
 ক'ল্লনত গুৰুবাৰে পূৰ্ণিমা তিথিত ॥ ২৯
 শুভক্ষণে দিৱসত ভৈলেক বালক ।
 সম্ভাৰ মিলিয়া বিপ্ৰে কৰাইল জাতক ॥
 দৈৱজ্ঞ পণ্ডিতসৱে গণি কহিলেক ।
 ইহান খ্যাতিয়ে সৱে বংশ তৰিবেক ॥ ৩০

ভৈল আয়ে তোমাৰ বংশৰ জীৰ সীমা ।
 এহি বালকতে মাত্ৰ বাঢ়িব মহিমা ॥
 প্ৰসিদ্ধ গোপাল নাম থাকিব ইহানে ।
 এহি বুলি বিপ্ৰগণ গৈলা থানে থানে ॥ ৩১
 মালীপুৰ দেশে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ তীৰত ।
 মৰিলন্ত বলভদ্ৰ ভাদ্ৰৰ মাসত ॥
 যমুনা সতীও কতো দিনে মৰিলন্ত ।
 নিজ ভগিনীয়ে গোপালক পালিলন্ত ॥ ৩২
 থাকিয়া গোপাল নিজ ভগিনী সঙ্গত ।
 বাটল কুশলে মালীপুৰ প্ৰদেশত ॥
 পুৱা বেলা শিশু সঙ্গে ফুৰা ক্ৰীড়া বৰি ।
 পৰবেলা গৰুক চাড়ন্ত লড়ু ধৰি ॥ ৩৩
 এক দিনা বৰ থৈকৰতে সৰ্ব ডালে ।
 লাগিছে বিস্তৰ পুষ্প দেখিলা গোপালে ॥
 তত পাছে দেখিলন্ত কুমৈ লতা ফুল ।
 ছয়ো কথা দেখি হাঁসি নভৈল আবুল ॥ ৩৪
 অশ্চাৎক পাছে ভগিনীতে কহিলন্ত ।
 মহাভয় হয় সতী গুণিলা মনত ॥
 আন ভাতি ভৈলে ৰাজ-সম্পত্তি মিলয় ।
 ব্ৰাহ্মণে লভিলে কিবা বিঘিনি মিলয় ॥ ৩৫
 এহি বুলি পুষ্কৰী-জলক তুলি আনি ।
 গোপালক বুলিলন্ত হেন স্তুতি-বাণী ॥

ৰক্ষা-মন্ত্ৰ বাঞ্ছিলন্ত ঔষধক ঘষি
 গোপালৰ সকলে আপদ যা এক নশি ॥ ৩৬
 নাহিকয় বুদ্ধি স্থিৰ স্বতসে অজ্ঞান ।
 নজানিলে গোপালৰ মহিমা যিমান ।
 আৰো এক দিনা দেখি মাৰ্জ্জাবীৰ শৃঙ্গ ।
 কি ভৈল কি ভৈল বুলি হাঁসি দিলে ৰিঙ্গ ॥ ৩৭
 নাক শুনি ভগিনীয়ে বিস্ময় মনত ।
 কাহো নকহিবা বুলি দিলন্ত শপত ॥
 এহিমতে আনো অদভুত সুমঙ্গল ।
 দেখি দেখি কাহো নকহিলা মহাবল ৩৮
 এক ব্রাহ্মণৰ মুখে পঢ়িল সাদৰ ।
 গীতা পাঠ কৰি লৈলা মুখাৱৰ্ত্ত কৰি ॥
 মহা শুভাস্থিত আৰ্ত্ত সুবুদ্ধি সুখিৰ ।
 বালকহে গুণৱন্ত কপৱন্ত ধীৰ ॥ ৩৯
 যথা তথা যাক দেখি দেখি সৰে নৰে
 বিস্ময়তে কপ মনে মনে নপাসৰে ॥

বেহাৰ ছলেৰে শঙ্কৰ গুৰুৰে সাক্ষাৎকাৰ

ভগিনী ভগিনীপতি ছয়ো আলচিয় ।
 কেনমতে গোপালৰ বিবাহ হোৱয় ॥ ৪০
 শ্রীমন্তৰ বংশ জয় নপাইলন্ত ধন ।
 সকলে মৰিল বাপ মাতৃ পৰিজন ॥

হা হা কিনে বিধিৰ বিপাক আসি ভৈল ।
 বিপ্ৰ হৰিবৰৰ সম্পত্তি কৈক গৈল । ৪১
 যাৰ নাতি গোপাল ভৈলেক একেশ্বৰ ।
 আমিহে পালিয়া ভাগ্য লভিলো বিস্তৰ ॥
 এৰে আমাৰাত আৰো ধন নাহিকয় ।
 ধনক নপাইলে কোহো কন্যা নেদিয় ॥ ৪২
 এতিমতে ছয়ো প্ৰাণী আলোচন কৰি ।
 যত্ৰ কৰি গোপালক বুলিলা সাদৰি ॥
 কিছো ধন দিঞা আমি তাতত লৈয়োক ।
 সদাগৰ লগে যুৰি ধন বেহাযোক ॥ ৪৩
 গোপালে বোলন্ত ভাল লগ লগাট দিয়া ।
 যেমনে আমাক ঘটাই নাময় এড়িয়া ॥
 এতি বুলি সদাগৰ সহিতে ফুৰিল ।
 একদিনা বৰদৰা গ্ৰামত পৰিল ॥ ৪৪
 সেই বেলো শ্ৰীশঙ্কৰক দেখিলন্ত ।
 তৰি-কথা তুলিয়া আসনে বসিছন্ত ।
 পাছে গোপালক দেখি শঙ্কৰে পুছিল ।
 কোন থানে থাকা তুমি কি কামে আসিলা ॥ ৪৫
 কোন কোন তোমাৰ আছয় তাক কহা ।
 নাম বা তোমাৰ কিবা ঐতে আজি বহা ॥
 শুনি শঙ্কৰৰ হেন মধুৰ বচন ।
 অগত পিলেক হেন গোপালৰ মন ॥ ৪৬

প্ৰেমে হাঁসি প্ৰশংসা কৰিলা বাৰম্বাৰ ।
 কিনো ভাগ্য কিনো ভাগ্য মিলিল আমাৰ ॥
 আজি জানো আমাত প্ৰসন্ন নাৰায়ণ ।
 এতেকেসে ভৈল আজি তযু দৰ্শন ॥ ৪৭
 শুনিয়েক আবে মঞি কহিবো কথাক ।
 বিপ্ৰ হৰিবৰ-নাতি বোলয় আমাক ।
 বাপ-মাত্ৰ নাহি কোনো থাকে পৰ ঘৰে ।
 গোপাল বুলিয়া মোক মাতে সৱে নৰে ॥ ৪৮
 মালৌপুৰ দেশে থাকি বহিনী-ভৱনে ।
 বিহা কৰিবাক যুৰো ধনৰ কাৰণে ॥
 যুদ্ধক কৰন্তে যেন বাজি-জ নিলয় ।
 তযু দৰ্শনে জানো মোৰো সেহি নয় ॥ ৪৯
 শঙ্কৰ বদতি আৱে শুনিয়ে গোপাল ।
 আমাৰ সঙ্গত তুমি থাকা কতে কাল ॥
 কিনো নিমিজিবে তযু আমাৰ সঙ্গত ।
 মোৰ মন বাঞ্ছা তুমি পূৰিয়ো সাম্প্ৰত ॥ ৫০
 হোমাক দেখিয়া মোৰ আনন্দ মনত ।
 থাকিবা কি নাশকিবা কহা অভিমত ॥
 গোপালে বোলন্ত আমাৰেসে মহা ভাগ ।
 থাকিবাক প্ৰতি যদি পাঞো তযু লাগ ॥ ৫১
 হৰি-সেৱা কৰি আমি থাকিবো ইটাই ।
 সঙ্গীসৱ বহিনীত কহিবাহা যাই ॥

সদাগৰসৰে বোলে ইমত নোহয় ।
 যদি ইঠাৱত তুমি থাকিব লাগয় ॥ ৫২
 আমিও এথলৈ যাঞো উত্তৰ কুলক ।
 বিকা-কিনা কৰি যিবা পায়ালো ধনক ॥
 তাক সম ভাগ কৰি বিভাগি লৈবোহো ॥
 তোমাক ভগিনী-হাতে শোঁধায়া দিবোহো ॥ ৫৩
 আমাক ভংসিব তযু বহিনীয়ে পাকি ।
 মোৰ ভাতৃ মাৰিয়া আসিলি কোন ঠাই ॥
 এতেকে এৰিবে আমি নপাৰো তোমাক ।
 আমাৰ শপত য়েৰে বাধা কৰা বাক ॥ ৫৪
 শ্ৰীশঙ্কৰৰো মনে আতি অশুখ মিলিল ।
 সঙ্গীসকলেসে আঙ্ক থাকিব নেদিল ॥
 উদ্ভগ ব্ৰাহ্মণ এহু হৈবেক মহন্ত ।
 শৰীৰত অনেক লক্ষণ ধৰিছন্ত ॥ ৫৫
 এমন ব্ৰাহ্মণ মৰ্গি নতু দেখে আগে !
 আজিসি দেখিলো কত তপস্তাৰ ভাগে ।
 কৈব দুষ্ট সঙ্গীসৰ আসিল লগতে ।
 তাতেসে ইহাঙ্ক সঙ্গে নপাইলো সাম্প্ৰতে ॥ ৫৬
 যায়েক গোপাল তুমি এথনে যিৰিয়া ।
 থাকিবা ইথানে পাছে উলটি আসিয়া ॥
 যদিবা বিঘিনি-বশে আসিবে নপাহা ।
 তথাপিহো মোহোৰ মনত থাকিবাহা ॥ ৫৭

হৰিৰ ভকতি পথ ধৰিবাহা ডাটি ।
 কিঞ্চিতেকো তোমাৰ মুহিকে ধন্য ঘাটি ॥
 এহি বুলি হাত তুলি মলচি লোহক ।
 তেজিলা কোঁকাৰ চায়া গোপাল-মুখক ॥ ৫৮
 ধনে ঘনে শ্রীশঙ্কৰৰ মুগ চাট ।
 আছিল গোপাল অৱনত কৰি কায় ॥
 কৰোৰ কৰি বোলে শুনিয়োক বাপ ।
 তযু মুখ দেখি মোৰ হৰিল সন্তাপ ॥
 নজানোহো নিছে তযু মহা গুণচয় ।
 তথাপি আনাত তুৱা স্নেহ-দৃষ্টি :য় ॥ ৫৯
 মহন্ত পুৰুষ হইলে স্বভাৱ এনয় ।
 দীন দুখিতক দ'য়া সুবুদ্ধি দিৱয় ।
 দিয়োক বিদায় মোত হৈয়োক প্ৰসন্ন ।
 দেহে মাত্ৰ চলে ঐতে থাকে প্ৰাণ-মন ॥ ৬০
 এহি বুলি কৰোৰে চলিলা প্ৰেমত ।
 শঙ্কৰেও বৰ স্নেহে থাকিলা থানত ॥
 শুনিলাহা সভাসদ ভাৱক সহৰ ।
 অকস্মাতে গোপালক দেখি শঙ্কৰ ॥ ৬১
 ভৈলেক বহুত স্নেহ দেখি চিহ্ন গাৱে ।
 সৰ্পে দেখয় যেন সৰ্প চলে পাৱে ।
 শ্রীমন্ত শঙ্কৰ মহাপুৰুষ ভূষণ ।
 দেখিলন্তে জনৈ যেন হইব যিটো জন ॥ ৬২

অল্প বয়সতে দেখি দেৱ গোপালক ।
 যতক বুলিলা মানে সৰে ঘটিলেক ।
 চাৰি পাঞ্চ দণ্ড মাত্ৰ দেহিয়া আছিল ।
 এতেকতে দুইহৃদেৰো স্নেহ উপজিল ॥৬১
 এতেকে সন্তৰ অনুগ্রহ আশা কৰ ।
 সভাসদে ডাক চাৰি বোলা চৰি হৰি ॥

মালীপুৰত গোপালদেৱ : মনত অশান্তি

তুলিওঁ

এতিমতে হাতি গোপালে তুলিওঁ
 মল্লিকাপুৰত ৰতি ।
 শঙ্কৰৰ যত গুণক স্নেহত
 ভগিনীৰ আগে কহি ॥ ৬৪
 সদাগৰসৰে কহিলা সকল
 যতক বুলিলা তুলিওঁ ॥
 ধন বিভাগিয়া ভাগে ভাগে লৈয়া
 সৰে গৃহে গৃহে গৈল ॥
 পাছে একদিনা বসিয়া গোপালে
 বিচাট কৰি মনত ।
 যুগতিক দিয়া দুইকো সন্তুধিয়া
 বুলিলা বাক্য আগত ॥ ৬৫

শুনিয়ো বহিনী   শুনিবা ভিনিসি
 কিবা কবে মোৰ মন ।
 শ্রীশঙ্কৰৰ   বাক্যক স্নেহক
 স্তম্ভোত্তো যেতিক্ষণ ॥
 পিতৃ পিতামহ   সম্পত্তি যি ভৈল
 দেখিলাহা সৰ্বজন ।
 মোৰ বংশচয়   মৰি ভৈল ক্ষয়
 অল্পসে আছে এখন ॥ ৬৬
 এতেকে আমাৰ   বিবাহ কথাৰ
 ইচ্ছা নযায় জানি ।
 কহো সমুদায়   দিয়োক বিদায়
 থাকিয়োক দুই প্রাণী ॥
 জৌৱন চঞ্চল   পদ্ম-পত্ৰ-জল
 কৈত কেতিক্ষণে যাই ।
 এৰা মোৰ আশা   তেজি তযু বাসা
 যাইবো শঙ্কৰ ঠাই ॥ ৬৭
 শুনি দুইহন্তৰ   মনত বিস্তৰ
 ভৈলেক শোক-সন্তাপ ।
 দুঃখ কৰি আতি   বুলিলা কাকৃতি
 শুনিয়ো গোপাল বাপ ॥
 তোমাক লভিয়া   সবে পাসৰিয়া
 আছোহো আমি সকলে ।

গোপালৰ স্বপ্ন আৰু বিবাহৰ প্ৰস্তাৱৰপৰা নিষ্কৃতি ১৭

হা হা অল্প-ভাগ নপাঞ পুহু লাগ

কৃষ্ণে কিনো কৰিলন্ত ॥

এহি বুলি ৰহি থাকিলা তথা

প'ছে বিবাহক প্ৰতি ।

ভগিনী-পতিয়ে ভগিনী সতীয়ে

যতন কৰয় আতি ॥ ৭৪

গোপালৰ স্বপ্ন আৰু বিবাহৰ প্ৰস্তাৱৰপৰা নিষ্কৃতি

এক দিনা পাছে শয়্যা মাজে আছে

গোপাল শয়ন কৰি ।

তাৰু দায়াতৰে বুলিলা ঈশ্বৰে

ব্ৰাহ্মণৰ বেশ ধৰি ॥

শুনিয়ে গোপাল কহো কথা ভাল

কৰিব কি নকৰিব ।

তুমি মহাভাগে সত্য কৰি আগে

তেৱেসে বাক্য ধৰিব ॥ ৭৫

গোপালে উঠিয়া চৰণে পৰিয়

নমস্কাৰ কৰি চাই ।

কৃতজ্ঞলি কৰি বুলিলা সাদৰি

অৱনত কৰি কায় ॥

হে বিপ্ৰবৰ তমু চৰণৰ

ধূলি পাইলো কত ভাগে ।

আতো কবি চাৰ   কিনো আছে আৰ
 মোক প্রতি যদি লাগে ॥ ৭৬
 কিন্তু তযু কাৰ্য্য   কৰিবে লাগয়
 শুনিবো কৰ্ণক ভৰি ।
 বিপ্রে বোলে তঞি   আগে সত্য কৰ
 তেৱে কহো নিষ্ট কৰি ॥
 বুলিলা গোপালে   সত্যে সত্যে ভাল
 দিবো আবে কহিয়োক ।
 বিপ্রে বোলে হাসি   মাগিলোহো আমি
 কহাখানি দিয়ো মোক ॥ ৭৭
 বিবাহ নকৰি   ভজিয়োক হৰি
 সৱে সুখ ভইবে তোৰ ।
 আনন্দ-বসন্ত   ফুৰিবি সতত
 সুমৰিবি বাক্য মোৰ ॥
 এহি বাক্য বুলি   বিপ্ৰ গৈলা চলি
 গোপালে চেতন পাই ।
 কৃষ্ণ কৃষ্ণ ৰড়ি   শয্যাতে বাগৰি
 নমিলা পৰি দুনাই ॥ ৭৮

ছবি

শুনিয়োক সভাসদ   গোপাল-চৰিত্ৰ পদ
 হৰিৰ চৰিত্ৰ সমন্বিত ।

পৰম দায়ালু হৰি ভকতক কৃপা কৰি

ফুৰন্তু আপুনি চিন্তি হিত ॥

সন্তোষ লোকৰ হিত চিন্তি ফুৰা প্ৰতি নিত

বাপ মাতৃ মাধৱে বান্ধয় ।

দেৱ গোপালতে ইটো ছয়ো কথা ঘটি আছে

প্ৰত্যক্ষতে দেখিয়ে নিশ্চয় ॥ ৭৯

হে কৃষ্ণ বংশীধৰ তযু পদ-পঙ্কজৰ

নিকটে দিয়া মোক ঠাই ।

তোমাৰ ভূতাৰো ভূতা ছয়া যেন প্ৰতি নিত

থাকিবোহো তযু গুণ গাই ॥

তুৱা পদ পৰিহৰি জন্মে জন্মে মৰি মৰি

পাইলো মহা দুঃখ বহুতৰ ।

আৰকা নেদিবা এৰি খাইবেক ইন্দ্ৰিয়ে বেঢ়ি

বাখা মোক সঙ্গত ভক্তৰ ॥ ৮০

সহায় নাহিকে মোৰ ছয়া তৰ সেৱা-চোৰ

নজানো স্বৰূপ বিৰকতি ।

হে প্ৰাণবন্ধু হৰি আছে। মই আশা কৰি

কিছো কৃপা কৰা মোক প্ৰতি ॥

পৰম কৃপালু জানি বুলিলো কাকৃতি বাণী

কৰা মোক যথোচিত কাম ।

মোক আশীৰ্বাদ কৰি সন্তোষদে মুখে ভৰি

ডাক ছাড়ি বোলা ৰাম ৰাম ॥ ৮১

পদ

এহিমতে গোপালে কৃষ্ণৰ বাণী শুনি ।
 হৰি-কৃপা বিনে নহে জানিলা আপুনি ॥
 স্নান কৰি আসি বসি কণস্থ মনত ।
 কেমনে স্বপ্নৰ কথা কহিবো লোকত ॥ ৮২
 দেৱসৱে যিটো কথা কহয় স্বপ্নত ।
 কাহো নকহিলে সৱে কলয় সাম্প্ৰত ॥
 বিপ্ৰৰূপে ঈশ্বৰেসে বুলিছা বচন ।
 পৰত কহিলে জানো সৱে হোৱে ছয় ॥ ৮৩
 নকহিলে বন্ধুগণে নেৰিবে আমাক ।
 অৱশ্যে পৰিবে মোক বিহ কৰাইবাক ॥
 এতেকে কহিতে লাগে বন্ধুসকলত ।
 তেৱেসে ঈশ্বৰ-বাক্য ৰহয় সাম্প্ৰত ॥ ৮৪
 এহিমতে গুণি-গান্ধি থিৰ কৰি মন ।
 একস্থান কৰিলহু বিপ্ৰ-বন্ধুগণ ॥
 ফল-ফুল দ্ৰব্য দিয় স্বপ্নক কহিল ।
 হৰি-ধ্বনি কৰি সৱে ফলিতাক দিলা ॥ ৮৫
 উত্তম সপন ইটো পৰম বিশিষ্ট
 কৃষ্ণৰূপে কৃপা ইটো জানা নিষ্টে নিষ্ট ॥
 লক্ষণতে দেখি আৰু কি কৈবে লাগয় ।
 কহা বিহা কৰাইবাক আৰে যোগা নয় ॥ ৮৬

ইহান সঙ্গত নিস্তৰিবে বহু লোক ।
 পৰম আনন্দ পাইব এড়াই দুঃখ-শোক ॥
 সেহিবেলা সিও বিপ্ৰে ধন আনি দিল ।
 নেন্দো কণ্ঠা বুলি বিপ্ৰে জগৰ ভাঙ্গিল ॥ ৮৭
 পাছেসে স্বপ্নক শূনি খেদ কৰি গৈলা ।
 হা হা মোৰ পাপে এহে জমাই নভৈলা ॥
 বহিনী প্ৰমুখ্যে যত বান্ধৱ আছিল ।
 আগ্ৰহ এৰিয়া পাছে আনন্দ কৰিল ॥ ৮৮

গোপালৰ গৃহ-ত্যাগ

পঢ়ি শূনি গোপালে ফুৰিলা যথা সুখে ।
 ৰাম কৃষ্ণ নামক নেড়ন্তু সদা মুখে ॥
 যৈতে যৈতে হৰিৰ ভকত থাকে মানে ।
 তৈতে তৈতে থাকিয়া ফুৰন্তু সারধানে ॥ ৮৯
 কাহাৰো প্ৰবৃত্তি মনে ভাল নমানন্তু ।
 শুক মানিবাক প্ৰতি বিচাৰি নপাসন্তু ॥
 ৰামদাস ঐশ্বৰ্য্য সঙ্কিতে একে ঠাই ।
 ফুৰি ফুৰি তাতে আসি থাকন্তু সদায় ॥ ৯০
 ৰামদাস সমে সদা হৰি-কথা তুলি ।
 পাকয় বিষয়-সুখ নমানে সমূলি ॥
 কাৰো হাতে অন্ন-পানী ভোজন নকৰে ।
 যিবা যিটো বস্তু দিয়া তাকে নসম্বৰে ॥ ৯১

নিৰামিষ আপ্ত তঙুলৰ মাত্ৰ অন্ন ।
 একে সন্ধ্যা প্ৰাণ ৰাখি কৰন্তু ভোজন ॥
 বন্ধন কৰিয়া তাকো হৰিত অপিয়া ।
 ৰামদাস সমে ছয়ো ভোজন কৰিয়া ॥ ৯২
 আজি ভাল নহে যদি বোলে ৰামদাসে ।
 দেৱৰ শৰীৰে কম্পি কম্পি জ্বৰ আসে ॥
 পাছে ৰামদাসে হাসি পৰশে শৰীৰ ।
 জ্বৰ গুচি তেখনে শৰীৰ হৱে থিৰ ॥ ৯৩
 মহা ভক্ত ৰামদাস নিশা শয়নত ।
 হৰি-ৰসে বাগবয় মাটিত প্ৰেমত ॥
 শয়নৰ ছলে দেৱে শুনিয়া থাকয় ।
 নিতে দেখে পুৱা গাৱে মাটি লাগিছয় ॥ ৯৪
 ৰামদাস গৈলা পাছে ভৈলা একেশ্বৰ ।
 হৰি মাত্ৰ সহায় নাহিকে আন নৰ ॥
 বংশীগুটি বজায়া হৰিৰ গুণ গাৱে ।
 শুনি শুনি লোকে বৰ আনন্দক পাৱে ॥ ৯৫
 বাৱা বাৱা বুলি কেহো পাঞ্চয় তুনাই ।
 স্বৰ তুলি তুলি বঞ্চে থাকন্ত বজাই ॥
 তাৰপৰা ভৈল নাম বংশী-যে-গোপাল ।
 প্ৰকৃতি দেখিয়া সৰ্ব্ব লোকে বোলে ভাল ॥ ৯৬
 বংশীগোপালেসে বৰ বৈষ্ণৱ উত্তম ।
 কপে-গুণে সকলে প্ৰকাৰে মনোৰম ॥

এহি বুলি লোকে যদি মাতিয়া নিবয় ।
 সভাত থাকিয়া হৰি-গুণক গায়য় ॥ ১৭
 দখিলা নলৈয়া তাকো মাতিয়া আসয় ।
 নেদেখি ছুখত লোকে বিষাদ কৰয় ॥

বৌধৰ উপদ্ৰৱ আৰু গোপালৰ নানা কায়-কষ্ট

ইসৰ প্ৰকৃতি মানে বৌধ গুনিয়া ।
 বিধিনি কৰিবে লৈলা তাক নসহিয়া ॥ ১৮
 আমাৰ অন-পানী সঙ্গকো বৰ্জয় ।
 তাতেসে ইহাক সৰ্ব লোকে প্ৰশংসয় ॥
 এহিবুলি নিতান্তে পতিলা মাৰে আসি ।
 আলিঙ্গন ছলে শৰীৰকো ছোৱে হাঁসি ॥ ১৯
 নিতে পতিলাক পেলাই পুহু স্নান কৰে ।
 ভোজনো নকৰে খণো স্নানিবাক ডৰে ॥
 নিতান্তে পতিলা কিনিবাক নপাই ধন ।
 এৰিলো ভোজন বুলি কৰিলা শয়ন ॥ ১০০
 স্বপ্নত ব্ৰাহ্মণে বোলে খেদ নকৰিবি ।
 প্ৰভাততে কালি বৰ টেমিক লভিবি ॥
 তাকে বিকি বিস্তৰ পতিলা পাইবি তঞি ।
 সহায় আছোহো তেবে জানিবিহি মঞি ॥ ১০১
 চেতন লভিয়া পাছে পদূলিক যাই ।
 টেমিক দেখিয়া লৈয়া আসিলা ছনাই ॥

স্নান কৰি আসি হৰি-ৰূপ মনে স্মৰি ।
 ক্ৰন্দন কৰিয়া বহু হৰি-নাম ধৰি ॥ ১০২
 হে প্ৰাণ হৰি কৃষ্ণ তুমি কৃপাময় ।
 ভকত-বৎসল দেৱ দেখিলো নিশ্চয় ॥
 কৈব মই অধম পামৰ ছৰাশয় ।
 বোলা মই সহায় নাহিকো তাৰ ভয় ॥ ১০৩
 এহি মতে আনো নানা তুতি কৰি আছে ।
 শুনি সমীপক গৃহী আসিলেক পাছে ॥
 দেখি বংশীগোপালক নমস্কাৰ কৰি ।
 সমীপত বসিলন্ত তাহাঙ্ক সাদৰি ॥ ১০৪
 গোপালে বৃত্তান্ত কহি টেমি দিলা হাতে ।
 লৈলা তাক গৃহস্থে প্ৰণামি প্ৰণিপাতে ॥
 নমাইবাহা প্ৰভু কৈতো আমাক তেজিয়া ।
 থাকিবো নিতান্তে আমি পতিলাক দিয়া ॥ ১০৫
 তুমি হেন বৈষ্ণৱক পাইবো কত ভাগে ।
 কহিবাহা আনো আনো যিবা বস্তু লাগে ॥
 এহিমতে তাহাৰ থানতে কতো কাল ।
 হৰি কথা কহি আছা ৰহি কত কাল ॥ ১০৬
 কানি কমণ্ডলু বিনে আন ধন নাই ।
 বহি নিশা শয়নে থাকন্তে নাম গাই ॥
 কেশে বজ্জু লগায়া উৰ্দ্ধত আঁৰি ধৰে ।
 নিজা এৰি সদা বসি কৃষ্ণ নাম গায়ে ॥ ১০৭

নাহি পাটী-কঠ-তৃণ মাটিত থাকয় ।
 প্ৰাৰ্থিয়া দিলেও নৰে ততো নলৱয় ॥
 শৰীৰৰ ভোগে ইন্দ্ৰিয়ৰ বল হয় ।
 ইন্দ্ৰিয়ৰ বল হৈলে ভক্তি নবাঢ়য় ॥ ১০৮
 নভৈল ভকতি কৃষ্ণ তুষ্ট নোহোৱয় ।
 এতেকে ভক্তক ধন কিছু নলাগয় ॥
 এহি বুলি গোপালে শৰীৰ ছুংখ দিয়া ।
 ভাগ এৰি থাকে সদা হৰিক চিন্তিয়া ॥ ১০৯
 কতো দিন গৰ্ভ খানি তাহাত আছিল ।
 হৰি-নাম মাত্ৰ সদা কীৰ্ত্তন কৰিলা ॥
 নিতে নিতে তাতে গৈয়া মিছিনি ব্ৰাহ্মণে ।
 তঙুলাদি দ্ৰব্য দিয়া পুষিলা যতনে ॥ ১১০
 এনয় প্ৰকাৰ আনো কথা অদভুত ।
 দেৱ বংশীগোপালৰ আছয় বহুত ॥

অসম দেশ এৰি বেপেকৰা নাৱত ভাটীলৈ যাত্ৰা

থাকোক সিসৱ কথা শুনা তাত পৰে
 যেন মতে সম্প্ৰদায় পাইলা বংশীধৰে ॥ ১১১
 এহিমতে তথাত থাকিয়া পাছ গুণি ।
 পশ্চিম যাইবাক মন কৰিলা আপুনি ॥
 পশ্চিম দেশত বহু মংস্তু আহয় ।
 তাসম্বাক পাইলে মোৰ সকলে সিজয় ॥ ১১২

কৃষ্ণৰ কৃপাত বুদ্ধি-বলে গুণ গাওঁ ।
 যিটো মহন্তৰ পথ তাকো নতু পাওঁ ॥
 ইদেশত কতো কতো ভকত আছয় ।
 ব্যভিচাৰ মতে দেখো সৰে প্ৰৱৰ্ত্তয় ॥ ১১৩
 অন্ন-যোনি বিচাৰ-আচাৰ কিছো নাই ।
 প্ৰৱৰ্ত্তিক চাহিলে পাষণ্ড সমুদায় ॥
 এতেকে ইদেশে আবে নেথাকিবো আমি ।
 যদি কৃপা কৰি মোক নিয়ে কৃষ্ণ স্বামী ॥ ১১৪
 এহি মতে গুণি-গাঙ্গি অসুস্থ মনত ।
 বিচাৰি বিচাৰি লাগ নাপাইল লোকত ॥
 এক দিন মন-হু খে কৰিলা শয়ন ।
 স্বপ্নত বুলিলা পাছে ব্ৰাহ্মণে বচন ॥ ১১৫
 শুনা শুনা গোপাল যি কথা কহো মই ।
 কালি প্ৰভাততে উঠ চলি যাইবি তঞি ॥
 চাঙ্গিনীৰ বৰ ঘাটে লোহিত তীৰত ।
 তিনিখানি নৌকা আসি চাপিব কাছত ॥ ১১৬
 পাছৰ নৌকাত যিটো মনুষ্য থাকিব ।
 সেহি তোক পৰম আদৰ কৰি নিব ॥
 তাৰ সঙ্গে কুশলে পশ্চিম যাইবি তঞি ।
 সফল বাঞ্ছিত পাইবি নিষ্ঠে কহো মঞি । ১১৭
 এহি বুলি ব্ৰাহ্মণে শিৰত হস্ত দিলা ।
 নমস্কাৰ কৰো বুলি গোপাল উঠিলা ।

দেখয় নাহিকে বিপ্ৰ স্বপ্নসে দেখিল।
 জয় জয় কৃষ্ণ বুলি হৰিষ মিলিল ॥ ১১৮
 ত্ৰাহি ত্ৰাহি কৃষ্ণ প্ৰভু ভকত-বৎসল।
 এৱেসে সিখিব মোৰ বাঞ্ছিত সকল ॥
 পৰম ঈশ্বৰ কৃষ্ণ সহায় যাহাৰ।
 কোন কোন বাঞ্ছা নিসিখিবে আসি তাৰ ॥ ১১৯
 উচ্চ কৰি আনো স্তুতি বিস্তৰ কৰিলা।
 সমীপতে সৱে কথা গৃহস্থে শুনিলা ॥
 তাৰ মুখে সিটো কথা লোকেও শুনিলা।
 বিস্ময়তে গোপালক সৱে প্ৰশংসিলা ॥ ১২০
 কিবা দেৱ মানুষ চৰিত্ৰ বিপৰীত।
 ঈশ্বৰে সহিতে পাছে কহি প্ৰতি নিত ॥
 অহৰ্নিশে নাম গাই থাকে ঈশ্বৰৰ।
 হৰিও নেৰয় সঙ্গ বংশীগোপালৰ ॥ ১২১
 আনো ঠাই ঠাই শুনো বহু লোকে কয়।
 বংশীগোপালৰ বহু মহিমা আছয় ॥
 এহিমতে লোকে আনো প্ৰশংসা কৰিলা।
 শুনা পাছে বংশীধৰে যেমনে চলিলা ॥
 দেৱ বংশীগোপালে প্ৰাতসে স্নান কৰি।
 দণ্ডৱতে ঈশ্বৰক প্ৰণামি সাদৰি ॥
 হৰি-নিবেদিত অন্ন ভোজন কৰিলা।
 জয় জয় কৃষ্ণ বুলি আনন্দে লৰিলা ॥ ১২৩

লোহিতৰ তীৰ পাই বসিয়া আছিল।
 দেখা দেখি কৰি তিনি নৌকাও চাপিলা ॥
 পাছে অহা নৌকাখানি সমীপতে বৈল।
 তাৰ সমীপক পাছে লাসে লাসে গৈলা ॥১২৪
 নৌকাৰ গিৰীয়ে পুছিলেক প্ৰয়োজন।
 কি কাৰ্য্যে আসিল বাপু কহিয়ো কাৰণ ॥
 হাসি বংশীগোপালেও কাৰণ কহিলা।
 শুনি তাসহাৰ মনে আনন্দ মিলিলা ॥১২৫
 কিনো ধন্য কিনো ধন্য প্ৰভাত বজনী।
 বিশিষ্ট বৈষ্ণৱ গুটি আসিলা আপুনি ॥
 এতি বুলি উঠে সবে প্ৰণাম কৰিলা।
 আসন পাতিয়া নৌকা আগত তুলিলা ॥১২৬
 যাহাশ্চৈ পথত পুছিলন্ত পূৰ্বাপৰ।
 সৰ্ব্বলৈ কহিলা বংশীগোপাল বংশৰ ॥
 নৌকাৰ অধিপ যিটো শুনিয়া আছিল।
 ক্ৰন্দন কৰিয় পাছে প'ৱত পৰিলা ॥১২৭
 আমাঠেৰ বহুলোক শিশু তোমৰাৰ।
 তৰ পিতৃ সেৱা কৰি আছে বাৰম্বাৰ ॥
 তানে দুই ভাতৃক জানোহো ভাল কৰি।
 শুনিছে তোমাক চিনিলোহো আজি ধৰি ॥ ১২৮
 নেৰিবো তোমাক আৰ নিবো মোৰ ঠাই।
 এহি মতে অন্তো অন্তো কথা কহি যাই ॥

পৰম আদৰ কৰি সদাগৰগণ ।
 অন্ন বন্ধাই অৱশেষ কৰিলা ভোজন ॥ ১২৯
 কতো দিনে পাইলা ক্ৰয়-বিক্ৰয়ৰ স্থান ।
 আনো সদাগৰগণে কৰিলেক মান ॥
 মৰিচৰ স্বৰ্ণ বস্ত্ৰ বস্তু আদি কৰি ।
 পশ্চিম যাটবাক শুনি দিলেক সাদৰি ॥ ১৩০
 দিবে বংশীগোপালে সকলে মহন্তক ।
 ধন বেহাইবাৰ ফল মিলোক সাম্প্ৰত ॥
 মহন্তসৱক সেৱা কৰিয়া ছনাই ।
 আসিহাবা বাপু তুমি আমাসাৰ ঠাই ॥
 এতি বুলি পশ্চিমীয়া লোক বিচাৰিয়া ।
 পাঠাইলেক ভালমতে নাৱত তুলিয়া ॥

বৰপেটাত মাধৱদেৱৰ থানত

পাছে বৰপেটা নগৰত উঠিলন্ত ।
 যাহাত শঙ্কৰ-দাস মাধৱ আছন্ত ॥ ১৩২
 তাহান থানত প্ৰৱেশিলা প্ৰথমতে ।
 ত্ৰিমন্ত্ৰ মাধৱে তাক দেখিলা সাম্প্ৰতে ॥
 থান দিয়া আদৰি পুছিল ভাল কৰি ।
 কিনো মোৰ আনন্দ মিলিল হৰি হৰি ॥ ১৩৩
 উত্তম ব্ৰাহ্মণ তুমি দেখিয় থানতে ।
 কৈবপৰা আসি তুমি মিলিলা সাম্প্ৰতে ॥ ১৩৪
 কোন বা দেশৰ তুমি থাকা কোন ঠাই ।

কিবা নাম তোমাৰ কোনবা দেশে যাই ॥ ১৩৪

মাধৱৰ অমৃত-সদৃশ বচনক ।

শুনিয়া পাইলন্ত মহা প্ৰেম-আনন্দক ॥

কতোক্ষণ আছি পাছে বুলিলা বচন ।

তুমি মহা মহন্তৰো ভৈলো দৰ্শন ॥ ১৩৫

শ্রীমন্ত শঙ্কৰ তুমি ধৰিছা ধৰ্ম্মক ।

আমি আছো আসি আৱে এহিসে স্থানক ॥

আক আছো যিটো বিপ্ৰ দেৱ দামোদৰ ।

তাহাকো পাইবাক ইচ্ছা আছয় বিস্তৰ ॥ ১৩৬

বিপ্ৰ হৰিবৰৰ পুত্ৰৰ পুত্ৰ মণ্ডি ।

নাম বংশীগোপাল ভাপত পৰো জগ্ৰি ॥

সংসাৰ তাপৰ পাৰ নপাৰি তৰিব ।

আসি আছো মহন্তৰ পথক ধৰিব ॥ ১৩৭

শুক আদি মহন্তৰ সম্প্ৰদায় যত ।

শ্রীভাগৱত শাস্ত্ৰ শঙ্কৰৰো মত ॥

ভাক ধৰিবাক প্ৰতি আমাৰ আশয় ।

যদি কৃষ্ণ দেৱতাৰ অনুগ্ৰহ হয় ॥ ১৩৮

অসম দেশৰপৰা আসিলো এখন ।

সকলে কহিলো আপোনাৰ প্ৰয়োজন ॥

শুনি মাধৱৰ মনে আনন্দ মিলিল ।

উৰ্দ্ধবাহু কৰি হৰি হৰি উচ্চৰিল ॥ ১৩৯

কৃষ্ণদেৱে আজি কিনো আনন্দক দিলা ।

ভকতি-পথৰ শুদ্ধ পাত্ৰক আনিলা ॥

এহি বংশীগোপাল পৰম ধৰ্ম্ম-ধাৰী ।
 ইহান সত্ৰতে লোকে তৰিবাক পাৰি ॥ ১৪০
 এহিমতে মধুৰ বচনে প্ৰশংসিয়া ।
 থান-মান দিয়া ৰাখিলন্তু সন্তোষিয়া ॥
 কণ্ঠ কোকিলৰ ধ্বনি সুস্বৰ সূঠান ।
 মাধৱে গাৱন্ত হৰি-গুণ বিছমান ॥ ১৪১
 শুনি শুনি গোপালদেৱৰ বস চড়ে ।
 আনন্দতে নয়নৰ লোতক নিগড়ে ॥
 হৰি-কথা-বস মহা সৰ্ব্বস্বক পাই ।
 থাকন্ত মাধৱ সনে আলাপি সদায় ॥ ১৪২

দামোদৰদেৱৰ সত্ৰত ; শৰণ-ভজন ভক্তি-গ্ৰহণ

এক দিনা মাধৱৰ থান হস্তে গৈলা ।
 দেৱ দামোদৰৰ সত্ৰত প্ৰৱেশিলা ॥
 আছে দামোদৰদেৱ প্ৰসঙ্গ-কৰিয়া ।
 সেই সময়ত দেখিলন্তু প্ৰৱেশিয়া ॥ ১৪৩
 কৰে মালা ধৰিয়া হৰিৰ নাম স্মৰি ।
 ভাগৱত শুনি আছা একচিত কৰি ॥
 পৰম বৈবাগী মহা মহন্ত প্ৰধান ।
 কৃষ্ণ-কথা-অমৃতসে যাৰ জীৱ-প্ৰাণ ॥ ১৪৪
 কৃষ্ণ পদ পঙ্কজত মন নিৱেশাই ।
 আনন্দতে মজি একো ভিত্তিকো নচাই ॥

বেলা অরমানে ভাগরত-পাঠ থৈলা ।
 তেয়ে দেব গোপালক দর্শন ভৈলা ॥ ১৪৫
 দেখিল মাত্রকে বংশীগোপালে উঠিয়া ।
 নমস্কাৰ কবিলন্ত পান্নত পৰিয়া ॥
 উঠি উঠি পুহু পুহু দণ্ডতে পৰি
 আছিলন্ত কতো বেলি নানা স্থতি বড়ি ॥ ১৪৬
 দামোদৰদেবে তাক আশ্বাস কৰিলা ।
 আসনক দিয়' পুষ্প চন্দনে পুজিলা ॥
 যেমনে মাধৱদেবে পুষ্পক কৰিলা ।
 সেহিমতে দেব দামোদৰেও পুছিল ॥ ১৪৭
 .দেব গোপালেও তথা সকলে কহিলা ।
 দামোদৰদেবে শুনি সন্তোষ লভিলা ॥
 ভকতসৱৰ মহা আনন্দ মনত ।
 দিনে দিনে অনুৰাগ বাঢ়ে গোপালত ॥ ১৪৮
 কতো দিন আছি পাছে দামোদৰ-পাৱে ।
 দণ্ডতে পৰি পাছে গোপালে বিনাৱে ॥
 হে প্ৰভু দামোদৰ হুয়োক সদয় ।
 যেমনে গুচিবে মোৰ ভৱ-বন্ধ-ভয় ॥ ১৪৯
 স্নলভতো স্নলভ সন্তৰ সম্প্ৰদায় ।
 শৰণ-ভজন-ভক্তি কহিয়ে বুঝাই ॥
 যত যত আছে মোৰ মনৰ সংশয় ।
 তাকো যুগুতিয়ে ছেদিবাক যোগ্য হয় ॥ ১৫০

পূৰ্ব জনমৰ মোৰ আছে মহা ভাগ ।
 এতেকেসে তোমাত পুছিবে পাইলো লাগ ॥
 শুনি দেৱদামোদৰে পৰম প্ৰেমত ।
 বোলন্ত শুনিয়ে তুমি মহা ভাগৱত ॥ ১৫১
 যতক পুছিলা তাক আপুনি জানাহা ।
 অসম্ভাৱনাতে মাত্ৰ মোত পুছিলাহা ॥
 মঞি মহা মূৰ্খ বিপ্ৰ নজানো হো কিছু ।
 তথাপি কহিবো আজি যিখানি জানিছো ॥ ১৫২
 ওষেৰা দেশৰ বাসুদেৱ বিপ্ৰ-বেশ ।
 তাহাস্ত লভিছো জ্ঞান-ভক্তি-উদদেশ ॥
 গোমথা আতাত পাছে পুছিলা পূৰ্বত ।
 পৰম অজ্ঞসা পথ ভাগৱত মত ॥ ১৫৩
 ত্ৰীমন্ত শঙ্কৰো পাছে কহিলা সাদৰি ।
 শ্ৰৱণ-কীৰ্ত্তন মাত্ৰ জানা নিষ্ট কৰি ॥
 বুলিলা অজ্ঞসা গুৰু শঙ্কৰে আমাত ।
 আত কৰি স্নগম নাহিকে ধৰিবাক ॥ ১৫৪
 পৰম পণ্ডিত তেহে শাস্ত্ৰত তৎপৰ ।
 একে মাত্ৰ পথ বাসুদেৱ শঙ্কৰৰ ॥
 জাহি বুলি কৃষ্ণ পদ পঙ্কজ চিন্তিয়া ।
 শৰণ ভজন ভক্তি কহিলা চৰ্চিয়া ॥ ১৫৫
 পৰম বিশিষ্ট পাত্ৰ দেৱ গোপালত ।
 বহুস্ত বিশ্বাস মানে কৰিলা বেকত ॥

বিচাৰি বিচাৰি আনি সৰ্ব্ব শাস্ত্ৰ সাৰ ।
 অত্যন্ত স্নেহত কহিলন্ত বাৰম্বাৰ ॥ ১৫৬
 পৰম তেজস্বী সাধু দেৱ দামোদৰ ।
 শ্ৰী শঙ্কৰৰো ভেদ নাহি ছুইহন্তৰ ॥
 এতেকে শঙ্কৰ মত প্ৰমাণি কহিলা ।
 আনো আনো সন্ত সাধু পথ প্ৰমানিলা ॥ ১৫৭
 দেৱ বংশী গোপাল সকলে সাৰ পাই ।
 দণ্ডৱতে পৰি পৰি নমিলা ছুনাই ॥
 শুনা সভাসন পদ কৰি এক মন ।
 দেৱ গোপালৰ কথা পৰম প্ৰধান ॥ ১৫৮
 সন্তঃ স্মৰয় নুতি সন্তো বা স্মৰয় ।
 গৃহে সন্মে তেথনে সকলে শুদ্ধ হয় ॥
 মহা ভাগৱত দেৱ গোপাল উত্তম ।
 তাহান চৰিত্ৰ সকলৰে মনোৰম ॥ ১৫৯
 দেৱ বংশী গোপাল কৃপাল গুণ-নিধি ।
 তব পদ প্ৰসাদেমে মোৰ মন শুদ্ধি ॥
 পূৰ্ব্বতো ধৰিছো তয়ু চৰণৰ ধূলি ।
 ইহ-পৰলোকে মোক নেৰিবা সমূলি ॥ ১৬০
 কৃষ্ণ গোপালৰ ভূত্য পদ শিৰে ধৰি ।
 ভনে ৰমানন্দে ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥

ছবি

সন্ত ভূষণ বা এহিমতে বংশীধৰ সমে দেৱ দামোদৰ
ওঝা আতাবে পৰম বহস্য সাৰ কহি ।

গোপালৰ অমিয়ত মোনে বৈলা আনন্দতে দেৱ গোপালৰ চিন্তে

থাকিলা সকলৈ কথা ৰহি ॥ ১৬১

তিনিও প্ৰসঙ্গে যথা নাম ভাগৱত কথা

পদ-নাট ভটিমা-গীতৰ ।

কৌতুহল যেমন ঠান শুনি থাকা বিদ্যমান

মহা তুষ্ট লভিয়া চিন্তৰ ॥

প্ৰতি নিত প্ৰসঙ্গৰ মধ্যে মধ্যে বিচাৰৰ

কথা যথা কৰয় নিৰ্ণয় ।

পূৰ্ব্বাপৰ সামঞ্জস্য কৰন্তে যি মহা ৰস

বিভাগিয়া তাহাক কহয় ॥ ১৬২

সন্ত ভূষণ নাম আছে যিটো মহাজন

লোহিতৰ দখিণ কুলত ।

ওঝা আতা বুলি যাক দেৱ দামোদৰ মাতা

তেহো আমি মিলিল সত্ৰত ॥

দেৱ দামোদৰ বাস আনন্দ কৰিয়া হাঁসি

ছইহস্তকো এক স্থান কৰি ।

হুয়ো শুদ্ধ মহাযশী যেন পূৰ্ণিমাৰ শশী

সখিয়ত কৰাইল সাদৰি ॥ ১৬৩

আনো যত মহাজনে সেৱা কৰি বাক মনে
আসৈ দেৱ দামোদৰ ঠাই ।

তাসম্বাৰ তেতিক্ষণে মিলয় আনন্দ মনে
দেৱ গোপালক দেখি যাই ॥

এহি মতে বহু কথা ভৈল সিধানত যথা
তাক আসি কহিবো কতেক ।

অন্তো অন্তো সঙ্গপাই হৰি যণ বস গাই
বহু কাল ক্ষেণেকে গৈলেক ॥ ১৬৪

পুনৰ মাধৱদেৱৰ দামোদৰ চৰণক প্ৰণামি গোপালদেৱে
থানত লাভ বচৰ মাধৱৰ স্থানক গৈলন্ত ।

আনন্দ কৰিয়া আতি হৰি-কথা দিনে ৰাতি
প্ৰসঙ্গ কৰিয়া বহিলন্ত ॥

মধ্যে মধ্যে প্ৰসঙ্গৰ কহন্ত মাধৱদেৱে
শ্ৰীশঙ্কৰৰ কথা যত ।

অন্য দেৱ পৰিহৰি যিবা জনে যেন কৰি
ভকতি লভিলা যেন মত ॥ ১৬৫

যিটো কৃত্য যিধানত যি কাৰণে যেন মত
কৰিলা শঙ্কৰে শ্লোক তুলি ।

আনো মহিমা দি গুণ শুনি গোপালৰ মন
প্ৰেমানন্দে মজিলা সমূলি ॥

পুহু পুহু স্মৃতি লৱে আনন্দে মাধৱে কৰে
শ্ৰীশঙ্কৰৰ ধৰ্ম-নীতি ।

অন্তো অন্তো দুইহস্তৰ বহন্ত বিশ্বাস কথা
কহি শুনি নখণ্ডে তৃপ্তি ॥ ১৬৬

পুত্ৰ পুত্ৰ মহন্তৰ   কথা যাৰ যথোক্তৰ
 তাহাৰো কহয় আনন্দত ।
 খনো নিবঞ্জন * থানে   ছয়ো বসি সান্নিধ্যৰ
 বিৰল বিচাৰ কৰে যত ॥
 এহিমতে মাধৱৰ   দেৱ বংশীগোপালৰ
 এক সঙ্গ সপ্তম বৎসৰ ।
 বহি গৈল আনন্দতে   কৃষ্ণ-কথা প্ৰসঙ্গতে
 মহা সুখ মিলন্ত মনৰ ॥ ১৬৭
 সপ্ত বৎসৰৰ কথা   ছয়া আছে যথা তথা
 তাক আমি কহিবো কতেক ।
 কৈবা পদ প্ৰচাৰয়   গ্ৰন্থ বহুতৰ হয়
 সংক্ষেপেয়ো নকৰো বেকত ॥
 বহু গুণভৰতৰ   দুইহন্তৰ প্ৰসঙ্গৰ
 কেন দেখা কথা বহুতৰ ।
 ইটো তিনি মহন্তৰ   কথা সপ্ত বৎসৰৰ
 সংক্ষেপতো গ্ৰন্থৰ বিস্তৰ ॥ ১৬৮
 পূৰ্বতো গোপাল দেৱে   ইদেশ নাসিবো বুলি
 পশ্চিম দিশক প্ৰতি গৈলা ।
 যি কাৰণে যেন মতে   পুত্ৰ ইদেশক প্ৰতি
 শুনা মহা সত্ৰ কৰি বৈলা ॥—

ভুলড়া

শুনা সভাসদ   খণ্ডোক আপদ

যশ সাধু সমস্তৰ ।

ত্ৰীমন্ত মাধৱ   নীমন্ত গোপাল

আক দেৱ দামোদৰ ॥   ১৬৯

তিনিয়ো পৰম   মহন্ত প্ৰধান

সমস্তৰে উপকাৰী ।

তিনিৰে চৰিত্ৰ   সমস্তৰে চিত্ৰ

দেখিয়ো মনে বিচাৰি ॥—

সন্ত সকলৰ   সম চৰিত্ৰক

শুনিবাক আতি ইছা ।

শৌনক বিহুৰ   পৰিষ্কীত আদি

সন্তৰ বাক্যে দেখিছা ॥   ১৭০

আপুনি চক্ষুৱে   দেখিলো গোপালে

সত্ৰৰ মণ্ডে বসিয়া ।

ভাগৱত কথা   মধ্যত থাকন্ত

সন্তৰ কথা ভুলিয়া ॥

জয় দেৱ নমো   কবীৰা মাধৱ

চৈতন্য অক্ষবন্ধাৰ

ৰূপ সনাতন   আদি কৰি যত

চৰিত্ৰ কহে সবাৰ ॥   ১৭১

পুত্ৰ পুত্ৰ কহি   ক্ৰন্দন কৰিয়া

শ্মৰি থাকে তাস্থাক ।

বৈষ্ণৱ সৱৰ   মহানন্দ মিলে

শুনিয়া সিটো কথাক ॥

বিশেষতো আৰা   আমৰা সৱৰ

পৰম বান্ধৱ হয়'।

মহন্তৰ দৃষ্ট   হৰি ভক্তি নিষ্ট

পত্ৰক দেখাই আছয় ॥ ১৭১

সন্তে পিতা মাতা   সন্তে দেৱতা

সন্তেই ইশ্বৰ দাতা ।

ইবৰ বহন্ত   উদ্ধৱত কৈলা

আপুনি কৃষ্ণ দেৱতা ॥

শঙ্কৰ মাধৱ   ৰাম দামোদৰ

বান্ধৱ গোপাল শ্মৰি ।

তেবেসে নিস্তৰো   চৰণত ধৰো

ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥ ১৭৩

পদ

মাধবদেবে   এহিমতে ত্রীমন্তে মাধব সমষ্টিতে ।
 গোপালক   থাকন্ত গোপাল দেব হবি কথা মুতে ॥
 অসম   খণো খণো থাকা দেব দামোদৰ স্থানে ।
 দেশলৈ   সদা থাকা মাধব সহিতে সারথানে ॥ ১৭৪
 পাচে   ভক্ত সমে মাধব কবন্ত আলোচন ।
 অসম দেশৰ প্রজা নিফল জীৱন ॥
 ত্রীমন্তশঙ্কৰ মত বা ত্রীভাগৱত ।
 কোন জন যাইবা আৰ দেখাইবে লোকত ॥ ১৭৫
 আনক পঠাইলে ইটো কাৰ্য্য নিসিদ্ধয় ।
 বংশীগোপালেসে আৰ অধিকাৰী হয় ॥
 পৰম বৈবাগী হয় গোপাল মহন্ত ।
 ইহাক পাঞ্চিলে কাৰ কিবা নকবন্ত ॥ ১৭৬
 এহিমতে আলচিয়া থিব কৰি মনে ।
 বুলিবে লাগিলা তাক মধুৰ বচনে ॥
 গুনিয়োক গুণ মোৰ এখানি বচন ।
 ইদেশত আছে যত যত লোক-জন ॥ ১৭৭
 বিস্তৰে ভজিয়া আছে হবিষ চৰণ ।
 আন পথে বিমুখেও আছে কতো জন ॥
 অসম দেশৰ প্রজা নপাইলে নুপথ ।
 নজানিলে গীতা ভাগৱত মহা গ্রন্থ ॥ ১৭৮

শ্ৰীভাগৱত মত দেখাইবাক প্ৰতি ।

চলিয়োক তুমি আমি দিল অমুমতি ॥

এক গুটি জীৱ তাৰি যি ফল লভয় ।

অন্ধাণ্ড দানেও তাৰ বেণু সম নয় ॥ ১৭৯

নকৰিবা হেলা দুখ নকৰিবা মনে ।

হৰি ভকতিৰ পথ দেখায়োঁ যতনে ॥

শ্ৰীশঙ্কৰৰো খেদ বিস্তৰ থাকিল ।

হৰি হৰি অসমৰ প্ৰজা নতৰিল ॥ ১৮০

তোমাৰ জনম-ভূমি সেহি দেশে থান ।

মঞি আছিলোহো তাতে কতোদিনমান ॥

পাৰা যে মাধৱ তুমি মোহোৰ পাচত ।

একজন পাপি থৈবা অসম দেশত ॥ ১৮১

ইটো শঙ্কৰৰ আজ্ঞা মনত আছয় ।

কৰিবাক নতু পাৰো পাত্ৰ নাহিকয় ॥

ই খানি কৰিলে বাক্য বহে শঙ্কৰৰ ।

কি কহিবো মই আৰ তোমাত বিস্তৰ ॥ ১৮২

যি কালত বৰদহা বিলৰ গুৰিত ।

আছিলোহা নগু চাৰি শঙ্কৰ সহিত ॥

তোমাক ৰাখিবে হুহু খুজিলা বহুত ।

নপাইলা থাকিবে সঙ্গীৰেমে কাৰণত ॥ ১৮৩

ক্ৰন্দন কৰিলা বহু শঙ্কৰক চাই ।

পুত্ৰ আসিবাহা বুলি দিলন্ত পঠাই ॥

ধৰ্ম লভিবাহা তুমি বুলিলা বচন ।
 মিসৱক আৰ ফল মিলিল এখন ॥ ১৮৪
 দামোদৰদেৱৰ লৈলোহো অভিপ্ৰায় ।
 বৈষ্ণৱসৱৰ বাক্য মত সমুদায় ॥
 শুনিয়া গোপালদেৱে দিলহু উত্তৰ ।
 অসম দেশত দুঃখ লভিছো বিস্তৰ ॥ ১৮৫
 তোমৰা সবৰ সঙ্গ কালক গটাই ।
 হৰি-কথা পান কৰি থাকিবো সদায় ॥
 ইটো কথা শুনি মোৰ ভৈল অসন্তোষ ।
 বৈষ্ণৱৰ বাক্য নকৰিলে মহা দোষ ॥—১৮৬
 কৰো কি নকৰো আবে কি কৰো উপায় ।
 এক ভিত্তি গজ এক ভিত্তি মালাধাই ॥
 গৈলে মন দুখ বৈলে আজ্ঞা-ছেদ হয় ।
 কি কৰিবো আবে একো নাপাৰো নিশ্চয় ॥ ১৮৭
 এহি বুলি বহিলন্ত নিশ্চয় নকৰি ।
 বাৰম্বাৰে মাথৱে পাঞ্চয় মূহ কৰি ॥
 গোপাল কতো দিন আছি পাছে আসিয়া গোপাল ।
 কিছদিন অসম দেশত আছিলহু কতোকাল ॥ ১৮৮
 অসম দেশত বোধৰ নিমিত্তে পুত্ৰ পছিমক গৈল ।
 থাকি মাথৱ সহিতে পুত্ৰ বহু দিন বৈল ॥
 বৰপেটালৈ সবে ভূঞা পাছে বাহুদেৱক পঠাইলা ।
 ঘৰে আৰু গঙ্গা-তেহে মাথৱত লোকে প্ৰৰ্থনা জনাইলা ॥ ১৮৯
 তীৰ্থলৈ যায় শুনি আতা মাথৱে পাঞ্চিলা পুনৰ্বাৰ ।

যোৱা বাপু তুমি হিত চিন্তিয়ো প্ৰজাৰ ॥

দৃঢ় বাণী বোলে শ্ৰীমন্ত গোপাল ॥

গঙ্গা ক্ষেত্ৰ ফুৰি আসো আজ্ঞা ভৈলে ভাল ॥ ১১০

শুনি অসম্ভাষ মনে দিলন্ত মেলানি ॥

আসিবা কি নাসিবা কেমনে তাক জানি ॥

গঙ্গা-স্নান কৰি পুত্ৰ চান্দে মথ চাই ॥

অৱশ্যে আসিবা তুমি ইথানে ছনাই ॥ ১১১

ভাল বুলি সমস্তকে সম্বোধন কৰি ॥

লভিলা গোপাল দেৱ জয় কৃষ্ণ শ্ৰী ॥

শঙ্খ-ধ্বনি কৰিলন্ত বৈষ্ণৱসকল ॥

আগ বঢ়াই থৈলা কৰি মহা শ্ৰমঙ্গল ॥ ১১২

এহিমতে দেৱ দামোদৰৰ সত্ৰত ॥

চাৰি দিন আজ্ঞা মাগিলা সাম্প্ৰত ॥

আজ্ঞা-পুত্ৰ মাৰুৰ সদৃশ ভৈলেক ॥

পুনৰপি গৈয়া নমস্কাৰ কৰিলেক ॥ ১১৩

তাৰাসেৱা শ্ৰমঙ্গল শঙ্খ-ধ্বনি কৰি ॥

আগ বাঢ়ি থৈলা জয় জয় কৃষ্ণ শ্ৰী ॥

এমন আনন্দে গৈয়া গোপাল মহন্ত ॥

কতিপয় দিনে গঙ্গাতীৰ উঠিলন্ত ॥ ১১৪

সঙ্গে যোৱা বৈষ্ণৱসকল সমস্থিতে ॥

কুশলে ৰহিলা পাছে গঙ্গাৰ তীৰতে ॥

হৰি-পদ-জল বুলি অত্যন্ত আদৰি ॥

বিধিৱতে গঙ্গাৰ জলত স্নান কৰি ॥ ১২৭
 যিটো ঘাটে গঙ্গাৰ জলৰ ভীক্ষুধাৰ ।
 সেই মতে বংশীধৰ হৈলা পয়ো'সাৰ ॥
 কটিতট মজয়ো ক্ষেণেক ভস্তু বৈলা ।
 তেবে জল ধাৰ পাক ফুৰিবাক লৈলা ॥ ১২৬
 ফুৰি ফুৰি নাভি চৰাই হৃদয়ক আসে ।
 দেখি হাসি ভাৰক উঠিলা বৰ ত্রাসে ॥
 উঠিল মাত্ৰকে বহি গৈল পূৰ্ব্ববতে ।
 ভীৰত থাকিয়া দেখি আছয় পূৰ্ব্বতে ॥ ১২৭
 বৈষ্ণৱসকলে বোলে গঙ্গাৰ মহিমা ।
 দেখিলা সাক্ষাতে আৰো কি কহিবো সীমা ।
 এহি বংশীগোপাল পৰম মহাজন ।
 লভিয়া গঙ্গাৰ ভৈল উত্ৰাৱল মন ॥ ১২৮
 মহা মহা ভাগ্য আছে আমাৰ পূৰ্ব্বত ।
 গঙ্গা-স্নান কৰিলোহো আহান সঙ্গত ॥
 এহি মতে আনো নানা বিধ তুতি বড়ি ।
 পুহু পুহু ঐণামিলা দণ্ডৱতে পড়ি ॥ ১২৯
 কতিপয় দিন তৈতে থাকিয়া গোপাল ।
 ভুজাইলা ব্ৰাহ্মণগণ আনি ভাল ভাল ॥
 দানে-মানে সন্তোষ কৰিলা ব্ৰাহ্মণৰ ।
 বিপ্ৰ গণে আশীৰ্বাদ দিলেক বিস্তৰ ॥ ২০০
 যাৱে চক্ৰ সূৰ্য্য বহে তাবত ভোমাৰ ।

শ্ৰীক্ষেত্ৰৰ
পথৰপৰা
প্ৰত্যাৱৰ্ত্তন

ধাকোক শোভন কীৰ্ত্তি লোকত প্ৰচাৰ ।

আনো ভীৰ্ধ-বাসীসৱে মহিমা শুনিয়া ।

প্ৰণামিলা পৰি পৰি আপুনি আসিয়া ।

গঙ্গা তীৰ হস্তে পাছে ক্ষেত্ৰক লড়িলা ।

তিনি দিন পথ মাত্ৰ যাইবাক পাৰিলা ॥

জামু হস্তে তুয়ো পদ বৰ উসলিল ।

শৰীৰে উঠিল জ্বৰ তাপত পীড়িল ॥ ২০২

মহা মন দুঃখ কৰি শয়ন কৰিলা ।

স্বপ্নত ব্ৰাহ্মণে নিশা বুলিবে লাগিলা ॥

শুন শুন গোপাল বহুত দুঃখ পাইলি ।

বৈষ্ণৱৰ বাক্য এৰি দুঃখক লভিলি ॥ ২০৩

দামোদৰ মাধৱ প্ৰযুখ্যে বৈষ্ণৱৰ ।

আজ্ঞা যি শুনিলি সিটো মোহোৰ মনৰ ॥

আমিসি কৰিলো আজ্ঞা তাসম্বাৰ মুখে ।

নকৰিলি নিমিত্তে পাইলেক মহা দুঃখে ॥ ২০৪

এখনো উলটি যাত্ৰা অসম দেশক ।

প্ৰৱৰ্ত্তাইবা তুমি মোৰ ভকতি পথক ॥

আপুনি যাইবো মঞি তোহোৰ স্থানক ।

মোহোৰ সুখক দেখি লভিবি সুখক ॥ ২০৫

যদি বোলা তয়ু স্থানে দেখি আসো যাই ।

কৰিবো বিধিনি দুঃখ লভিবি ছনাই ॥

যিটো স্থানে কৰে মোৰ প্ৰৱৰ্ত্তন কীৰ্ত্তন ।

সেইটো মোহোৰ ধান থাকো সৰ্বক্ষণ ॥ ২০৬

এহি বুলি নাহি দেখে তথাতে ত্ৰাঙ্কণ ।
 জাগি দেখে শয়নত দেখিলো সপন ॥
 ক্ৰন্দন কৰিণা মনে বহু দুঃখ কৰি ।
 হা হা প্রভু কিসক বাধিলা মোক হৰি ॥ ২০৭
 তোমাৰ স্থানত থাকি সদায়ে তোমাক ।
 সেৱা কৰিবাক মোৰ গুচাইলা বাঞ্ছাক ॥
 স্বপ্নৰ কথাৰ পাছে কহিলা ভক্তত ।
 তাসখাৰ বহু দুঃখ লাগিল মনত ॥ ২০৮
 নৰহৰি নামে এক বৈষ্ণৱ আছিল ।
 স্বপ্নৰ কথাৰ শুনি বচন বুলিলা ॥
 স্বপ্ন হেন ইহাক দেখিব নলাগয় ।
 সাক্ষাতে কহিলা হেন কৃষ্ণ ঝপাময় ॥ ২০৯
 ইহাক কেননে আসি বাধিবে যৱাই ।
 এতেকে উলটি খাইবো আমৰা ছনাই ॥
 এহি বুলি জগন্নাথ ক্ষেত্ৰ যি দিশত ।
 সি দিশক প্ৰণামিলা পৰি দণ্ডৱত ॥ ২১০
 ত্ৰাহি ত্ৰাহি জগন্নাথ দেৱকী-নন্দন ।
 তুৱা পদ-পঙ্কজত পশিলো শৰণ ॥
 দেশ কাল পৰিহীন নাহিকে তোমাৰ ।
 ভতো জগন্নাথ ক্ষেত্ৰ প্ৰখ্যাতি যাহাৰ ॥ ২১১
 তাক দেখিবাক প্ৰতি আসিলোহো স্বামী ।
 নেদিলা যাইবাক উলটিয়া যাঞো আমি ॥

ইহ পৰলোকে সদা নেৰিবা আমাক ।

যেমনে থাকিবৈ কৰি তোমাৰ সেৱাক ॥ ২১২

তজু আজ্ঞা পালিবো যথাত থাকি তথা ।

কিস্ত যদি যেন সত্য হৱে ত্যু কথা ॥

এহিমতে স্তুতি-নতি কৰিয়া বিস্তৰ ।

আসিলা উলটি সেই মতে বংশীধৰ ॥ ২১৩

দামোদৰ- পুহু গজ্ঞা-স্নান কৰি ব্ৰাহ্মণ ভূজাইলা ।

দেৱৰ সত্ৰত তৈৰপৰা আসি পুহু বৰপেটা পাইলা ॥

দামোদৰ- দামোদৰ দেৱৰ সত্ৰত শ্ৰৱেশিলা ।

দেৱেও দামোদৰ পাৱে পৰি ক্ৰন্দন কৰিলা ॥ ২১৪

অসমমলৈ দামোদৰদেৱে হাঁসি অশীৰ্বাদ দিলা ।

যাবলৈ পথৰ বৃত্তান্ত যত সমস্তে কহিলা ॥

অনুমতি শুনি দেৱ সানোদৰে শ্ৰেয়ত মজিয়া ।

দিয়ে বুলিলন্ত কতোক্ষণে হৰিক শ্ৰৱিয়া ॥ ২২৫

পৰম ঋপালু দেৱ কৃষ্ণ বিনে নাই ।

আপুনি চিন্তিয়া হিত সন্তৰ সদায় ॥

এতেকে সন্তোষে মাত্ৰ কহয় যুগুতি ।

কৃষ্ণ-কৃপা বিনে নোহে ভুকুতি-মুকুতি ॥ ২১৬

ভাল বুলিলন্ত কোটি জগত তাৰিত ।

পূৰ্ণ ব্ৰহ্মে অৱতাৰ ভৈলা দেৱকীত ॥

অস্তানীয়ে বোলে সুখ-দুঃখ দেখা যত ।

আপুনি কৰিয়া পাছে আৰয় কৃষ্ণত ॥ ২১৭

কৃষ্ণ বিনে যত লোকে কি কৰিবে পাৰে ।

সুখ-দুঃখ কল-দাতা কৃষ্ণেই সৱাৰে ॥

যেন অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ আদি সাধন সকলে ।

নানা কাৰ্য্য প্ৰৱৰ্ত্তয় পুৰুষৰ বলে ॥ ২১৮

জন্মা আদি কৰি যত জীৱ জগতৰ ।

অস্ত্ৰ শস্ত্ৰৰে সে সম জানিবা কৃষ্ণৰ ॥

স্বজন পালন সংহাৰণ কৰ্ম্ম কৰি ।

লীলা প্ৰয়োজনে প্ৰৱৰ্ত্তন্তু পুৰুষ হৰি ॥ ২১৯

ইসৰ অৰ্থৰ সাথী দেখিবাক প্ৰতি ।

নলাগে বিচাৰ দেখিলাহা মহামতি ॥

কৃষ্ণৰ ইচ্ছাত আমি মাধৱে সহিতে ।

যি খানি বুলিছো তাক লাগয় কৰিতে ॥ ২২০

মাধৱ দাসৰে মোৰে নাহি কিছু ভেদ ।

আমাৰো সিদ্ধান্তে মাধৱৰো পৰিচ্ছেদ ॥

আনো আনো কথা যিবা মাধৱে বোলয় ।

তাতো মোৰ ভাল অনুমতিসে হৱয় ॥ ২২১

এতেকে যাযোক তুমি অসম দেশক ।

হৰি ভকতিৰ পথ দেখায়ো লোকক ॥

এহি বুলি আশ্বাসিয়া ৰাখিলা সত্ৰত ।

কতো দিন আছিলন্ত আনন্দে মনত ॥ ২২২

মাধৱদেৱৰ পাছে এক দিনা দামোদৰ আজ্ঞা ধৰি ।
 সত্ৰত মাধৱৰ সত্ৰে গৈলা বহিলা সাদৰি ॥
 মাধৱদেৱৰ আগহি শুনিয়া কথা যাত্ৰীৰ মুখত ।
 আদেশত মাধৱৰ মহানন্দ মিলিছে মনত ॥ ২২৩
 গোপাল আসিবাৰ দেখি হাসি প্ৰসন্ন বদনে
 আৰু যত্নমণি আশ্বাসিয়া পুছিলন্ত মধুৰ বচনে ।
 গুৰুৰ অসম ভৈল তীৰ্থ-স্নান গৈলা জগন্নাথ স্থান ।
 যাত্ৰা গজা-জল প্ৰসাদ আনিহা বিত্ৰমান ॥ ২২৪

বাহিৰত তীৰ্থ কৃষ্ণ-কথা অন্তৰত ।
 হেন কজ-বাক্য কিবা ধৰিহা মনত ॥
 কৃষ্ণ কথা বিহীনৰ সিটো বাত্যাচয় ।
 সৎসঙ্গ শৃঙ্খক প্ৰতি কজ্জে বুলিছয় ॥ ২২৫
 বুলিবা শঙ্কৰো কেন তীৰ্থ-ক্ষেত্ৰ গৈলা ।
 শুনা শঙ্কৰৰ মনে যেন কথা ভৈলা ॥
 আমি যেন মতে প্ৰৱৰ্ত্তিছো শুকতিত ।
 আনো সাধু এহি মতে লাগে ক্ৰিষ্টাসিত ॥ ২২৬
 মঞি মাত্ৰ ধৰি আছো আনো ধৰা নাই ।
 কিবা এৱশ্যিধ ভক্ত পাঞ ঠাই ঠাই ॥
 এহি গুণি জগন্নাথ ক্ষেত্ৰক গৈলন্ত ।
 বথ-যাত্ৰাসময়ত পায় বহিলন্ত ॥ ২২৭
 বহু পাণ্ডা বথ জৰী ধৰি আঙোড়য় ।
 তথাপিভো পদ মাত্ৰ নিবে নপাৰয় ॥

বথৰ পাণ্ডায়ো বোলে নটানিবি বথ ।
 সম্বন্ধ দেখিতে বহিছন্ত জগন্নাথ ॥ ২২৮
 শঙ্কৰে বোলন্ত কিনো অদ্ভুত মহন্ত ।
 যাক দেখিবাক জগন্নাথ বহিছন্ত ॥
 এহি শুনি একদৃষ্টি নিৰেখি আচয় ।
 দেখে এক স্নান কৰি পুৰুষ আসয় ॥ ২২৯
 কটি-সূত্ৰধাৰী আতি তেজস্বী ভূষণ ।
 নমস্কাৰ কৰে পড়ি পড়ি প্ৰজাগণ ॥
 নামত চৈতন্য চল্ল-কাস্তি পূৰ্ণিমাৰ ।
 সম্বলোকে এনে যাক হৰি-অৱতাৰ ॥ ২৩০
 পুৰুষ-লক্ষণ যুক্ত নাহিকে উপাম ।
 জয় জগন্নাথ বুলি কৰিলে প্ৰণাম ॥
 পাছে যাই আপোনাৰ থান পশি বৈলা ।
 জগন্নাথ বথ দডুদাড়ি চলি গৈলা ॥ ২৩১
 বথ এৰি শঙ্কৰে তাহান স্থান পাই ।
 চুটলিয়া শুটি তেহে কহিলা বুঝাই ॥
 চুটলিয়া কহিলেক চৈতন্যৰ আগে ।
 বোলে আজি যাউক কালি আসিবাক লাগে ॥ ২৩২
 এহি শুনি পাছ দিনা গৈলেক শঙ্কৰ ।
 লাগ পাই সম্বাদকো কৰিলা বিস্তৰ ॥
 আক বুলিলন্ত হুহু শুনিয়ো শঙ্কৰ ।
 তয়ু মত বোলাই বোধ হইবেক বিস্তৰ ॥ ২৩৩

তবু মত ধৰি নিস্তাৰিবে বহু লোক ।
 তৰ শুদ্ধ যশ-কীৰ্ত্তি জগতে থাকোক ॥
 এহি মতে আশীৰ্বাদ কৰিলা বিস্তৰ ।
 নমস্কাৰ কৰি পুৰুষ আসিলা শঙ্কৰ ॥ ২৩৭
 মেহিমতে আনো দেশ ঘূৰিয়া আসিলা ।
 ঠাৱে ঠাৱে সাধু পায়। পন্থ প্ৰমাণিলা ॥
 এতেকে সংসঙ্গ বিনে ভকতি নপাই ।
 সংসঙ্গ লভিলে ফুৰিবাক কাৰ্য্য নাই ॥ ২৩৮
 এহি মতে গোপাল মাধৱ দুয়োজন ।
 কতো দিন কথা-সূত্ৰে আছিল। সঘন ॥
 পুৰুষ পূৰ্ব্বৱৰ্ত্তে তাক আদেশ কৰিলা ।
 আসিবাক মনে এক জনক খুজিলা ॥ ২৩৯
 মাধৱে বোলন্ত যত্নমণি গুৰু যৱা ।
 কৃষ্ণৰ ভকতি পথ ত্ৰয়ো প্ৰৱৰ্ত্তৱা ॥
 ত্ৰয়ো মহা বিশিষ্ট ব্ৰাহ্মণ ধৰ্ম্মশালী ।
 থাকিবাহা ত্ৰি-ভক্তি পথ প্ৰতিপালি ॥ ৩৩৭
 মহা পুৰুষৰ ধৰ্ম্ম লোকত দেখাই ।
 একে প্ৰীতি থাকিবাহা কালক গদাঁই ॥
 ঘেন মতে জগতৰ কুশল মিলয় ।
 সুগম প্ৰকাৰে ভক্তি কহিবে লাগয় ॥ ২৩৮
 সুগমতো সুগম লোকৰ হিতকৰ ।
 মহা গুৰু ধৰ্ম্ম দেখাই আছয় শঙ্কৰ ॥

থাকিবার নিয়ম শুনিয়ো আবে তৈত ।
 বংশীগোপাল গুণ থাকা যৈতে তৈত ॥ ২৩৯
 তহিকে তহিকে প্রতি তুমি আসিবাহা ।
 তুমিও ইহাঙ্ক দেখি মাগু কৰিবাহা ॥
 কদাচিতো যত্নমণি গুণৰ থানক ।
 নয়াইবাহা আগ বাঢ়ি বাখি মোৰ বাক ॥ ২৪০
 অন্তো অন্তো ভেদ ভাব অনুয়া মংসৰ ।
 নেদিবা কৰিবে দুইহস্তৰো ভকতৰ ॥
 ভেবে সমস্তৰে হুইবে পৰম কুশল ।
 লভিবে ভকতি সুখ মহা সুনির্মল ॥ ২৪১
 যিটো দামোদৰ গুণ সাধু মহাজন ।
 ভেহে সমে আলচিয়া বুজিছো বচন ॥
 দামোদৰ দেবৰ মোহোৰ নাহি ভেদ ।
 দুইহস্তৰো বাক্য বাখা দিলো পৰিছেদ ॥ ২৪২
 এহিমতে দুইহস্তৰ বচনক ধৰি ।
 হুয়ো সত্ৰ-ভক্তক পূজিলা সভা কৰি ॥
 দামোদৰ মাধৱৰ সত্ৰৰ ভকতে ।
 বাৰম্বাৰে হৰি ধ্যান কৰি উৎসৱতে ॥ ২৪৩
 হুয়ো মহন্তৰ বাক্য ধৰিয়া মনতে ।
 লভিলন্তু কৰজোৰে কান্দিয়া প্রেমতে ।
 বৈষ্ণৱ সকলে সুমঙ্গলে শঙ্খ বাই ।
 আগ বঢ়াই কতো দূৰে দিলন্তু পঠাই ॥ ২৪৪

যত্নমণিদের দেৱগোপাল মহন্ত ।
 এহিমতে অসম দেশক আসিলন্ত ।
 স্তনা সামাজিক মহা মহন্ত-চৰিত্ৰ ।
 মহা পাপ-নাশী পুণ্য ৰাখি দাতা নিত ॥ ২৭৫
 দেখা দেখা বিষ্ণু-বৈষ্ণৱৰ কেন মন ।
 লোকক তাৰিতে সদা কৰন্ত যতন ॥
 কৃপালু দেৱতা কৃষ্ণ কৃপালু বৈষ্ণৱ ।
 ছুইবা কথা সঙ্গ বঙ্গ সবাৰো উৎসৱ ॥ ২৭৬
 স্তনিলাহা দেৱ বংশী গোপাল মহন্ত ।
 গজাৰো আনন্দ দেৱ গোপাল সঙ্গত ॥
 নমো নমো কৃষ্ণ বংশী গোপাল চৰণে ।
 নেৰিবা সদায়ে মোক জীৱনে মৰণে ॥ ২৭৭
 ভোমাৰ ভৃত্যৰ চৰণৰ কৃপা পাই ।
 পাইলো গীতা ভাগৱত ফুৰো তাকে পাই ॥
 ততো তচ্ছ পদ নৰময় মন মোৰ ।
 নপাই ভক্তি বস সেৱা এৰি ফুৰো চোৰ ॥
 গৈয়ো মোক সংসঙ্গত মুখে তুৱা নাম ।
 চৰণে প্ৰেমত ভক্তি বোক অবিশ্ৰাম ॥
 সত্যমদ মনে মোক আশীৰ্বাদ কৰি ।
 বদন ভৰিয়া ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥ ২৭৮

ঝুমুড়ি

যত্নমণিদেরে এহিমতে ত্রয়োজনে   পৰম আনন্দ মনে ।
 আধলিয়া   প্রবেশিলা আসি যবে শুনিলেক লোক ভেবে ॥ ২৫০
 গ্রামত   ঠাৱে ঠাৱে বস্ত্র লৈয়া   নমস্কার কৰে গৈয়া ।
 গোপাল-   যত্নমণি দেৱে যাউ   আধলিয়া গ্রাম পাউ ॥ ২৫১
 দেৱে কাটি-   বহিলন্তু সত্ৰ কৰি   হৰিৰ শুকতি ধৰি ।
 কুচি-সত্ৰ   যৈতে যৈতে পাৱে যাক   লাগিলন্তু শিখাইবাক ॥ ২৫২
 কৰে কৰা   শুনা সবে সাধনৰ   দেৱ বংশী গোপালৰ ।
 সকলৰ   যৈতে যৈত যথা যথ   যেন যেন শৈল কথা ॥ ২৫৩

প্রথমতে নানা ধান   থাকি পাছে বিচ্যমান ।
 কাঠীকুচি গ্রাম পাউ   বহিলন্তু ধান চাউ ॥ ২৫৪
 হৰি দেৱে মাত্ৰ নিতে   কৰন্ত একান্ত চিন্তে ।
 নাতি আন বাস্তৱ্য   কৃষ্ণ কথা মাত্ৰ সাৰ ॥ ২৫৫
 এহিমতে আছো সবে   সবেয়ো শুনিলো ভেবে ।
 ভূয়া সবে আদৰিলা   গৃহ-বাড়ী কৰি দিলা ॥ ২৫৬
 ধন দিয়া মাটি কিনি   বহিলন্তু পুষ্কৰিণী ।
 কতো কতো গ্রামী জন   আনন্দ কৰিয়া মনে ॥ ২৫৭
 আসি আসি পড়ি পাৱে   নমস্কার কৰি যাবে ।
 কতোতো শৰণ লৈয়া   হৰিক ভক্তয় গৈয়া ॥ ২৫৮
 ভগৱন্ত ভক্তি পৰ   পূৰ্ব পূৰ্ব মহন্তৰ ।
 সম্পদায়-কথা যত   বাক ক'ত সমস্তত ॥ ২৫৯
 সবোটা হোৱন্ত বংশ   বৈশিষ্ট শুনি কৰি ক্ৰোধ ।
 গৃহস্থৰ খৰে খৰে   ফুৰি ফুৰি বাহ্য কৰে ॥ ২৬০

বংশী গোপালৰ ঠাই	কিসক তোমৰা যাই ।
পূৰ্বভো পুৰুষে ভোৰ	শিক্ষা ধৰি গৈলা মোৰ । ২৫১
কৰিলো আমৰা যত	উপকাৰ নানা মত ।
ন পানৰিবিহি তাক	দৃঢ় কৰি দিলো হাক । ২৬২
বংশী-গোপালৰ পাশ	যাৱ য়েৱে হৈবি নাশ ।
এহি মতে বাধা শুনি	কতো নাযাৱয় গুণি । ২৬৩
জানো মন্দ কৰি মাৰে	ভ্ৰান্তি ভয় সবাকাবে ।
শুনি গান্ধি কতো জনে	নিশ্চয় কৰিয়া মনে । ২৬৪
বোধক নকৰি ভয়	হৰিত শৰণ লয় ।
দেৱ গোপালৰ মুখে	শৰণ ভজন সুখে । ২৬৫
বুঝিয়া ভকতি ধৰে	মহা সুখে ভৱ তৰে ।
এতু বংশী গোপালৰ	তুই পদ পঙ্কজৰ । ২৬৬
ধূলা যদি শিৰে ধৰে	মহা পাপীসবো তৰে ।
কোন জন আছে চাড	তাহাক কৰিবে আৰ । ২৬৭
আকাশত সূৰ্য্য জ্বলে	তাক যেন মেঘ বলে ।
চাকি কিছু নপাৰয়	ইও কথা তেন নয় । ২৬৮
সূৰ্য্য দেৱগোপালৰ	বোধে মেঘ পটন্তৰ ।
বোধ-বাদ অন্ধকাৰ	তৰি লোক হোৱে পাৰ । ২৬৯
সূৰ্য্য-কাস্তি গোপালৰ	অমুগ্ৰহ চৰণৰ ।
শিক্ষা চকু তাপ পাট	পাপ ভয় নাশ যাই । ২৭০
শুন্য সামাজিক লোক	আত্মবাদ কৰা মোক ।
দেৱ গোপালক শ্বৰি	ভাকি গোলা হৰি হৰি । ২৭১

পদ

গোপালদেব এতিমতে আবে দেব গোপাল মহন্ত ।
 মহিমা স্বাক কত গুটি মান ভক্ত সঙ্গত থাকন্ত ॥
 বিহি : সেহি বৎসবতে অন্ন দুভিক্ষ লোকব ।
 ৫ : ভোজনক তুলা নাহিকে ভকতব ॥ ২৭২
 গুণন্ত গোপালদেব মনত বসিয়া ।
 কেমনে তুলা মিলে ভক্তক লাগিয়া ॥
 কিনিবাক বিহু নাই নপাঞা উপায় ।
 কেমনে পুষিয়া নাম গড়াইবো সদায় ॥ ২৭৩
 হবিদেবের যদি পোষে আপুনি ভক্তক ।
 তেবেবা ইবাব নেবে ভকতে আমাক ॥
 এমনে মনত গুনি কিছো চিন্তা কবি ।
 একদিনা একেশ্বরে আছা হবি স্যবি ॥ ২৭৪
 শ্রীয শ্রীয কাহো পঠাই আছা বৈষ্ণবক ।
 সেহি সমগ্রত দেখিলন্ত ব্রাহ্মণক ॥
 অতান্ত বিশিষ্ট মুক্তি দেখিতে স্তান ।
 অতিশয় তেজস্বী অগনি বিদ্যমান ॥ ২৭৫
 দেখিয়া গোপালে উঠিলন্ত গারগালি ।
 ধীরে ধীরে বিপ্রে মাতিলন্ত আশা পালি ॥
 কৈবপবা আসা তুমি উত্তম ব্রাহ্মণ ।
 কৈত থাকি কিবা নাম কিবা প্রয়োজন ॥ ২৭৬

এহি বুলি কৰজোৰে থাকিলা গোপাল ।
 ব্ৰাহ্মণে বোলন্ত মোক ভুজায়ো সকাল ॥
 ক্ষুধায়ে পীড়িত মঞি ভৈলো খীৰ কৰ ।
 শুনি গুণি বুলিলন্ত দুঃখত মনৰ ॥ ২৭৭
 কোন কৰ্ম্ম কৰো আবে কৈক লাগি যাওঁ ।
 শিষ্টে বিপ্ৰ ভুজাইবে ততুল কৈত পাওঁ ॥
 ভোজনৰ অৱশিষ্ট ততুল আছয় ।
 এনয়া বিপ্ৰকে ভুজাইবাক যোগ্য নয় ॥ ২৭৮
 ব্ৰাহ্মণে বোলন্ত কেনে হুখ কৰা মনে ।
 অৱশিষ্ট ততুলক ভুজায়ো এখনে ॥
 হেলা কৰা দেখো হেন পাতি আলজাল ।
 যদি হেন নাই তেবে ভুজায়ো সকাল ॥ ২৭৯
 আতি ক্ষুধাতৰ মঞি বৰ হুখ পাওঁ ।
 নেদা য়েবে থাকা তেবে মঞি উঠি যাওঁ ॥
 ব্ৰাহ্মণৰ বাণী খৰ তৰ শুনি হেন ।
 খৰি-খুটি পানী-পাত আনিলা তেখন ॥ ২৮০
 পাতিল পাড়িয়া দিলা ব্ৰাহ্মণে ৰাঙ্কিলা ।
 সিদ্ধ অন্ন পাত্ৰে বাটি ভুঞ্জিবে বসিলা ।
 গোপালে বোলন্ত মঞি ব্ৰাহ্মণ ভুজাই ।
 দিবে লাগি একখানি বস্ত্ৰ আনো যাই ॥ ২৮১
 এহি বুলি চলি গৈলা সমীপ গৃহক ।
 একখানি বস্ত্ৰ লৈয়া আসিলা স্থানক ॥

আসি দেখে খানত নাহিকে বিপ্ৰবৰ ।
 কোন ভিত্তি গৈল বুলি কৰিলা বিচাৰ ॥ ২৮২
 পদূলীৰ চুই ভিত্তি ফুৰি বিচাৰিলা ।
 এতি পথে গৈল বুলি কেহো নমানিলা ॥
 উলটি আসিয়া পুহু খান নিৰেখিলা ।
 খৰি হুপুলি চক কালি নপৰিলা ॥ ২৮৩
 পাত্ৰে নাই কিছু চিহ্ন অন্ন থাকিবাব ।
 কেৱলে নাহিকে চিহ্ন অন্ন থাকিবাব ॥
 পাছে দেৱ গোপালৰ বাটিলেক ভাৱ ।
 জয় জয় কৃষ্ণ বুলি দিলা আশুৱাৱ ॥ ২৮৪
 দক্ষৱহে পৰি প্ৰেমে বাগৰি ফুৰিলা ।
 পুহু পুহু উঠি উঠি পৰি পণামিলা ॥
 প্ৰেম ভৰে খণো খণো ধমকি থাকয় ।
 হুয়ো নয়নৰ ধাৰে লোতক ধৰয় ॥ ২৮৫
 খণো গদ গদ বাক্যে স্তুতি কৰি থাকে ।
 খনো বাল তুলি কৃষ্ণ কৃষ্ণ বুলি ডাকে ॥
 খনো যৌন জয়া থাকে কেৱলে নমতি ।
 কৃষ্ণ পদ-পঙ্কজত মজি প্ৰেমে আতি ॥ ২৮৬
 প্ৰেমানন্দ সমুদ্ভূত সমূলি মজিলা ।
 দেহা দৈহিকক অহু মাত্ৰো নশ্বৰিলা ।
 পাছে কহে ক্ষণে নিজ চেতনক পাই ।
 ক্ৰন্দন কৰিলা বহু কণক বৰ্ণাই ॥ ২৮৭

হে কৃষ্ণ কৃষ্ণ মোৰ প্ৰভু ইষ্ট দেৱ ।
 তুমি বিনে ভকতৰংসল নাহি কেৱ ॥
 দেৱৰো দেৱতা তুমি পৰম ঈশ্বৰ ।
 ভকতৰ সদা প্ৰাণ-ধন ইষ্টকৰ ॥ ২৮৮
 বাৰম্বাৰ পালি মোক ফুৰা সৰ্বদায় ।
 সচেতে সপোনে দেখা দিলা ঠাট ঠাট ॥
 এতি মানে কাতৰ কৰোহো তবু পায় ।
 ইহ পৰলোকে মোক নেৰিবা সদায় ॥ ২৮৯
 এতি মতে আনো জুতি কৰিলা বিস্তৰ ।
 প্ৰেমে উত্ৰাবল চিত্ত দেৱ গোপালৰ ॥
 সমীপৰ গৃহীসৱ আসিলা খেদিয়া ।
 বিশ্বয় ভৈলেক কণা সাম্প্ৰতে দেখিয়া ॥ ২৯০
 সঙ্গৰো বৈফৱে আসি বৃত্তান্ত শুনিলো ।
 মতা খেদ কৰি মনে বিশ্বয় লভিলো ॥
 সেই দিনা নিশা শয়নত বিপ্ৰভৰি ।
 ধৰা ধৰা গোপাল বুলিলা হাস্ত কৰি ॥ ২৯১
 মধ্যাহ্নত তুমি মোক কৰাইলা ভোজন ।
 তাৰ ফল দিবো আবে লৈয়ো ক এখন ॥
 নকৰিবা চিন্তা তুমি ভ্ৰব্যক লাগিয়া ।
 দিবোহো সদায়ে মই আপুনি আনিয়া ॥ ২৯২
 এহি বুলি তৃতীয় অঞ্জলি তুঙলক
 দিয়া গৈল পুত্ৰ নেদেখিলা ভ্ৰাত্মনক ॥

পাছে সেই ততুলক বস্ত্ৰত বান্ধিলা ।
 খেঞা নিয়া বুলি দাঙিবাকো ন পাৰিলা ॥ ২২৩
 পাছে শুনি বিস্ময় ভৈলেক গোপালৰ ।
 তিনি আঙুলিতে চাউল দিলহু বিস্তৰ ॥
 ব্ৰাহ্মণৰ মহিমা আছয় বহুতৰ ।
 অল্প কেন দেখাই দিব পাৰয় বিস্তৰ ॥ ২২৪
 এমন ব্ৰাহ্মণ মঞি নতু দেখি শুনি ।
 মহিমা কৰিয়া চাউল দি গৈলা আপুনি ॥
 এতিমতে বিস্ময় কৰেহু জাগিলহু ।
 পুত্ৰ বহু প্ৰেমে হৰি স্মৰি থাকিলহু ॥ ২২৫
 গ্লান কৰি কঠিলহু স্বপ্ন-দৃষ্টি যথা ।
 বৈষ্ণৱ সকলে ফলিতাক দিল তথা ॥
 পাছ দিনা হেহু বহু মহিমা হৈলেক ।
 সকল দেশৰ লোক আসিবে লৈলেক ॥ ২২৬
 তৎসল ডাইল আদি দ্ৰব্য ভোজনৰ ।
 লৈয়া আসে সদা ছেদ নাহিকে লোকৰ ॥
 কতো কতো স্তৱণ-বজ্ৰত বস্ত্ৰচয় ।
 আনি আগে থৈয়া কৃষ্ণ চৰণে ভজয় ॥ ২২৭
 কতো আসে কতো যাৱে শাৰী শাৰী জন ।
 কৃমা-কৃমে লৱে হৰি চৰণে শৰণ ॥
 সঙ্গতো সদায়ে ভৈল ভকত বিস্তৰ ।
 দিনে দিনে অঙ্গুৰাগ চড়য় লোকৰ ॥ ২২৮

বাম কন্দলীয়ে নিতে পঢ়ি ভাগৱত ।
 বলভদ্ৰ আতা আনো অনেক ভকত ॥
 শুনি থাকে দেৱক আৱৰি সৰ্বদায় ।
 নাম কীৰ্ত্তনৰ ধ্বনি বহু দূৰ যাঈ ॥ ২৯৯
 হৰি-কথা বসে মজ্জি শ্ৰীমন্ত গোপাল ।
 নজানন্ত যেন আনন্দত দিন কাল ॥
 শ্ৰীকৃষ্ণদেৱ ভৈলা যাহাৰ প্ৰসন্ন !
 তাহান মহিমা কহিবেক কোন জন ॥ ৩০০
 এহি মতে সম্পত্তি মহিমা য়েবে ভৈল ।
 দেৱ গোপালৰ মনে অসন্তোষ ভৈল ॥
 হা কৃষ্ণ দেৱ কিনো কৰিলা বিপত্তি ।
 নপাবো কৰিবে আবে তোমাৰ ভকতি ॥ ৩০১
 কৰি আছো মাত্ৰ তযু চৰণত আশ ।
 কিসক জগ্গল দিয়া কৰাহা নিৰাশ ॥
 যিটো কায়-বাক্য-মনে ভজিছো তোমাক ।
 সিটো জনে কদাচিতো নবাঞ্ছো ইহাক ॥ ৩০২
 সম্পত্তি সকলো বিপ্লি তোমাৰ সেৱাত ।
 নবাঞ্ছোহো তাক তুমি নেদিবা সাক্ষাত ॥
 যেমনে বৈষ্ণৱ সমে তযু গুণগান ।
 থাকিবো সদায়ে কৰি অৱণ-কীৰ্ত্তন ॥ ৩০৩
 এহিমতে বিষয়-সুখত বিৰক্ত ।
 কৃষ্ণ-সেৱা-সুখ মাত্ৰ সদা অমুৰত ॥

যত যত লোক আসে তাহান সত্ৰক ।

যত যোগা সধোষি পঠায়ে সমস্তক ॥ ৩০৪

বোধসকলৰ দেখিল মাত্ৰকে হোৱে সবাবো সন্তোষ ।

শ্রদ্ধা একে বোধ বিনে কেহো নকহয় দোষ ॥

আচৰণ বাহু শুক আৰ মাখে ভৈল উসমিস ।

মুখত অমৃত হৃদয়ত অগ্নি বিষ ॥ ৩০৫

কৈক লাগি যাওঁ আবে কোন কৰ্ম কৰো ।

গোপালক মাৰো কিবা আমি সবে মৰো ॥

গোপাল আমাৰ আসি ভৈল যমকাল ।

সবে শিষ্য নিয়ে আনাসাৰ নাহি ভাল ॥ ৩০৬

এতি এলি মংগ্ৰ মা'জ সৱক ভেটিলা ।

দেখিল মাত্ৰকে দেৱে চিনিয়া তেজিলা ॥

ত'ক দেখি সৰ্ব লোক ভৈলেক বিস্ময় ।

৮৪ গোপালক লোকে পৰীক্ষা কৰয় ॥ ৩০৭

ভাগু মুখে শুভ দিয়া অভক্ষা আ'নিলে ।

তাক দেখিলতে 'তিনি তে'নে তেজিলে ॥

মুখা ৰাজ উদয়ত সবাবে হৰিষ ।

১৫৬ কুৰ্ম (১) মা'য়ে যেন বহি বিষ ॥ ৩০৮

তাহাৰ লগৰে এক কপটি ব্ৰাহ্মণে ।

সৱা ছলে আসে যাৱে মা'ৰবাক মনে ॥

এক দিনা স্বপ্নত বুলিলা বিপ্ৰে বাণী ।

কালি পুৱা বিষ দিয়া গদ্য ভাগু আনি ৩০৯

এক বিপ্ৰে দিনে তাক নাখাইবা গোপাল ।
 খাইলে নৰিবাহা জানি কহিলো হো ভাল ॥
 জাগি স্নান কৰি প্ৰভু সভাত বসিলা ।
 তেখনে কপটি বিপ্ৰে গব্য আনি দিলা ॥ ৩১০
 আগে হৃদ্ধ থৈয়া দগুৱতে প্ৰণামিলা ।
 বহু স্তুতি-নতি কৰি বসিয়া প্ৰাৰ্থিলা ॥
 প্ৰৱন্ধে হৃদ্ধক পাগি আনিছে নিশ্চয় ।
 ই যদি দেৱত লাগে মোৰ ভাগ। হয় ॥ ৩১১
 কতবা কন্মৰ ভাগ্যে তোমাক লভিলো ।
 তযু পদ ধূলায়ে কন্মক সাফলিলো ॥
 গোপালে বোলন্ত গব্য কাকো নিদিবাহা ।
 খুজিলেসে মোক মাত্ৰ দেখায়া দিবাহা ॥ ৩১২
 পাছে ৭ৰ বেলা সমাজত গব্য আনি ।
 স্বপ্ন কহি কুণ্ডাক খুৱাইলা কতখানি
 ক্ষেণেকতে কস্পি কস্পি কুণ্ডা নৰিলেক ।
 আঠিয়া কদলী মূলে ভাণ্ড বাকিলেক ॥ ৩১৩
 তেখনে কদলী ভৈল অগ্নি-দন্ধ ঠান ।
 দেখিয়া দেৱক সন্তে কৰিলা সন্মান ॥
 কৃষ্ণৰ কৃপায়ে দেৱ বংশীগোপালক ।
 বাখিলন্ত নিস্তাৰিবে আমাৰা সবক ॥ ৩১৪
 এহিমতে বোধ সন্তে কৰিলা বিস্তৰে ।
 নকহো তাহাক পদ বাহুল্যক ডৰে ॥

নাম বিষ্ণু ভাষণী মোহোৰ পিতামহ ।
 পাই দেৱ গোপালৰ পদ-অনুগ্ৰহ ॥ ৩১৫
 শিষ্য নিয়ে দেখি দেৱ গোপালৰ ঠাই ।
 ভাহাঙ্কো মৰিবে প্ৰতি বোধে গৈলা ধাই ।
 কণিকৰ আগে জ্ঞানি পলাই অস্তবিল ।
 নিশা গৃহ পশি বোধে নপাই নিবন্তিল ॥ ৩১৬
 সেহি দিনা সিও কপা শুনিলা গোপাল ।
 আতি স্নেহে বিস্তৰ কৰিলা তালফাল ॥
 মোৰ অৰ্থে দুঃখ ঠাই ঠাই ভকতৰ ।
 তেবেসে তৰয় যদি কৃপা ঈশ্বৰৰ ॥ ৩১৭
 জকাইচুকা দেশে বড় লঙ্ঘৰ আছয় ।
 ভাঙ্কো বুলিলন্তু প্ৰভু বচন বিনয় ॥
 বিষ্ণু ভাষণীক ভাল মতে বাধিবাহা ।
 বোধে যেন নমাৰয় প্ৰতি পালিবাহা ॥ ৩১৮
 আনো দেশে দেশে যত বৈষ্ণৱ আছিল ।
 সবাকো বাধিবে ভূয়াঁসৱক পাঙ্কিলা ॥
 এহিমতে বংশীধৰদেৱ য়েবে আছে ।
 বোধসৱে ঠায়ে বসি আলচয় পাছে ॥ ৩১৯
 বিষভো বাধিলা কৃষ্ণে বংশীগোপালক ।
 পিতয় (৭) আনিলে আবে আমবাসৱক ॥
 মহিমা শুনিয়া বংশীগোপালৰ ঠাই ।
 আমাক এড়িয়া সৱে শিষ্য মানে যাই ॥ ৩২০

বিচাৰি নপাই পাছে উপায়ক আৰ ।

যেন তেনে পাৰা নিশা বেঢ়ি-ধুঞ্চি মাৰ ।

এহি কথা ঠাই ঠাই বোধে আলচয় ।

ব'ব ভূঞা কণা-কণি শুনি সবে ভূয়' ভৈলা ভয় । ৩২১

সকলে কোনোবা পাৰগুে জোনো দেৱক মাৰয় ॥

ংলো- কোনখানি কৰিলে আমাৰ যোগ্য হয় ।

গোপালত সেই বেলা বৰদলৈ বোলে সমস্তক ।

কলাবাৰীত সৱে ভূঞা আনিছোহো দেৱ গোপালক ॥ ৩২২

সদ পাতে এতেকে ইথানে আমি এক সত্ৰ ক'ৰি ।

আনিবোহো আগবঢ়াই দেৱক সাদৰি ।

তামুলি দলৈয়ে বোলে ইটো কথা ভাল ।

আনিলে আসিবা প্ৰভু শ্ৰীমন্ত গোপাল ॥ ৩২৩

এহি বুলি বাহু ভূঞা আলচি কাৰ্য্যক ।

কলাবাৰী গ্ৰামে গৈয়া কৰিলা সত্ৰক ॥

বৰদলৈ ভূঞা সমে আগ বাঢ়ি আসি ।

নিজা দেৱ গোপালক আদৰি আশ্বাসি ॥ ৩২৪

কত গুটি ভক্ত মাত্ৰ সত্ৰত থৈলন্ত ।

শুভক্ৰমে কাঁহীকুচি শম্ভু লৰিলন্ত ॥

যাহাতে পথত ভৈল মহা মহোৎসৱ ।

ছুয়ো ভিত্তি পথৰ তুখুস শুনি বৰ ॥ ৩২৫

কতো কতো শত্ৰু বাবে মদন্ত অপাৰ ।

পথে পথে শ্ৰী সৱৰ উৰ্দ্ধল যোকাৰ ।

কতো শিক্ষা কতো ঢোল তবল বারয় ।

গীতা ভাগবত শাস্ত্র পণ্ডিতে পঢ়য় ॥ ৩২৬

কতো তাল বাজে কতো চাপবি বঝাই ।

বৈষ্ণব সকলে বেঢ়ি হবি-নাম গাই ॥

মথো দেবগোপাল চৌভিতি প্রজা যাই ।

জয় জয় কৃষ্ণ বুলি আনন্দ বঢ়াই ॥ ৩২৭

এহিমতে মহোৎসবে পশিলা সত্ৰত ।

যেন পূর্ণ চন্দ্র জলে গগন মধ্যত ॥

যতেক সম্ভাব বস্তু মেলাইলা তেথনে ।

বিলাইলস্তু সমস্তব সম্ভোষিয়া মনে ॥ ৩২৮

ই প্রাসরে প্রণামিয়া দণ্ডরতে পৰি ।

আজ্ঞা লৈয়া গৈলা থানে থানে যানে চডি ॥

কলাবাৰীত এহিমতে কলাবাড়ী থানে কতো কাল ।

শিব চল থাকি ভক্তি প্রদর্শাইলা শ্রীমন্ত গোপাল ॥ ৩২৯

দিনে দিনে মহোৎসব 'মলয় সত্ৰত ।

প্রজাব আন্দোল হবি-নাম কীর্তনত ॥

সাত কুৰি বৈষ্ণব সদায় প্রসঙ্গত ।

থাকয় আরবি সরে কৃষ্ণ কথা বত ॥ ৩৩০

বদ্যাব কন্দলিয়ে পঢ়ে ভাগবত ।

ই প্রা পুত্র অনিকঙ্ক পদব পাঠক ॥

হিন্দুল'য়া যজুর্মণি গীত লগাবয় ।

জগন্নাথ সমে অষ্ট বৈষ্ণবে ধবয় ॥ ৩৩১

মুৰাৰী বোলয় পদ পালি ছয়জন ।
 তিনি বেলা তিনি ওঝা নামৰ কীৰ্ত্তন ॥
 এহিমতে কৃষ্ণ-কথা নিতান্তে কৰয় ।
 দেৱ সমে ভকতৰ আনন্দ চড়য় ॥ ৩৩২
 এক দিনা বান্ধেদ নাহিকে প্ৰজাৰ ।
 যুখে যুখে কৃষ্ণত কৰাৱে নমস্কাৰ ॥
 দেৱৰি ভাণ্ডাৰী সব যতেক আছয় ।
 সদায় সম্ভৱ ভোজনক নপায়য় ॥ ৩৩৩
 বোধসৱে আসে যাৱে পাছ গুণি গুণি ।
 হৰিত শৰণ পাছে পশিল আপুনি ॥
 দানে মানে সন্তোষি সৱাকো পঠায়য় ।
 পুত্ৰ শিষ্য মানে আনি আপুনি দিৱয় ॥ ৩৩৪
 পাছে দেৱ গোপাল পৰম মহাজন ।
 কাহাৰো মাগুক আৰ নকৰিলা ছল ॥
 যাৰ যাৰ যত শিষ্য সৱে তাক দিয়া ।
 পঠায়ন্তু সিহ্নো যাৱে আনন্দ কৰিয়া ॥ ৩৩৫
 তাৰেপৰা বিবাদ কৰন্তা নাহি কেৱ ।
 অশ্লীয়া-মৎসৰ এৰি সবে কৰ সেৱ ॥
 মহাজন ঠখী ভিক্ষী বড়ুৱা পণ্ডিত ।
 আনে জন সমস্তৰ বঞ্চিত্য চিত্ত ॥ ৩৩৬
 যত্নমণ্ডিতৰ আতা হন্তে যাওঁ যাই ।
 দেৱ বংশীগোপালৰে হৱে একে ঠাই ॥

হুই তিনি দিন থাকে এক সঙ্গে বসি ।

গগন-মণ্ডলে যেন জ্বলে পূর্ণ শশী ॥ ৩৩৭

চতুর্ভিত্তি বেড়ি থাকে হুইহানো ভকতে ।

ঘনে ঘনে হবি-ধ্বনি কবে উৎসবতে ॥

হুয়ো থাকা পূর্ব মহন্তর কথা তুলি ।

ভকতবো মন থাকে আনন্দতে ভুলি ॥ ৩৩৮

খনো খনো আনন্দতে প্রাতি বাঢ়ি যাই ।

তিনি চারি দিনে শুনি করে ক্ষণ প্রায় ।

পুষ্প আচ্ছা লৈয়া চলি যাহার গৃহক ।

আগ বঢ়াই থরৈ ভক্তে বজাইয়া শঙ্কক ॥ ৩৩৯

এহি মতে বহু দিন থাকিয়া তথাত ।

ভক্ত সঙ্গে প্রবর্তাইলা কৃষ্ণ দেহতাত ॥

যেহেনে শব্দে চল্ল সূর্য্যর প্রকাশ ।

নাহি কিছো মেঘ বৃষ্টি গর্জ্জন বতাস ॥ ৩৪০

তেমনে নাশিল বোধ পামণ্ড কুপধ ।

প্রকাশিল ভক্ত ভক্তি ভাগবত গ্রন্থ ॥

উদ্ভাসাব ভয় দেখি শ্রীমন্ত গোপাল ।

হুয়োধান সত্ৰক নেদেখি আতি ভাল ॥ ৩৪১

১০৮৮ লোহিতৰ সন্নিহিতে খান বিচাৰিলা ।
 ১০৮৯ ডেবেৰাপাৰত পাছে সত্ৰক কৰিলা ॥
 ১০৯০ যেন মহোৎসবে কাঁহীকুচি হস্তে গৈলা ।
 ১০৯১ সেহিমতে ডেবেৰা পাৰত চলি ভৈলা ॥ ৩৭২
 ১০৯২ অধিকাৰী সবে লাগ লৈলা আড়ম্বৰে ।
 ১০৯৩ হয় হস্তী পদাতী চলয় বহুতৰে ॥
 ১০৯৪ পথে পথে বহু গৃহী পূজিলা সাদৰে ।
 ১০৯৫ হৰি-ধ্বনি জয়-ধ্বনি শুনি নিবন্তৰে ॥ ৩৭৩
 ১০৯৬ মোৰ মাতামহ হুবৌকেশ মহা ভাগ ।

বহু শিষ্য সমে তেহে ধৰিলন্ত লাগ ॥
 দণ্ডবৎ পৰি ছয়ো চৰণত ধৰি ।
 তুতি নতি কৰিলন্ত পূজিয়া সাদৰি ॥ ৩৭৪

বাসুদেৱ বোধে যথা মাৰিবে খুজিলা ।
 তাক স্মৰি দেৱে বেদ বিস্তৰ কৰিলা ॥
 দেহি পথ গৈয়া পাছ ডেবেৰা পাৰত ।
 মহা আড়ম্বৰে গৈয়া পশিলা সত্ৰত ॥ ৩৭৫

পশিলাৰ বেলি বহু বাত্বক বজাই ।
 জয় জয় হৰি ধ্বনি কৰে ঠাই ঠাই ॥
 তুলা কদলী ইক্ষু তুলা পৰ্ণক ।
 মাস মুগ আদি বস্তু দিলা সমস্তক ॥ ৩৭৬

আজ্ঞা মাগিয়া সৱে স্থানে স্থানে গৈলা ।
 সজী ভক্ত সমে প্ৰভু সত্ৰ ভৰি বৈলা ॥

শুনা সামাজিক বিষ্ণু বৈষ্ণৱ চবিত্ৰ ।
 যাক শুনি হয় মহা পাপীও পৱিত্ৰ ॥ ৩৪৭
 বাহ্যক দেখিলে তবে তিনিও জগত ।
 তাহান কথাত কোনে নকৰিবে বত ॥
 সপনে-সচেতে যাক নচাৰন্তু হৰি ।
 তানে চবিত্ৰক মুগুনিবা কেনে কৰি ॥ ৩৪৮
 হ কৃষ্ণ কৃষ্ণ বংশী গোপাল মাধৱ ।
 ইহ পৰলোকে মোৰ তুমি সে বান্ধৱ ॥
 যিটো বনমালীদেৱ তোমাৰ কিঙ্কৰ ।
 তাহান কপাত ভাগ্য মঞ্জি তুখিতৰ ॥ ৩৪৯
 মঞ্জি কৈব অধম কৈতৰা ভাগৱত ।
 ততো তাক ব্যাখ্যা কৰি তান প্ৰসাদত ॥
 পদ পুৰাণৰ পদ উদ্ভৱা থণ্ডৰ ।
 বৈষ্ণৱায়ত্তৰ পদ গোবিন্দ স্তোত্ৰৰ ॥ ৩৫০
 প্ৰথম স্কন্ধৰ পদ চাৰি অধ্যায়ৰ ।
 আক যিহা কৰি আছে গ্ৰন্থক অপৰ ॥
 সেবে বন মালী কেৱলসে প্ৰসাদত ।
 আলোক্যাদ দিলা মোক হস্ত দি শিৰত ॥ ৩৫১
 এতেকে সদায়ে মোৰ তাহান পাৱত ।
 কে'টি কো'টি নমস্কাৰ থাকোক সতত ॥
 হৰিত ভকতি সাধু সঙ্গ মুখে নাম ।
 বহুক সদায়ে ডাকি বোলা বাম বাম ॥ ৩৫২

দুলড়ি

এহিমতে বহি   ডেবেৰা পাৰত
শ্ৰীমন্ত দেৱ গোপাল ।
ভূমিক প্ৰমাণি   কাঠ বাংশ আনি
কৰাইলন্তু সত্ৰ শাল ॥
ভগাবী গোঁহাই   সৈন্যক দিলেক
সুন্দৰ গোঁহাই আমি ।
অসম বজাৰ   ছয়ো মহা পাত্ৰ
ৰচিলা স্থান প্ৰকাশি ॥ ৩৫৩
এখানি পুষ্কৰ্ণী   ভগাবী কৰিলে
এখানি দেৱ গোপাল ।
ভাহাৰ পাশতে   আপুনাৰ মতে
গৃহক কৰাইল ভাল ।
সিটো থানে বড়   ভক্ত পয়োভৰ
ভৈল দেৱ গোপালৰ ।
তেহু কুৰি ভক্ৰে   প্ৰসঙ্গ কৰয়
ৰাজধৰা নিৰন্তৰ ॥ ৩৫৪
উৎসৱ কৰিয়া   সত্ৰক ভৰিয়া
কৰয় নাম-কীৰ্ত্তন ।
তাৰ ধ্বনি যাউ   স্বৰ্গকে। লক্ষ্য
শুনন্তা যো হৰে মন ॥

নাম কীৰ্ত্তনত   আনন্দ বসত
 অধিকে আনন্দ মন ।
 কতো উচ্চ কৰি   ডাকে কৃষ্ণ হৰি
 বাগবয় কতো জন ॥ ৩৫৫
 কতো গেড়ি পাৰে   কতো বীণা বাৱে
 কতো হাত তুলি নাচে ।
 কতো ডেৱ মাৰে   কতো প্ৰেমে কান্দে
 কতো বস্ত্ৰ বান্ধে কাছে ॥
 এহিমতে নিতে   নাম-মহোৎসৱে
 তিনিও প্ৰসঙ্গ হয় ।
 তাৰ বস পাঠ   ভক্তৰ সদায়
 কৃষ্ণত প্ৰীতি বাঢ়য় ॥ ৩৫৬
 নাম অৱসানে   শ্ৰীধৰ কন্দলী
 শ্ৰীভাগৱত কহে ।
 দেৱ গোপালৰ   বৈষ্ণৱসত্ত্ব
 প্ৰেমত লোভক বহে ॥
 অনেক মহন্ত   কথাগ্ৰাহী সন্ত
 সৱে শুদ্ধ ব্ৰহ্মচাৰী ।
 ব্ৰহ্মাৰ মনত   বেদে যেন মত
 থাকে জয়া মূৰ্ত্তি ধৰি ॥ ৩৫৭
 অনেক দেশৰ   লোক নিবন্তৰ
 আসে-যাৱে শাৰী শাৰী ॥

হিঙ্গুলীয়া নিতান্তে চড়য় যতক ল্যাসয়
 হতমণি সিদ্ধাহু হিবে নপাৰি ॥
 আৰু এক দিনা এক জনে কহিলেক
 ভগ্নাব পুত্ৰ একাদশী দিনা পাই।
 অনিৰুদ্ধক যতুমণি অনি -কন্দে দুয়োজনে
 হাগ মৎস্ত সমে অন্ন খাই ॥ ৫৫৮

শুনি ছইকো মাতি পুহিলন্ত দেবে
 দুয়ো মিথ্যা মাতিলেক।
 অপত্তো কৰিল দেখি ছইবো কথা
 ভিজ্জাসিবে পাঞ্চিলেক ॥
 ঘাৰ বান্ধি অন্ন খাবয় এদিনা
 ঘাৰ ভাজি পশিলন্ত।
 দেখি পাছে ছইকো সত্ৰবো হাটিবো
 বাৰ কৰি খেদাইলন্ত ॥ ৫৫৯

ভক্তে বাৰম্বাৰ মাতিলতো আৰ
 নৈদিল থান হুনাই।
 সেহি অপমানে গৈয়া দুয়ো জনে
 প্ৰবেশিলা আন ঠাই ॥
 সেই দিনা হস্তে নিয়ম কৰিয়া
 সত্ৰাবে আগে কহন্ত।
 এক দিনা তনু আতা মাধৱক
 শব্দে বাক্য বোলন্ত ॥ ৫৬০

নিখ্যা নমাত্ৰিবা স্বৰূপ কহিবা
আজি একাদশী দিনা ।

মাধৱৰ মাত্ৰ প্ৰসন্ন বদন
সন্নাৰো মলিন মন ॥

মাধৱে বোলন্তু কালি উপবাসে
থাকিলো আমি পড়িয়া ॥

আজি উঠি গৈয়া এপহ তুঙল
আসিলো মাত্ৰ ভুঞ্জিয়া ॥ ৩৬১

শঙ্কৰ বদতি মাধৱৰ মতি
জানিলো যেন গহন ।

ভূমি যে দৈৰ্ঘক ধৰিবে নপাৰা
শৰিবেক কোন জন ॥

দেৱ দামোদৰে সন্তাত থাকিয়া
মৰ্ত্তিলে তাক সাদৰি ।

মাধৱৰ দোষ এডিয়া শঙ্কৰ
থাকিলন্তু হাশ্ব কৰি ॥ ৩৬২

দেখা উটো দুই আমাৰ আগত
কৰয় বৰ অনায়া ।

শপতো কৰয় পুত্ৰ আচৰয়
দেখিবাকো দুয়ুৱাই ॥

আক শুশু কিবা বোধে বাদ বড়ে
সম্ভৱ মত এৰিয়া ।

ইও দোষে আব   থাকিবে নলাগে
যায়েক দিলো এৰিয়া ॥ ৩৬৩

আজি হস্তে একা-   দেশী দিনা হলে
হবিষে সে প্রসাদক ।

দুই গ্রহযতে   দিব্যাঙ্গ দেববি
ভূগ্লোক যাব যেন মত ॥

তথাপি তো অল্প নখাই বাহা কেহে।
ধৰা যদি মোৰ বাক' ।

পাপক এৰাইয়া   ভক্তি কৰিয়া
পাইবা কৃষ্ণ দেহভাক ॥ ৫৬৭

এহিমতে আনো।   নিয়ম কৰিয়া
বৈষ্ণৱ বৰ্গ সজ্জিত।

ଭକ୍ତି ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଏ   ଥାକିଲା ସଦାୟ
 କୃଷକ କଥା ଅମୃତେ ।

সুবাসনা ছুঁর্বা   সনা সমস্তবে
যাৰ কনা কোপে হয় ।

যাৰ পাদ পদ্ম   দেখিয়া প্রণামি
পাপীও স্থখে ভবয় ॥   ৩৬৫

যাৰ নাম গায়া।   সংসাৰ এৰাউয়া।
বৈকুণ্ঠত স্থখে থাকে।

পিতা মাতা বন্ধু   সুহৃদ ইখব
শুক দেব বোলে যাকে ।

যিটো বাবদ্বাৰ   ছয়া অৱতাৰ

बहु विध लीला कवि ।

কীৰ্ত্তি বিস্তাৰিয়া।   লোক নিস্তাৰিয়া।

ଅବିପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେହ ହାସି । ୭୬୬

হে কৃষ্ণ বংশী   গোপালদেব

চৰণে বতি বহোক ।

এই হোক বলি   সত্য সন্দে ডাকি

হবি হবি বুলিয়োক ॥

পদ

৫.৬ কৃষ্ণ শুন্য আছে এক কথা দেব গোপালিৰ ।

ଆଦି ବଂଶୀ ଜୟମୁକୁନ୍ଦେବ ଯଶା ମନ୍ତ୍ର-ବିଚାରବ । ୭୬୭

গোপালৰ উদ্ভব কলৰ যত আছে অধিকাৰী।

কৈশিক প্রমথো মরে লৈলেক বিচারি ॥

कयभुकुन्क गैया मातिया अनिला

ନବ ଗୋପାଳ ସହେ ଏକ ଟାହି ଟିଆ । ୩୬୮

ଚତୁର୍ଥାଦି ଆବଦି ବସିଲା । ସର୍ବଲୋକ ।

তুনি থাকো মাত্র আমি ছুয়ো বিচাষোক ।

পাছে দেব গোপালে বলিলা যুকুম্ভক ।

ଉଗ୍ରତ୍ବ ଡାକ୍ତି-କ୍ରିୟା ଧୃଷ୍ଟି କିମ୍ବଦ । ୭୬୨

তুমি যাক ধৰিছা কাছাৰ ইটো মত ।
 অধিকাৰী নিষিচাৰী বিহিলা লোকত ॥
 বিহা নকৰিলে শুদ্ধি নাহিকে কছাৰ ।
 তাক আনি নষ্ট-ভ্ৰষ্ট হৈল এককাৰ ॥ ৩৭০
 মন্ত্ৰে যত দিয়া নবগুণ ব্ৰাহ্মণৰ ।
 হোম বিনে শূদ্ৰ মাত্ৰ ব্ৰাহ্মণ কিসৰ ॥
 পুঙ্কৰ্ণী প্ৰতিষ্ঠা নকৰিলে শুদ্ধি নহে ।
 সৰাৰে উদ্ভব দিয়া কোন শাস্ত্ৰে কহে ॥ ৩৭১
 মুকুণ্ডে বোলয় মগ্ৰি নজানো শাস্ত্ৰক ।
 একে কৃষ্ণ দেবতাৰ ধৰিছো নামক ॥
 শুকদেৱ সনকাদি চাৰিও সিদ্ধৰ ।
 নাহি নবগুণ তথাপিতো বিপ্ৰবৰ ॥
 যযাতিয়ে শ্মশিষ্ঠাক বিহা নকৰিলা ।
 তথাপি তাহাক কোনোজনে নবাছিল ॥
 বৰিষা কালত খলি পৰে ঠাই ঠাই ।
 প্ৰতিষ্ঠা নকৰি তাহাৰ পানী খাই ॥ ৩৭৩
 কলি-যুগে হৰি-নাম বিনে নাহি পুতি ।
 এতেকে নামক মাত্ৰ ধৰিছো সম্প্ৰতি ॥
 নাম ব্যতিৰেকে মগ্ৰি নজানো হো আন ।
 মোহোৰ যুগুতি সমিধান এহিমান ॥ ৩৭৪
 গোপাল বদতি সাধু ধৰিছা আপুনি ।
 কিন্তু লোক নাশ কৰিলাহা চাৱা গুণি ॥

শুকদেৱ সম কিবা সকলে ব্ৰাহ্মণ ।
 বৰাতি দৃষ্টান্ত দিলা লাম্বৰ বচন ॥ ৩৭৫
 নদী খনা খনি কিবা পুষ্কৰ্ণী সদৃশ ।
 যুগুতি নহয় কিছু জগতৰ বিষ ॥
 যেমনে কৰিছা তুমি বিশ্বাস নামত ।
 তেমনে কৰিবে লোক গুহিবে শকত ॥ ২৭৬
 যিবাজনে যেন অবস্থাত আছে ৰহি ।
 তেমনে তাগৰ ধৰ্ম্ম-শাস্ত্ৰে আছে কহি ॥
 গীতাত কহিছা কৃষ্ণে অজ্ঞান আগত ।
 সমস্তৰে কাণ্য-কাজ প্ৰমাণ শাস্ত্ৰত ॥ ৩৭৭
 অধিকাৰীজনে যত যত আচৰয় ।
 যাক বা প্ৰমাণ কৰি লোকত কহয় ॥
 তাকেসে প্ৰাকৃতজনে কৰিবে উচিত ।
 তাহাক এৰিলে হয় সৰে বিপৰীত ॥ ৩৭৮
 গোমাৰ মতৰ অধিকাৰী নাহিকয় ।
 যদি ধৰে নৰকত পৰিবে নিশ্চয় ॥
 এহি মতে আনো যুক্তি দিলহু বিস্তৰ ।
 নটোল উত্তৰ কিছু জয়মুকুন্দৰ ॥ ৩৭৯
 পাছে গুণি দিবা কিছু দিলহু উত্তৰ ।
 তাক শুনি হা স ভুলিলহু সৰে নৰ ॥
 ঘূৰিবে লাগিলা সৰে গোপালৰ জয় ।
 শুছিল সকলে সৰে মনৰ সংশয় ॥ ৩৮০

জয় নাৰায়ণ বুলি মুকুন্দ উঠিলা ।
সৰ্ব জনে জয় জয় গোপাল বুলিলা ॥
সভা ভাজি সবে স্থানে স্থানে চলি গৈলা ।
ঘুমিল সকলে মুকুন্দৰ ডঙ্গ হৈলা ॥ ৩৮১

দেৱ গোপালৰ মত হৈলেক প্ৰখ্যাত ।
নিঃশংশয় কৰি লোকে ধৰিলে সাক্ষাত ॥

বংশী-
গোপালৰ
নয়ন-সংঘম
দিনে দিনে যেতিয়াকৈ মহন্ত আসয় ।
আসিবাক নেদি তাক ঘাৰতে ৰাখয় ॥ ৩৮২
দীপ বৃপ পুষ্প ধৰি আগ বাঢ়ি গৈয়া ।
ঘাৰতে পূজিয়া তেবে আনে সাদৰিয়া ॥

সিমান ব্ৰহ্মব্য পায়৷ দেৱ গোপালৰ ।
কৃষ্ণ-সেৱা বিনে গায় নাহি শৰীৰৰ ॥ ৩৮৩

তুঙল কন্দলী ইক্ষু সৈন্ধৱ বজ্ৰক ।
সুৱৰ্ণ ৰজত পশু মৎস্য কচ্ছপক ॥
তাম্ৰ কাঁস পিতলাদি যত ধাতুময় ।
মৰিচ তাণ্ডুল আদি যত বস্তুচয় ॥ ৩৮৪

সমস্তে স্বাকাৰ কৰে যত আসে মানে ।
বেষ্কৱক দিয়ে মাত্ৰ থাকা সাৱধান ॥
একে সঙ্ক্য মাত্ৰ আপ্ত তুঙলৰ অন্ন ।
হৰি দিয়া নিৰামিথে কবন্ত ভোজন ॥ ৩৮৫

পুহু আন বস্তু দিলে নকৰা ভোজন ।
প্ৰাৰ্থিলেও ভাল৷ বস্ত্ৰ নকৰা বসন ॥

শুকতৰ সঙ্গ বসি থাকন্ত কঠত ।
 নিশা শয়নত শুনিয়োক যেন মত ॥ ৩৮৬
 দীৰ্ঘ-প্ৰাণে দুই হস্ত মলৰিক তৰি ।
 আগন ভিৰিয়া থাকা হস্তে মালা ধৰি ॥
 অন্ন মান পাটি মাত্ৰ পাৰয় দেখাই ।
 বনমালী শুলে তাকো পেলান্ত গুচাই ॥ ৩৮৭
 মাটিৰ চিকুত এক দিনা বনমালী ।
 জানিয়া পুছিল ধীৰে ধীৰে আসপালি ॥
 কিসক কৰিব লাগে প্ৰভু এনে থানি ।
 নকহি কাহাতে বুলিলা দেৱে বাণী ॥ ৩৮৮
 ইসৰ নিয়ম মানে পূৰ্ণ ধৰি আছে ।
 সম্পত্তি ভৈলতো তাক নেবিলন্ত পাছে ॥
 এক দিনা এক বিপ্ৰে দেখিলা সোপন ।
 বিশিষ্ট ব্ৰাহ্মণে তাক বুলিলা বচন ॥ ৩৮৯
 দেখিয়ো ব্ৰাহ্মণ মোৰ গাৱে ধূলি মাটি ।
 বংশীগোপালৰ ভাল নাহি কঠ পাটি ॥
 সদায়ে থাকোহো মগ্ন তাহান সন্তত ।
 মাটিত থাকন্তে ধূলি লাগিল গাৱত ॥ ৩৯০
 তপ্পলৰ কুমলীয়া ঢকুৱাক সীবি ।
 মোৰ কথা কহি বংশী গোপালক দিবি ॥
 লাগি শ্রান কৰি বিপ্ৰে ঢকুৱাক সীলা ।
 আসি দেৱ গোপালৰ চৰণে পৰিলা ॥ ৩৯১

দণ্ডবতে পৰি পৰি প্ৰণামি পাছত ।
 সভা মধো কহিলা স্বপ্নৰ কথা যত ॥
 শুনিয়া ত্ৰিহৰিদেৱে উৰুবাছ কৰি ।
 মহা প্ৰেমে বোলাইলন্ত জয় কৃষ্ণহৰি ॥ ৩২২
 অহো অহো বুলিলন্ত বৈষ্ণৱসকলে ।
 হা হা এঞৰে সঙ্গ পাইলো কত পুণ্য ফলে ॥
 'চুটলিয়া বনমাঠী কহিলা প্ৰত্যেক
 মঞি জানি কহো বুলি বাধা কাকিলেক । ৩২৩
 বামচৰণেও বাণী বুলিলা বিস্তৰ
 নিস্পৃহ ভাৱক দেখাই দেৱ গোপালৰ ॥
 এত মান সম্পত্তিতো ভোগ লেশ' নাই ।
 হা হা কিনো ভৈলো আমি ফুৰো ভোগ চাই ॥ ৩২৪
 এমন মহা আমি পাইবো কোন ঠাই ।
 তথাপি ইহান ভাব ধৰণ নযাই ।
 গোপাল বদন্তি যত বিষয়ৰ ভোগ ।
 ভক্তিৰ বাসক হয় যেন মহা ৰোগ ॥ ৩২৫
 যদি বিষয়ৰ ভোগে ভক্তি নবাসয় ।
 তেহে পূৰ্ব সাধু সাধু 'কসক তেজয় ॥
 অল্প মানো শৰীৰতো ভোগ নকৰিব
 অল্প কালে তৰিয়ে চিত্তত দেখা দিব ॥ ৩২৬
 হৰিক ছিয়াত পৰি মহা আনন্দত ।
 থাকন্তে বি শ্ৰৱ সিটো নাহিকে ভোগ্যত ॥

এহি মতে আনো যুক্তি কহিলা বিস্তৰ ।

মহন্তসত্ত্বৰ কথা পূৰ্ব পূৰ্বতৰ ॥ ৩১৭

চকুৱাক আনি লৈলা ঈশ্বৰ বচন ।

ব্রাহ্মণকো লগাইলন্ত হৰিত অৰণ ॥

আনো যত যত কথা আছয় বিস্তৰ ।

ধাকোক নকহো তাক শুনা আত পৰ ॥ ৩১৮

পুৰুষোত্তম
ঠাকুৰৰ
ধানত

পুত্ৰ পত্নিমক যাৱতে কৰিলন্ত মন ।

শ্ৰীহৰিদেৱ ধৈলা সত্ৰৰ বক্ষণ ॥

ভাল ভাল ভৱ্য বহু লগতে লৈলন্ত ।

কতো দিনে গৈয়া পাছে স্থান পৰিলন্ত ॥ ৩১৯

নামত পুৰুষোত্তম শঙ্কৰৰ নাতি ।

তাহান ধানত প্ৰৱেশিলা প্ৰেমে আতি ॥

ঠাকুৰৰ মনে শুনি আনন্দ মিলিল ।

আদৰিয়া ভক্তে সবে আগ বাঢ়ি নিল ॥ ৪০০

দেৱ গোপালক পাই আনন্দ ঠাকুৰ ।

বোলন্ত আজিলে মোৰ হৈল মন পূৰ ॥

বহু দিন হেন্তে মোৰ বাঞ্ছিত আছয় ।

জানো মোৰ স্থানে গুৰু আসে কি নাসয় ॥ ৪০১

আগে নজানিলো গুণ অল্প বয়সত ।

পাছেসে শুনিলো সবে জেঠাৰ মুখত ॥

শ্ৰীশঙ্কৰৰ পত্নী বৃদ্ধ লক্ষ্মী আই ।

তাহান মনত আনন্দৰ সীমা নাই । ৪০২

নিশাৰ পাছত প্ৰথমতে স্নান কৰি ।
 দুইহস্তকো ভিনে বস্ত্ৰ দিলহু সাদৰি ।
 বস্ত্ৰে অলঙ্কাৰে দুইবো মণ্ডিলা শৰীৰ ।
 সৰে বৈষ্ণৱক তুৰিলন্ত মহাবীৰ । ৪০৩

ঠগি টেমি কটাৰী প্ৰমুখো বস্ত্ৰ যত ।
 ভাকো বহুতৰ দিলা ঠাকুৰ সত্ৰত ॥

দামোদৰ- স্তনা আৱে যথা গৈয়া জীমন্ত গোপাল ।
 দেবৰ সত্ৰ- দামোদৰদেৱৰ পঞ্জিল সত্ৰ-মাল ॥ . ৪০৪
 'লত একাদশী দিনা ডেৰ প্ৰহৰ বেলাত ।

সত্ৰত আছহু বসি প্ৰসঙ্গে সাক্ষাত ॥
 মালা সমে ত্ৰিপট বস্ত্ৰক হাতে ধৰি ।
 প্ৰৱেশতে দেখি দামোদৰে প্ৰেম কৰি ॥ ৪০৫

তেখনে উঠিয়া মালা বস্ত্ৰ পিন্ধিলহু ।
 স্বীয় শৰীৰৰ বস্ত্ৰ তাক পিন্ধাইলহু ॥

বস্ত্ৰ পিন্ধি পাছে দণ্ডন্তে প্ৰণামিলা ।
 তন্ত্ৰসবে হৰি-ধ্বনি কৰি প্ৰশংসিলা ॥ ৪০৬

কিনো আতি আশ্চৰ্য্য দেখিলো আজি আমি ।
 দেৱ গোপালৰ বস্ত্ৰ দামোদৰ স্বামী ।
 আনো বৰ লোক আসে বহু টঙ্কা ধৰি ।
 তথাপি তাহাক নচানন্ত টেৰ কৰি ॥ ৪০৭

আজি বংশীগোপালক দেখিলতে টুঠি ।
 বস্ত্ৰে যেন আৰে-বেৰে বস্ত্ৰ লৈলা তুঠি ॥

এহি বুলি উঠি সৱে পৰি প্ৰণামিলা ।

বৈষ্ণৱ সৱক দেৱে আশ্বাস কৰিলা ॥ ৪০৮

আকৌ পাছে পাছদিনা সমস্তক ভূজাইলন্ত ।

ঠাকুৰৰ সূৰ্ণ বসন আদি বস্ত্ৰ বিলাইলন্ত ॥

থানত আঠ দামোদৰদেৱক বিস্তৰ দ্ৰব্য দিলা ।

মাহ, মাছ কতো দিন থাকি ঠাকুৰৰ থানে গৈলা ॥ ৪০৯

আৰু উষ্মা ঠাকুৰৰ পূৰ্ব গৃহ ভাঙ্গি পেলাইলন্ত ।

চাউল ভাল মতে বড় কৰি গৃহ সজাইলন্ত ॥

ব্যৱহাৰ যত যত লোক আহে তাহাক দেখিতে ।

যত কিছো বিত তাৰ পাৱে নিতে নিতে ॥ ৪১০

সৱে বিত ঠাকুৰক দিৱন্ত তেখনে ।

লৈবে নপাৱন্ত কিছো আপুনাৰ জনে ॥

ঠাকুৰৰ থানে কতো দিন য়েৱে আছে ।

বৃদ্ধ মাতৃ সমে কাৰ্য্য আলচিলা পাছে ॥ ৪১১

এহে মহাবিৰকত বিষয় শ্ৰুত ।

কৃষ্ণ সেৱা বত সদা মহা ভাগৱত ॥

আগে মৎস্য খুৱাই পাছে কহিবোহো কথা ।

তেবে তাক ধৰিবন্ত নকৰি অগ্ৰথা ॥ ৭১২

এহি বুলি কলা সমে মৎস্য সবে বাটি ।

কদলী পত্ৰত কৰি দিয়ে বান্ধি আটি ॥

দধি কৰি নিতে তাক কৰান্ত ভোজন ।

দিনা ছয়কৰ পাছে বুলিলা বচন ॥ ৪১৩

এক গুটি অন্ভায়ক কৰিয়া আহোহো ।
 যদি তৰ ছুঃখ নহে তেবে তাক কহো ॥
 গোপাল বদতি কহিয়োক শুনো তাক ।
 অৱশ্যে কৰিবে লাগে মোৰ তযু বাক ॥ ৪১৪
 শ্ৰীশঙ্কৰৰ নাতি মহা শুশাসয় ।
 কদাচিতো তোমাৰ অন্ভায় নাহিকয় ॥
 যদি অন্ভায়ক পাঞ্চা সিও মোৰ ন্যায় ।
 অৱশ্যে কৰিবো কহিয়োক সমুদায় ॥ ৪১৫
 ঠাকুৰে বোলন্ত যিটো ধৰ্ম্মক ধৰিছা ।
 ই পুন্ম সকলে সত্য কিছো নোহে মিছা ॥
 কিন্তু তযু লাগে মহা সত্ৰ ধৰিবাক ।
 বহুতৰ বৈষ্ণৱক প্ৰতিপালিবাক ॥ ৪১৬
 আৰু হেতু যিটো ভাগ্য ঈশ্বৰে দিৱয় ।
 ভোগ্য কৰি গুচাইবাক তাহাক লাগয় ॥
 আৰু সদা কৰে যিটো প্ৰৱণ কীৰ্ত্তন ।
 তাৰ আৰ ইসৱত কিবা প্ৰয়োজন ॥ ৪১৭
 তোমাত নিয়ম দেখি কঠিন মানিয়া ।
 লোকে জোনো ভকতিক পেলাৱে এৰিয়া ॥
 তোমাৰ বহুত প্ৰীতি মোহোৰ আছয় ।
 আত লৱা বুলি মোৰো মনে মহা ভয় ॥ ৪১৮
 ক্ষুধা নলাগয় মোৰ যি দিনা বুলিলা ।
 তাৰ আগ দিনা মাৱে মংস্ত বাটি দিলা ॥

ভাষেপৰা প্ৰতি নিতে থুৱাই মৎস্তক ।
 উম্বুৱা মিশ্ৰিতে দিয়ে আপ্ত তুণ্ডলক ॥ ৪১৯
 প্ৰাৰ্থনা কৰোহে মোৰ দোষ এৰিবাহা ।
 মৎস্য মাংস উম্বুৱাক পুজু নেৰিবাহা ॥
 ঠাকুৰৰ বচনক লৈলন্ত আদৰি ।
 মৎস্ত মাংস উম্বুৱা ভুঞ্জিলা সেহি ধৰি ॥ ৪২০
 অষ্ট মাস ঠাকুৰ সহিতে আছিলন্ত ।
 মজিয়াতে ৰান্ধি লগে ভোজন কৰন্ত ।
 নিতে নিতে শয়নে ভোজনে সৰ্বদায় ।
 কৃষ্ণ-কথা সন্ত-কথা কহন্তে সে যাই ॥ ৪২১
 কামৰূপী বেহেকৰা বৈষ্ণৱ যতেক ।
 আসি আসি সেৱা কৰি যাবয় প্ৰত্যেক ॥
 অষ্টম মাসত কথা ভৈল যত যত ।
 কতেক কহিবো তাক সংক্ষেপ পদত ॥ ৪২২
 পাছে ছয়ো সত্ৰত বিদায় কৰি আসি ।
 ঠাকুৰে সহিতে ঋজু খৈলন্ত বিখাসী ॥
 বৃদ্ধ অঙ্গুষ্ঠত ধৰি যিজনে কহয় ।
 দুইবো ঋজু সেহি জনে সত্যক কহয় ॥ ৪২৩
 আসিবাৰ বেলা সবে বৈষ্ণৱসবৰ ।
 ঠাকুৰ সহিতে শোক ভৈলেক বিস্তৰ ॥
 আগ বঢ়াইলন্ত বহুতৰ শত্ৰু বাই ।
 ক্ৰন্দন কৰিয়া সবে গৈলন্ত ছনাই ॥ ৪২৪

দেৱ দামোদৰে কাম্বলন্ত মকমকি ।

যেন প্ৰাকৃতৰ হিয়া পোড়ে ডকডকি ॥

অসমলৈ কতো দিন অসম দেশত প্ৰৱেশিলা ।
প্ৰত্যাবৰ্ত্তন, ঠাৱে ঠাৱে বহুবিধ দ্ৰব্যক লভিলা ॥ ৪২৫
আখলিয়াৰ যিটো যিটো খানে থাকে আসন্তে পথত ।
দেৱ যত্নমণি বহু লোকে লৱে আসি শৰণ কৃষ্ণত ॥

যৈত যিবা শুনে দেৱ গোপাল আসিলা ।

লৱৰা-লৱৰি কৰি খেদিও দেখিলা ॥ ৪২৬

যাক দেখিলতে তাপ সকলে হৰয় ।

মিথ্যা বাক্য শুনি যেন অমৃত ঢালয় ॥

যেহেন গ্ৰীষ্মত পূৰ্ণ চন্দ্ৰৰ উদয় ।

সূৰ্য্য তাপ গুচাই লোক শীতল কৰয় ॥ ৪২৭

আসিলাতে সত্ৰৰ বৈষ্ণৱ সৱে আসি ।

আগবাঢ়ি মহোৎসৱে নিলন্ত আশ্বাসি ।

নিৰ্ম্মাল্য-প্ৰসাদ দিলা সৱে বৈষ্ণৱক ।

দামোদৰদেৱৰ দিলন্ত পাদোদক ॥ ৪২৮

আখলিয়া দেৱ যত্নমণি আসিলন্ত ।

তেহে সমে আনন্দে সন্তোষা কৰিলন্ত ।

দিনা চাৰি মানে একে সঙ্গ আছিলন্ত ।

বিদায় কৰিয়া পুস্ত্ৰ স্থানক গৈলন্ত ॥ ৪২৯

আনো যত মহাজ্ঞান সবেও আসিলা ।

কতো দিন মানে লোক সঙ্গত আছিল ॥

ধুৱাঁবোলব- শুনা আৱে মদনগোপাল প্ৰতিমাক ।
 পৰা মদন- যেন মতে বংশীধৰে পাইলা সেৱিবাক ॥ ৪৩০
 গোপাল এক বিপ্ৰে ধুৱাঁবোলে বনত পশিলা ।
 প্ৰতিমা বেল-বৃক্ষে শাখা মध्ये প্ৰতিমা দেখিলা ।
 প্ৰাপ্তি লাঙ্গলকো নকাটিয়া প্ৰতিমা আনিলা ।
 গৃহৰ মধ্যত থৈয়া সেৱা কৰিছিল ॥ ৪৩১

দিনা চাৰি অনন্তৰে নিশা শয়নত ।
 প্ৰতিমায়ে বোলে বাণী বিপ্ৰৰ আগত ॥
 বংশীগোপালৰ স্থানে থৈয়ো নিয়া মোক ।
 নথৱস য়েৱে মন্দ কৰিবোহো তোক ॥ ৪৩২

জাগি স্নান কৰি বিপ্ৰে দ্ৰব্য কিছু লৈয়া ।
 লৰিলেক নিয়ন্ত্ৰেক কহো আগে গৈয়া ॥
 শুনা সেহি নিশা দেৱ গোপালক আসি ।
 ব্ৰাহ্মণে বোলয় বাক্য অল্প অল্প হাঁসি ॥ ৪৩৩

শুনা বংশীগোপাল তোমাক বাট চাই ।
 বহুকাল আছো মঞি অৰণ্য সমাই ॥
 মাধৱ বিপ্ৰৰ সঙ্গ আসি তাৰ ঘৰে ।
 আছো জানি তুমি মোক আনিয়ো সত্ৰৰে ॥ ৪৩৪

জাগি দেৱে প্ৰত্যাষতে ভক্তত কহিলা ।
 আগে চাই আস বুলি ভক্তত পাঁচিলা ॥
 চাৰিজন বৈষ্ণৱ গৈলেক তাৰ ঠাই ।
 পুছাপুছি কৰিলা পথত লাগ পাই ॥ ৪৩৫

ভক্তকো কিৰায়া ব্ৰাহ্মণ সত্ৰত ।
 সকলে কহিলা কথা দেৱ গোপালত ॥
 শুনি হৰি-ধ্বনি কবিলন্ত বাৰম্বাৰ ।
 ঠাৱতে শুনিয়া কৰে লোকে নমস্কাৰ ॥ ৪৩৬
 সুমঙ্গল ক্ষণ চাই গৈলন্ত গোপাল ।
 মূৰ্ত্তিক আনন্তে শুনে সুমঙ্গল ভাল ॥
 অধিকাৰীসৱো শীঘ্ৰে আসিলা শুনিয়া ।
 হয়-হস্তী-কাঙ্ক কতো দোলতে চড়িয়া ॥ ৪৩৭
 শঙ্খ তবল ঢোল মহৰী কাহাল ।
 মৃদঙ্গ টোকাৰী বীণা বেণু কবতাল ॥
 আনো নানা বাজ-ভণ্ড দণ্ড-ছত্ৰ তুলি ।
 জয়-ধ্বনি হৰি-ধ্বনি কহাৰ উকলী ॥ ৪৩৮
 কতো গাৱে কতো বাৱে কতো প্ৰশংসয় ।
 কতো কতো লৱড়ে শুনিয়া জয় জয় ॥
 ব্ৰাহ্মণসকল যাই স্তুতি-তোত্ৰ পঢ়ি ।
 প্ৰজাৰ গিড়ত দলদোপ কৰে মৰী ॥ ৪৩৯
 এহিমতে নিয়া পাছে সত্ৰত ধাপিলা ।
 মাথৱদেৱৰ বাক্য লোকত কহিলা ॥
 জিকাতলত আহো মোত মাথৱে কহিলা ॥
 ত্ৰীশঙ্কৰৰ এক প্ৰতিমা আছিল ॥ ৪৪০
 মদনগোপাল নাম মূৰ্ত্তি স্থান ।
 কোৰালা বাঢ়ৈয়ে আক কৰিলা নিৰ্ম্মাণ ॥

আনন্তে শঙ্কৰে মোক বুলিলা বচন ।
 ধৈয়োক প্ৰতিমা আৰু পাইবে সাধুজন ॥ ৪৪১
 হেন শুনি মঞি বেল-বৃক্ষত উঠিয়া ।
 ধৈয়াসিলো উপৰত পৰণি বান্ধিয়া ॥
 তোমাৰ হাতত যদি প্ৰতিমা পৰয় ।
 তেবে শঙ্কৰৰ সিটো ৰাক্য সত্য হয় ॥ ৪৪২
 মঞি সিটো বাক্যে আতি শ্ৰদ্ধা নকৰিলো ।
 তাতেসে ইঠাইতে আসি সাক্ষে পাসৰিলো ॥
 মোক দৃষ্টি কৰি বহু ধৈলন্ত পূৰ্বত ।
 কোনেনো বুঝিবে শঙ্কৰৰ অভিমত ॥ ৪৪৩
 এহি বুলি প্ৰেমে মাতিবাকো নপাৰিলা ।
 কোঁকাৰি কোঁকাৰি বহু ক্ৰন্দন কৰিলা ॥
 দেৱ গোপালৰ প্ৰেম দেখি সৰ্ব্বজন ।
 জয় জয় নাৰায়ণ ঘোষে সৰ্ব্বজন ॥ ৪৪৪
 ভাগিল সমাজ লোক দিশে দিশে গৈল ।
 বৈষ্ণৱ সহিতে দেৱ বংশীধৰ বৈল ॥
 মদনগোপাল-ভক্ত শ্ৰীবংশীগোপাল ।
 জগত বিজয় ৰঞ্জি বৈল সত্ৰ শাল ॥ ৪৪৫
 শুনা সভাসদ শাস্ত্ৰ সম্ভৰ চৰিত্ৰ ।
 যাক শুনি-ভনি ভৱ তৰে বিপৰীত ॥
 মোক আনা বুলি যাক মাতন্তু ঈশ্বৰে ।
 মৃডিকপে শ্ৰাণীকপে নেড়ন্তু সাদৰে ॥ ৪৪৬

ত্ৰিশকবাৰি কপে মহন্তসকলে ।
 থাক দেখিলাতে তুট্ট ভৈলা কোতুহলে ।
 মহা বিবকত ছয়া বিষয় সুখত ।
 কৃষ্ণ-কথা-বন পান কৰিলা সতত ॥ ৪৪৭
 যাৰ কৃপা দৃষ্টি বাক্য অমৃতক পাউ ।
 সন্তোষ লভিলো দিব্য মূৰ্ত্তি চাই চাই ॥
 সেই গোপালৰ পদ ধূলি শীৰে ধৰি ।
 ভণে বৰমানন্দে ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥ ৪৪৮

যুক্তাবলী

পুৰুষোত্তম শুন। আবে দেৱ গোপালৰ ।
 ঠাকুৰে ভক্ত-থানে আসি সৱে বৈষ্ণৱৰ ॥
 সৱক বংশী-যথা যথা প্ৰীতি যেন মত ।
 গোপাল তাক কিছু কহো সংক্ষেপত ॥ ৪৪৯
 থানলৈ গোমোখাৰ পুত্ৰ বামকৃষ্ণ ।
 পাচে মুৰাৰি পৰশুৰাম শিষ্ট ॥
 বাম বামচৰণ ত্ৰীকৃষ্ণ ।
 কায়স্থ পৰমানন্দ শিষ্ট ॥ ৪৫০

কানাই কৃষ্ণচৰণ আৱৰ ।

হৰিচৰণ বিপ্ৰবৰ ॥

বাসুদেৱ গোপীনাথ আদি ।

যত যত সাধু অশ্ৰমাদী ॥ ৪৫১

সবে গৈলা স্থানে ঠাকুৰৰ ।

সেৱা কৰি আছিল বিস্তৰ ॥

পাছে আসিবাক আদেশিলা ।

বহুতৰ শিক্ষাবোধ দিলা ॥ ৪৫২

যাৱা সৱে অসম দেশক ।

নেড়িবাহা শঙ্কৰ-ধৰ্ম্মক ॥

অন্তো অন্তো ভেদ নকৰিবা ।

মৎসৰাদি দোষক এৰিবা ॥ ৪৫৩

গুৰু বংশীগোপাল আছন্ত ।

মহা ভাগৱত সাধু সন্ত ॥

পৰম নৈষ্ঠিক ব্ৰহ্মচাৰী ।

তাক প্ৰণামিবা জাহ্নু পাৰি ॥ ৪৫৪

তাহান থানক বাৰম্বাৰ ।

আসিবাহা আদেশে আমাৰ ॥

দামোদৰ গুৰু আদি যত ।

মহন্ত আছিল ই থানত ॥ ৪৫৫

মাধৱ জেঠায়ে সমন্বিত ।

আলোচিয়া কুণ্ডলৰে হিত ॥

তাহাক পাছিলে বাৰম্বাৰ ।
 এৰাইবাক নপাৰিলে আৰ ॥ ৪৫৬
 সৱে মহন্তৰ আজ্ঞা ধৰি ।
 থাকে সেই দেশে সত্ৰ কৰি ॥
 তাহান স্থানক যদি যাবা ।
 তেৱে সৱে মহন্তক পাৱা ॥ ৪৫৭
 মোহোৰ স্থানত কতোকাল ।
 আসিলন্ত শ্ৰীমন্ত গোপাল ॥
 বুদ্ধ মাতৃ সমে আলোচিলো ।
 মৎস্য-মাংস খুৱায়া পাৰ্খিলো । ৪৫৮
 আমাৰ বচন ধৰিলন্ত ।
 কান্দি বৈলো চলিয়া গৈলন্ত ॥
 তাক মোক যিটো কৰে ভেদ ।
 সিটো জনে মোক কৰে ছেদ ॥ ৪৫৯
 এহি বুলি পুত্ৰ নমাতিল ।
 নয়নৰ লোতক ৰাৰিল ॥
 শুনি সবে বৈষ্ণৱসবৰ ।
 ৰাৰিল লোতক নয়নৰ ॥ ৪৬০
 কৰযোৰে সবেও বুলিলা ॥
 যিটো শিক্ষা আমাসক দিলা ॥
 তাক কোনে নকৰিব পাৰে ।
 কহো পূৰ্ব্ব ভাৱকে আমাৰে ॥ ৪৬১

আমার দেশত আদি মূল ।
 বংশীগোপালেসে পদ্মফুল ॥
 তাহান স্থানক বাবদ্যাব ।
 গৈয়া আসি কৰো নমস্কাৰ ॥ ৪৬২
 পুত্ৰ ভৈল তোমাৰ বচন ।
 নমিবোহো তাহান চৰণ ॥
 এহি বুলি অতুজ্ঞা মাগিলা । ৪৬৩
 প্রমামিয়া স্বদেশে আসিলা ॥
 আসি পাছে সবে মহাজনে ।
 শঙ্কৰ নাতিব বচনে ॥
 আভিশয় আনন্দিত মনে ।
 দেৱ বংশীগোপাল চৰণে ॥ ৪৬৪
 যাক যৈত যি বাক্য বোলয় ।
 সিটো কৰ্ম্ম তেথনে কৰয় ॥
 যাক স্নেহে যি বোধ দিয়য় ।
 যাক চাৰে যাক বা ভংসয় ॥ ৪৬৫
 যাক যেন পৰিহাস কৰে ।
 ইসৰক দেখা শুনা নৰে ॥
 পৰম আনন্দ পাই পাই ।
 ঠাৱে ঠাৱে পুত্ৰ গাই গাই ॥ ৪৬৬
 এহি মতে সমস্ত লোকৰ ।
 আনন্দ কৰাইলা বংশীধৰ ॥

তুনা সামাজিকজন যথা ।

পূর্ব মহন্তর প্রীতি কথা । ৪৬৭

বৈষ্ণব সহিতে প্রীতি যাব ।

কৃষ্ণদের বশ হোরে তাব ।

কৃষ্ণ তুষ্ট বশ হোরে যাব ।

কিনো কল সিদ্ধি নোহে তাব । ৪৬৮

হে কৃষ্ণ কৃপা কবা মোক ।

সন্ত সমে প্রীতি কবারোক ।

তুরা পারে বতি মুখে নাম ।

বৌক মোব বোলা বাম বাম । ৪৬৯

পদ

জগন্নাথ ক্ষেত্রব এহিমতে অনেক প্রকাষে বংশী-ধব ।
 পবা দৌল- সদা হিত চিন্তি থাকা সমস্ত লোকব ॥
 গোবিন্দ বা আপুনার মনে খণো এখানি আশ্রুধ ।
 গোবিন্দ ঠাকুর হা হা নেদেখিলো জগন্নাথ চান্দ মুখ ॥ ৪৭০
 প্রতিমা প্রাপ্তি স্বপ্নত দৃষ্টত দেখিলোহো বাবদ্বাব ।
 কিন্তু ওড়েবাব মূর্তি নেদেখিলো আব ॥

বৈষ্ণৱৰ বাক্য শক্তি গৈলো দেখিবাক ।
 আপুনিযে যাইবো বুলি বাঞ্চিলা আমাক ॥ ৪৭১
 কিবা দেখা দিলা এই মদনগোপাল ।
 কিবা আন কণে আসা জিজ্ঞাসিতে ভাল ॥
 এহি মনে গুণি গাছি একা দিনা পাছে ।
 বৈষ্ণৱে সহিতে নামঘৰে বসি আছে ॥ ৪৭২
 চতুৰ্ভিতি বেঢ়ি আছে বৈষ্ণৱসকল ।
 যেন গ্ৰহ ঋক্ষ তাৰা চন্দ্ৰৰ মণ্ডল ॥
 একো একো বৈষ্ণৱ বিশিষ্ট নৰোত্তম ।
 কতো গ্ৰহ কতো ঋক্ষ কতো তাৰাগণ ॥ ৪৭৩
 পূৰ্ণচন্দ্ৰ সম দেৱ গোপালৰ ৰূপ ॥
 যাক দেখি মহাজন সৱ হোৱে চূপ ॥
 অগ্ৰত শ্রীহৰিদেৱ বাপু ৰামদাস ।
 ৰামচৰণ আতা থাকা এক পাশ ॥ ৪৭৪
 বৃহত শৰীৰ যাৰ দেৱৰি শ্রীহৰি ।
 বলভদ্ৰ আতা বাসুদেৱ ৰামহৰি ॥
 গগনাথ ওৰা মধুসূদন মুৰাৰি ।
 নিত্যানন্দ সনাতন যাদৱ দৈত্যাৰি ॥ ৪৭৫
 ইসব প্ৰমুখো তেহু কুৰি বৈষ্ণৱৰ ।
 আগত কঢ়িলা যত বৃত্তান্ত পূৰ্বৰ ॥
 সবাকৈ শুনায়া আক বাক্য বুলিলন্ত ।
 শুনিয়ো শ্রীহৰিদেৱ তুমি মহাসন্ত ॥ ৪৭৬

শুনিয়ো দেৱৰি ৰামচৰণ ক্ৰীহৰি ।
 যাকৈক ওড়েবা তোৰা মোৰ বাক্য ধৰি ॥
 শিশু জগন্নাথ নাম মহান্ত আছয় ।
 তাহান্ত কহিবা মোৰ কাকূতি বিনয় ॥ ৪৭৭
 জগন্নাথ সমে তাক দেখিবাক চাঞ' ।
 বুলি পঠান্তোক মোক কিবা আজ্ঞা পাওঁ ॥
 পূৰ্বৰো বৃত্তান্ত মোৰ কহিবা সকলে ।
 যেমনে নপাই আমি আসিলোঁ বিকলে ॥ ৪৭৮
 মোহোৰ বান্ধৱ তুমি ক্ৰীহৰি শুনিবা ।
 শিশু জগন্নাথ পাৱে শৰণ পলিবা ॥
 তেওঁসে হিয়াৰ কথা কহিবো তোমাত ।
 মোৰ ছয়া নমস্কাৰ কৰিবা সাক্ষাত ॥ ৪৭৯
 সিংহাসনে ধৰি জগন্নাথৰ আগত ।
 মোৰ ছয়া কৰিবাহা বহু দগুৱত ॥
 জীৱ-মনে যাৱে সৱে তোমাৰ সঙ্গত ॥
 শৰীৰেসে থাকা যেন জানা ইথানত ॥ ৪৮০
 নাপাওক বিপ্লিয়ে কিছু তোৰাসকলক ।
 কৃষ্ণে কৃপা কৰি আনন্তোক ইথানত ॥
 এহি বুলি প্ৰেমে নপাৰিলা মাতিবাক ।
 ভক্ত সৱে জয় কৃষ্ণ উচ্চৰিলা বাক ॥ ৪৮১
 পাছে একদিনা শুভ ক্ষণে যাত্ৰা কৰি ।
 দেৱ গোপালৰ পদ ধূলা শিৰে ধৰি ॥

চলি গৈলা বৈষ্ণৱসকল আনন্দত ।
 কতিপয় পক্ষে গই উঠিলা সত্ৰত ॥ ৪৮২
 শিশু জগন্নাথ গৈয়া আছন্ত বসিয়া ।
 প্ৰণামিলা দণ্ডৱতে কাৰ্য্য কৰিয়া ॥
 আশীৰ্বাদ কৰি তেহে পুছিবে লাগিলা ।
 কোন দেশ হস্তে তোৰা বৈষ্ণৱ আসিলা ॥ ৪৮৩
 তোৰাৰ দেশত কিবা ভক্তি প্ৰৱৰ্ত্তয় ।
 ভক্তি প্ৰৱৰ্ত্তক কৰি আচাৰ্য্য আছয় ॥
 যতেক আচাৰ্য্য আছে যাৰ যেন থান ।
 প্ৰবৃত্তি সহিতে কহিয়োক বিদ্যমান ॥ ৪৮৪
 দিলন্ত উত্তৰ ভক্তে ছয়া অৱনত ।
 থাকোহো আমৰাসব অসম দেশত ॥
 মহন্ত তৃতয় আছে আমাৰ ৰাজ্যত ।
 শুনিয়োক প্ৰভু কহো যাৰ যেন মত ॥ ৪৮৫
 নামে জয়মুকুন্দ মহন্ত একজন ।
 নাম মাত্ৰ কহে কৰি ধৰ্ম্মক উচ্চন ॥
 পুষ্কৰ্ণী-প্ৰতিষ্ঠা নৱগুণ ব্ৰাহ্মণৰ ।
 বিবাহ সহিতে সৱে খণ্ডয় লোকৰ ॥ ৪৮৬
 দাঢ়ি নথ ৰাখে অন্ন নকৰে ভোজন ।
 ফল মূল ভুঞ্জে সদা নামৰ কীৰ্ত্তন ॥
 আৰু এক আছয় অনন্ত মহাজন ।
 ষোড়শ নামক সদা কৰয় কীৰ্ত্তন ॥ ৪৮৭

নাহি কিছো শৌচ স্নান আচাৰ নিয়ম ।

নখগুয় নিবিহয় ধৰ্ম কৰম ॥

হৃদয়ৰ অভ্যন্তৰে থাকে নাম গাই ।

সঙ্গী ভকতৰো ভোজনাদি নীতি নাই ॥ ৪৪৮

আছে বংশীগোপাল নামত মহাভন ।

তেহে কাৰো জাতি-ক্ৰিয়া নকৰে উচ্ছন ॥

শ্ৰাদ্ধ বিধি-বিধান নিয়ম-সদাচাৰ ।

এবি জনো লোকসৱ হোৱে একাকাৰ ॥ ৪৪৯

এহি গুণি আপুনিয়ে কৰ্মাদি কৰম ।

জাতি-ক্ৰিয়া ৰাখি ভক্তি কৰিবে দিৱয় ॥

ত্ৰীভাগৱত গীতা সম্প্ৰদায় চাই ।

শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন ভক্তি কৰন্তু সদায় ॥ ৪৫০

যদি আছে আনো শুক্ল আমাৰ দেশত ।

এহি তিনিজন আতি প্ৰখ্যাত লোকত ॥

শিশু জগন্নাথে বোলে মুকুন্দ অনন্ত ।

তয়ো হয় বৈষ্ণৱ আপুনি তৰিবন্ত ॥ ৪৫১

দুইৰো ধৰ্ম্মৰ লোকে ধৰিবাকো নপাৰিবা ।

অধিকাৰী নাহি পদে কোনে নতৰিবা ॥

বংশীগোপালৰ যিটো কহিল ধৰ্ম্মক ।

সিটো ধৰ্ম্মে নিস্তাৰ কৰিবে জগতক ॥ ৪৫২

মহাভাগৱত তেহে হৰি-প্ৰিয়কৰ ।

যশস্যা থাপিয়া হিত কৰিবে লোকৰ ॥

যি হেতু পৰম ভক্ত কৃষ্ণ দেৱতাৰ ।
 ইঠাৱৰেপৰা তাক কৰো নমস্কাৰ ॥ ৪২৩
 তেনয় সম্ভক এৰি তোমৰাসকল ।
 তীৰ্থ-ক্ষেত্ৰ ফুৰি কি অধিক পাইবা ফল ॥
 জানো সি দেশত ভাগৱত নপঢ়য় ।
 যদি পঢ়ে জোনো স্বামী-টীকা নাহিকয় ॥ ৪২৪
 যদি ছয়ো আছে পঢ়ে অভক্ত ব্ৰাহ্মণে ।
 তাতে জানো ভাজিধ্যক্তি (?) নকৰে কাৰণ ॥
 আসিলা তোমৰা সবে ইথানক প্ৰতি ।
 কহিলেও তোৰা সবে লুৰুৱা সম্প্ৰতি ॥ ৪২৫
 যদি ইৰি-ভক্ত বিপ্ৰে স্বামী-টীকা চাই ।
 শ্ৰীভাগৱত পঢ়ে যি থানে সদায় ॥
 সেহি থান সেহি সঙ্গ এৰিয়া ফুৰয় ।
 সিটো জন মহামূঢ় কিছু নজানয় ॥ ৪২৬
 যদি বোলা আসিলোহো তাহান আজ্ঞাত ।
 তেবে তোমৰাৰ দোষ নাহিকে সাক্ষাত ॥
 মহন্তৰ আজ্ঞা-কৰণেসে মহামৰ্ম্ম ।
 সকলে শাস্ত্ৰৰ জ্ঞান এহি তত্ব-ধৰ্ম্ম ॥ ৪২৭
 বিষ্ণু-বৈষ্ণৱৰ অল্লমানো ভেদ নাই ।
 আপুনি ঈশ্বৰে কহিছন্ত ঠাই ঠাই ॥
 বৈষ্ণৱৰ বাক্য যিটো ঈশ্বৰৰ বাণী ।
 বংশীগোপালতে আক লৈবাহা প্ৰমাণি ॥ ৪২৮

এহি মতে আনো অৰ্থ কহিলা বিস্তৰ ।
 দিলা বৈষ্ণৱক ৰহিবাৰ বাসা-ঘৰ ॥
 বৈষ্ণৱসকলে তাক নিতে সেৱা কৰে ।
 ৰহস্য ৰহস্য কথা পুছন্ত সাদৰে ॥ ৪৯৯
 শ্ৰীহৰিদেৱৰ ভাৱে তুষ্ট কৰিলন্ত ।
 দেৱ গোপালৰ বাক্য সৱে কহিলন্ত ॥
 কতোদিন আহি পাছে আসিবাৰ প্ৰতি ।
 প্ৰাৰ্থিলন্ত যথাযোগ্য কাৰ্য্যৰ যুগুতি ॥ ৫০০
 ভাল বুলি প্ৰশংসিয়া উপায় চিহ্নিলা ।
 দৌল-গোবিন্দক প্ৰাৰ্থি আগ কৰি দিলা ॥
 সিংহাসন সমীপত থৈলন্ত সাদৰি ।
 প্ৰাৰ্থনা কৰিলা পাছে কৃতাজ্জলি কৰি ॥ ৫০১
 কৃষ্ণ কৃষ্ণ মহাকৃষ্ণ জগত তাৰিয়ো ।
 বংশীগোপালৰ থানে আপুনি চলিয়ো ॥
 গোবিন্দ মূৰ্ত্তিয়ে যদি যাৱা তান ঠাই ।
 দেখায়ো মহিমা আমি সবে থাকো চাই ॥৫০২
 এহি বুলি কৰযোৰে প্ৰাৰ্থিয়া থাকিলা ।
 কণ্ঠ হন্তে মালাখান খসিয়া পৰিলা ॥
 গোবিন্দ মূৰ্ত্তিৰ কণ্ঠে ফুৰি তিনি পাক ।
 ৰহিলেক মালাধাৰ দেখিলেক তাক ॥ ৫০৩
 শিশু জগন্নাথে লাম্ব দিয়া মূৰ্ত্তি ধৰি ।
 নচুৱাইলা তুলি জয় জয় কৃষ্ণ শ্ৰৱি ॥

বংশীগোপালৰ ধানে বাস্তৱ জগন্নাথ ।
 এহি বুলি পুত্ৰ প্ৰণামিলা দমাই মাথ ॥ ৫০৪
 কহিবে লাগিলা পাছে সঙ্কোপ কথাক ।
 শুনা শুনা বৈষ্ণৱসকল মোৰ বাক ॥
 দৌল গোবিন্দ মূৰ্ত্তি ইহাকো বোলয় ।
 ওহি সমীপত এক পুষ্প-বাৰী হয় ॥ ৫০৫
 তাহাতে প্ৰৱেশি এহে শৰীৰ বজ্জাই ।
 পিঙ্কিলা বিস্তৰ পুষ্প ভাল ভাল চাই ॥
 পুষ্পমালী আসি পাছে ইহাক দেখিলা ।
 কেনে পুষ্প লৈলি বুলি হাতত ধৰিলা ॥ ৫০৬
 ইধানৰপৰা জগন্নাথে দিলা ডাক ।
 নেড়িবি নেড়িবি তঞি পুষ্প-চোৰা তাক ॥
 মালীৰ হাতৰপৰা মুকলি হৈবাক ।
 লীলা কৰি দিলা পাছে তিনিশ টক্কাক ॥ ৫০৭
 সেহি কাৰণত থাকি মনে আৰ কৰি ।
 দৌলত মুঠস্ত পাছে লীলা কোপ কৰি ॥
 নপাৰিলো তুলিবাক একোৱে প্ৰকাৰে ।
 দৌল-যাত্ৰা ভৈল পাছে আন প্ৰতিমাৰে ॥ ৫০৮
 মোহোত কহিলা দেৱে নিশাত চেতাই ।
 পুষ্পৰ কাৰণে মঞি যাইবো আন ঠাই ॥
 শত খেজু বধে বাম কৃষ্ণ যেন নয় ।
 জগন্নাথ গোবিন্দৰ সেহিমত হয় ॥ ৫০৯

যেন অৱতাৰ হয় নব-নাট্য কৰে ।
 প্ৰতিমা ৰূপতো তেন লীলাক আচৰে ॥
 শ্ৰীৰাম পৰশুৰাম ছয়ো অৱতাৰ ।
 বিহা কৰি যান্তে ভৈল যেমন প্ৰকাৰ ॥ ৫১০
 এহে জগন্নাথ এহো গোবিন্দ ঠাকুৰ ।
 ছয়ো একে মূৰ্ত্তি জান ঈশ্বৰ প্ৰভুৰ ॥
 যাব্লোক তোমোৰা বংশীগোপালৰ ঠাই ।
 পূজা নেপেলাইবা একো দিনা পথে যাই ॥ ৫১১
 কতো ধানে মহিমা দেখিবা ঠাকুৰৰ ।
 দগুৱতে স্তুতি-নতি কৰিবা বিস্তৰ ॥
 কহিবাহা বংশীগোপালৰ আগে যাই ।
 মোৰ প্ৰীতি লভি ৰহোক সদায় ॥ ৫১২
 মোক মোৰ বোলন্তোক তহিতে থাকিয়া ।
 মনে ধৰিলোহো তাক আশ্বাস কৰিয়া ।
 এহি আশ্বাসিয়া কৰি তুতি-নতি বাণী ।
 জগন্নাথ কণ্ঠ হস্তে দিলা মালা আনি ॥ ৫১৩
 বৈষ্ণৱসকলো পাছে তুতি-নতি কৰি ।
 আসিলেক মহাৰঙ্গে ঠাকুৰক ধৰি ॥
 আসন্তে পথত বহু মহিমা কৰিলা ।
 তুতি-নতি পূজা কৰি ভকতে তুষিলা ॥ ৫১৪
 কতো দিন আসি পাছে সমীপে ঠেকিলা ॥
 তাতে থাকি আগে যাই ভকতে কহিলা ।

বার্তা কথা বৈষ্ণৱক বিস্তৰ পূজিলা ॥
 গ্রামে-সত্ৰে যত লোক এক যুথ ভৈলা ॥ ৫১৫
 জকাইচুকা বাণফাঙ্গ নাৰায়ণপুৰে ।
 বহু প্ৰজা আছে কতো কাছে কতো দূৰে ॥
 সৱেও শুনিলা দিনা ছয়কৰ আগে ।
 জগন্নাথ আসে আগ বাঢ়িবাক লাগে ॥ ৫১৬
 আসিলা শুনিয়া প্ৰজা উত্ৰাৱল ভৈলা ।
 লৱড়া-লৱড়ি কৰি শীঘ্ৰে লাগ লৈলা ॥
 অধিকাৰীসৱে নানা বাছ-ভণ্ডে গই ।
 শীঘ্ৰে লাগ লৈলা দেৱ গোপালৰ গই ॥ ৫১৭
 গোপালো আছন্ত সমস্তকে বাট চাই ।
 দুই দিনে সৱে লোক ভৈলা এক ঠাই ॥
 পাছে বংশীধৰদেৱে আনন্দ কৰিয়া ।
 মহা-মহোৎসৱে চলি গৈলা সাদৰিয়া ॥ ৫১৮
 যেতিয়াকৈ দেখিলা গোবিন্দ ঠাকুৰক ।
 প্ৰেমানন্দে ব্যাপিলেক দেৱ গোপালক ॥
 উৰ্দ্ধৱাহ কৰি জয় জয় কৃষ্ণ ৰড়ি ।
 প্ৰণামিলা পুহু পুহু দণ্ডৱতে পৰি ॥ ৫১৯
 আসনত তুলিলা গোবিন্দ ঠাকুৰক ।
 মহোৎসৱে লড়িলন্ত আপুন সত্ৰক ॥
 সিবেলাত মহোৎসৱ ভৈল যত যত ।
 কভেক কহিবো তাক সঙ্কেত পদত ॥ ৫২০

সকলে লোকৰ যেন আনন্দ মিলয় ।
 ধীৰে ধীৰে যারে খণে থমকি থাকয় ॥
 চতুৰ্ভিতি বেঢ়ি প্রজ্ঞা চলে চাই চাই ।
 ঘনে ঘনে হৰি-ধ্বনি নানা বাজ বাই ॥ ৫২১
 সিকালত অধিকাৰী সবে যেন রাজা ।
 গার গার নানা বাজ-ভণ্ডে চলে প্রজ্ঞা ॥
 অনেক দগল ঢোল বাবে ঠাই ঠাই ।
 ঠারে ঠারে গীতি-বাজ মৃদঙ্গ বজাই ॥ ৫২২
 বহুতৰ লোকে যাই শিঙ্গা বংশী বাই ।
 কতো কতো চলে বৰকাংসক কোবাই ॥
 মাদল কেৰেলি বাবে নাচে ঠাই ঠাই ।
 তাৰ ছেৰে নট-নটী নৃত্য কৰে যাই ॥ ৫২৩
 ঠায়ে ঠায়ে বৈষ্ণৱসকলে নাম গারে ।
 কতো কতো তাল কতো চাপৰি বঝাৰে ॥
 কতো কতো শঙ্খধ্বনি কতো ঘণ্টা বাই ।
 গোবিন্দ গোপাল দুইকো আবৰিয়া যাই ॥ ৫২৪
 অধিকাৰী সবে চলে হয়-হস্তী যানে ।
 কাহাল মহৰী বীণা বাবে স্থানে স্থানে ॥
 দলবেণু পাতকালি বাবে কতো ঘনে ।
 বুঝাঝুঁমি উকলি দিয়য় নাৰীগণে ॥ ৫২৫
 কাৰো কেহো মুগুনয় কিছু মাত-বোল ।
 হস্তৰ ঠাৰত মাত্ৰ কৰে হৰি-বোল ॥

এহিমতে বাজে-ভাঙে প্রজাৰ আন্দোলে ।
 কম্পে পথ পৃথিবীও যেহেন হিন্দোলে ॥ ৫২৬
 এমনে প্রাৰম্ভে নিয়া সত্ৰত তুলিলা ।
 চতুর্দিশে জয় জয় কৃষ্ণ উচ্চৰিলা ॥
 অল্প স্থানে নোজবয় প্রজা বহুতৰ ।
 বাহিৰতে নানা স্থানে বহিল বিস্তৰ ॥ ৫২৭
 ভাল ভাল বুদ্ধিমন্ত লোকক পাঞ্চিলা ।
 তাৰাসৰো গৈয়া সৰ্বলোকক বাঞ্চিলা ॥
 নিশ্চাল্য প্রসাদ মানে নিয়ম কৰাই ।
 যুখে যুখে বিভাগিয়া দিলন্ত পঠাই ॥ ৫২৮
 গোবিন্দ ঠাকুৰ দেৱ গোপালৰ বলে ।
 নিশ্চাল্য-প্রসাদ জনে লভিল সকলে ॥
 শ্রী-বাল্য-বুদ্ধ-অন্ধ-পদ্মুৰে পৰ্য্যন্তে ।
 নপালো প্রসাদ কেহো নকহিলা অস্তে ॥ ৫২৯
 বহু দিনে যত্ন কৰি বিস্তৰ সম্ভাৰ ।
 মিলাইলিও দিবে নাটে ততেক প্রজাৰ ॥
 দিয়া থৈয়া তথাপিতো থাকিল বিস্তৰ ।
 দেখিয়া বিস্ময় আতি ভৈল ভকতৰ ॥ ৫৩০
 থানে স্থানে গৈলা সবে প্রশংসা কৰিয়া ।
 আনন্দৰ ভবে কম্পে সমস্তৰে হিয়া ।
 গৈয়া লোকে কহিলন্ত অনেক দেশত ।
 জগন্নাথ আসি আছে ডেবেৰাপাৰত ॥ ৫৩১

বৈষ্ণৱ সৱকো দেৱে শুজ্জ্বা কৰিলা ।

তাৰাসৱে যথাবৃত্তে কথাক কহিলা ॥

শিশু জগন্নাথে যত যেমনে বুলিলা ।

তেমনে কৰিয়া তাকে সমস্তে কহিলা ॥ ৫৩২

ডেবেৰাপাৰত আক বুলিলন্ত তেহো নলাগে আসিব ।

মহোৎসৱ ছয়মাস হস্তে মোৰ শৰীৰ পৰিব ॥

সিসৰ কথাক শুনি গোপাল প্ৰভুৰ ।

চিত্তত মিলিল আতি আনন্দ প্ৰচুৰ ॥ ৫৩৩

এহিমতে গোবিন্দ ঠাকুৰ মূৰ্ত্তি পাই ।

মদনগোপাল সমে থৈলা এক ঠাই ॥

নিতে নিতে প্ৰাতস সায়াহু সময়তে ।

নানা স্তুতি ৰড়ি প্ৰণাময় দণ্ডৱতে ॥ ৫৩৪

ব্ৰহ্ম দেৱবী নাম ক্ৰীহৰি গোসাঞি ।

তেহে পূজা কৰে নিতে সন্তাৰ মিলাই ॥

মদনগোপাল মূৰ্ত্তি গোবিন্দ ঠাকুৰ ।

হুইকো দেখি সমস্তৰ আনন্দ প্ৰচুৰ ॥ ৫৩৫

বাহুজন বৈষ্ণৱে কৰয় পৰিচাৰ ।

তথাপি মাৰিবে আউল নপাৰে প্ৰজাৰ ॥

লোক-যাত্ৰা সময়ত যেমনে হৱয় ।

সেহি মতে নিতে প্ৰজা বিস্তৰ আশয় ॥ ৫৩৬

ৰোগীসৰো ৰোগ শুচাইবাক আশা কৰি ।

বন্ধ্য আসি পুত্ৰ মাগে প্ৰণামি সাদৰি ॥

সূৰ্ণৰ্ণ বজ্জত ফুল বস্ত্ৰ আদি যত ।
 দ্ৰব্য দিয়া প্ৰাৰ্থনা কৰয় নানা মত ॥ ৫৩৭
 আনে যেবে যিবা মনে বাঞ্ছনী আছয় ।
 তাকে তাকে মাগি নানা দ্ৰব্যক দিৱয় ॥
 বাঞ্ছিত লভয় শুনি সৱে উত্ৰাৱল ।
 আমাৰ বাঞ্ছিতক কৰিব সাফল ॥ ৫৩৮
 এহি বুলি বন্ধ কৰি আসে বহুতৰ ।
 দেখি কিছু হুঃখ মন ভৈল ভকতৰ ॥
 লোক-সজ্জটত-ভাগে হৰি-কথা-বস ।
 যদি বাধা কৰি লোকে কহিবে দুৰ্য্যশ ॥ ৫৩৯
 গোবিন্দ ঠাকুৰ দেৱ যিখানি কৰয় ।
 আন কোন জনে তাক বাধিবে পাৰয় ॥
 এহি বুলি হাঁসি হাঁসি ভকত থাকয় ।
 খণে নাম-গৃহে বসিবাকো নোজোৰয় ॥ ৫৪০
 এহিমতে বহুজন আসয় দেখিয়া ।
 পাছে একদিনা দেৱে চিন্তন্ত বসিয়া ॥
 লোকৰ আনন্দ দিলা ইও বড় ধন্য ।
 হৰি কথা-বিবসত মিলে মহা মৰ্ম্ম ॥ ৫৪১
 জগতৰ হিত চিন্তি সুখ দিবে মনে ।
 গোবিন্দ ঠাকুৰ দেৱ আসিছা আপুনে ॥
 যেন মনে কথা-বস নভাগে আমাৰ ।
 তেমনে হৱয় যেন লোক-ব্যৱহাৰ ॥ ৫৪২

প্ৰাৰ্থনা কৰিবো আজি প্ৰভুৰ পাৱত ।
 তেবেসে সিজিব আমাৰ অভিমত ॥
 এহি বুলি মণিকূট গৃহত পশিলা ।
 দণ্ডৱতে পৰি পুহু প্ৰণাম কৰিলা ॥ ৫৪৩
 পূৰ্বৱৰ্ত্তে তুতি-নতি কৰিলা বিস্তৰ ।
 পাছে বিনাইবাক লৈলা বাঞ্ছিত মনৰ ॥
 দেৱ দেৱ জগন্নাথ গোবিন্দ ঠাকুৰ ।
 প্ৰতিমা স্বৰূপে প্ৰভু মূৰ্ত্তি মধুৰ ॥ ৫৪৪
 ওড়েশাৰপৰা আইলা আমাক কৃপায়ে ।
 কৃপা যেনমত হয় তেমন যুৱাই ॥
 তযু গুণগণ বসে প্ৰৱণ-কীৰ্ত্তন ।
 কৰিয়া বৈষ্ণৱ সমে থাকো সৰ্ব্বক্ষণ ॥ ৫৪৫
 নকৰিছো আন বিষয়ক আশা মনে ।
 তুৱা পাৱে ৰতি-ৰস মিলোক সঘনে ॥
 ইহাৰ বিধিনি যদি নোহয় আমাৰ ।
 তেৱে প্ৰভু সৱে কৃপা মিলয় সৱাৰ ॥ ৫৪৬
 সকামী নিক্ষামী যদি তোমাত ভকত ।
 তথাপি তোমাৰ প্ৰভু নিক্ষামীত ৰত ॥
 অন্তৰ্য্যামী ৰূপে থাকি সৱাৰ হিয়াত ।
 যথাযোগ্য কৰাযোক আপুনি সাক্ষাত ॥ ৫৪৭
 এহি বুলি প্ৰেমে মাতিবাকো নপাৰিলা ।
 নমস্কাৰ কৰি নাম-গৃহত বসিলা ॥

সেহিদিনা হস্তে ভৈল যোগ্য ব্যৱহাৰ ।
 সত্ৰভ নভৈল সজ্জট আতি সকামী প্ৰজাৰ ॥ ৫৪৮
 অমঙ্গল যথা স্মৃথে কৃষ্ণ-কথা-বস কৰি পান ।
 ভক্ত সমে আছা য়েৰে কতো কাল মান ॥
 খনো কাঁহীকুছি খনো কলাবাৰী যাই ।
 ভক্তৰ মন পূৰি আসন্তু হুনাই ॥ ৫৪৯
 পাছে কতো কাল আসি ঈশ্বৰ ইচ্ছাত ।
 মধ্য মধ্য অমঙ্গল মিলয় সাক্ষাত ॥
 গোবিন্দ ঠাকুৰ মূৰ্ত্তি আসন এৰিয়া ।
 মাটিত থাকয় আসি সৰ্ব্বাঙ্গে ঘামিয়া ॥ ৫৫০
 ফেৰুৱা বয়স খণো হাৰ্ণিত পশিয়া ।
 খনো শাৰ্দ্ধিনী দেখো য়াৰে দেখা দিয়া ॥
 ভক্ত সমস্তৰ পূৰ্ব্ব ভাৱ নেদেখয় ।
 প্ৰসঙ্গকো হেলা কৰি বসিয়া থাকয় ॥ ৫৫১
 দেৱ গোপালৰ কিছো মনে অসন্তোষ ।
 দেখিয়া ভক্তৰ প্ৰসঙ্গক হেলা দোষ ॥
 এক দিনা বোলে শুনা বৈষ্ণৱসকল ।
 তোমৰাসৱৰো কেনে ভৈল অমঙ্গল ॥ ৫৫২
 পূৰ্বে আতি তীব্ৰ আছিলাহা প্ৰসঙ্গক ।
 এবে বুধা কথা কহি থাকাহা কিসক ॥
 ইমত স্বভাৱ ভৈলে ভাল নুহিবেক ।
 কহিবো ইহাৰ ফল শীঘ্ৰে মিলিবেক ॥ ৫৫৩

সেহি বেলা মোৰ পিতামহো আসিছিল।
 তাহান আগত দেৱে সকলে कहিলা ॥
 অত্যন্ত বিশ্বাসী ভৃত্য তাহাক দেখিয়া ।
 আনো যথা বৃথা কথা कहিলা স্মৰিয়া ॥ ৫৫৪
 শুনি পিতামহো অসন্তোষে বুলিলন্ত ।
 জানো কৃষ্ণে ইটো থান উচ্ছন কৰন্ত ॥
 যিটো কৃষ্ণে মথুৰাত জয়া অৱতাৰ ।
 উছাদ কৰাইলা থান গিয়াতি প্ৰজাৰ ৫৫৫
 সেহি কৃষ্ণে যিখানি কৰিবে লীলা কৰি ।
 তাক গুচাইবেক কোনে উপায় আচাৰি ॥
 যত যত উপায়া কৰয় সাধুগণ ।
 কৃষ্ণে নকৰাইলে তেবে সবে হোৱে ছন্ন ॥ ৫৫৬
 এহি বুলি পিতামহো গৈলা সেৱা কৰি ।
 গৃহতো আসিয়া ছুঃখ পাইলা স্মৰি স্মৰি ॥
 শুনা সভাসদ কৃষ্ণ বৈষ্ণৱ চৰিত্ৰ ।
 অভীষ্ট-দায়কো মহা শুদ্ধকাৰী হিত ॥ ৫৫৭
 ৬ৰেঘাৰ শিশু জগন্নাথে শুনি যাক ।
 বুলি পঠাইলন্ত বহুতৰ প্ৰিয় বাক ॥
 মহন্তৰ কথা শুনি মহন্তসকল ।
 প্ৰেমানন্দে মজি যেন হয়ে উদ্ভাৱল ॥ ৫৫৮
 এতেকে সম্ভৱ কথা সন্তোষ শুনিয়ো ।
 মণ্ডি-অধমক মনে আশীৰ্বাদ দিয়ো ॥

সুখে বাম কৃষ্ণ নাম সন্তৰ সঙ্গতি ।

ইহ পৰলোকে সদা কৃষ্ণত ভকতি ॥ ৫৫৯

এহি তিনি বাঞ্ছা মোৰ হৌক অবিজ্ঞাম ।

ভনে বমানন্দে ডাকি বোলা বাম বাম ॥

দুলভী

কংসী-	এহিমতে যথা	ডেবেৰা পাৰত
গোপালৰ	শৈল বিপৰ্য্যয় কথা ।	
ডেবেৰাপৰ,	আনো থানে থানে	বৈষ্ণৱ মনে
গৰাকাথৰ	মিলিবে লৈলেক তথা ॥ ৫৬০	
জয়মুকুন্দৰ	গৰাকাথৰত	গোবিন্দপুৰত
গোবিন্দপুৰ	জয়মুকুন্দৰ থান ।	
আৰু	মহা ভাগৱত	হৰি-নামে ৰত
জয়হৰিৰ	বৈষ্ণৱ আতি প্ৰধান ॥	
ধুবাবোল	তাহান সঙ্গত	হয় কুৰি ভক্ত
থানত	কৰয় নাম-কীৰ্ত্তন ।	
বজাঘৰীয়া	শিঙ্গা শঙ্খ বীণা	কৰতাল আদি
উপদ্রৱ	বাঁহত কাষ্পে গগন ॥ ৫৬১	
	তুই হস্তে তুই	চামৰ ধৰিয়া
	মধ্যত মুকুন্দ থাকে ।	

কৃষ্ণক দেখিয়া   আনন্দে কল্পিয়া
 উঠি কৃষ্ণ কৃষ্ণ ডাকে ॥
 ধমকি থাকয়   খনো বাগৰয়
 খনো উঠি নৃত্য কৰে ।
 তেখনে ভক্তৰ   নামৰ বাতত
 শব্দত ধৰণী লড়ে ॥ ৫৬৩
 এমনে প্ৰসঙ্গ   কৰন্তু নিতান্তে
 আনন্দতে দিন যাই ।
 ফল-মূল গব্য   ইক্ষু কলা মাস
 বিনাই আন নখাই ॥
 ডাকে যদি কৃষ্ণ   ঠাৱতে দিৱায়ে
 বাহিৰে ভোজন কৰে ।
 ধানত থাকিয়া   সকলে দেখয়ে
 যিজনৈ যিবা আচৰে ॥ ৫৬৪
 নাম-কীৰ্ত্তনত   তাহান ভাৱত
 বহুত লোকে আসিয়া
 তাহাক দেখিয়া   আনন্দ লভিয়া
 চলয় হৰি ভজিয়া ॥
 তাহানো সঙ্গত   অমঙ্গল দেখি
 বুলিলা মনে বিচাৰি ।
 যিটো যিটো জনে   বাখিৰা দেহক
 যায়োক সবে অন্তৰি ॥ ৫৬৫

জয়মুকুন্দৰ দেৱগোপালৰ

বিচাৰ কালত যাউ ।

মুকুন্দক ছাৰি আইল আগ বাঢ়ি

দেৱ গোপালৰ ঠাই ॥

গোপালে বোলহু জয়হৰি ভাই

ভূমি ধৰা মোৰ বানী ।

পছিমৈ যাযোক দেখিবা সন্তক

লৈয়োক শাস্ত্ৰ প্ৰমাণি ॥ ৫৬৬

জয়হৰি ভাৱে উঠি তুষ্ট মনে

দেৱ গোপালৰ পাৱে ।

দগুৱতে পৰি নানা স্তুতি ৰড়ি

গৈলা দামোদৰ ঠাৱে ॥

দেৱ দামোদৰ আনন্দ কৰায়া

হুয়ো মহন্তক পাই ।

নমস্কাৰ কৰি দুইৰো আজ্ঞা ধৰি

আসিলা এক হুনাই ॥ ৫৬৭

ধূঁৱাৰোলে ঠাই বৈলা নাম গাই

গোপালৰ আজ্ঞা ধৰি ।

থাকয় নিতান্তে চাৰি কুৰি সন্ত

সহিতে প্ৰসঙ্গ কৰি ॥

এতি তিনি থানে সত্ৰ তিনি খান

ভক্তৰ বিধিনি হৈল ।

তাহাৰ কাৰণ   শুনিয়েক যেন
 কিবাতৰ ৰণ ভৈল ॥ ৫৬৮
 অসম নৃপতি   দিলা অমুমতি
 সুন্দৰ গোহাঁই যাই ।
 ৰণত পৰিল   থলুৱা কহিল
 মুখুৰি আইল পলাই ॥
 শুনিয়া নৃপতি   ক্ৰোধ কৰি অতি
 নপাইল কৰি বিচাৰ ।
 সেই সময়ত   স্নেহ অভকৃত
 অসমৰ পৰিয়াৰ ॥ ৫৬৯
 গোবিন্দপুৰত   মাগিয়া ভক্তত
 নপাই থান সাজ-পাতি ।
 মিথ্যা কৰি ছলে   ৰাজাত কহিলে
 অতি কোপে ক্ৰোধ জাতি ॥
 সুন্দৰ গোহাঁইক   বেশক সজাই
 ভকতে লৈয়া ফুৰয় ।
 দেখিলা সাম্প্ৰতে   ভক্তৰ মাঝতে
 ধৰিলে তাক ধৰাই ॥ ৫৭০
 নৃপতি প্ৰচণ্ড   কাটি খণ্ড খণ্ড
 কৰয় অল্ল দোষতে ।
 সিটো কথা শূনি   জলিল অগনি
 যেহেন ভৈল ক্ৰোধতে ॥

চক্ষুক পকাই   যিভিত্তিক চাই
 জঞ্জি পৰে প্রজাগণ ।
 বাক্য নাহি মুখে   থাকে হেঠ মাথে
 পাত্ৰসরো কম্পমান ॥ ৫৭১
 ক্ৰোধত গুঞ্জৰি   চক্ষু টেৰ কৰি
 পাঞ্চিলে চেঙ্গধৰাক ।
 লৈয়া যাস নার   যত ভক্ত পাৱ
 ধৰিয়া আন সৱাক ॥
 চেঙ্গধৰা যাই   শীঘ্ৰ বেগে ধাই
 নৌকায়ে আসি ঠেকিলা ।
 তিনিয়ো সত্ৰক   ধৰিবে মনক
 ভিনে ভিনে নৌকা দিলা ॥ ৫৭২
 গোবিন্দপুৰৰ   ভক্ত ধৰি লৈলা
 পানতে তাক কাটিলা ।
 ধোৱালোৰে যাই   হৰি ভাৱ ধৰি
 ভকতসৱে ভুলিলা ॥
 ডেবেৰাপাৰত   প্ৰাতস কালত
 পেলাইলা সত্ৰ আৱৰি ।
 কেহো নাস্তৰিল   সৱেও পৰিল
 দেৱক প্ৰমুখ্য কৰি ॥ ৫৭৩
 চেঙ্গধৰা গৈয়া   ভিতৰ পৰিয়া
 দেৱৰ পাৱত ধৰি ।

যুগুতি কৰিলা দেৱক এৰিলা

কথা-ভাষ বহু কৰি ॥

শুনা দেৱ বাপ প্ৰচণ্ড প্ৰতাপ

ৰাজা যেন জানো মোৰ ।

তোমাক থৈ যাই আমাৰ সিঠাই

মিলিব জানো দুৰ্বোৰ ॥ ৫৭৪

যদি লৈয়া যাঞে তেবে নাশ হঞে

বংশে সমে অধোগতি।

এতেকে আমাক একৱাইবে লাগি

পাছতে আসা সম্প্ৰতি ॥

দেখায়ো নিদিবা লুকায়া থাকিবা

পাত্ৰ সমে আলোচিবো ।

তোমাৰ ভক্তক গোপাল বুলিয়া

দেখাই তেভো নেদিবো ॥ ৫৭৫

এহিমতে আনো কথা আলচিয়া

দেৱৰ বচন ধৰি ।

কতুটি ভক্তক মিলি চলি গৈলা

পলাইবাৰ ছল কৰি ॥

চেঙ্গধৰা যাই ভক্তক যোগাই

ৰজাত সৱে কহিলা ।

ৰুহায়ো শুনিয়া ক্ৰোধত জলিয়া

সবাকো কাটিবা দিলা ॥ ৫৭৬

দেব গোপালক   ভগুবী গোসাই

গদাধৰে নিয়াইলেক ।

বলোভদ্র আতা   মণ্ডিমে গোপাল

বুলি গার পাতিলেক ॥

মৰাণে মাৰিব   ভকতে জানিলা

আমাকে আবে মাৰয় ।

আতি উচ্চ কৰি   মুখ ভৰি ভৰি

বাম কৃষ্ণ উচ্চৰয় ॥ ৫৭৭

কাৰো ভয় নাই   কৃষ্ণ নাম গাই

থাকন্তে সরে মাৰিলা ।

লোকে ও জানিলা   গোপালদেবো

শৰীৰ তথা পৰিলা ॥

বংশী-   ভগুবী বড়ুৱা   আৰো চেঙ্গধৰা

গোপালদেৱ   ভগুবী গদাধৰৰ ।

গদাধৰ   গৃহত আছয়   তিনিমে জানয়

ভগুবী   নজানয় আন নৰ ॥ ৫৭৮

বকুৱাৰ   দেশে দেশে যত   হৰিত ভকত

গৃহত : ভক-   পলাই বৈল গুপ্ত হয় ।

বৈষ্ণৱৰ   সবে প্রজাগণে   কান্দয় সঘনে

বিপত্তি   দেৱক মনে স্মৰিয়া ॥

শুনা সাধু জন   সকলে কালত

সুখ দুখ দুই ফল ।

ঈশ্বৰে দিৱয়   কেহো নবাধয়

ভুঞ্জয় প্রাণী সকল ॥ ৫৬৯

বসুদেৱ দেৱ- কীত আসি কৃষ্ণে
অৱতাৰ ধৰিছন্ত ।
তথাপি তাৰাক কংসক নিমিস্ত
কৰিয়া তুংখ দিলন্ত ॥

একান্ত ভকত পাণ্ডৱবৰ্গক
বহুত আপদ দিলা ।
আনো ঠাই ঠাই যত দেখা পাই
কৃষ্ণৰে সৈ সৱে লীলা ॥ ৫৮০

জন্ম মৰণ যাৰ যৈত হয়
নিমিত মাত্ৰো কেৱলে ।
এতেকে মহন্ত কহে এহিমানো
কৃষ্ণসে দেৱ কেৱলে ॥

হে প্ৰাণ কৃষ্ণ তুমি মোৰ ইষ্ট
দেৱতা বান্ধৱ স্বামী ।
সুহৃদ বান্ধৱ সহায় ঈশ্বৰ
জানিয়া ভজিছো আমি ॥ ৫৮১

ইহ পৰলোক সহায় দিয়োক
সংসৰ ভকতি নাম ।
এহি মোৰ হোক সভাসদ লোক
ডাকি গোলা বাম বাম ॥

পদ

এহি মতে আছম্ গোপালদেৱ যাই ।
 গদাধৰ ভণ্ডাৰীৰ গৃহত লুকাই ॥ ৫৮২
 দেৱৰী শ্ৰীপতি আতা সঙ্গত আছয় ।
 বুদ্ধ গদাধৰো সদা লগতে থাকয় ॥
 তিনিও সদায়ে বসি প্ৰসঙ্গ নেৰয় ।
 ভকতসৱক স্মৰি শৰীৰ পোষয় ॥ ৫৮৩
 মকমক ক্ৰন্দন কৰিয়া খনো থাকে ।
 পাছে ধৈৰ্য্য ধৰি শাস্ত্ৰ জ্ঞান চৰ্চ্চি থাকে ॥
 কদাচিত হৰি লীলা স্মৰিয়া হাসন্ত ।
 ভকতকো দুঃখ দিয়া হৰিয়ে ক্ৰীড়ন্ত ॥ ৫৮৪
 গদাধৰে বোলে প্ৰভু দেখিলো ইহাক ।
 বৈষ্ণৱসৱৰো মিলে বিঘিনি বিপাক ॥
 নৰনাৰায়ণ ৰাজা কোপ কৰি মনে ।
 শ্ৰীশঙ্কৰকো দিলা ভোটৰ কাৰণে ॥ ৫৮৫
 গৃহ বেড়িলাত শীঘ্ৰে শঙ্কৰ পলাইলা ।
 নাৰায়ণ মাংসক গৃহতে ধৰিলা ॥
 ছয়ো মহন্তক নিয়া ভোটত বিকিলা ।
 ভোটোও প্ৰৱন্ধে বেত্ৰে বান্ধি ৰি নিলা ॥ ৫৮৬
 পঞ্চ দিন পঞ্চ গৈয়া ভোটৰ হাতত ।
 নিশা ভৈলে অতি দুঃখ অতি বন্ধনত ॥
 তথাপিতো হৰি-নাম মুখত নেৰয় ।
 এক নিশা দুই কৰ্ণে বচন শুনয় ॥ ৫৮৭

কোনো মাতে তাক একো দিশে নেদেখয় ।
 মেলিলো বন্ধন দুয়োজনে নাহি ভয় ॥
 পাছে দুয়ো দেখে নাহ শৰীৰে বন্ধন ।
 ভোট মানে পৰি আছে নিচেঠে-শয়ন ॥ ৫০৮
 আসিলেক দুয়ো জন শীঘ্ৰ বেগে খাই ।
 লভিলা আনন্দ পুষ্ট শঙ্কৰক পাই ॥
 যাৱে নেদেখিলা মুখ দুয়ো বৈষ্ণৱৰ ।
 নভৈল ভোজন কিছো ত্ৰীশঙ্কৰৰ ॥ ৫০৯
 পূৰ্বত বুলিলা মোক দেৱ দামোদৰে ।
 আপুনি থাকিবো মঞি যাঞো তান ঘৰে ॥
 জানিলো এবেসে সিটে বচন ফলিল ।
 গোপাল স্বৰূপে দামোদৰেসে আসিল ॥ ৫১০
 এহিমতে আনো মহন্তৰ কথা কহি ।
 গদাধৰ দেৱে ত্ৰীপতিয়ে থাকে ৰতি ॥
 কতো দিন পাছে কতোজনেসে জানিলা ।
 দেৱ হুহু গদাধৰ-গৃহত থাকিলা ॥ ৫১১
 জানে মাত্ৰ আসি নপায় দেখিবাক ।
 আৰু যত কথা নকহিলে তৈত তাক ॥
 সেতি কালে ভৈল জগতৰ দুঃখ আতি ।
 নিশা ভৈল দিনত কতোৰ দিন ৰাতি ॥ ৫১২
 ৰাম বুলি ভয় কৰে পৰে শুনে বুলি ।
 মনে জাপ্য আৰো চিন্তে স্মৰয় সমূলি ॥

নাহি কাৰো ধান সত্ৰ সত্ৰে বৈষ্ণৱৰ ।

গৃহস্থৰ ঘৰে থাকে পশি অভ্যাস্তৰ ॥ ৫১৩

গৃহী সমস্তৰ ভাগ্য সাফল জীৱন ।

ধন গৰু ভাঙ্গি কৰে ভক্তক বক্ষণ ॥

কোন বেলা ৰাজ-শাস্তি ভুঞ্জয় বিস্তৰ ।

মিথ্যা মাতি বক্ষা কৰি ফুৰে ভকতৰ ॥ ৫১৪

কংসৰ কালত যেন ভৈল যত্নগণ ।

বৈষ্ণৱসৱৰ জানা ভৈলেক তেমন ॥

বংশীগোপাল এক দিনা গদাধৰ গৃহত নিশাত ।

জানি বণিয়াব স্বপ্নত ব্ৰাহ্মণে আসি বুলিলা সাক্ষাত ॥ ৫১৫

পুত্ৰ ৰাজ প্ৰাতসে তোমাক জানো ধৰয় গোপাল ।

খোৱাৰ ইহাৰ গৃহৰপৰা বৰাযো সকাল ॥

গৃহত : জাগিয়া কহিলা গদাধৰৰ আগত ।

ক মহন্তৰ তেখেনে ছাড়িয়া গৃহ উঠিলা নাৱত ॥ ৫১৬

বিলাই- ক্ৰীপতিয়ে বৈঠা বাৱে আন কেহো নাই ।

বিপত্তি জানি বণিয়াৰ গৃহে উঠিগন্ত যাই ॥

জানি বণিয়াৰ গৃহে উঠিগন্ত যাই ॥

দুঃখ কৰি গদাধৰে কান্দিয়া থাকিলা ।

প্ৰাতসতে পাছে তাৰ গৃহক পুড়িলা ॥ ৫১৭

বণিয়াৰ পুত্ৰে ৰাজখৱা তাক পাই ।

কৰিলা গুপ্তে সেৱা দেৱক সদায় ॥

ভগৱী প্ৰমুখো কতগুটি পাত্ৰগণে

নিশা আসি সেৱা কৰি যাৱে মনে মনে । ৫১৮

এহিমতে বৰিষেক আছা নগৰত ।
 ভণ্ডাৰী সজিতে মন্ত্ৰ কৰিলা সাম্প্ৰত ॥
 নামি আসি নিশা নামডাঙ্গত ৰহিলা ।
 তাতো কতো দিনা মানে গুপতে আছিল। ৫৯৯
 ইকথা থাকোক আৱে শুনা পূৰ্ব কথা ।
 থকা বৈষ্ণৱৰ মানে ভৈল যথা তথা ॥
 যিটো দিনা চেঙ্গধৰা নিলা ভকতক ।
 পলুৱায় নিলে যদি দেৱ গোপালক ॥ ৬০০
 মদনগোপাল মূৰ্ত্তি গোবিন্দ ঠাকুৰ ।
 পলুৱায় দেৱী নিলেক কতোদূৰ ॥
 মালখনি আৰ ঘৰে থৈলেক লুকাই ।
 গুটি চাৰি ভকতেসে সেৱয় সদায় ॥ ৬০১
 দেৱ গোপালৰ বাক্য মাগু কৰি মনে ।
 চেঙ্গধৰা কিছু ভক্ত এৰিলা যতনে ॥
 তাসম্বাৰ আৰ সুখ শান্তি নভৈলেক ।
 মহা শোকে থানে থানে পাই ৰহিলেক ॥ ৬০২
 কলাবাৰী গ্ৰামে বৈলা জীহৰি গোসাঞি ।
 ৰামচৰণ আতা কাকৈত সমাই ॥
 বৃহত দেৱী বাপু ধনখলু গ্ৰামে ।
 যাদ' আতা ৰহিলন্তু কচুদোপ নামে ॥ ৬০৩
 কতগুটি মানে মাত্ৰ বৈষ্ণৱ ৰহিলা ।
 দেশে দেশে বৈল কতো শোকত মৰিলা ॥

স্নেহৰ বিষয় এক বন পশিলন্ত ।

জগৰৰ আগত শৰীৰ এৰিলন্ত ॥ ৬০৪

যাক প্ৰতি শোক দেৱ গোপালে কৰিলা ।

ভকতৰ হৃথ তেহে একো নেদেখিলা ॥

শ্ৰীহৰি প্ৰমুখ্যে যত মহন্ত আছয় ।

দেশে দেশে আনো যত বৈষ্ণৱ থাকয় ॥ ৬০৫

কিবা গ্ৰামী কিবা ভক্ত সমস্তে প্ৰজাৰ ।

কিবা শুনো এলি হিয়া কাম্পয় সন্ধ্যাৰ ॥

যিবা যৈতে যাক পাৱে তাহাতে পুছয় ।

বাৰ্ত্তা কহ বাপ মোৰ জুৰাওক হৃদয় ॥ ৬০৬

উজনিৰপৰা যদি জনেক আসয় ।

নৰ নাৰী প্ৰজা যাঠ আৱৰি পুছয় ॥

যদি তান মুখে ভাল-মন্দ নপায়য় ।

অসন্তোষ জয়া হুখে গৃহক চলয় ॥ ৬০৭

গৃহস্থ ভক্তৰ মন নপৰে কৰ্ম্মত ।

বৈষ্ণৱৰো চিত্ত নপশয় প্ৰসঙ্গত ॥

গড়গ্ৰামে বৈষ্ণৱৰ যি ভৈল অৱস্থা ।

দিনা ছয়কৰ পাছে শুনি এক কথা ॥ ৬০৮

দেৱ সমে মাৰিলেক অনেক ভকত ।

এহি কথা দেশে দেশে উঠিল সাম্প্ৰত ॥

যেহি দিনা ইটো কথা উঠিল লোকত ।

আকাশী ছৰগ যেন পৰিল মুণ্ডত ॥ ৬০৯

হা হা কিনো ভৈল বুলি উৰ্মি উৰ্মিল ।
 দেশে দেশে ভক্তসৱে কান্দিবে লাগিল ॥
 দেৱ গোপালেসে যেন সৱে বাপ-মাৱ ।
 তেনয় প্ৰকাৰে সমস্তৰে ভৈল ভাৱ ॥ ৬১০ ॥
 সেহি দেৱ গোপালৰ চৰণক আৰি ।
 প্ৰেম ভাৱে মুখ ভৰি বোলা হৰি হৰি ॥

লেচাডি

দেশে দেশে ভক্ত প্ৰজাগণ   শোকে বিয়াকুল ছয়া মন
 কান্দে বুমা-বুমে পৰম সন্তাপ পাই ।
 কতো কান্দে মাথে ভুকু মাৰি   শোকে দুখে দেখে অন্ধিয়াৰি
 হা হা বিধি বুলি থাকে মাথা চপৰাই ॥ ৬১১ ॥
 কতোহো থমকি থাকি থাকি   গোপাল গোপাল বুলি ডাকি
 গোপালৰ পাৱ আৰিয়া শোকে কান্দয় ।
 গোপালৰ পাৱ বিনে আৰ   কাৰ ধূলা লৈবো শৰহাৰ
 যাহাক দেখিলে সকল দুঃখ হৰয় ॥
 কতো গোপালৰ পাৱ আৰি   বুৰয় লোতক সবসৰি
 শোকে ভকভকি হৃদয় দগধ কৰে ।
 গোপালৰ মুখ-পঙ্কজৰ   চৰণ-অমৃত সমসৰ
 যাক শুনি মহা মহা পাণী স্নুখে তৰে ॥ ৬১২ ॥

কতো দেৱ গোপালৰ মুখ কান্তি জলে চন্দ্ৰসম মুখ

তাক অৰি সৱে কান্দি থাকে মকমকি ।

বান্ধৱ গোপাল বিনে আৰ মাতিবে নপাৰে গুনহাৰ

শোক অগনিয়ৈ হিয়া পোৰে ভকভকি ॥

দেৱ গোপালৰ মুখ চাউ আসিলোহা যিটো বাক্য পাই

তাক আমি সৱে থাকোহো হিয়াত ধৰি ।

সিটো বাক্য শুখ পুহু আৰ কৈত পাইবো আমি বাৰম্বাৰ

হা হা শ্ৰুতু আৱে বঞ্চিলা গোপাল হৰি ॥ ৬১৩

কতো বোলে আসি বহুবাৰ দেৱ গোপালৰ পৰিচাৰ

কৰ্ম্মক কৰিয়া সন্তোষ লগাইলো মনে ।

আবে সেহি শ্ৰুতু গোপালৰ চৰণ বিনাই ছুখিতৰ

চিত্তৰ সন্তোষ লগাইবে কাৰ বচনে ॥

কতো বোলে আমি ঠাই ঠাই দেৱ গোপালৰ আজ্ঞা পাই

ফুৰিলো আনন্দে লোকক আনন্দ দিয়া ।

বান্ধৱ গোপাল বিনে আৰ পাইবো পুহু পুহু আজ্ঞা কাৰ

কাহাক দেখিলে জুৰাইবে আমাৰ হিয়া ॥ ৬১৪

কেহো বোলে দেৱ গোপালৰ চৰণ দুখানি শুদ্ধিকৰ

জানিয়া আমৰা শৰণ লৈলোহো যাই ।

আবে গৈয়া আমি বাৰম্বাৰ কাহাক কৰিবো নমস্কাৰ

কোনে বুলিবেক যাৱা অন্ন-পানী খাই ॥

কেহো বোলে দেৱ গোপালৰ চৰণ নিকটে ভৈল ঘৰ

তথাপি তাহান মহিমাক নজানিলো ।

কৰিলা বিধিনি কৃষ্ণদেৱ নপাইলো কৰিবে তাক সের

হা হা প্ৰভু আৱে সংসাৰ-তাপে মজিলো ॥ ৬১৫

কেহো বোলে লোক লগ ধৰি আসিলো এবাৰ সেৱা কৰি

হা মন্দভাগী নপাইলোহে পুহু লাগ ।

কতো বোলে আমি আলচিলো প্ৰভু গোপালক নেদেখিলো

আমি হুৰ্ভাগীৰ নভৈলেক পুণ্য-ভাগ ।

কেহো বোলে মঞ্জি সেৱা কৰি অসন্তো মোহোৰ মাথে ধৰি

আশীৰ্বাদ দিয়া পঠাইলা দেৱ গোপালে ।

নপাইলো সেৱিবে পুহু আৰ আমি মন্দভাগী হুখিয়াৰ

বঞ্চিত কৰাই ৰাজা ভৈল যম-কাল ॥ ৬১৬

কতো বোলে মোক পৰিহাসে মাতিলন্ত দেৱে লাসে লাসে

বৈষ্ণৱসকলে হাসিলেক তাকে চাই ।

মাথা দমাই কৃতাজলি কৰি শুনিয়া আছিলো কৰ্ণ ভৰি

হা হুৰ্ভাগীয়া নপাইলো আৰ হুনাই ॥

দেৱ গোপালৰ শোক-আগি ত্ৰিহৰিদেৱৰ গাৱে লাগি

মনে স্মৰা গুণ-বাতাসে অধিক কৰে ।

জ্ঞান-জপানিল হুমাইবাক চাহাস্তে শক্তি নাই তাক

নয়ন শৰীৰ লোতক ভস্মত তাৰে ॥ ৬১৭

লোকৰ বিলাপ খণ্ডি পাই শোকানল আঁতি বাঢ়ি যাই

নপান্ত শক্তি গোপাল গোপাল বুলি ।

খনোহো থাকন্ত অধো-মুই মনে গোপালৰ পদ ছুই

গেড়ি পাৰি খনো ভূমিত পৰে সমূলি ॥

বহুত দেৱৰী সেই মতে দিনে যুগ ঘাই ক্ৰন্দনতে

বান্ধৱ গোপাল বোলন্তে আকুল হয় ।

শয়নে ভোজনে সৰ্বদায় কৃষ্ণ গোপালৰ গুণ গাই

মধ্যে মধ্যে যেন বাতুলে বাক্য বোলয় ॥৬১৮

স্নেহৰ আত্মদ গোপালৰ মহাজন ৰামচৰণৰ

শোকৰ ঝালত বচন থিৰ নোহয় ।

অগ্নি-গোপালৰ তাপ পায় বদৰী বৃক্ষৰ সম কায়া

কৃষ্ণ-গোপালৰ গুণক কহি থাকয় ।

পিতামহ মাতামহ মোৰ দেৱ গোপালৰ শোক ঘোৰ

দেৱৰী গোসাগ্ৰিৰ সঙ্গৈ ভৈলা কিছো থিৰ

গোপাল কৃষ্ণৰ গুণগণ কহিয়া থাকয় অনুক্ষণ

প্ৰেমত তিমিৰ নয়নৰ বহে নীৰ ॥৬১৯

শ্ৰীকৃষ্ণ আদি মহাজন যত যত আছা অনুক্ষণ

তাসম্বাৰ চিত্ত অগ্নি সদৃশ দহে ।

শঙ্কৰ নাতিৰ বাক্য শ্ৰুতি দেৱ গোপালক অনুসৰি

প্ৰেমভাৱে তান গুণ কান্দি কান্দি কহে ॥

ষট্ৰমণিদেৱে শোক পাই কান্দি কান্দি বোলে সমুদায়

বান্ধৱ গোপালে চাড়িয়া গৈলহু মোক ।

যাইবো আবে মঞি কাৰ ঠাই কোনে স্নেহ কৰিবেক পাই

হা হা কৃষ্ণদেৱ অনাথ কৰিলা মোক ॥৬২০

সকলে মহন্তে যাৰ ঠাই প্ৰৱেশমাত্ৰকে কম্পি যাই

ভয়ে আনন্দতে চৰণে পৰি নময় ।

বান্ধৱ গোশালে স্নেহ কৰি আশীৰ্বাদ দিলা মাথে ধৰি

তেবে ছুখ গুচি সকলে আনন্দ হয় ॥

অমৃত-সদৃশ বাক্যচয় শুনিয়া তৃপ্তি নখণ্ডয়

সৱাকৈ বন্ধিয়া থাকহু সন্তোষ দিয়া ।

তেমন প্ৰকাৰে কোনে আব ভয়া আনন্দক যাইবাৰ ?

তেজস্বী মহন্ত লোকত আছে দেখিয়া ॥৬২১

পূৰ্বতে নাসহু ইদেশক তথাপি মহন্ত বচনক

মান্য কৰি আসি তাৰিলা অনেক লোক ।

তেহে যদি আৱে চলি গৈলা আমাৰ আনন্দ দূৰ ভৈলা

হা হা প্ৰাণ কৃষ্ণ দিলা মহা শোক মোক ॥

এহিমতে আনো বহু ঠাই বহুত মহন্তে শোক পাই

ক্ৰন্দন কৰয় গোপালদেৱক স্মৰি ।

সেহি গোপালৰ পদ-বন্দ লভিবাক মনে ৰমানন্দ

প্ৰাৰ্থনা কৰয় সন্তৰ চৰণে ধৰি ॥ ৬২২

যাৰ পাদোদক শিৰে ধৰি সকলে কৰ্ম্মৰ মূল কৰি

ৰাম কৃষ্ণ নাম ধৰি আছা দৃঢ় কৰি ।

কৃষ্ণ আৰু সত্য কৰন্তোক যত আছা সন্ত শিষ্ট লোক

কৃষ্ণত প্ৰাথিয়া ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥

ঝুমুৰি

ফিঞ্চাকটা	এহিমতে নিবন্তৰে	শোঁকে দুখে ভকতৰে ৬২০
গ্রামত	ক্ৰন্দন কৰন্তে যাই	লোভকৰ ছেদ নাই।
গোপালদেৱ	এক মাস গৈল যেবে	শুনি বংশীধৰে তেৱে। ৬২৪
	মহা দুখ ভকতৰ	গুচাইবাক প্ৰতি নৰ।
	গদাধৰ সমে চাই	দিলে দেৱ পঠিয়াই ॥ ৬২৫
	ফুৰি ফুৰি নানা থানে	সোহি আসি কাণে কাণে।
	সমস্তকে কহিলেক	দেৱতাক ৰাখিলেক ॥ ৬২৬
	কণা-কণি কহে কথা	দেৱ হুতু আছে তথা।
	আনজন মাৰিলেক	দেৱতাক ৰাখিলেক ॥ ৬২৭
	এহিমনে মাত্ৰ কয়	কিন্তু স্থিতি নজানয়।
	যেন সূৰ্য্য-উদয়ত	মেঘ থাকে উপৰত ॥ ৬২৮
	মেঘৰ নিমিত্তে কেৱ	নেদেখয় সূৰ্য্যদেৱ।
	তথাপি হৃদয় দঢ়	সৱাৰে আনন্দ বড় ॥ ৬২৯
	আমাসাক দায়াতৰে	ৰাখিছে পৰমেশ্বৰে।
	যৈসানি কি নাহে আৰ	পাইবো দেখা দেৱতাৰ ॥ ৬৩০
	এহিমতে আশাতৰে	আছা লোক নিবন্তৰে।
	গৈল যদি বৰিষেক	তথাপিতো নোলাইলেক ॥ ৬৩১
	কৈত আছা কেনমতে	জিজ্ঞাসিলা নানামতে।
	তথাপিতো ন পায়	লোকে স্তম্ভ নলভয় ॥ ৬৩২
	নেদেখি গোপাল-মুখ	মহন্তসৱৰো দুঃখ।
	ভক্তক দেখিবে প্ৰতি	দেৱ গোপালৰ মতি ॥ ৬৩৩

ঠৈল দেখি ত্রীপতিব
 আলোচন কবিলন্ত
 নিশা ভাগে স্থনিলন্ত
 ব্রহ্মপুত্রে ভটায়াই
 গুপ্তে শুকতে চাই
 দেখি আতি ভয় নাই
 ঠৈল কিছু মন-তুষ্টি
 কতিপয় দিন আছে
 দেশতে উঠিল কথা
 এহি বুলি আসে খাই
 আসে যারে লোক যত
 ভণ্ডাৰীয়ে সেহি বোলে
 আসোক সকলে লোক
 একে থাকে বহুকাল
 বাজ-পথ এৰিবন্ত
 বাজ-চক্ষু একে মাত্র
 যদি ছুটে দেই খল
 মোৰ দূতে শীঘ্ৰে যাউ
 এহি বুলি দূত গৈল
 যিটো সৰু অনুৰাগী
 ত্রীহৰিদেৱক আদি
 শুনিলেক যেতিয়ক

শুয়ে চিত্ত নোহে ধিৰ ।
 নামডাঙ্গ এৰিলন্ত ॥ ৬৩৪
 শীঘ্ৰ কৰি লবিলন্ত ।
 বহি গৈয়া নানা ঠাই ॥ ৬৩৫
 পাছে কতো দিনে যাই ।
 ফিঞ্চাকটা গ্রাম পাই ॥ ৬৩৬
 তহিতে বহিলা উঠি ।
 লোকে জানিলেক পাছে ॥ ৬৩৭
 দেৱ হুহু আছে এখা ।
 গুপ্তে সেৱা কৰি যাই ॥ ৬৩৮
 নিশা কতো দিবসত ।
 দূত পঠিয়াই দিলে ॥ ৬৩৯
 দেৱে ভয় নকৰোক ।
 থাকিবাব নাই ভাল ॥ ৬৪০
 আন থানে থাকিবন্ত ।
 আছো আমি বহু পাত্ৰ ॥ ৬৪১
 তথাপি আমাৰ বল ।
 আনিবেক পলুৱাই ॥ ৬২৪
 সৱাৰে নিৰ্ভয় ঠৈল ।
 নিৰন্তৰে আসে ভাগি ॥ ৬৩৪
 যত সাধু অপ্ৰমাদী ।
 উদ্ভাৱল কৰে মন ॥ ৬৪৪

হস্তত সন্দেহ ধরি
 দেবগোপালৰ পাৰ
 বহু দণ্ডিত কৰি
 কৰি নানা তুতিচয়
 বৃত্তান্ত যতেক যাৰ
 যেন ভৈলে সূৰ্য্যোদয়
 তাসম্বাৰ দেখি মুখ
 প্ৰতি বৈষ্ণৱক দেখি
 অমৃত-বাক্যক নৰে
 যিজন যিথানে থাকে
 যদি যাইবে ইচ্ছা নাই
 যত্নমণিদেৱে যায়া
 আনন্দৰ সীমা নাই
 দেৱ গোপালৰ মন
 প্ৰেমত লোতক বুৰে
 ভয়ে তাত নথাকিলা
 শ্ৰীকৃষ্ণ মহাজন
 বাসুদেৱ বাম কৃষ্ণ
 যুৰাৰি পৰমানন্দ
 কায়স্থ পৰশুৰাম
 কনাই পুৰুষোত্তম
 আৰাসৱো আতিশয়

আসিলেক শীঘ্ৰ কৰি ।
 দেখিয়া বাঢ়িল ভাৱ ॥ ৬৪৫
 প্ৰেমে চৰণত ধৰি ।
 সৱে তাপ দূৰ হয় ॥ ৬৪৬
 কহি কৰে নমস্কাৰ ।
 পদ্য বিকশিত হয় ॥ ৬৪৭
 দেৱৰো পৰম হুখ ।
 প্ৰেমত থাকয় পেখি ॥ ৬৪৮
 শুনিলে মনক পূৰে ।
 তহিতে পঠান্ত তাক্কে ॥ ৬৪৯
 ততো যাৱে আজ্ঞা পাই ।
 দেৱ গোপালক পায় ॥ ৬৫০
 মাতিলন্ত একে ঠাই ।
 তাক পায় অক্লঞ্চ ॥ ৬৫১
 দেখন্তাৰ মন পূৰে ।
 পুনু আজ্ঞা মাগি লৈলা ॥ ৬৫২
 যাৰো কৃষ্ণচৰণ ।
 হৰিচৰণ শিষ্ট ॥ ৬৫৩
 বামভাৱ নিত্যানন্দ ।
 বামচৰণ নাম ॥ ৬৫৪
 ভৃগু-পুত্ৰ মনোৰম ।
 লোকত প্ৰখ্যাত হয় ॥ ৬৫৫

মহাজন-ধৰ্ম্ম ধৰি	ঠাকুৰৰ আজ্ঞা পালি ।
শঙ্কৰ-নাতিৰ ঠাই	বাৰম্বাৰে আসে যাই ॥ ৬১৬
তাৰাসন্নো বাৰম্বাৰ	আসি কৰে নমস্কাৰ ।
দেৱ গোপালক পাই	প্ৰীতি আতি বাঢ়ি যাই ॥ ৬১৭
প্ৰেমে চিন্ত নোহে থিৰ	বহে নয়নৰ নীৰ ।
প্ৰেমত পাৱত ধৰি	বোলন্তু বিনয় কৰি ॥ ৬৪৮
আমাৰেমে মহাভাগ	তোমাক পাইলোহো লাগ ।
এহি চৰণত বতি	কৰোক আমাত মতি ॥ ৬৫০
ইদেশত আমি দেৱ	তোমাকেমে কৰো সেৱ ।
অত্যন্ত তেজস্বী শুদ্ধ	ব্ৰহ্মচাৰী মহাবুদ্ধ ॥ ৬৬০
কৃষ্ণৰ একান্ত ভৃত্য	শুকতৰ প্ৰিয় নিত ।
আনো বহু গুণ-শালী	ভগতৰ ধৰ্ম্ম পালি ॥ ৬৬১
তোমাত বিনয় আৰ	কোন আছা বিদ্ভমান ।
এতেকেমে বাৰম্বাৰ	কৰো আমি নমস্কাৰ ॥ ৬৬২
শুনি দেৱ গোপালৰ	বহে নয়নৰ নীৰ ।
তাসম্বাক আস্থা'সয়া	ভাল অন্ন বস্ত্ৰ দিয়া ॥ ৬৬৩
পৰম আনন্দ কৰি	পঠায়ন্তু দেৱ হৰি ।
শুনা শুদ্ধ বুদ্ধ জন	গোপালৰ গুণগণ ॥ ৬৬৪
যাত মহাপ্ৰীতি কৰি	বহু লোক গৈল তৰি ।
যাৰ শুদ্ধ তেজ-বলে	মহাজনসৱ জলে ॥ ৬৬৫
অগ্ৰগামী মহন্তৰ	দেৱ বংশীগোপালৰ ।
পাদ-পদ্ম মনে স্মৰি	ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥ ৬৬৬

পদ

এহিমতে ফিৰ্ণাকটা গ্ৰামত থাকন্তে ।
 মণিপুৰ আৰম্ভিয়া শিঙ্গৰি পৰ্য্যন্তে ॥
 যত গ্ৰামী মহন্ত থাকয় থানে থানে ।
 সৰে আসি লোক....অনুৰাগী মনে ॥ ৬৬৭
 ৰাজা জানিবাব ভয়ে পাছে আলচিয়া ।
 বহু থানে থাকিলন্ত সান্নিধ্যান জয়া ॥
 পূৰ্বৰ ভকত মানে সৰে মাৰ গৈলা ।
 যিবা একরাইলা তাকো থানে থানে ধৈলা ॥৬৬৮
 পুত্ৰ অনুৰাগে ভক্ত ভৈলেক বহুত ।
 যদিবা বিদায় দেন্ত আৰ হোৱে তত ॥
 যাকবা খেদয় কোপ কৰিয়া মনত ।
 সিও মজা প্ৰেমে কান্দি ফুৰয় পাছত ॥৬৬৯
 ৰাজা-ভয়ে কাহাকো ফুৰয় শপতাই ।
 সিও লাগ নেৰে পুত্ৰ পাছে পাছে যাই ॥
 দেৱৰ চৰণ তেজি যাইবো কাৰ ঠাই ।
 যিটো কোপ কৰে মোৰ সেৱি বৰ-প্ৰায় ॥৬৭০
 ক্ৰন্দন কৰয় দেখি পাছে স্নেহ কৰি ।
 দিয়ে স্থান সিও পাছে থাকে সেৱা কৰি ॥
 এহিমতে ভকত ভৈলেক চাৰি শত ।
 বহুত তুঙ্গ লাগে প্ৰতি দিবসত ॥৬৭১

যি থানত থাকে জোড়ে বহুতৰ গ্ৰাম ।
 অল্ল অল্ল কৰি মাত্ৰ গাৱে হৰি-নাম ॥
 মুকুন্দে পঢ়য় পদ খণো জয়ৰাম ।
 ঘাৰকায়ে খণো জগন্নাথে পঢ়ে ক্ৰম ॥৬৭২
 ভাগৱত-বক্তা একোজনা ধিত নাই ।
 বহু কন্দলিয়ে একো ৰূপ পঢ়ি যাই ॥
 খণো খাৰকটা গ্ৰামে খণো চোতাৰীত ।
 খণো কাঁহীকুচি গ্ৰামে ধোবা-চুবুৰীত ॥ ৬৭৩
 খণো বনগ্ৰামে খণো ঢাপৰ গ্ৰামত ।
 খণো দিফলুত খণো অভয়পুৰত ॥
 খণো নাৰমৰা গ্ৰামে খণো বাৰাহিত ।
 খণো কলাবাৰী গ্ৰামে খণো সৌৰানিত ॥ ৬৭৪
 ইসৰ থানত থাকোঁ সক কৰিয়া ।
 পলৰীয়া থান বহু নকহো লেখিয়া ॥
 তাহাতে থাকন্তে যদি শুনলু নিৰ্ভয় ।
 তেবেসে বৈষ্ণৱ মানে সঙ্গত বঞ্চয় ॥ ৬৭৫
 যিটো দিন শুনি খলে কহিছে ৰাজাত ।
 সিদিনা পলান্ত সৱে নেদেখি উথাত ॥
 যেন বহু ৰাজহংস সৰোবৰে থাকে ।
 ৰাত কৰি উৰি গলে নেদেখিয় তাকে ॥৬৭৬
 পক্ষ মাস ভৈলে পুহু হোৱে এক ঠাই ।
 থাকয় আনন্দে সৱে হৰি নাম গাই ॥

বাৰখন
 'পলৰীয়া
 থান'

যেন বৰিষাত সূৰ্য্যো মেঘৰ নিমিত্তে ।
 খণো প্ৰকাশয় খণো নেদেখি সাম্প্ৰতে ॥৬৭৭
 যেন সূৰ্য্য-উদয়ত সৱাৰে আনন্দ
 মেঘে-ছন্ন কৰিলে মানয় দিন মন্দ ॥
 ভক্ত মাস গোপাল যে সূৰ্য্য উদয়ত ।
 নৰ-নাৰী প্ৰজা আসে য়াৰে আনন্দত ॥৬৭৮
 ৰাজা মেঘ ভয়ত পলাহু যিটো খণ ।
 নিৰানন্দ প্ৰজাৰ দেখিয় দুখ-মন ॥
 দ্বাদশ থানৰ কথা আছয় বিস্তৰ ।
 তাহাক নকহি পদ হয় বহুতৰ ॥৬৭৯

গদাধৰ দেৱ গোপালৰ সঙ্গ ভকত প্ৰিয় ।
 ভগাবীৰ হেন শুনি ভগাবী গোহাঁইৰ ভৈল ডৰ ॥
 দূত দূত পঠাই কহিলেক গোপালদেৱত ।
 ভক্ত খেদিলে পাবো ৰাখিবে ভয়ত ॥৬৮০

ভক্ত নেখেদিলে আশি ৰাখো কেন কৰি ।
 প্ৰচণ্ড নৃপতি মাৰিবেক পাছে ধৰি ॥
 শুনি দেৱে কোপ কৰি সিদ্ধান্ত দিলেক ।
 শূকৰ-ভক্ষকে হুঁহু মোক ৰাখিবেক ॥৬৮১

শ্ৰীকৃষ্ণে যাক যিকালত যিবা কৰে ।
 তাক কি কৰিবে পাৰে নিলাজ বেতৰে ॥
 মঞি হুঁহু মানি আছো তাহাক বন্ধক ।
 নিলাজ কুন্তায়ে বুলি পঠাইলে কিসক ॥৬৮২

দূতে ছুখ মনে গৈয়া সকলে कहিলা ।
 শুনি বকৱাৰ বৰ আনন্দ মিলিলা ॥
 কিনো মহাভাগ্য মোৰ আছয় পূৰ্বত ।
 দেৱ মোক ভৃত্য বুলি ধৰিছা মনত ॥৬৮৩
 মহাপাত্ৰ ৰাজ্যৰ বুলিয়া নমানিল ।
 নানা নিন্দা বাক্য বুলি ভৃত্য-শিক্ষা দিল ॥
 এতি বুলি দূতক কৰিলা সতকাৰ ।
 অপূৰ্ব প্ৰসাদে মোক কৰিলা উদ্ধাৰ ৬৮৪
 দেখা সাধু সব ভাৱ দেৱ গোপালৰ ।
 কাহাতো অপেক্ষা নাহি ঈশ্বৰত পৰ ॥
 তেজস্বী মহন্তসৱ যাৰ আন্তা পায় ।
 ভকত কাষ্পয় বাক্য থিৰ হুহি কায় ॥৬৮৫
 গুণ-গ্ৰাহী মহন্তৰ স্বভাৱ कहিলো ।
 বিষয়ীসৱ তেনে স্বভাৱ শুনিলো ॥

বৰফুকন নামে বৰফুকন ৰাজ্যৰ পাত্ৰ হয় ।
 বংশীগোপাল সহস্ৰ সহস্ৰ লোক যাতাত খাটয় ॥৬৮৬
 সংবাদ এক দিনা তেহে বহু নৌকায়ে আসিলা ।
 অল্প ভক্ত সমে দেৱ গোপাল আছিল ॥
 গৃহত পশিয়া দেখি দেৱ গোপালক ।
 তৰতৰি কাষ্পে তনু নাসে সমীপক ॥৬৮৭
 আসিয়োক বুলি দেৱে সাদৰি মাতিলা ।
 জানু পাৰি ভয়ে কাষ্পি মাটিত বসিলা ।

নত্ন জয়া কৰযোৰে নামাতি আছয় ।
 তাৰ কল্প দেখি ভক্তে গুপ্তে হাসয় ॥৬৮৮
 পাছে দগুৰতে নমি কাৰ্য্য নিবেদিল ।
 শুনি দেৱে তাক চাই বচন বুলিল ।
 ৰাজাৰ প্ৰমুখ পাত্ৰ বিষয়ে চতুৰ ।
 ধৰিবাক মনে তুমি ধৰ্ম্মক প্ৰভুৰ ॥৬৮৯
 মহাপুৰুষ ধৰ্ম্ম ইটো বৈষ্ণৱসৱৰ ।
 তোমাৰ পাপত মজি ফুৰা নিৰন্তৰ ॥
 ফুকনে বোলয় প্ৰভু পাপীক তাৰিত ।
 তোৰাসৱ অৱতাৰ ধৰিছা কলিত ॥৬৯০
 যিহেতু আমৰাসৱ পাপতে মজিলো ।
 তাতেসে তোমাৰ পাৱে ভজিবে আসিলো ॥
 শুনি পাছে স্নেহ কৰি শিখাই পঠাইলন্ত ।
 গৈয়া তেহেঁ দেৱ তেজি বিশ্বয় ভৈলেক ॥৬৯১
 সাধু দেখি যথা মোৰ কল্পিল শৰীৰ ।
 তেমনে নকৰো ভয় আগে নৃপতিৰ ॥
 এমনে অধিপ আনো যদিবা প্ৰাকৃত ।
 সৰ্বজননে যাক দেখি হয় সচকিত ॥৬৯২
 দেখি দেখি আনন্দ তৃপ্তি নখণ্ডয় ।
 বদন-পঙ্কজে যেনে অমৃত ঢালয় ॥
 নয়ন-পঙ্কজ যাক যাক নিৰীক্ষয় ।
 সৱে কৰযোৰে প্ৰেমে মাথাক দমাই ॥৬৯৩

যাক যিবা আজ্ঞা কৰে তেখেনে সিজনে ।

ভাগ্য পাইলে বুলি কৰে উদ্ভাৱল মনে ।

তাক প্ৰসংশয় অসন্তোষে আনজনে ।

আমি ছুৰ্ভাগীক কিয় নবাঞ্ছে এমনে ॥৬৯৪

আজ্ঞা পায়৷ সেৱা কৰে গোপালক ।

নিস্তাৰ কৰিলে সিটো সঁকলৈ বংশক ॥

দামোদৰদেৱ এহি মতে সমস্তৰে আনন্দ কৰাই ।

আৰু পুৰুষ-আছন্ত হৰিৰ ভক্তি-মাৰ্গ প্ৰবৰ্ত্তাই ॥৬৯৫

যোত্তম এক কথা শুনা দেৱে কৰিলা যেমনে ।

ঠাকুৰৰ বোলে জগন্নাথ শুনা গজানাবায়ণে ॥

থানলৈ ছয়ো গৈয়া দেৱ দামোদৰৰ সত্ৰত ।

গোপাল-দেৱৰ পাঁচনি কহিবাহা মোৰ দণ্ডৱত শত শত ॥৬৯৬

শতবাৰ সত্য কাটি বুলিলো যতনে ।

তেহে মোৰ গতি জীৱনে মৰণে ।

ইহ পৰলোকে মোৰ কায়-বাক্য-মনে ।

চৌক প্ৰীতি দেৱ দামোদৰৰ চৰণে ॥৬৯৭

শঙ্কৰ-নাতিতো মোৰ প্ৰীতি জনাইবাহা ।

মেধি সমস্তৰ যথাবৃত্ত কহিবাহা ॥

এতি বুলি বহু ভব্য দিয়া পঠাইলেক ।

তাৰাসৰো দামোদৰ-সত্ৰক পাইলেক ॥৬৯৮

লেখা-পত্ৰ আগে থৈয়া নমি দণ্ডৱত ।

তুতি-ভক্তি দেৱৰ কহিলা যত যত ॥

বলদেব আদি কবি মহন্ত সরাব ।
 তুতি-নতি আশীর্ব্বাদ ভৈলা বাবদ্যাব ॥৬৯৯
 পাছে গৈয়া ঠাকুরত শ্রীতিক জনাইলা ।
 মেধি সমস্তবে বৃত সকলে শুনাইলা ॥
 শুনিয়া ঠাকুরে বোলে হুঃখ কবি মনে ।
 কোনেনো পাষণ্ডে বিহি আছয় এমনে ॥৭০০
 গীতা ভাগবত মূর্তি তুলসী ব্রাহ্মণ ।
 শ্রাদ্ধ-হবি বাসব নমানে যিটোজনে ॥
 সেহিটো কলিৰ মূর্তি পাষণ্ড হুর্জ্জন ।
 মহাপুরুষৰ দ্রোহী বাহিৰ সিজ্ঞন ॥৭০১
 এহি বুলি নরঘোষা কৰিয়া যতনে ।
 দিলা দেব গোপালত শ্রীতিকা কাৰণে ॥
 এহি ঘোষা দিলা নিয়া গুরুৰ হাতত ।
 এতেকে জানিবা গুরু মোৰ অভিমত ॥৭০২
 সিসর মতক মঞি নাহি কহিবাৰ ।
 তাক কহে যিটোসর নোহয় আমাৰ ॥
 এহি বাণী ঠাকুরৰ আনো আনো মহন্তৰ ।
 সেৱা কৰি আজ্ঞা লৈয়া সবে আইল ঘৰ ॥৭০৩
 আসি পাছে সবে কথা কহিলা দেৱত ।
 দেৱে শুনি মহাতুষ্টি লভিলা মনত ॥
 নরঘোষা সজ্জাত ভৈলেক ঠাকুরৰ ।
 ঠাকুরক প্রশংসা কৰিলা বহুতৰ ॥৭০৪

বনগ্ৰামত আৰু এক কথা শুনা বহু মহন্তৰ ।
 আখলিয়া থাকি বনগ্ৰাম মধ্য গৃহে লক্ষ্যৰ ॥
 যত্নমনি দেৱ আছে শুনি আইল আখলিয়া দেৱ ।
 শ্ৰীহৰিদেৱ আসিলন্ত শ্ৰীহৰিদেৱ কৰিণাক সেৱ ॥৭০৫
 আৰু আনো বড় বড় মহাজ্ঞান আসিছন্ত ।
 গোপাল মোৰ পিতা-মাতামহ দ্ৰয়ো আসিছন্ত ॥
 দেৱৰ সংবাদ

যত্নমণিদেৱ সমে দেৱ গোপালৰ ।

উঠিল পূৰ্বৰ শ্ৰীতি কথা বহুতৰ ॥৭০৬

যত্নমণিদেৱে বোলে দেৱগোপালক ।

তযু সঙ্গ আমি আসিলোহো ইদেশক ॥

মহন্তসৱৰ দঢ় বচনক ৰড়ি ।

এতকাল বঞ্চে আমি মহা শ্ৰীতি কৰি ॥৭০৭

কৃষ্ণৰ কৃপাত বৈল মহন্তৰ বাক ।

নপাইল ধৰ্ম্মৰ ঘাটি তোমাক আমাক ॥

তুমি শুদ্ধ ব্ৰহ্মচাৰী মহাভাগৱত ।

কিনো নিসিঝিল মোৰ তোমাৰ বাক্যত ॥৭০৮

আবে শুনো কতো তযু বাক্য এৰি যাই ।

বৌধ হয় ধৰ্ম্ম নাশি ফুৰে ঠাই ঠাই ॥

মহায়ুৰ্থ অধম কহয় স্বেচ্ছামত ।

সমানে তুলসী শালগ্ৰাম ভাগৱত ॥৭০৯

শ্ৰাদ্ধ-বিধি একাদশী কিছু নমানয় ।

মহাপাপী হয় সৱে পৰিবে নিশ্চয় ॥

বোৱনে (১) বাপু তুমি আমি আনো জন । :
 একে প্ৰীতি কৰি কাল গৰ্ৱাইলো সঘন ॥১১০
 তোমাৰ আমাৰ ভকতৰ ভেদ নাই ।
 বোধে ধৰ্ম নাশি কাৰ উদ্ধৰাইবে ছাই ।
 যাৰ যাৰ মহাভাগ্য আহয় পূৰ্বত ।
 অৱশ্যে পৰিবে সিটো সম্ভৱ ধৰ্মত ॥১১১
 যিসৰ ভাগিল পাপ বাসনা বহুত ।
 সেহিসে পাষণ্ড হয়৷ মুহিবে মুকুত ॥
 হৰিৰ নিৰ্ম্মাল্য পদ-জল প্ৰসাদক ।
 হৰি-পূজা মূৰ্ত্তি দণ্ডৱতক গীতাক ॥১১২
 ইসৰ প্ৰমুখ্যে আনো হৰিৰ সেৱাক ।
 নিন্দা কৰি ফুৰে যিটো সেহি বোধৱাক ॥
 মহা মহন্তৰ ধৰ্ম পথক নজানি ।
 ধৰ্ম ধাৰ্মিক নিন্দা বাঞ্চে চাউল-কাণি ॥১১৩
 মহামূৰ্খ অজ্ঞানী লোকৰ মাঝে যাই ।
 সতকাৰ লই ফুৰে মহাস্ত বোলাই ॥
 মহন্তসকলে ধৰ্ম কৰিলে প্ৰকাশ ।
 তাক নিন্দি পাণীসৰ হুইবে সৰ্বনাশ ॥১১৪
 এহিমতে আনো কথা কহিলা বিস্তৰ ।
 যেন যেন মতে প্ৰতি পূৰ্ব মহন্তৰ ॥
 যত্নমণিদেৱ আদি মহন্তসকলে ।
 শুনি শুনি আনন্দে গৈলন্ত কোতুহলে ॥১১৫

সবংশে তৰিলো বুলি লক্ষৰো মানিলা ।

দেৱো বহুভাৰতীৰ গৃহে থাকি গৈলা ॥

পিতামহে মাতামহ কৃতার্থ ভৈলন্ত ।

বহন্ত বহন্ত কথা শুধিয়া লৈলন্ত ॥৭১৬

এহি মতে সবে সপ্ত একে প্রীতি কৰি ।

জগতক নিস্তাৰিলা হৰি-ভক্তি ধৰি ॥

নাহৰ- যহ্মণিদেৱ থাকি নাহৰ-আটিত ।

আটিত বৈশাগত কৃষ্ণা ত্ৰয়োদশী যে তিথিত ॥৭১৭

আখলিয়া দেহ এৰি গৈলা যদি বৈকুণ্ঠপুৰক ।

যহ্মণিৰ শূনি দেৱে বিস্তৰ কান্দিলা কৰি শোক ॥

তনু-ত্যাগ মহন্তৰ আজ্ঞা ধৰি ত্ৰয়ো আসিলোহা ।

তেবে বাপু গৈল এবে আমি বহিলোহো ॥৭১৮

দেশে দেশে বহুত মহন্ত গ্রামীগণে ।

শূনি উপবাসে থাকি বৈলা শোক মনে ॥

বিস্তৰে আসিয়া মহোৎসৱ কৰিলেক ।

কতো দেশে দেশে সভা কৰি থাকিলেক ॥৭১৯

তানে পতিব্ৰতা সতী পত্নী বহিলন্ত ।

জ্যেষ্ঠ পুত্ৰ সমে পাছে সত্ৰ ধৰিলন্ত ॥

আপুনি গোপালদেৱে যাক বিহা দিলা ।

জ্যেষ্ঠ পুত্ৰ সমে আসি দেৱক নমিলা ॥৭২০

জগতানন্দক দেৱে শিখাইলা বিস্তৰ ।

যেমনে ধৰিবে পাৰে ধৰ্ম্মক সন্তৰ ॥

দণ্ডৱতে দেৱক প্ৰণামি বাৰম্বাৰ ।

আসিলন্ত দুয়ো পায়৷ আনন্দ আপাৰ ॥৭২১

স্থূলে এহিমাণে কহিলোহা' কথা-সাৰ ।

কিছো কথা আৰম্ভিলো দেৱ গোপালৰ ॥

গোপাল- পুৰোহিত দেৱৰ ভাৰতী হুই জন ।
 দেৱৰ সৌ- অনন্ত মুৰাৰি নিত্যানন্দ সনাতন ॥৭২২
 বাণি সত্ৰতঃ হৰি মিশ্ৰ আদি পূৰ্ব দেশৰ মহন্ত ।
 আচাৰ্য্য খৰজি পাঠক আদি পছিমৰ সন্ত ।
 বিচাৰঃ বাম উজ্জনীয়া কানু আতা আনে। মহাজন ।
 কন্দলিৰ পুত্ৰ ঐকৃষ্ণ আদি সাধু ঠাকুৰৰ গণ ॥৭২৩
 হৰিচৰণ

বৰ কন্দলি আদি যতেক পণ্ডিত ।

প্ৰৱৰ্ত্তি আছয় মাণে হৰি-ভকতিত ॥

তেসম্বে সহিতে কথা দেৱ গোপালৰ ।

কতেক কহিবো তাক আছয় বিস্তৰ ॥৭২৪

এহিমাণে বহু কথা আছে তাক খণ্ড ।

আচাৰ্য্য-বিচাৰ কথা শুনা তাক কণ্ড ॥

গুনন্ত গোপালদেৱে বৃদ্ধ ভৈলো আসি ।

কোনে সত্ৰ ধৰিবেক ভকতি প্ৰকাশি ॥৭২৫

ইহাৰ উত্তম পাত্ৰ শ্ৰীহৰি আছন্ত ।

কিন্তু তেহো বৃদ্ধ অল্প কাল থাকিবন্ত ॥

আছে বামচৰণ ইহাৰ পাত্ৰ হয় ।

বুকুল ? নিমিত্তে সেৱাক নৰিহয় ॥৭২৬

কৃষ্ণদেৱে যদি আনি দিয়ে একজন ।
 তেৱে মোৰ মনবাঞ্ছা হৈবেক পূৰণ ॥
 এহি মনে গুণি আছে সৌৰাণি স্তৱত ।
 ৰাম কন্দলি আসি মিলিল সাম্প্ৰত ॥৭২৭
 দণ্ডৱতে প্ৰণামিয়া বুলিলা বচনে ।
 এহি পুত্ৰ গুটি দিলো দেৱৰ চৰণে ॥
 সত্যে সত্যে সত্যে সত্যে সত্যে কহো সাৰ ।
 অগ্নে জলে পিণ্ডে আশা নকৰো ইহাৰ ॥৭২৮
 যদি দেৱে স্বীকাৰ কৰয় দাস বুলি ।
 তেৱে আৰ সৱে পাঞ পিণ্ড-জলাঞ্জলি ॥
 স্বতসে অগ্নিছে। দেহা-দৈহিক তোমাত ।
 পুত্ৰ আক বিকিলোহো দেৱত সাক্ষাত ॥৭২৯
 গুণি পাছে দেৱে গুণি কৰিলা স্বীকাৰ ।
 ভক্ত সমে আলোচন কৰি বাৰম্বাৰ ॥
 তাক সত্ৰ দিবো বুলি ইচ্ছা কৰিলন্ত ।
 নানা ধানে তাহাক পঢ়ায়া তুলিলন্ত ॥৭৩০
 খণো ব্যক্তে থাকে খণো পলায়া ফুৰন্ত ।
 খণো ভাগৱত খণো পদক শুনন্ত ॥
 নিয়মে প্ৰসঙ্গ কৰিবাক নপাৱন্ত ।
 খণো একে পদ ফিৰি ফিৰিয়া শুনন্ত ॥৭৩১

পছিমলৈ পাছে শুনি নিশ্চয় কৰিয়া দেৱে মনে ।
 পলাবৰ পছিমক যাইবো মঞি পলায়া এমনে ॥
 ব্যৰ্থ কতশুটি বৈষ্ণৱক লৈলন্ত লগত ।
 আয়োজন নোকা কতখানি মাত্ৰ চলয় সঙ্গত ॥৭৩২
 এহিকথা কুমৰ গোহাঁই শুনিলেক ।
 মৌলা-শিঙ্গৰিৰ ফাটে দূত পঠাইলেক ॥
 যদি প্ৰভুদেৱ যাই দেশ চাৰি মোৰ ।
 সতে সত্যে শূলত দিবোহো দেহ তোৰ ॥৭৩৩
 শুনি শীঘ্ৰে গৈয়া দূতে চকিত কহিলা ।
 পাছে দেৱে পলাই য়েৱে যাইবাক নিদিলা ॥
 চকিয়াল দূতে দণ্ডৱতে পৰি পৰি ।
 কঠিনেও কাকণ্যেও নানা স্তুতি ৰড়ি ॥৭৩৪
 তেৱেসে পাৰিলা নিবৰ্ত্তাইবে ছল কৰি ।
 আগ বঢ়াই থৈলে আনি অনেক সাদৰি ॥
 পুহু আসি ৰহি পাছে থিৰ কৰি মন ।
 ভাগৱত লিখাইবাক কৰিলা যতন ॥৭৩৫
 হুয়ো জোড় ভাগৱত তাৰ পদ যত ।
 সপ্তকাণ্ড ৰামায়ণ কথা-ভাগৱত ॥
 গীত ৰত্নাৱলী ৰত্নাকৰ ভক্তিসাৰ ।
 আনো উপগ্ৰহ যত যত আছে আৰ ॥৭৩৬
 সকলে পুস্তক কৰাইলন্ত বচনত ।
 সকলে গ্ৰন্থক ক্ৰমে পঢ়ে প্ৰসঙ্গত ॥

দৰঙীয়া হৰিমিশ্ৰদেৱৰ আগত ।

কতো দিন পড়িছিলা ত্রীভাগবত ॥৭৩৭

মধু ভগ্নাবীয়ে পড়ে পদক সতত ।

কণ্ঠ কোকিলৰ ধ্বনি শুনি যেন মৃত ॥

কৃষ্ণ গোপালৰ পাদপদ্ম মনে স্মৰি ।

সভাসদে ডাক চাৰি বোলা হ'ব হ'ব ৷৭৩৮

—ছবি—

চাপবগ্রামত চাপবগ্রামত ঢাকি   একদিনা দেব্রে নিশা

যহিমা- উঠিলন্ত শৌচ কবিবাক ।

প্রদর্শন অতি অন্ধকারে হইল দেখি ভয়ে ভক্তগণ

খেদি গৈল অগ্নি আনিবাক ।

অগনিকো নতু আনে   তভো দেবে শৌচ থানে

চবি গৈল। বাড়ীকে প্রতিয়া ।

তেখনে আন্ধাৰচয় . শুচে যেন সূৰ্য্যোদয়

সবে ভক্ত উঠিল জাগিয়া । ৭৩৯

কতো তৈল ঘঁসিলেক   কতো স্নানে লবিলেক
এতেকতে দেৱ আসিলন্ত ।

হস্ত-পদ পথালিয়া   যদি গৃহ প্ৰৱেশিয়া
পুহু ঘোৰ আন্ধাৰ ভৈলন্ত ॥

তাক দেখি ভক্তগণে   পৰম বিশ্বয় মনে
মহা প্ৰেমে বুলিলা বিস্তৰ ।

অমাবস্যা নিশা কালে   গাৱকো নেদেখি ভালে
ই পুহু মহিমা গোপালৰ ॥ ৭৪০

দেৱ গোপালৰ ভয়   হয় বুলি কুপাময়
কৃষ্ণে আসি প্ৰকাশ কৰিলা ।

তাক কেহো নজানিয়া   পুৱাইলেক মনে লৈয়া
শয্যা চাৰি স্নানক লবিলা ।

এহিমতে আনো বাণী   বুলি সৱে নিশা জানি
শয্যা পাৰি পুশুহো শুতিলা ।

সেহি কথা সৰ্ব্বজনে   শুনি শুনি প্ৰেম মনে
দেৱক মানুষ নমানিলা ॥ ৭৪১

ধোবা   আৰো এক দিনা দেৱে   বজ্জকগ্ৰামক নিশা
চুব্বীত   শয়নত স্বপ্নক দেখিলা ।
মহিমা-   বহু চোম-বৃক্ষগণে   দেহ এৰি বজ্জমনে
প্ৰদৰ্শন   তুতি কৰি দেৱক নমিলা ॥

পায়া তবু দৰশন   তৰি আমি বৃক্ষগণ

চলি যাঞ বৈকুণ্ঠপুৰক ।

এহি বুলি আকাশক   শাৰী শাৰী বিমানত

উঠি উঠি গৈলা আকাশত ॥৭৪২

দেৱে উঠি প্ৰভাতত   কহিলন্ত বৈষ্ণৱত

যেমনে তৰিল বৃক্ষগণে ।

সেহি দিনা ছপবত   ঝইঝই বৃক্ষ যত

মৰিল দেখিলা সৰ্ব্বজনে ।

পশু পখী বৃক্ষগণ   আনো যেহি সেহি জন

সাধু সঙ্গে তৰিল জগত ।

ব্ৰহ্মা হৰে নাৰদত   আনো নানা মহন্তত

কহি আছে আপুনি পূৰ্বত ॥৭৪৩

দিফলু   আক এক দিনা দেৱে   দিফলু-মুখৰ হন্তে

মুখৰণবা   ৰাজ-ভয়ে গধুলা লৰিলা ।

মৌলজি   নিশা আতি অন্ধকাৰ   নজানিয়া দিশ-পাৰ

জান :   গঙ্গানাৰায়ণ যে বুলিলা ।

মহিমা-   শুনিয়ে লক্ষণ তুমি   কহিয়োক দেৱ আমি

প্ৰদৰ্শন   কেন কৰি অন্ধকাৰে যাঞ ।

জানো নোকা বুকুৱাঞ   কিবা বৰ ডকা পাঞ

লোহিতৰ সিপাৰ নপাঞ ॥৭৪৪

এহিমতে বিয়াকূল   ছয়া নাপাঞ পাৰ-কূল

গুণি-গাঙ্গি যদি সৱে আছে ।

শুনি দেবে হাসিলন্ত সমস্তকে বুলিলন্ত

আসিও মোহোৰ পাছে পাছে ॥

সুনো বাম চিড়ি ডাটি কটবে ধৰিবি আটি

মুজুইবে কামনি দিয়া নার । ?

কিছু ভয় নকৰিব। আপুনি ঈশ্বৰে নিবা

হৰি স্মৰি বৈঠা মাত্ৰ বার ॥

দেখিবি আপুনি যাউ সৌলজি জ্ঞানক পাই

নোকা ভালে উঠিবা ঘাটত ।

হেন শুনি ভক্তগণে আনন্দ কৰিয়া মনে

নোকা মেলি দিলেক তারত ॥

বাম চিৰি বৈঠা ডাটি তুলি তুলি মাৰে চাটি

কিন্তু দিশ-বিদিশ নলানে ।

দেৱৰ বাক্যক ধৰি সবে ভক্ত দৃঢ় কৰি

বৈঠা বাৱে ভয়ে কম্পমানে ॥৭৪৬

কিবা নোকা ভটীৱাৱে কিবা দীৰ্ঘে উজুৱাৱে

কিবা উত্তৰক প্ৰতি যাৱে ।

আতি ঘোৰ অন্ধকাৰে লোহিতৰ বাজোৱাৰে

পতি কেহো উদিশ নপাৱে ॥

দেৱে মাত্ৰ হাঁসি হাঁসি বোলে পাইলো পাইলো আসি

কোনো কিছো ভয় নকৰাহা ।

তাত পাছে নোকা যাই সৌলজি জ্ঞানক পাই

নিজ থান পাইলা দেখিবাহা ॥৭৪৭

সেহি দিনে সিটো কথা আশ্চৰ্য্য দেখিয়া তথা
দেৱ গোপালৰ পাৱে পৰি ।

পুহু পুহু প্ৰণামিয়া অৰিয়া দেৱৰ লীলা
নানা ৰঙ্গে বহু তুতি ৰড়ি ।

কুমৰ আৰ এক দিনা দেৱে বসিহস্ত কৰি সেৱ
গৌহাইৰ ভণ্ডাৰীয়ে কহিলা দেৱত ।
ঘৰৰ সিধা : ভণ্ডাৰত চাউল নাই আজি ভন্তে কিবা খাই
মহিমা- ভণ্ডাৰত চাউল নাই আজি ভন্তে কিবা খাই
প্ৰদৰ্শন মোৰ চিন্তা লাগিছে মনত ॥৭৪৮

দেৱে হাঁসি বুলিলন্ত কমললোচন সন্ত
কিনো খাইবা আজি চাউল নাই ।

নাম গায়া দূপৰত কৰি হৰি দণ্ডত
থাকিবাহা হৰিক ধিয়াই ॥

পুহু সমস্তকে চাই বুলিলন্ত শঙ্কা নাই
উজনীয়া কুমৰ আসিব ।

অনেক সম্ভাৰ কৰি সাতখান নৌকা ভৰি
দূপৰত জানিবা ঠেকিব ॥৭৪৯

দূপৰ ভৈলেক য়েৱে আসিল কুমৰ তেৱে
সমস্ত শুকতে দেখিলেক ।

সুমৰি দেৱৰ বাণী সৰ্ব্বজনে দেৱ জানি
প্ৰেমে বহু সেৱা কৰিলেক ॥

পৰ বেলা প্ৰসঙ্গৰে অনন্তৰে বংশীধৰে
বুলিলন্ত শুকতক বচন ।

আৰু এক ডেকা বড়া গৃহ হন্তে পঞ্চিশ দিনৰ দ্ৰব্য
মহিমা আনা যায় লক্ষ্মণ এখন ॥৭৫০

ভকতে বোলয় প্ৰভু নিশা যাবে নপাবয়
ব্যাজ গণ্ড মহিষ শূকৰে ।

ভালুকে সহিতে নিতে পথে পথে মনুষ্যক
মাৰে শুনো কহে সৱে নৰে ॥

দেৱে বোলে নডৰিবি শৃগালকো নেদেখিবি
আছোক ব্যাজাদি ভয়চয় ।

শুনিয়া দেৱৰ বাণী মহা সত্য হেন জানি
গৈলা পাছে এবিয়া সংশয় ॥৭৫১

চাৰিও প্ৰহৰে নিশা গৈল কিছো নেদেখিল
গুহু আসি দেৱক সেৱিলা ।

তাক দেখি ভকতৰ সীমা নাই আনন্দৰ
দেৱৰেমে মহিমা মানিলা ॥

নিত্যানন্দক দেৱে বোলে নিত্যানন্দ বেহাৰ সত্ৰত তুমি
বেহাৰলৈ এহি দ্ৰব্য সবে নিয়া দিবা ।
পঠায়

কন্দলি-পুত্ৰক আমি সত্ৰ অধিকাৰ দিবো
তাক আতাসৱত কহিবা ॥৭৫২

বান্ধনী আতায়ৈ সমে সৱে ভঞ্জে বলৰামে
আশীৰ্বাদ দিয়োক আমাক ।

দেৱ দামোদৰ-পাৱ- সেৱা-বলে শুদ্ধভাৱ
হৈয়াছে দেখিছো তাসম্বাক ॥

শঙ্কৰ-নাতিতো কৈবা যেন মতে এহে বৈবা
মোৰ মহাসত্ৰক ধৰিয়া ।

তাসম্বাৰ আশীৰ্বাদে যেন শুনে অশ্রমাদে
ণাকে ভাগৱতক কহিয়া ॥৭৫৩

এহি বুলি ভাগে ভাগে যাকে যেন যোগ্য লাগে
দিলে দ্ৰব্য বহুত কৰিয়া ।

নিত্যানন্দ দেৱৰীয়ে সৱে কথা ধৰি দিয়ে
গৈয়াসিলা সৱাতে কহিয়া ॥

আৰু চাৰি আৰ এক দিনা দেৱে লাখুটি ধৰিয়া হাতে
মহিমা নৌকাত উঠিয়া চলি যাস্তে ।

পঙ্কে যুক্ত পথ পাই লাসে ডেৱ মাৰি গৈল
ভক্ত পুত্ৰ ৰহিলা চাহাস্তে ॥৭৫৪

মোৰ পিতামহে চাই মহা বিস্ময়ক পাই
বাড়ি ধৰি পঙ্কক জুখিলা ।

পঙ্কে ডেৱ মৰা থান একাদশ হস্তমান
দেখি সবে বিস্ময় মানিলা ॥

এক দিনা কণা কাষ্ঠ কাটি সৱে সাজে মঠ
তাৰ এক চৰ্চতি তোলয় ।

বিস্তৰ শুকতে ধৰি বল দিয়া টান কৰি
দাজি খুৱাইবাক নপাৰয় ॥৭৫৫

দেৱে দেখি হাস্য কৰি এক হস্তে মলা ধৰি
সবে এড়া ভক্তক কহিলা ।

সবেও এৰিলা যেষে   বাম হস্তে ধৰি তেৱে
 লাসে দাজি তন্তত খুৱাইলা ॥
 তাক দেখি ভক্তগণে   অত্যন্ত বিস্ময় মনে
 গুণি-গুণি নপাইলেক পাৰ ।
 দেৱ বংশীগোপালৰ   মহিমা হুহিকে ইটো
 মানিলেক কৃষ্ণ দেৱতাৰ ॥৭৫৬
 বিস্তৰ ভকতে যাক   তুলিবাক নপাৰিল
 তাক একহস্তে খুৱাইলেক ।
 নন্দেৰ নন্দনো আসি   দেৱৰ শৰীৰে পৰি
 ভূতাৰ শক্তি দেখাইলেক ॥
 এক নিশা শয়নত   দেৱ বংশীগোপালক
 বিপ্ৰে আসি বুলিলা বচন ।
 কালি আসি সদাগৰ   হুঙ্ক দিবে বহুতৰ
 তাতে ৰান্ধি দিবা মোক অন্ন ॥৭৫৭
 প্ৰাতসে স্বপ্নক কৰি   প্ৰসঙ্গ কৰন্ত বসি
 সদাগৰসৱ আসিলেক ।
 ঘটে ঘটে হুঙ্ক ভৰি   বহু ভাৰ আগ কৰি
 দণ্ডৱতে পৰি নমিলেক ॥
 সদাগৰে বোলে স্বামী   স্বপ্নত দেখিলো আমি
 বিপ্ৰে হাঁসি বুলিলে আমাক ।
 বহুতৰ হুঙ্ক লৈয়া   বংশীগোপালক গৈয়া
 সেৱা কৰা ধৰি মোৰ বাক ॥৭৫৮

তাতেসে আমৰাসৰে   হুঙ্ক কিনি আনি আয়ে
আসিলোহো সেৱা কৰিবাক ॥

দেৱৰেবে চৰণত   ভক্তি আছে স্বৰূপত
জন্মে জন্মে নেৰিবা আমাক ॥

সদাগৰ বাক্য শুনি   ভক্তে কৰে হৰি-ধ্বনি
দেৱৰেছে প্ৰেমত কান্দিলা ।

পাছে উঠি সান্নিধ্যানে   সেহি হুঙ্কে পৰমায়ে
ৰাক্ষি ঈশ্বৰত নিবেদিল ॥৭৫৯

সেহিমতে বাৰম্বাৰ   মোৰ প্ৰভু বংশীধৰ
পৰমান্ন দিলা ঈশ্বৰক ।

এক দিনা এক থান   পৰমান্ন ৰাক্ষি ভাল
থৈয়া আসিলন্ত বাহিৰক ॥

কণিক বিশ্ৰম কৰি   জুৰ ভৈল মনে ধৰি
পুহু প্ৰৱেশিলা অভ্যন্তৰে ।

পৰমান্ন-থালি চাঠি   দেখে অৰ্দ্ধখানি নাই
যেন বাটি নিলে কোন নৰে ॥৭৬০

পাছে দেৱ গোপালৰ   মহা প্ৰেম-সমুদ্ৰৰ
মধো চিত্ত ক্ৰীড়ন্ত সমূলি ।

এহি কৃষ্ণ-ধ্বনি শুনি   অনন্ত কন্দলি আদি
প্ৰৱেশিলা কিনো ভৈল বুলি ॥

সিটো মহা আশ্চৰ্য্যক   দেখি সৰে মকমক
কান্দিলেক পৰম প্ৰেমত ।

পৰম ঈশ্বৰ কৃষ্ণ

ভকত বৎসল হস্ত

দেখিলোহো দেৱ গোপালত ॥৭১॥

মোৰ পিতা মহন্তত

পূৰ্ব কথা কহিলন্ত

দেৱ বংশীধৰ ধৰ্ম্মী যথা ।

মহা শুদ্ধ ব্রহ্মচাৰী

সৰ্বকালে নিৰ্ব্বিকাৰী

যাত নাহি কিঞ্চিতে অগ্ৰথা ॥

খৰদ্বিৰ

খৰদ্বিৰ সনাতন

বকৱায়ে যাৰ মন

সনাতনৰ

মুহিবাক পত্নীক পাঞ্চিলা ।

চল-বুদ্ধি

একোমতে নপাৰিয়া

গলে বস্ত্ৰ বান্ধি গৈয়া

দণ্ডৱতে আগতে পৰিলা ॥৭২॥

ক্ষমা পন কৰাইলেক

দেৱতাক ভৎসিলেক

শুন অৰে পাপী দুৰাচাৰ ।

একে কলি পাপাচাৰ

পাপৰ নাহিকে ওৰ

আমাক পৰীক্ষা কৰ আৰ ॥

আফ্ ভাঙ্গ ধোৱা খাই

আনো পাপ ঠাই ঠাই

কৰি কেনমতে গতি পাইবি ।

মহন্তৰ ধৰ্ম্ম এৰি

ঘোৰ সংসাৰত পৰি

জানো সৱে অধোগতি যাইবি ॥৭৩॥

এহি বুলি আসিলন্ত

আনো গুণ অপৰ্য্যন্ত

দেৱ গোপালৰ কৈবো কত ।

যিকালত একেশ্বৰে

বংশী বায়া বংশীধৰে

বসি থাকে সভাৰ মধ্যত ॥

দ্বিজ বমানন্দ খাগটিয়া আতা মোক বোলে তুমি চিনিয়োক
পদ-পটোঁতা এহি দেখা বংশী যে গোপাল ।

পৰম মহন্ত ছব জগতক নিস্তাৰিব
মহাধর্ম ধাপিলন্ত ভাল ॥৭৬২

এতেকে আনকো এৰি ইহান আগত পৰি
আন্ধে তুমি পদ শুনাযোক ।

তান বাক্য ধৰি মনে পদ শুনাই ঘনে ঘনে
যেন কচি শুনাই দিলে মোক ॥

পাছে দেৱে ভাটী যাই পৰম ধর্মক পাই
পুন্মু ইদেশক আসিলন্ত ।

শুনি সমীপক গৈলো পাছে পৰিচয় ভৈলো
দেখি ভৃত্য বুলি ধৰিলন্ত ॥৭৬৫

পৰম ধর্মক পাই পাছে দেৱে ভাটী যাই
পুন্মু ইদেশক আসিলন্ত ।

শুনি সমীপক গৈলো পাছে পৰিচয় ভৈলো
দেখি ভৃত্য বুলি ধৰিলন্ত ॥

শৰণ ভজন ভক্তি লভিয়া আনন্দ মতি
পাইলো দেৱ গোপাল-কৃপাত ।

সুহৃদ বান্ধৱ পিতা শুক প্রাণ ইষ্ট দাতা
মানি আছো দেৱক সাক্ষাত ॥৭৬৬

বহ্নাকব
কন্দলিব
শবণ

বহ্নাকব কন্দলিয়ে   প্রচণ্ড বাজাক ভয়ে
একো মতে সুখ-শান্তি নাই।

বাজা মোক খঞ্জি আছে   জানো খৰি কাটে পাছে
কোন বুদ্ধি কৰো কি উপায়।

অন্ন-পানী মুকচয়   বাত্রি নিদ্রা নাহিকয়
এক নিশা দেখিলা স্বপ্নত।

বিপ্রে বোলে শুন তঞি   উপায় কৰোহে মঞি
যার বংশীগোপাল-পাশক ॥৭৬৬

তানে আশীর্বাদ-মালা   শিৰত ধৰিয়া ভালা
প্রসাদ লভিবি নৃপতিৰ।

কন্দলিয়ে জাগিলন্ত   স্নানি তৈকে লবিলন্ত
যৈত আছা দেব বংশীধৰ ॥

দেবে তাক্স মাগু কৰি   আশীর্বাদ মালা ধৰি
শিৰত দিলন্ত কন্দলিৰ।

কৃত-কৃত্য ভৈলো আমি   বুলিয়া প্রশংসা-বাণী
আগক গৈলন্ত নৃপতিৰ ॥৭৬৮

তাক্স দেখি নৃপবৰে   হাঁসি বোলে দায়াতবে
নাহি ভয় শঙ্কা নকৰিবা।

আগে দায় ধৰিলোহো   কাটিবাকো খুজিলোহো
এবিলোহো নিশ্চয়ে জানিবা ॥

এহি বুলি তাক্স বাজা   পুহু কবিলন্ত পূজা
স্বর্ণ বজত বস্তু দিয়া।

কন্দলিও আসি ঘৰে   প্রশংসিলা নিবন্তৰে

দেৱৰ বাক্যক স্মৰিয়া ॥৭৬৯

তাৰেপৰা বাৰম্বাৰ   আসি আসি কন্দলিয়ে

দেৱ গোপালত প্ৰীতি কৰে ।

শুনাই আগে ভাগৱত   দেখিয়া দেৱৰ তত্ত্ব

শৰণ লৈলেক অনন্তৰে ॥

আনো আনো যত নৰে   দেৱ বংশীগোপালৰে

আশীৰ্বাদ কৃপাক লভিলা ।

মনোৰথ পাই পাই   দেৱৰ কীৰ্ত্তিক গাই

সকলে লোকত কহিছিল ॥৭৭০

এহিমতে পিতামহে   আনো বহু গুণ কহি

দেৱ বংশীগোপাল প্ৰভুৰ ।

খণো কান্দি কান্দি থাকি   বান্ধৱ গোপাল ডাকি

মহানন্দ লভয় প্ৰচুৰ ॥

ছলড়ি

শুনা বহু জন   পৰম পয়াণ

গোপালদেৱ-চৰিত্ৰ ।

কলি যুগে সাৰ   হৰি অৱতাৰ

সন্তোষে জানা বিদিত ॥৭৭১

পদ

দেৱৰগ্ৰামৰ একদিনা দেৱ থাকি দেৱৰগ্ৰামত ।

মন্দিৰৰ দেখন্ত মহেশে আসি বোলন্ত স্বপ্নত ॥৭৭৪

মহেশ দেৱ-গোপালৰ ত্ৰিশূল ডম্বক হাতে ধৰি হাঁসি হাঁসি ।

কাষলৈ প্রেম-ভাৱে সাৱটিয়া ধৰিয়া আশ্বাসি ।

অহাৰমহিমা শুনিয়ো গোপাল তুমি মোহোক দেখিতে ।

কিয় নযৱাহা কিবা ভিন্ন কৰা চিন্তে ॥৭৭৫

মোহোৰ বান্ধৱ সদা হৰি-ভকতেসে ।

মোতো মহা প্ৰীতি আছে ভক্তৰ নিশেষে ॥

এতেকে আসিলো মঞি দেখিবে তোমাক ।

ঈশ্বৰ সমান মানো বৈষ্ণৱসৱাক ॥৭৭৬

এহি শুনিলাতে দেৱ গোপাল জাগিলা ।

হৰি হৰি হৰি হৰ বুলিয়া কান্দিলা ॥

স্নান কৰ স্বপ্ন কহি বুলিলা প্ৰেমত ।

কত্ৰক দেখিবে যাইবো কালি প্ৰভাতত ॥৭৭৭

যিটো নিশা দেৱে দেখিলন্ত মহেশক ।

সিনিশাত হৰে বুলিলন্ত ঠাকুৰক ॥

শুনিয়ো দেৱবী কালি প্ৰভাততে মঞি ।

সন্তক দেখিবে যাইবো হস্তী কাছ তঞি ॥৭৭৮

প্ৰাতসে ঠাকুৰ দেৱে নৱায়া সাবৰী (?) ।

হস্তী কছাই দ্বাৰত ৰাখিলা আগ কৰি ॥

হস্তীকো দেখয় জাহ্নু পাৰি উঠিলেক ।
 গন্তীৰ গতিয়ে পাছে চলিবে লৈলেক ॥৭৭৯
 নাহিকে মাহুত তভো চলয় ফোফাই ।
 বহুত দেৱবীসৰো পাছে পাছে যাই ॥
 দেৱ গোপালৰ থাকিবাৰ থান পাই ।
 দেখে গজ বহিলেক কঙ্কক দমাই ॥৭৮০
 দেৱবীসকলো মহা বিস্ময় দেখিয়া ।
 প্ৰণামিয়া পৰি পৰি স্বপ্নক কহিয়া ॥
 দেৱে শুনি মহা প্ৰেমে কান্দিল বিস্তৰ ।
 হা হা মোক প্ৰতি দায়্য আছয় সন্তৰ ॥৭৮১
 সপ্ৰেম কুটুম্ব যেন কুটুম্বক পাই ।
 নৱ নৱ কৰি মহা প্ৰেমে চাৱে যাই ॥
 এহি বুলি বিস্তৰ কান্দিল মকমক ।
 লোতকে তিয়াইল শৰীৰ বসনক ॥৭৮২
 আপুন স্বপ্নক পুহু সৱাতে কহিল ।
 সৱে জয় জয়-ধ্বনি লোকে উচ্চৰিল ॥
 পাছে দেৱে মহা প্ৰেমে হৰক সাদৰি ।
 হস্তীকো খুৱাইলা কলা ইক্ষু আদি কৰি ॥ ৭৮৩
 আগ বঢ়াই থইলে পুহু গৈলেক সকলে ।
 এহি কথা দেশে দেশে কৈলা কৌতূহলে ॥
 পাছ দিনা দেৱে গৈয়া কঁজৰ মন্দিৰে ।
 পুহু পুহু আলিজিয়া মূৰ্ত্তিক শৰীৰে ॥৭৮৪

জানু পাৰি আলিঙ্গিয়া আছিল। প্রেমতে ।

হৰি হৰ একে আত্মা মানিয়া মনতে ॥

বহু তুতি-নতি শ্রীতি কৰিয়া আসিলা ।

দেৱবীসকলে পাছে দেৱক ভজিলা ॥৭৮৫

শুনা সাধুগণে অর্থ মনে অৱগাই ।

কদ্রবো পৰমানন্দ গোপালক পাই ॥

ভাল বুলিলন্তু কদ্রে দশপ্রচেতাৎ ।

এতেকে সম্ভৱ কথা শুনিয়ো সাক্ষাত ॥৭৮৬

কদ্রদেৱে আগবাঢ়ি যাস্তু যাৰ ঠাই ।

তান কথা শুনিবাক হেলা নুযুৱাই ॥

পদ-পুথি নে আৰো একখানি কথা শুনা আতপৰে ।

ভাগৱত ? তিনিটি বৈষ্ণৱ আইলা পশ্চিম দেশৰে ॥৭৮৭

গৌৰাঙ্গ মুৰাৰি দাস আৰো নাৰায়ণ ।

জাতিত অধম কিন্তু ধৰ্ম্মিষ্ঠ শোভন ॥

গৌৰাঙ্গ ভাতিজ হয় খোড়ত নাৰায়ণ ।

দেৱ দামোদৰক সেৱিছে তিনিজন ॥৭৮৮

কতো দিনা আছি পাছে আজ্ঞা মাগি লৈলা ।

নৌকা কিনিবাক গ্রামে গ্রামে পৰ্য্যটিল। ॥

সত্ৰে সত্ৰে ভকতত থাকিয়া পুছয় ।

ভাগৱত ভাগৱতী আছে নাহিকয় ॥৭৮৯

আছে বুলি পাছে দেখো পদসে পঢ়য় ।

ভাগৱত বুলি সেই পদক কয় ॥

পদ-পাঠকক ভাগৱতী বুলি কয় ।
 ভাগৱত ভাগৱতী হুইকো নজানয় ॥৭১০
 গীতা বদ্বারলী বদ্বাকব বাঁমায়ণ ।
 ঘোষা ভক্তিসাৰ মোক্ষনিৰ্ণয় কীৰ্ত্তন ॥
 আনো যি পুস্তক মাত্ৰ দেখে যিতিখণ ।
 সমস্তকে ভাগৱত বোলে সৰ্ব্বজন ॥৭১১
 মাসা চাৰি বিচাৰি জানন্তা নপাইলেক ।
 পুত্ৰ আসি দেৱ গোপালত কহিলেক ।
 স্নান কৰি আছে আন লোক নাহিকয় ।
 দণ্ডৱতে প্ৰণামিয়া বুলিলা বিনয় ॥৭১২
 কিছুমান বাক্য প্ৰভু বুলিবাক চাঞ ।
 নজানোহো কিবা কোপ প্ৰসাদ বা পাঞ ॥
 সূৰ্যাসম প্ৰকাশক মহা ভাগৱত ।
 দেৱৰ সদৃশ কোন আছে ইদেশত ॥৭১৩
 কিন্তু একখানি কথা দেখিছো দেৱত ।
 কিয় নমানয় দেৱে শ্রীভাগৱত ॥
 শুনি দেৱে হুঃখ-মনে বুলিলা বচন ।
 ভাগৱত নমানিছো বোলস কেমন ॥৭১৪
 পৰম আদৰে মঞি শুনো ভাগৱত ।
 কোন অৱমান ভৈল কহিয়ো সাম্প্ৰত ॥
 শুনি নাৰায়ণে প্ৰেমে দিলন্ত উত্তৰ ।
 শুনিয়োক যেন মত ভৈল অনাদৰ ॥৭১৫

তুমি হেন মহাজন আছা বিত্তমান ।
 সৱেও নজানে ভাগৱত কোনখান ॥
 দেৱ আছন্তেও যদি লোকে নজানিলে ।
 একেশ্বৰে দেৱে মানি কি কাৰ্য্য সাধিলে ॥৭৯৬
 চাৰি মাস ফুৰে আৰু বিচাৰি বিচাৰি ।
 ভাগৱত নজানয় কেহো নৰ-নাৰী ॥
 পুস্তক মাত্ৰকে সৱে বোলে ভাগৱত ।
 আছোক আনৰ কথা তোমাৰে সত্তত ॥৭৯৭
 জগন্নাথে কেনে ভাগৱতী বোলাৱয় ।
 শ্লোকগুটি পাঠতে ত্ৰিতয় বজ্ৰ হয় ॥
 কালি দেখো ভাগৱত পঢ়ন্তে কন্দলি ।
 খোউলা ? কলিক বুলি পঢ়ে পদ মেলি ॥৭৯৮
 শ্ৰীভাগৱত শাস্ত্ৰ অমৃত-সাগৰ ।
 দুৰ্ভগীয়া লোকে আৰ নপাৱে ওচৰ ॥
 কুপালু শঙ্কৰে আৰ অৰ্থ পদ-ছলে ।
 লোকক দেখাইলে কেশৱৰ কুপা-বলে ॥৭৯৯
 পদ-বস পাই পাছে ভাগৱত পিব ।
 ঘোৰ সংসাৰক পাছে সুখে নিস্তাৰিব ॥
 হেন ভাগৱত লোকে যেমনে জানয় ।
 তেমন প্ৰকাৰ কৰিবাক যোগ্য হয় ॥৮০০
 হেন শুনি হাসি দেৱে দুইহানো বচন ।
 খৰিল মনত প্ৰশংসিয়া ঘনে ঘন ॥

এক দিনা দেৱে ভক্ত সমে আলচিলা ।
 কন্দলি-পুত্ৰ কন্দলি পুত্ৰক নাম দিবে ইছা ভৈলা ॥৮০১
 হৰিচৰণৰ পূৰ্বে হৰিচৰণ পিতৃয়ে নাম দিলা ।
 নতুন নাম দেৱ গোপালৰ পাৱে যি দিনা অৰ্পিলা ॥
 ভাগৱত মিশ্ৰ সেহি দিন হস্তে আতি কাস্তি উজ্জলিল ।
 সমস্তে লোকৰ অনুৰাগ-পাত্ৰ ভৈল ॥৮০২
 গোৰাঙ্গ-বৰণ কায় দেখিতে সুঠান ।
 ভাগৱত ব্যাখ্যাতে ৰঞ্জাৱে সভাখান ॥
 শুভ বাৰে শুভ ক্ষণে সুমঙ্গল কৰি ।
 ভাগৱত মিশ্ৰ নাম দিলন্ত সাদৰি ॥৮০৩
 যথাযোগ্য উপযোগ বস্তু ভাল ভাল ।
 দিলন্ত বিস্তৰ কৰি শ্ৰীমন্ত গোপাল ॥
 ধৰি একদিনা শুভ বসিয়া সভাত ॥৮০৪
 সৱাকৈ শুনায়া প্ৰেমে বুলিলা বচন ।
 শুনিয়েক বাপুসৱ কৰি এক মন ॥
 একদিনা দেৱ দামোদৰ বসিহুত ।
 নাম গায়া ভকতেও পদক পঢ়ন্ত ॥৮০৫
 তথাপি বোলন্ত কেনে মন নকৰাহা ।
 প্ৰসঙ্গৰ বেলা গৈল কিয় বসিছাহা ॥
 ভকতে বোলয় দেৱে মন নকৰিছে ।
 ভক্তসৱে নাম গায়া পত্ৰক পঢ়িছে ॥৮০৬

দেয়ে বোলে মঞি এতমান কলা ভৈলো ।

নাম গায়্য পদ পড়ে তাকো মুগুনিলো ।

শ্রীকৃষ্ণ-মুখ-বাণী শ্রীভাগবত ।

তাৰ পাঠ বিনে হইব প্রসঙ্গ কেহত ৷৮০৭

শুক নাৰদাদি কবি মহন্তসরষ ।

যাত বাৰম্বাৰ ক্রীড়া সন্তোষ মনৰ ॥

হেন বাণী ভক্তসরে গুনিয়া মনত ।

অত্যন্ত শ্রদ্ধায়ে পান কবে ভাগবত ॥৮০৮

এতেকে তোৰায়ো অতি শ্রদ্ধা কবি মনে ।

শ্রীভাগবত বস পিয়োক সমনে ॥

পাঁচ শ্রবণি আৰ এক কথা শুনা দেৱ গোপালৰ ।

নিয়োগ প্রসঙ্গ নিয়মি বোলে আগত ভক্তৰ ॥৮০৯

যদি ভাগবত সৰে শুনা সারধানে ।

তভো পঞ্চ শ্রবণি পাতিবো বিদ্যামানে ॥

মহন মুকুন্দ কৃষ্ণচৰণ কৰুণা ।

শ্রীহৰি শ্রবণি পাতিলোহো পাঞ্চজন্য ৷৮১০

দ্বাৰকা লখন মধুসূদন শ্রীহৰি ।

কমললোচন জগন্নাথ জয়হৰি ॥

নিত্যানন্দ গোপাল গোবিন্দ জয়বাম ।

মধু হৰিবল্লভ গোকুল পশুৰাম ৷৮১১

বিষ্ণু সনাতন বাম শ্রীনিবল্লভ ।

যদুবার যদুমণি আনো ভক্তগণ ॥

সবে কৰ্ম কৰন্তে পাঞ্চকো নধৰিবা ।
মোহোৰ সঙ্গত পাঞ্চো বসিয়া থাকিবা ॥৮১২
এহি বুলি পাঞ্চকো দিলন্ত্ৰ জব্যচয় ।
সবে বৈষ্ণৱকো পাছে দিলা মহাশয় ॥
হস্ত তুলি হৰি-ধ্বনি কৰাই বাৰম্বাৰ ।
একে ধানে সৱাকো কৰিলা নমস্কাৰ ॥৮১৩

ভাগৱত
মিশ্ৰৰ
ভাগৱত
ব্যাখ্যা :
ছোট বন-
মালীৰ অদ্ভুত
স্বৰণ-শক্তি

সবে বৈষ্ণৱৰ মনে আনন্দ মিলিলা ।
পুহু পুহু প্ৰেমতে দেৱক প্ৰণামিলা ॥
মধ্য কৰি প্ৰভুক আবৰি থাকা বসি ।
প্ৰসঙ্গ পাতিয়া ভাগৱত পিয়ে বসি ॥৮১৪
শ্রীভাগৱত মিশ্ৰে নানা সুৰ তুলি ।
ভক্তে বস-আনন্দত মজিলা সমূলি ॥
পৰমার্থ-বস ঢালি কহে ভাগৱত ।
বৈষ্ণৱসবৰ মন পশয় অৰ্থত ॥৮১৫
সনাতনে ছয়ো বেলা পদক পঢ়য় ।
নিশা ভৈলে বিপ্ৰ নিৰঞ্জে শুনাৱয় ॥
দেৱ গোপালৰ পূৰ্ণ প্ৰেমে সদা চৰে ।
আনন্দতে নয়নৰ লোতক নিগড়ে ॥৮১৬
যত ভক্ত সত্ৰৰ আনোবা যত হয় ।
সৰ্ব লোকে এক মহা আশ্চৰ্য্য দেখয় ॥
দেৱ ভাগৱত মিশ্ৰে ভাগৱত কহে ।
দেৱ বনমালীৰ কণ্ঠত সবে ৰহে ॥৮১৭

আগে ভাগৱত শুনি থাকে সাৱধানৈ ।
 সবেখানি পাছে আসি কহে বিত্তমানৈ ।
 শ্লোক টীকা সংহাৰ পাঠক উচাৰয়
 পাছে প্ৰতি পদ তাৰ ব্যাখ্যাক কৰয় ॥৮১৮
 আৱৰিয়া বহু লোকে শুনিয়া আছিল।
 মহাজন সৰো দেখি আশ্চৰ্য্য বুলিলা ॥
 এমন কথা নতু দেখি নতু শুনি ।
 নপঢ়িয়া ভাগৱত কহয় আপুনি ॥৮১৯
 বহুকাল বহুবাৰ পঢ়ে ভাগৱত ।
 ততো তাৰ অৰ্থ নপায় ভাল মত ॥
 চোট বনমালী আতা অল্প বয়সত ।
 সিংহ হেন বাখ্যা কৰে ত্ৰীভাগৱত ॥৮২০
 বিস্ময় দেখিয়া দেৱ গোপাল বোলয় ।
 সামান্য লোকত ইটো কথা নঘটয় ॥
 কোনবা পৰম যোগী সিদ্ধ আছিলেক ।
 যোগ-ভ্ৰষ্ট হয় আসি মানুষ ভৈলেক ॥৮২১
 কৃষ্ণৰ কৃপাত পুত্ৰ ভাগৱত কহে ।
 জানো চিৰকালে দেহা ৰহে বা নৰহে ॥
 এহি বুলি আশীৰ্বাদ দিলন্ত বিস্তৰ ।
 আনো বহু কথা আছে দেৱ গোপালৰ ॥৮২২
 যেন মতে যাক যৈত যিটো শিক্ষা দিলা ।
 যেন মতে বাংশ-মৃতা গৃহতে লুড়িলা ॥

যেমনে লুডিয়া সৱে যৱন মাৰিলা ।
 তাৰ বংশ সিও যত বিঘিনি লভিলা ॥৮২৩
 যত যত মন্ত্ৰহুৰ যত যত কথা ।
 যেন মতে বংশীধৰে কহিলহু কথা ॥
 সিসব কথাৰ পদ বহু হয় আৰ ।
 দেখি ভয়ে স্থূলে তাক কৰো নমস্কাৰ ॥৮২৪
 ধোবা চুবুৰী যেন মতে ধৰ্ম্ম থাপি গৈলা বৈকুণ্ঠক ।
 সত্ৰৰ কথা : তাৰ মাত্ৰ সংক্ষেপিয়া কৰিবো পদক ॥
 ভাগৱত একদিনা ৰজকৰ গ্ৰামৰ সত্ৰত ।
 মিশ্ৰক বুলিলন্তু দেৱে সৱে বৈষ্ণৱ আগত ॥৮২৫
 উত্তৰাধি- কৰী পতা শুনিবা বৈষ্ণৱসৱ কৰি এক মন ।
 হয়
 দেৱ দামোদৰ আদি সন্তৰ বচন ॥
 ধৰিয়া ইদেৰে আসি আছেো এতকাল ।
 গোবিন্দ ঠাকুৰ মূৰ্ত্তি মদনগোপাল ॥৮২৬
 ভাগৱত আদি মোৰ যতেক পুস্তক ।
 জব্য সমস্থিতে আৰো বৈষ্ণৱসৱক ॥
 ইটো সত্ৰ অম্বৰ্জী যতেক আছয় ।
 এহি ধৰ্ম্ম অনুমানি আশা কৰিছয় ॥৮২৭
 সমস্তকে দিলো আনি ইহান হাতত ।
 ভাগৱত মিশ্ৰ বাপু পালিবা সাম্প্ৰত ॥
 নামত কৰ্ম্মাই মোৰ পিতৃৰ কনিষ্ট ।
 তানে নিজ নপ্তা মোৰ ভ্ৰাতৃৰ বিশিষ্ট ॥৮২৮

ধোবা চুবুৰী
 সত্ৰৰ কথা :
 ভাগৱত
 মিশ্ৰক
 উত্তৰাধি-
 কৰী পতা
 হয়

ধৰ্ম্মশালী সহিষ্ণু দস্তাদি নজানয় ।
 ভাগৱত শাস্ত্ৰ পঢ়িবাক নপাৰয় ॥
 ইহাকো দিলোহো আমি তোমাৰ হাতত ।
 থাকিবাহা ছয়ো ধৰ্ম্ম পালিয়া সতত ॥৮২৯
 মহন্তৰ আশীৰ্বাদ কৃষ্ণৰ কুপাত ।
 তোমাক আনিয়া দিলে আমাক সাক্ষাত ॥
 ভক্ত ভাগৱত মূৰ্ত্তি একে বস্তু জানি ।
 সমস্তকে আবৰিবা সম্ভাৱ জানি ॥৮৩০
 মহাপুৰুষৰ ধৰ্ম্ম যেমনে ৰহয় ।
 তেমনে প্ৰৱৰ্ত্তি সদা থাকিবে লাগয় ॥
 বিস্তৰ কহিবো কিবা শুনা সমুদায় ।
 মোহোৰ সম্বন্ধি তুমি ভৈলো শুক-প্ৰায় ॥৮৩১
 তেজ বল শক্তি আদি মোৰ শৰীৰত ।
 যত আছে সৱে দিলো তোমাৰ দেহত ॥
 এহি বুলি স্নেহত মলচি নিজ কায় ।
 মিশ্ৰদেৱ শিৰত দিলন্তু সমুদায় ॥৮৩২
 মিশ্ৰদেৱে-কৰযোৰে অৱনত-কায় ।
 জাহ্নু পাৰি আছা প্ৰেমে মাথা চপৰাই ॥
 গোপালৰ মুখ-পদ এক দৃষ্টি কৰি ।
 আশীৰ্বাদ বাক্যামৃত পিলা কৰ্ণ ভৰি ॥৮৩৩
 দেৱ গোপালৰ কৃপা-দৃষ্টিৰ বলত ।
 কৃত-কৃত্য ভৈলো হেন মানিয়া মনত ॥

প্রতি বচনতে ভক্তে হবি-ধ্বনি কবে ।
 মিশ্রদেবে মাথা দমাট ধবন্ত সাদবে ॥৮৩৪
 পাছে বহুবার নমি লৈলস্তু শিষত ।
 দেব চরণ চাই বহিলা প্রেমত ॥
 পুহু বুলিলস্তু দেবে ভকতক চাই ।
 আৰো কিছু বুলিবোহো শুনিয়ে হুনাই ॥৮৩৫
 গোবিন্দ ঠাকুর মূর্তি আৰো ভাগবত ।
 মদনগোপাল সমে থাকে যি থানত ॥
 সেহিসে আমাৰ সত্ৰ তাহাতে থাকিবা ।
 আমি সমে সমস্তকে তেরেসে লভিবা ॥৮৩৬
 চাউল কানি আসে যদি গারে গারে যাইবি ।
 তেবে মোৰ সত্ৰ এৰি কেনে মোক পাবি ॥
 জগন্নাথ আসিছন্ত গোবিন্দ ঠাকুর ।
 ইহানে সেরাত সরে হুইবে মন পৰ ॥৮৩৭
 এহিমতে আনো বাক্য বুলিলা বিস্তৰ ।
 হবি-ধ্বনি বাবস্থাব ভৈলা ভকতৰ ॥
 পুহু বুলিলস্তু ভকতক রূপা কবি ।
 জানো মোৰ ভক্ত পোষে নোপোষন্ত হবি ॥৮৩৮
 ছখীয়া ভক্তক মোৰ যদি দায়াতবে ।
 আপুনি ঈশ্বর কৃষ্ণে পোষে নিবন্তবে ॥
 তেরে বৈবে পাৰিব সকলে এক ঠাই ।
 হা হা প্রাণ কৃষ্ণ তুমি নেৰিবা সদায় ॥৮৩৯

হে কৃষ্ণ কৰো তযু চৰণে কাতৰ ।
 আপুনি চিহ্নিবা হিত সদায় ভক্তৰ ॥
 তৈলটোপা চাউলমুঠি গাৱে কানিখান ।
 ভক্ত সমস্তক বস্ত্ৰ লাগে এহিমান ॥৮৪০
 এহি বুলি মনে নৰাখিলো আমি ধন ।
 পাইলো মানে সৰে বিলাই কৰিলোহো ছন ।
 ইটো মহা সত্ৰ আক ধৰণ দুক্ষৰ ।
 ততো বক্ষা হুইব অনুগ্ৰহে গোবিন্দৰ ॥৮৪১
 এহিমতে বহু খেদ কৰি ভকতক ।
 লোতক জ্বলিল কান্দিলন্ত মকমক ॥
 শুনা সভাসদ ভাৱ দেৱ গোপালৰ ।
 আছন্ত সদায় হিত চিন্তি ভকতৰ ॥৮৪২
 পাছত ভক্তৰ অৰ্থে খেদ কৰিলন্ত ।
 কৃষ্ণ-চৰণতো বহু প্ৰাৰ্থিয়া গৈলন্ত ॥
 সেহি খেদ-কৃপা-বলে মহা সত্ৰ বৈল ।
 দেশে দেশে যাৰ কীৰ্ত্তি সূৰ্য্য যেন বৈল ॥৮৪৩
 সেহি প্ৰভু গোপালৰ পদ-বেণু-বলে ।
 বলদেৱ আদি সাধু সূৰ্য্য যেন জ্বলে ।
 অল্প জানা যাৰ অনুগ্ৰহ লেশ পাই ।
 সমস্তকে জিনি কুৰে মাতৃতাও নাই ॥৮৪৪
 হে বংশীগোপাল কৃপাল নৱনিধি ।
 তযু পদ-পঙ্কজেসে মোৰ মন সিদ্ধি ॥

পৰিহাস-হলে কৃপা কৰিলা আমাক ।
 হা হা মন্দভাগী মঞি মূবুজিলো তাক ॥৮৪৫
 কদাচিতো মিথ্যা নহে তযু বাণীচয় ।
 যি বুলিলা তঞি মোক পাইবি বাৰম্বাৰ ।
 সেহিসে বাক্যৰ অৰ্থ ঘটিল আমাৰ ॥৮৪৬
 তযু ভাতৃজৰ সঙ্গে পিলো ভাগৱত ।
 এখন ভৈলেক পান তোমাৰ যশত ॥
 তোমাৰ দাসৰো দাস হুয়া সৰ্বদাই ।
 শ্রীভাগৱত ৰাম কৃষ্ণ নাম গাই ॥৮৪৭
 যেমনে থাকিবে পাইবো ইহ-পৰ লোকে ।
 জীৱনে মৰণে তুমি নেৰিবাহা মোকে ॥
 কৃষ্ণ গোপালৰ পদ পঙ্কজক স্মৰি ।
 ভণে ৰমানন্দে ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥৮৪৮

ছবি

বংশী-	আৰো এক দিনা দেৱে	নাম জাপ্য কৰি আছে
গোপালক	পুছে কৃষ্ণচৰণ অৱনি ।	
বস্তু দিগ্ভতা	তযু পাৱে কৰি সেৱ	আন নজানোহো কেৱ
আক	দেৱেসে আমাৰ শিৰোমণি ॥	
তেবাৰ শুক		

পুছিবাক দায় নাই   সৱাবো সংশয় পাই
তাতে পুছো গুৰুক দেৱৰ ।

শুনি দেৱে প্ৰেমে পাছে   ক্ষণেক তন্তিয়া আছে
হুমহুমি কান্দিলা বিস্তৰ ॥৮৪৯

মাতিবাকো নপাৰিয়া   ঘনে ঘনে ফোকাৰিয়া
ধীৰে ধীৰে বুলিলা বচন ।

কিনো উপকাৰী তঞি   কৰিলো তোহোক মঞি
কিবা দিবো কৰি নিকৰণ ॥

ইহ পৰলোকে মোৰ   দেৱ দামোদৰ গুৰু
জানিবাহা সকলে ভকত ।

বিচাৰ যুগুতি কথা   কহো আমি যথা তথা
তাক পাইলো আতা মাধৱত ॥৮৫০

ই মোৰ বহন্তচয়   আনো কালো জুপুছয়
আজি কৰিলোহো উপকাৰ ।

এহি বুলি প্ৰেম ধৰি   হস্ত কৃতাজলি কৰি
সৱাকো কৰিলা নমস্কাৰ ॥

মাঝিকুচিৰ যিটো মোৰ মাতামহে   বংশীধৰ অম্লগ্ৰহে
হৰীকেশৰ ধৰ্ম্মধাৰী মহন্ত ভৈলন্ত ।

অসম্পূৰ্ণ হৰীকেশ নাম তানে   থাকি মাঝিকুচি গ্ৰামে
পছিম-ৰাজ্য ॥

এক দিনা তেহো আসিলন্ত ॥৮৫১

দণ্ডবৎ নমিলন্ত স্নেহে আজ্ঞা মাতিলন্ত
পছিম যাইবাক ইহা কবি ।

শুনি দেবে হাসিলন্ত মনে আজ্ঞা নেদিলন্ত
বহু স্নেহে বুলিলা সাদৰি ॥

আনসরে পৰিহৰি শ্রৱণ-কীৰ্ত্তন কৰি
থাকি সুখে সমস্তকে পাই ।

পথত গমন দুস্থে নামো নাহিবেক মুখে
কিনো পাইবা পছিমক যাই ॥৮৫২

কিন্তু যদি দামোদৰ আদি সবে মহন্তৰ
আন ধৰ্ম্ম দেখিবাক যাবা ।

নকৰোহো বাণা তাক কিবা তুমি চলিবাক
নপাৰিয়া আপুনি নঘরা ॥

পথতো বিধিনি আছে কিবা মোক স্মৰা পাছে
যেন যোগ্য কৰিয়ো তেমনে ।

হেন অল্পমতি পায়। নমস্কাৰ কৰি যায়।
সংশয়ত কৰিলা গমন ॥৮৫৩

বৰপেটা মানে যাউ দেৱ-বাক্যে বিপ্লি পাই
উলটি আসিয়া দেৱ-থানে ।

যি কিছো বিত্কক নিলা সমস্তে দেৱকে দিলা
কিঞ্চিতো নিনিলা বিংশমানে ? ॥

অমোঘ দেৱৰ বাণী নজানিল অল্প প্রাণী
দোষ ক্ষেমি লৈয়ো ভৃত্য বুলি ।

এহি বুলি চৰণতে পৰিলন্ত দণ্ডতে

দেৱে পাছে খৰিলন্ত তুলি ॥৮৫৪

পাছে অহুমতি লৈয়া আপুন সত্ৰক গৈয়া

হৰি-সেৱা কৰিয়া বহিলা ।

এহিমতে আনো বেলা যাক যাক যি বুলিলা

তাৰ অৰ্থ তেমনে কলিলা ॥

কৃষ্ণই নৈৱৈত্ত কৰন্ত দেৱে যেন নজানয় কেৱে

নৈৱৈত্ত

গ্রহণ কৰে

মোদক তাম্বুল পাত্ৰ ভৰি ।

আগে গণি বান্ধি থৱৈ পাছে তাৰ লেখা লৱৈ

লৈলেক নলৈলে চাঞু ছৰি ॥৮৫৫

পাত্ৰ মেলি মেলি চাই কতুটি কতুটি নাই

দেখি মহা প্ৰেমত মজিয়া ।

জানিলোহো নিষ্টে নিষ্ট লৈলে বস্ত্ৰ প্ৰাণকৃষ্ণ

এহি বুলি লোতক বুৰয় ॥

খণো খণো কৃষ্ণে আসি নিশা স্বপ্নে মাগি হাসি

মোক পৰমাত্ম দিয়া বুলি ।

পৰমাত্ম দিয়া দিয়া আনন্দে কম্পিত হিয়া

নাম গায়া নাচে হাত তুলি ॥৮৫৬

বনগাৰ্হত : ৰাজ-সম্পত্তিৰ নয়   নিতান্ত সম্ভাৰ হয়
 ভোগ-   ততো ভোগ লেশো নকৰয় ।
 ঐশ্বৰ্য্যত
 অনিচ্ছা : বৈষ্ণৱকে মাত্ৰ দিয়ে   আপুনি সদায় হিয়ে
 পুৰুষোত্তম   কৃষ্ণ-পাদ-পদ্মত ৰময় ।
 ঠাকুৰে দিয়া   আতি বৃদ্ধ দেহ জানি   শঙ্কৰ-নাতিৰো বাণী
 তলিচা   ভক্তে প্ৰাৰ্থি তলিচা দিলেক ।

তিনি দিন পাছে যাই   মোৰ পিতামহে পাই
 মহা ছুখে তাকে কহিলেক ॥৮৭৭

শুনিয়ে ভাৰতী ভূমি   আপদে মজিলো আমি
 শুনিলি কি নতু শুন্য তাক ।

শুনি পিতামহে ডৰি   কিবা ভৈল হৰি হৰি
 বুলি শোকে ভৈল তৰ্কবাক ॥

পুত্ৰ দেৱে বোলে বাণী   শুন্য ভৈল যেনখানি
 শঙ্কৰ নাতিৰ বচনে ।

স্তিতবত তুলা দিয়া   ছুইখান কানি সীয়া
 শুইবে লাগি দিলা ভক্তগণে ॥৮৫৮

ঠাকুৰৰ বাক্য হানি   হয় দেখি মনে মানি
 তাত শূন্য থাকো তিনি দিন ।

যিবা এক গুটি নাম   অবিহিলো অবিভ্ৰাম
 তাকে নিজা কৰাইলে বিহীন ॥

আত কৰি কোন মোৰ আপদ নাহিকে ঘোৰ
তাতে মগ্ন কহিলো তোমাত ।

যিহেতু সুহৃদ তুমি কেমন স্বভাৱ আমি
পূৰ্ব হস্তে জানিছা সাক্ষাত ॥৮৫৯

সুখ লেশো নকৰয় ইন্দ্ৰিয়ৰ ক্ষোভকৰ
এহি হেতু মহন্তসকলে ।

পৰিত্যাগ কৰে আক নেৰে কৃষ্ণ দেৱতাক
সৰ্বদায় হৃদয়-কমলে ॥

এহি বুলি মৌনে বৈলা পিতামহে প্ৰণামিলা
ভাৱ দেখি দেৱ গোপালৰ ।

বুলিলা চৰণে ধৰি জগত নিস্তাৰ কৰি
জানিছোহো ভাৱক দেৱৰ ॥৮৬০

এহি বাক্য বুলি তদা বনগ্ৰামে থাকি সদা
আনো কথা দেৱ গোপালৰ ।

নেৰে কহি কহি থাকে গোপাল গোপাল ডাকে
লোতক বুৰয় নয়নৰ ॥

এহিমতে বহুতৰ সত্ৰে সত্ৰে মহন্তৰ
দেৱৰ গুণক কহি থাকি ।

শুনি শুনি আনোজনে তৃপ্তি নখণ্ডে মনে
জয় জয় গোপালক ডাকি ॥৮৬১

জয়হৰিক
সাধনা

এহিমতে বংশীধৰে হিত চিন্তি ভকতৰে
কতো দিন আছন্ত আনন্দে ।

শ্রীশ্রীবংশীগোপালদেৱৰ চৰিত্ৰ

এক দিনা জয়হৰি দেৱৰ চৰণে পৰি
জানু পাৰি প্ৰেম কৰি কান্দে ॥

দেখি দেৱ গোপালৰ সবসৰি নয়নৰ
লোভক পড়িল তান শিৰে ।

স্নেহে উঠা উঠা বুলি তুলিলন্ত হাত মেলি
সাবটিয়া বুলিলন্ত ধীৰে ॥৮৬২

নকান্দ নকান্দ তঞি তোতেসে ৰহিবো মঞি
শুনি চাস আছে কোন মোৰ ।

মিশ্ৰ সমস্থিতে তঞি সদায় থাকিবি মঞি
আশা কৰিছোহো ধৰ্ম্মে তোৰ ॥

বশ্য কৰি চাস মোক পৰীক্ষা কৰিছো তোক
গজ্ঞানাৰায়ণক পাৰ্শ্বিয়া ।

যিটো হয় পটন্তৰ সিনে মহা সত্ৰধৰ
এতেকেসে নযাঞো তোক দিয়া ॥৮৬৩

যদিসে বিশ্বাস কৰি থাকা মোৰ বাক্য ধৰি
পাছে সৱে হুইবেক তোহোৰ ।

কৃষ্ণত বিশ্বাস কৰি মহা শুদ্ধ ধৰ্ম্ম ধৰি
কিনো দুঃখ হুইবেক তোৰ ॥

জগন্নাথে বোলে দেৱ ঠাকুৰৰ নাহি কেৱ
জীগোটে ধৰিছা সত্ৰক ।

ই পুত্ৰ ভাতৃজ হয় কোনে আক নমানয়
তথাপি তো নোবোলা কিসক ॥৮৬৪

দেৱ কিছো কৰি ক্ৰোধ তাহাকো দিলন্ত বোধ
যেন মাতিবাক নপাৰয়।
হৰিৰ-বল্লভে কিছো বুলিবে খুজিলা তাকো
প্ৰত্নোত্তৰ দিলন্ত তেনয় ॥

ভক্তৰ
মহিমা

লক্ষ কৰি গৃহস্থৰে এক দিনা বংশীধৰে
বোলে আমি থাকো যৈত যৈত।
তাৰ যত যত লোক কতো বংশে নিস্তৰোক
কতোৰ নিস্তাৰ আছে কৈত ॥৮৬৫

ভকতে বোলন্ত দেৱ অৰ্থ নজানিলো কেৱ
তোমাৰ চৰণ-ধূলা পাই।
কিবা হেতু কতো তৰে কতো নৰকত পৰে
সংশয়ক ছেদিবে যুৱাই ॥

দেৱে বোলে শুনা তেৱে ভক্তক দেখিলো য়েৱে
মানিবাক পাৰে আতিশয়।

কিনো আমাৰাৰ ভাগ্য ভকতক পাইলো লাগ
আৰাৰে নামক গায় ॥৮৬৬

হৰি-কথা থাকে শুনি হৰিয়ে কৃপায়ে আনি
আমৰাৰো ভাগ্য পৰালেক ॥

এহি বুলি আদৰয় দোষ-দৃষ্টি নকৰয়
তেবে সিটো বংশ উৰিলেক।

কতো দুৰ্ভ পাপকায়া ভক্তৰ সমীপ পায়
ভক্ত-দোষ আকলি থাকয়।

পূর্বব নানান গুণ   তাক কিছু নজানয়
দোষ লেশ তাকেসে কহয় ॥৮৬৭

যেন দিব্য পুঙ্কষ   সর্ব গারে অলঙ্কার
কোনো কৌশা তাত পূজ থাকে ।

দেহ অলঙ্কার এষ   মাখিয়ে পূজিত পৰি
পূজ পিয়ে স্বাদ মানে তাকে ॥

সেহি মতে ভকত   দোষ কহা অধম
বংশ মানে যাই অধোগতি ।

বংশৰ নাশৰ হেতু   ভৈলা সিটো ধূমকেতু
বুলিলোহো মঞি তাক প্রতি ॥৮৬৮

যাৰাসবে সর্বদায়   ফুৰে হৰি-নাম গাই
তাহাৰ ভাগ্যৰ নাহি অন্ত ।

তাকে দেখি নমস্কার   কৰে যিটো বাৰম্বাৰ
তাকে মোৰ বোলে ভগবন্ত ॥

সমস্তে শাস্ত্রৰ সাৰ   হৰি-ভক্ত হৰি-নাম
তাক নকৰিবা কোনো হেলা ।

হুয়ো হিত জগতৰ   পুণ্য দাতা পাপহৰ
হুয়ো বাধে সঙ্কটৰ বেলা ॥৮৬৯

লুইতৰ
বুত

গুনা এক দিনা লোকে   কৃপায়ে গোপালদেবে
লোহিত মধ্যত নৌকা বাধি ।

হুয়ো হাতে জল ধৰি   বুলিলন্ত প্রেম কৰি
ব্রহ্মপুত্র তুমি হইবা সাক্ষী ॥

জন্ম সীমা কৰি মোৰ   হৰি-নাম-কীৰ্ত্তনত
 যত পুণ্য মিলিয়া আছেয়।
 যদি মোত নিষ্ট কৰি   তুষ্ট ভৈল মহা হৰি
 তাতো যিবা মহা পুণ্য হয় ॥৮৭০
 যাহাৰা এখণ আছে'   যাৰা সবে হুইব পাছে
 হৰি ভকতিক আশা কৰি।
 সত্য কৰি বোলো বাক   দিলো পুণ্য তাস্থাক
 নিস্তৰোক পুৰুষ উদ্ধাৰি ॥
 হৰি-ধ্বনি ভকতৰ   বহু নৌকা হিন্দোলৰ
 বলত লোহিত খলকিল।
 গাৱ বলে নাৱ বাৱে   তথাপিতো প্ৰেম ভাৱে
 শ্ৰমে বহু আনন্দ মিলিল ॥৮৭১
 শুনিয়েক সভাসদ   গোপাল-চৰিত্ৰ-পদ
 শুনা ভাৱ দেৱ গোপালৰ।
 আপুনিয়ৈ সৰ্বদায়   হৰি-ভকতিক পাই
 হিতক চিন্তিলা জগতৰ ॥
 বান্ধৱ গোপাল হৰি   প্ৰহ্লাদৰ ভাব ধৰি
 লোকক তাৰিয়া গৈলা তৰি।
 সেহি কৃষ্ণ গোপালৰ   পথ ধৰা নিবন্তৰ
 ডাক ছাৰি বোলা হৰি হৰি ॥৮৭২

পদ

দিফলু আক এক দিনা দেৱে দিফলু মুখত ।
 মুখত : সজব মধু ভণ্ডাৰীক মাতি পুছে সমাকত ॥
 ভঁৰালৰ
 নিয়ম-শিক্ষা বস্ত্ৰ কিছো লোণ কিছো তোহোৰ হাতত ।

আছেনেকি কিবা নাহি নজানো সাম্প্ৰত ॥৮৭৩

ভণ্ডাৰী বোলয় প্ৰভু আছে কিছোমানে ।

দেৱে বোলে তাক থৈয়া আছ কাৰ থানে ॥

ভণ্ডাৰীয়ে বোলে কিয় থান পুছে দেৱে ।

মনে মনে থৈয়া আছো নজানয় কেৱে ॥৮৭৪

কতখানি লাগে তাক মাত্ৰ কহিয়োক ।

দেৱে বোলে ভাল মনে মনে থাকিয়োক ॥

অল্প অল্প কৰি সৱে ভকতে হাসয় ।

দেৱেতো ইহাৰ ভাল-মন্দ নজানয় ॥৮৭৫

গোপ্য বস্ত্ৰ গোপ্য থানে পুছে সমাকত ।

ভণ্ডাৰী নকহে কথা লোকৰ ভয়ত ॥

দেৱে বোলে ভক্ত-সেৱা কৰিবে ইছাই ।

তাতেসে পুছিলো তোত কিবা আছে নাই ॥৮৭৬

শুনা মিশ্ৰ বাপু যত হৰিৰ সেৱাৰ ।

বস্ত্ৰক কি লাগে আৰো ঘটিবে আমাৰ ॥

মিশ্ৰ নিগদতি প্ৰভু কৃষ্ণৰ সেৱাৰ ।

যত লাগে মানে সৱে আছয় আমাৰ ॥৮৭৭

গোপাল বদতি সৰে তোমাৰ হাতত ।
 পৰিছে কি নপৰিছে কহিয়ো সাম্প্ৰত ।
 মিশ্ৰদেৱে বোলে নতু পৰয় হাতত ।
 দেৱে ভগুৰীক চাই বুলিল। ক্ৰোধত ॥৮৭৮
 ভগুৰী বোলয় কেনে-কোপ কৰা স্বামী ।
 এহি পটি থাকে আনি'আনি দেও আমি ॥
 দেৱে বোলে ভগুৰী ভালেতো বোলে বাক ।
 খোজানিকি মাথে বান্ধি থাকিবে বোকা ॥৮৭৯
 এহি বুলি হাতে তুলি বজা টনা খানি ।
 সবাকে শুনায়া ভগুৰীক বোলে বাণী ॥
 এনে টনাখানি আদি যত বস্তু হয় ।
 আপুনাৰ অৰ্থে তঞি নকৰিবি ব্যয় ॥৮৮০
 যদি ব্যয় কৰ তঞি আপুন ইচ্ছাই ।
 বংশে সমে নৰকত পৰিবি সমুদায় ॥
 গোবিন্দৰ অৱশেষ বস্তু আছে যত ।
 বাপুৰ বচন লৈয়া ভাঙ্গিবি পাছত ॥৮৮১
 সৰে বৈষ্ণৱৰ বস্তু আমাৰ নোহয় ।
 ইহান আঙঠায়ে দিবি যাক যেন হয় ॥
 বস্তুক ধৈৰ্য্যৰ গিৰী দ্বাৰকা হৈবেক ।
 আনি আনি দিবে পুহু লুকায়া ধৈবেক ॥৮৮২
 চাউল তৈল খাব আনো বেহানি যন্তেক ।
 বৈষ্ণৱসকল সদা গজায়ে দিবেক ॥

এহিমতে আনো শিক্ষা দিলন্ত বিস্তৰ ।
 জয় জয় হৰি-ধ্বনি ভৈলা ভকতৰ ॥৮৮৩
 সেহি বেলা আসি মহাজন পশুৰাম ।
 বিস্তৰ বুলিলা তুতি কৰিয়া প্ৰণাম ।
 ইদেশত মহন্তসৱৰ সেৱা-থান ।
 দেৱৰ চৰণ বিনে নাহিকয় আন ॥৮৮৪
 এহি মতে আনো বাক্য বুলিয়া কান্দিলা ।
 দেৱে তাক প্ৰীতিৰ কাৰণে শিখা দিলা ॥
 ঘনে ঘনে আনো বহু মহন্ত আসিলা ।
 দানে মানে সমস্তৰে মন সন্তোষিলা ॥৮৮৫

কুৰাবাহীৰ শুন। আৱে যি কাৰণে কুৰাবাসীত ।
 সত্ৰ যেত মতে বংশীধৰদেৱ ভৈলা ধিত ॥
 এক দিনা ছুস্থ মনে বোলন্ত গোপাল ।
 একখানি থান মোৰ নভৈলেক ভাল ॥৮৮৬
 কাঁহীকুচি কলাবাৰী ডেবেৰাপাৰত ।
 তিনিখানি থান আছিলেক ভালমত ॥
 এথণে তিনিওখান নোহে থাকিবাৰ ।
 আনো যত থান যত নাম গৃহস্থৰ ॥৮৮৭
 গঙ্গা জগুৰীক পাছে বুলিলা বচন ।
 একখানি থান চায়ে যাত পশে মন ॥
 নোকা-পথ ৰাজ-পন্থ যাক নপায় ।
 যেন হুয়ো ভিত্তি দ্বাৰ লোহিতৰ হয় ॥৮৮৮

এহি বুলি গজা গৈয়া বিচাৰি চাপৰি ।
 ফুৰি ফুৰি পাইলা সুবধৰ নিকা খৰি ।
 গৰ্ভখানি মাটি জুৰি ভালা দেখিলেক ।
 দেৱক বহিয়া কথা তহিকে নিলেক ॥৮৮৯
 খানক দেখিয়া উঠি নৃত্য কৰিলেক ।
 এহি খানতেসে সত্ৰখানি বহিবেক ॥
 খাগৰিক জোৰা দিয়া কহলি কৰিলা ।
 সপ্ত-খুটলীয়া কৰি গৃহক নিৰ্ম্মিলা ॥৮৯০
 উত্তৰ-দক্ষিণা কৰি গৃহ বিদ্যমান ।
 পূৰ্ব্ব এক ঘাৰ পছিমত দুইখান ॥
 চাৰি পাৰ্শ্ব ভকতৰে ভৈলে বাসাঘৰ ।
 অল্প খানো যাতে ভকত বহুতৰ ॥৮৯১
 উত্তৰ দক্ষিণ জুৰি বৈলেক বিস্তৰ ।
 কতোৰো নভৈল গৃহ সাজিবাক থৰ ॥
 খান নাহি দেখি মানি সোমাইলে বিস্তৰ ।
 খান নাহি পদে কাৰো আশুখ মনৰ ॥৮৯২
 কাথৰে কাথৰে কতো ছালি বঢ়াইলেক ।
 যেন তেন কৰি সৰে তাতে বহিলেক ॥
 দেৱ গোপালৰ চৰণৰ ধূলি-বলে ।
 পঞ্চশত বৈষ্ণৱ বহিল অবিকলে ॥৮৯৩
 প্ৰসঙ্গৰ বেলা হৈলে সত্ৰো নোলোৰয় ।
 তিনিও ছৱাৰে ছৱাদলিত বসয় ॥

দেৱ বসে পূৰ্ব মুখে পছিম তন্ত্ৰত ।
 প্ৰভুৰ ভাতিজ বসে দক্ষিণ পাৰ্শ্বত ॥৮৯৪
 দেৱক সমুখে পূৰ্ব তন্ত্ৰে আৱজিয়া ।
 মিত্ৰদেৱে থাকে ভাগৱতক কহিয়া ॥
 ব্ৰহ্মণি দেউৰী আদি যত সাধুচয় ।
 দেৱক আৱৰি সৱে বসিয়া থাকয় । ৮৯৫
 সমস্তৰে চক্ষু-দৃষ্টি দেৱ গোপালত ।
 দেখি দেখি কাৰো তৃপ্তি নথোঁ মনত ॥
 কঙ্কে সূক্ষ্ম নৱগুণ উত্তৰী প্ৰকাশ ।
 মাথে মাথা বন্ধা নিৰ্ম্মাল্য প্ৰকাশ ॥৮৯৬
 বহল হৃদয়ে তিল নিৰ্ম্মল জলয় ।
 শৰীৰে দোপাটী পটে প্ৰকাশ কৰয় ॥
 কটিতটে কপাসৰ ভূনি পিন্ধিহস্ত ।
 বস্ত্ৰ বিনে কিছু অলঙ্কাৰ নথবন্ত ॥৮৯৭
 সিও বস্ত্ৰ সামান্য ভৈলেনে তাক ধৰে ।
 যদিবা প্ৰাৰ্থয় নৰে স্বীকাৰ নকৰে ॥
 খৰম-যুৰীয়া পাৱ দেখিতে শোভন ।
 শৰীৰৰ কাস্তি শুদ্ধ গোৰাজ বৰণ ॥৮৯৮
 সুবৰ্ণ কাহিলি সম শৰীৰৰ কাস্তি ।
 বিশিষ্ট সুন্দৰতৰ দেখি নথ-পাস্তি ॥
 হেনয় শোভন ৰূপ থাকন্ত মধ্যত ।
 হাতে মালা কৃষ্ণ নাম নেৰন্ত মুখত ॥৮৯৯

হৃদয়ত হৰি-কপ নেবন্ত সদায় ।
 কৰ্ণে ভাগৱত অৰ্থ শুনা অৱগাই ॥
 পৰম নৈষ্ঠিক মহা শুদ্ধ ব্ৰহ্মচাৰী ।
 মহাযোগী সৰ্বকালে কৃষ্ণ-সেৱা কৰি ॥১০০
 নিতান্তে প্ৰাতসে স্নানি মণিকূটে বসি ।
 একচিন্তে সহস্ৰেক কৃষ্ণ নাম ঘূষি ॥
 তেৱে বহু দণ্ডৱতে নমি নাম ঘৰে ।
 বসি ভাগৱত শুনি মালা খৰি কৰে ॥১০১
 অন্ন ভুঞ্জি পৰবেলা প্ৰসঙ্গ কৰয় ।
 গধূল্য প্ৰসঙ্গ কৰি অন্ন মুভুঞ্জয় ॥
 নাহি নিদ্ৰা নিশা সদা জপে হৰিনাম ।
 খণো হাসে খণো কান্দে বুলি কৃষ্ণ ৰাম ॥১০২
 এহিক্ৰমে সৰ্বকালে নিয়ম যাগাৰ ।
 জীৱন-মুকুত যাক দেখিলে নিস্তাৰ ।
 সেহি প্ৰভু গোপালক আৱৰি ভকত ।
 যাত কথা কয় তাক লেখা দিবো কত ॥১০৩
 শ্ৰৱণি মুকুন্দ হৰিবলভ মহন ।
 যত্নবায় জগন্নাথ দ্বাৰকা লক্ষণ ॥
 বনমালী বিপ্ৰ জয়হৰি নিৰঞ্জন ।
 গোকুল পশুৰাম বিষ্ণু সনাতন ॥১০৪
 কেশৱচৰণ মধুসূদন ভগাবী ।
 মাধৱচৰণ ৰামচৰণ মুৰাৰি ॥

শ্রীপতি বামন ঋষ্যচৰণ শ্ৰৱণি ।
 বৃহত দেৱবী জয়হৰি যত্নমণি ॥২০৫
 বাম শ্রীপত্ৰ বাম বমাই বসুপতি ।
 মথুৰা মাধৱ ভৱানন্দ হৰিগতি ॥
 পদ্মপাণি নিত্যানন্দ দামোদৰ হৰি ।
 লোমা বনমালী বামচৰণ দেউৰী ॥২০৬
 শ্ৰৱণি কৰুণা গঙ্গা শ্ৰৱণি শ্রীহৰি ।
 বামদাস পকা মধুসূদন জয়হৰি ।
 আনো নানা নামে বহু ভকত আছয় ।
 ঐকৈক নামতে এক উপাধি আছয় ।
 তাক উচ্চৰিলে পাছে মাতিলে মাতয় ॥
 সৱাকৈ বজায়া দেৱ গোপাল জলয় ।
 হেম দৌল বঞ্জি যেন বত্ন কুন্তলয় ॥২০৮
 পৰম ধৰ্ম্মিষ্ঠ আপুনাৰ বংশ নিজ ।
 নামে জয়হৰি সাধু দেৱৰ ভ্ৰাতৃজ ॥
 আৰো যিটো ভাগৱত মিশ্ৰদেৱ হয় ।
 দেৱত কৰিয়া ছয়ো ন্যানে প্ৰকাশয় ॥২০৯
 তিনিকো আবৰি ভক্তে থাকে প্ৰসঙ্গত ।
 যেন ব্ৰহ্মা বিষ্ণু কৰ্জ্জ ত্ৰিংশ মধ্যত ॥
 কৃপা দৃষ্টি কৰি যি দিশক চাস্ত দেৱ ।
 সি দিশৰ ভক্তে মাথা দমাই কৰে সেৱ ॥২১০
 স্নেহত ভক্তৰ যেন দেৱে জীৱ প্ৰাণ ।
 তেজস্বী নিমিতে সবে ভয়ে ত্ৰাসমান ॥

হুয়ো ভিত্তি দূৰে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ প্ৰবাহ ।
 নিৰ্ভয় খানক পাই ভক্তৰ উৎসাহ ॥১১১
 তিনিও প্ৰসঙ্গে নাম গাৱে উচ্চ কৰি ।
 কতো কতো বাৱে তাল কতোহো চাপৰি ॥
 নাম-কীৰ্ত্তনৰ মহা আনন্দ বসত ।
 হস্ত তুলি নাচে বসি গোপালে কঠত ॥১১২
 তেখেণে ভক্তৰ আতি আনন্দ চড়য় ।
 উৰ্দ্ধ হস্ত তুলি তাল চাপৰি ধৰয় ॥
 তালচাপৰি নাম-কীৰ্ত্তনৰ বোল ।
 হুগুনিয়া মাত যেন মহীক হিন্দোল ॥১১৩
 নাম-অৱসানে ভাগৱত প্ৰসঙ্গত ।
 নাহি কিছু ৰাৱ যেন নিৰ্জ্ঞান বনত ॥
 পাহত চতুৰ নিৰঞ্জন বিপ্ৰবৰে ।
 কণ্ঠৰ ধ্বনিত ভকতৰ মন হৰে ॥১১৪
 মিশ্ৰদেৱে নানা সঞ্চে শ্ৰব তুলি তুলি ।
 ব্যাখ্যা কৰি নিয়ে ভকতৰ মন তুলি ॥
 একে ভাগৱতামৃত বসৰ ভণ্ডাৰ ।
 শ্ৰবস ব্যক্তায়ো মন হৰয় সৱাৰ ॥১১৫
 এটেক ভকত কৃষ্ণ কথাত চতুৰ ।
 এক চিত্তে পিয়ে কথা বসক প্ৰভুৰ ॥
 দেৱ গোপালৰ পদ-ধূলাৰ বলত ।
 সৱে ব্ৰহ্মচাৰী শুদ্ধ মহা ভাগৱত ॥১১৬

যেন শৌনকাদি সভা নৈমিষাৰণ্যত ।
কুকুৰাবাসীৰ সভা ভৈলা সেহিমত ॥
দিনে ছয়োবেলা পদ পাঁচে সনাতন ।
নিশা পদ শুনারন্তু বিপ্র নিৰঞ্জন ॥১৭
পদৰ কীৰ্ত্তন ওঝা ভৱানন্দে কৰে ।
মাধৱচৰণ সমে পালিসৱে ধৰে ॥
এহি মতে হৰি কথা প্ৰসঙ্গ কৰিয়া ।
ধাঙিল আনন্দে ভকতক সুখ দিয়া ॥১৮

বংশী-
গোপাল
দেৱৰ শৰীৰ
অস্থ

একদিনা বৈশাখত বৃহস্পতি বাৰে ।
আক দুই দণ্ড ভৈলে সূৰ্য্য অস্তমাৰে ॥
সেহি বেলা হিৰত বসিছন্তু দেৱ ।
পেট-কায়াবীয়া কৰিবাক লৈলা সেৱ ॥১৯
তাকো কিছো আশীৰ্ব্বাদ কৰিছন্তু ।
চক্ষু পকাই কঠে কাতি ছয়া পৰিলন্তু ॥
বাম বুলি মিশ্ৰদেৱে ধৰিলন্তু তুলি ।
লৱড়ি আসিল সৱে কিনো ভৈল বুলি ॥২০
জয়হৰি বাপু আসি ধৰিলেক পাছে ।
উত্ৰাৱল ছয়া সৱে আৱৰিয়া আছে ॥
অস্তৰ অস্তৰ বুলি কতো হেম্পোচয় ।
তথাপিতো পাছ শুচাইবাক নপাৰয় ॥২১
জগন্নাথে মোক হাতে সাৱটি ধৰিল ।
তাতেসে চেপাত মোৰ পৰাণ ৰহিল ॥

অল্প কৰি কৃষ্ণ-নাম সৱে উচ্চৰয় ।
 বান্ধৱ গোপালে দেখে চক্ষু নেমেলয় ॥১২১
 মিশ্ৰদেৱে আৱজায়া ধৰিছে গাৱত ।
 ঘনে ঘনে বস্ত্ৰে লোহো মলচে নেত্ৰত ॥
 ভক্তৰ চক্ষুৰ লোভকৰ-ছেদ নাই ।
 এক দৃষ্টি আছে দেৱ গোপালক চাই ॥১২৩
 পাছে চক্ষু মেলি দেৱে সৱাকো চাহিলা ।
 কিয় আৱৰিছে মোক বুলিয়া পুছিলা ॥
 মিশ্ৰদেৱে কহিলন্ত যথাবৃত্ত হয় ।
 দেৱে বোলে আজি গাৱ ভাল নকৰয় ॥১২৪
 দেৱকো নিলেক নাম-গৃহৰ ভিতৰে ।
 ভকতসকলো গৈল স্বীয় স্বীয় ঘৰে ॥
 সিটো দিনা কাহাৰো ভোজন নহৈলেক ।
 বাহিৰে-ভিতৰে নাম-ঘৰে থাকিলেক ॥১২৫
 বান্ধৱ গোপাল ঘোষা নিগা লগাইলেক ।
 ঘোষা এৰি সৱে পাছে কান্দিবে লৈলেক ॥
 দেৱৰো শৰীৰ কিছো নকৰিল আৰ ।
 গুচিল মন্তাপ পাছে ভক্তৰ হিয়াৰ ॥১২৬
 সেই বৎসৰতে পাছে আৱণ মাসতে ।
 উত্তৰ কূলক ৰাজা ভাঙ্গিলা সাম্প্ৰতে ॥
 প্ৰজাক থাপিলা আনি দক্ষিণ কূলত ।
 তিনি মাস অনন্তৰে আঘোণ মাসত ॥১২৭

শেষ পক্ষে শুক্রবাবে দেবর শবীৰ ।
 বায়ুঝাই ধৰি পৰি নঠৈলেক থিৰ ॥
 আসনে বসিলা পাছে ত্রাতৃজে ধৰিলা ।
 ভাগৱত মিশ্ৰে শুনি লৱৰি আসিলা ॥২২৮
 শুনি ভক্তসৱে শীত্ৰে আসি আৱৰিলা ।
 কি ভৈল কি ভৈল বুলি উৰ্মি উথলিলা ।
 ছয়োজনে শবীৰতে ধৰি আৱজাই ।
 আসিলা জিজ্ঞাসি বায়ু নাসে আছে নাই ॥২২৯
 নামাতো কণ্ঠতো দেখে বায়ু আসে যাবে ।
 শোকত ভকতে লাসে লাসে নাম গারে ॥
 কতোক্ষণে চক্ষু মেলি দেখন্ত ভকতে ।
 অল্ল কৰি নাম ধৰি কান্দয় বেকতে ॥২৩০
 কৃষ্ণ কৃষ্ণ বাম কৃষ্ণ মুখে উচ্চৰিলা ।
 ভক্ত সমস্তৰো জয় বাম ধ্বনি হৈলা ॥
 কতোক্ষণে আছি পাছে সমস্তকে চাই ।
 শিক্ষা বোধ দিলা পূৰ্ব্ব কথা স্মৰাই ॥২৩১
 দেৱৰ চৰণে কিছু চিন্তা থিৰ ভৈলা ।
 মিশ্ৰদেৱ আদি ভক্তে সাৱধানে বৈলা ॥
 অন্তো-অন্যে মনে গুণি বুলিলা বচন ।
 জানো চলি যাও দেৱ বৈকুণ্ঠ ভুবন ॥২৩২
 কেহো বোলে শবীৰত কিছু ব্যাধি নাই ।
 কেমনে জানিবা দেৱ বৈকুণ্ঠক যাই ॥

কোনো বোলে মহা যোগী নজানি মহিমা ।
 যিহেতু ভক্তক শিক্ষা দেন্ত বান্ধি সীমা ॥১৩৩
 বৃদ্ধ লোকে আপুনিও কহিছা প্ৰত্যেক ।
 বয়স ভৈলেক চৌধ অধিক শতেক ॥
 তথাপিভো বৃদ্ধ হেন নেনদেখি দেৱক ।
 কিবা বহুকাল পালি থাকন্ত সত্ৰক ॥১৩৪
 কিন্তু যোগ-বলে বায়ু তিলেক প্ৰৱল ।
 সেহিসে কৰাৱে দেহ ক্ষণতে নিছল ॥
 কেহো বোলে অৱশ্যেই দেৱ গোপালৰ ।
 বায়ুৱাই মাত্ৰ ছইব নিমিত্ত দেহৰ ॥১৩৫
 কিন্তু বহুকাল কিবা অগ্নিতে চলয় ॥
 তাক কেহো কহিবাক নপাৰি নিশ্চয় ॥
 জানো অগ্নি তেজি যাত্ত গোপাল বান্ধৱ ।
 এহি বুলি কাৰো মনে নাহিকে উৎসৱ ॥১৩৬
 পাছে পশ্চিমৰ সাধুসৱৰ বাৰ্তাক ।
 জানিবাক পঠাই দিলা ভৃত্য দ্বাৰকাক ॥
 গোমোখাৰ পুত্ৰ ৰামকৃষ্ণ আসিছিল।
 তাহান বাক্যত কৃষ্ণৰণে বহিলা ॥১৩৭

প্ৰভু এক মাস ভৈল মাত্ৰ দ্বাৰকা পাছত ।
 গোপাল- মাঘ মাসে শু ৩ কালে কৃষ্ণ তৃতীয়াত ॥
 দেৱৰ দেৱ গোপালৰ গাৱে বায়ু বৰ হৈল ।
 অস্তিম বাণী প্ৰাতঃসতে সকলে ভকতে লাগ লৈল ॥১৩৮

যত্নমণি ভূত্যে কহিলন্ত সমস্তত ।
 দেবে শৰীৰে ঠৈল বায়ু বৰমত ॥
 তোৰাসবে আজি লাগ নেৰিবা সদায় ।
 নপৰা নাহিকে বুলিবাক শ্লথুৱাই ॥১৩৯
 মিশ্ৰদেৱ আদি কৰি সৰে বৈষ্ণৱৰ ।
 বিয়াকুল ভৈল মন দেখি আত্মনৃৰ ॥
 হা হা প্ৰভু গোপালৰ দুখানি চৰণ ।
 বঞ্চিত কৰাৱে জানি দেৱ নাৰায়ণ ॥১৪০
 এহি বুলি কেহো আৰ লাগ নেৰিলন্ত ।
 পূৰ্বৱৰ্ত্তে নিয়মনে স্নান কৰাইলন্ত ॥
 ধৌত বস্ত্ৰ পিন্ধি দেৱে বসিলা আসনে ।
 কৃষ্ণ কৃষ্ণ নাম মাত্ৰ শ্ৰুতি ঘনে ঘনে । ১৪১
 মিশ্ৰদেৱে ভাতৃজে ধৰিছা চাপি কোল ।
 কাই ধৰি পাছে নাহিকয় মাত-বোল ॥
 উসমিস লাগি গৈল সকলে সত্ৰত ।
 নাহি লোতকৰ ছেদ সৱাৰো নেত্ৰত । ১৪২
 এক-দৃষ্টি চায়া আছে দেৱৰ মুখক ।
 অল্ল কৰি মাত্ৰ সৰে গায় নামক ॥
 শালগ্ৰাম আনি লৈয়া আছন্ত দেউৰী ।
 অগক চন্দন গায়ে দিলা শাল কৰি ॥১৪৩
 জগন্নাথ-অৱশেষ দমনা কৰাল ।
 চাণ্ড ? বস্ত্ৰ পিন্ধাইলন্ত ভাল ভাল ॥

অহুৰ্জ্জল কৰাইবাক সাস নকৰয় ।
 সারুধানে একদৃষ্টি নিৰেখি আছয় ॥২৪৩
 ভাৰতী সহস্রনাম কন্দলিয়ে গীতা ।
 পঢ়ে মাত্ৰ মুখে মনে লাগে মহা চিন্তা ॥
 শৰীৰৰ কাস্তি আতি'দেখিতে শোভন ।
 কিস্ত মুখে মাত্ৰ কিছো নাহিকে বচন ॥২৪৫
 কতোক্ষণ আছি কৃষ্ণ-নাম উচ্চাৰিলা ।
 ভকতসকল জয় বাম ধ্বনি দিলা ।
 পুহু পুহু বাম-ধ্বনি কৰিলা ভকত ।
 তাৰপৰা উঠি আগি বসিলা সত্ৰত ॥২৪৬
 চৌপাশে আৱৰি সৰে বসিলা ভকত ।
 উত্ৰাৱল জয়া কান্দে পৰম শোকত ॥
 শোক-প্ৰেমে বৈষ্ণৱসকলে নাম গাই ।
 প্ৰেমভাৱে দেৱে সমস্তকে আছে চাই ॥২৪৭
 একস্থানে সমস্তকে নমস্কাৰ কৰি ।
 অপৰাধ ক্ষমাপণ কৰাইলা সাদৰি ॥
 মধু ভগাৰীক মাতি অনাইলন্ত ধন ।
 মিশ্ৰদেৱ আদিক কৰিলা সন্তুৰ্ণ ॥২৪৮
 কন্দলি ভাৰতী মিশ্ৰ আনো যত প্ৰাণী ।
 সমস্তকে অৰ্চিলন্ত বিষ্ণু-বুদ্ধি মানি ॥
 মিশ্ৰদেৱে বোলে প্ৰভু কিয় দিয়ে ধন ।
 কৰি আছে আশা তযু হৃতয় চৰণ ॥২৪৯

অত্ৰুৰেমে নানা খানে দিবাক লাগয় ।
 দেৱৰ প্ৰসাদে মোৰ সকলৈ আছয় ॥
 গোপাল বদতি তযু মোহ নাহিবয় ।
 সকলৈ তোমাৰ বস্তু যতেক আছয় ॥২৫০
 যত যত বাক্য আমি বুলিছো পূৰ্বত ।
 অৱশি দেৱৰী আদি শুনিছে সাম্প্ৰত ॥
 কিছোমানে শঙ্কা তুমি মনে নকৰিবা ।
 নাম ভাগৱত ভক্ত সমানে মানিবা ॥২৫১
 শঙ্কৰ-মাধৱ-দামোদৰ-প্ৰসাদত ।
 তুমি হেন ব্যক্তা পাইলো মোহোৰ ভাগ্যত ॥
 ভাগৱত পাঠ তুমি কাহাকো নিদিবা ।
 মহাভাগ্য মানি মনে আপুনি পঢ়িবা ॥২৫২
 ইহ পৰলোকে লৈবা ভক্তক বান্ধৱ ।
 সৰ্ব্ব সুখ হৈব তেৱে নেৰিবে মাধৱ ॥
 পৰম দেৱতা কৃষ্ণ ভকতৰ বশ্য ।
 সৰ্ব্বশাস্ত্ৰ-সাৰ ইটো কহিলো বহন্ত ॥২৫৩
 জয়হৰি সমে ছয়ো ছইবা এক শ্ৰীতি ।
 নপাইবাহা ছুখ সুখ মিলিবেক আতি ॥
 যিটো জনে যিবা সেৱা ধৰিছে যে মন ।
 তাক মুগ্ধচাইবা মোৰ ধৰিবা বচন ॥ ২৫৪
 নিৰঞ্জন বাপু তুমি ভূঞা-সনাতন ।
 পূৰ্বৱৰ্ত্তে পদ পঢ়িবাছা ছয়োজন ॥
 হা হা ইটো বেলা নেদেখিলো দ্বাৰকাক ।
 পছিমা ভক্তৰ কিছো নপাইলো বাৰ্ত্তাক ॥২৫৫

বহুকাল গুণি তাৰ নপাইলোহো দোষ ।
 তাহাৰ সেৱাত মঞি ভৈলোহো সন্তোষ ॥
 কহিবা মোহোৰ আশীৰ্বাদ দ্বাৰকাক ।
 এহিমতে আনো শিক্ষা দিলন্তু সৱাক ॥২৫৬

শুকজনাৰ
 মহাপ্ৰয়াণ

মহাপ্ৰেমে কৃষ্ণ-নাম কীৰ্ত্তন কৰিলা ।
 সৱে ভকতক চাই বচন বুলিলা ॥
 দেখোহো ভক্তৰ অগ্নি বস্ত্ৰৰ উপৰে ।
 খেড় সম কিসক ধৰিছা নিৰন্তৰে ॥২৫৭
 গুনিয়া ভক্তৰ মনে বিবাদ মিলিলা ।
 দেৱ-বিয়োগে শোক-অগ্নিসে দেখিলা ॥
 কন্দলি বুলিলা প্ৰভু সেহি সময়ত ।
 ৰাম-নাম মাত্ৰ দেখি সুগম মনত ॥২৫৮
 দেৱে বোলে মোহোৰ অত্যন্ত অবিশ্ৰামে ।
 পূৰ্ব্ব ধৰি অভ্যাস আছন্তু কৃষ্ণ-নামে ॥
 এহি বুলি সদা কৃষ্ণ-নামক নেৰয় ।
 ভক্তসৱে দেখে ভোজনক নকৰয় ॥২৫৯

*

*

*

পাল কৰি কৰি সৱে কৰিলা ভোজন ॥
 দেৱে পুহু কৃষ্ণ-নিবেদিত সুমিহাৰ ।
 ক্ৰিছো মাত্ৰ ভক্ত-বাক্যে কৰিলা আহাৰ ॥২৬০
 নাম-কীৰ্ত্তনৰ একো তিল ছেদ নাই ।
 তাৰ বস কৰ্ণে পান কৰন্তু সদায় ॥

কৃষ্ণ-নাম-আবৃত্তক নেৰয় কণ্ঠত ।
 মন নিবেশিয়া কৃষ্ণ-পাদ-পঙ্কজত ॥১৬১
 ইৰি-নাম বিনা আৰ আন নমাতিল।
 গধুলা গোবিন্দ আগে প্ৰণাম কৰিলা ।
 অপৰাধ মাগিলন্ত নানা তুতি ৰড়ি ।
 নমস্কাৰ কৰিলন্ত দণ্ডৱতে পৰি ॥১৬২
 পুহু নাম-গৃহতে ৰহিলা নিশা-ভাগ ।
 নাম গায়া বৈষ্ণৱে নেৰিলা সদা লাগ ।
 নাহি তম নানা থানে থানে বহু বাতি ।
 শোকে নাম কীৰ্ত্তনে নজানি দিন-ৰাতি ॥১৬৩
 ক্ষণ-প্ৰায় গৈল নিশা প্ৰভাত ৰজনী ।
 তিথি কৃষ্ণ চতুৰ্থী বাৰতো ভৈল শনি ॥
 পাল কৰি সমস্তে কৰিলা শীঘ্ৰে স্নান ।
 অগ্ৰে অগ্ৰে স্বপ্নক কহিলা বিচ্যমান ॥১৬৪
 আমি দেখো বিমান আসয় শাৰী শাৰী ।
 দেৱ গোপালক সৱে ৰহিল আৱৰি ॥
 কেহো বোলে নাৰদ আসিল বীণা বাই ।
 গোপালদেৱক আকাশক লৈয়া যাই ॥১৬৫
 কেহো বোলে শঙ্কৰ মাধৱ দামোদৰ ।
 তিনিৰো বিমান কাছে আছে গোপালৰ ।
 এহিমতে বহুজনে নানা স্বপ্ন কহে ।
 শুনি সমস্তৰে নয়নৰ নীৰ বহে ॥১৬৬

প্ৰভাতে উঠিয়া মিশ্ৰদেৱে বুলিলন্ত ।
 আজিসে গোপালদেৱে বৈকুণ্ঠ যাইবন্ত ॥
 যতক দেখিলো আমি নকহওঁ তাক ।
 শীঘ্ৰ কৰিবাক লাগে স্নান কৰাইবাক ॥ ৯৬৭
 এহি বুলি শীঘ্ৰে স্নান কৰাইবে ধৰিলা ।
 দেখি দেৱে বোলে শৌচ কৰিবে নেনিলা ॥
 শুনিয়া ভকতে তথা শৌচ কৰাইলেক ।
 সমস্তে ভকতে বেৰি নামক গাইলেক ॥ ৯৬৮
 সমস্ত ভকতে বেৰি গাৱে হৰিনাম ।
 আপুনিও কৃষ্ণ-নাম নেৰে অপ্ৰিয়াম ॥
 ভাৰতীয়ে অন্তৰ্জল কৰাইলেক ।
 পুণ্য বৃক্ষ তুলসী কাথৰে ৰোৱাইলেক ॥ ৯৬৯
 সেই বেল৷ দেৱে পাৰিষদক দেখিলা ।
 কৈৰপৰা আসা বাপু বুলিয়া পুছিলা ॥
 ভক্তে বোলে দেৱে কৰযোৰে পুছে কাক ।
 জানিলো আসিল পাৰিষদেমে নিবাক ॥ ৯৭০
 এহিমতে প্ৰহৰেক বেল৷ য়েৱে গৈল ।
 দেৱৰো বৈকুণ্ঠ যাইবে প্ৰতি ক্ষণ ভৈল ॥
 অগক চন্দনে মহাপ্ৰসাদ কৰিল ।
 জগন্নাথ শেষ বস্ত্ৰ আদি ভাল ভাল ॥ ৯৭১
 যথাযোগ্য দিলে সৱে দেৱৰ শৰীৰে ।
 গীতা শালগ্ৰাম মূৰ্ত্তি ধৰিলন্ত শিৰে ॥

মিশ্ৰদেৱে জামু পাৰি ধৰিলা গাৱত ।
 জয়হৰি বাপু ধৰি আছেয় পাৱত ॥২৭২
 ভাৰতী সহস্ৰ নাম গীতাক কন্দলি ।
 সুৰ তুলি তুলি আতি পঢ়ে কণ্ঠ মেলি ॥
 বৈষ্ণৱসকলে নাম গায় আৱৰি ।
 দেৱে আছে কৃষ্ণ কৃষ্ণ নামক উচৰি ॥২৭৩
 সেহি বেলা গগণ-মণ্ডল ঢাকিলেক ।
 আঁৰ ভৈল সূৰ্য্যালোক বিস্ময় ভৈলেক ॥
 বিমানৰ বশ্মি কিবা সূৰ্য্যৰ কিৰণ ।
 একো থিৰ কৰিবাক নপাৰিলা জন ॥২৭৪
 দেৱ দামোদৰ-পদ-ৰেণুক পূৰ্ব্বত ।
 থৈয়া আছে তাক আনি দিলেক মুখত ॥
 কৃষ্ণ বুলি দেৱে গগনক চাহিলন্ত ।
 ভৈল থিৰ নয়ন বাক্যক এৰিলন্ত ॥২৭৫
 দেখিলা বৈষ্ণৱসৱে দেৱ গৈল চলি ।
 উচ্চ কৰি হৰি-ধ্বনি দিলা কণ্ঠ মেলি ॥
 যাবত শক্তি আছে দেহত সৱাৰে ।
 তাৱত কৰিল হৰি-ধ্বনি বাৰম্বাৰে ॥২৭৬
 পৃথিৱীত হৰি-ধ্বনি স্বৰ্গতো আন্দোল ।
 হুস্তনয় ঠাৱতে কাহাৰো মাত-বোল ॥
 সেহি ভাৱ স্মৰি সৱে সামাজিক জন ।
 উচ্চ কৰি বোলা হৰি হৰি ঘনে ঘন ॥ ২৭৭

যেখনে গোপালদেৱ বৈকুণ্ঠ গৈলেক ।
 প্ৰথমতে যিটো হৰি-ধ্বনি কৰিলেক ॥
 সেই ধ্বনি সকলে দিশতে নিকলিল ।
 সমস্তে লোকৰে শুনি বিস্ময় মিলিল ॥১৭৮
 এতমান হৰি-ধ্বনি কুঙ্কৰাবাসীত ।
 কাৰ আজি কিবা ভৈল নজানো তহিত ॥
 আনবেলা এতমান হৰি-ধ্বনি নাই ।
 আকাশত কৰে শুনি আনন্দ বটাই ॥১৭৯
 জানো আজি প্ৰাণ-বংশীধৰদেৱ যাই ।
 এতেকেসে মহা উৰ্মি আকাশ কম্পাই ॥
 এহি বুলি যিবা যিটো কৰ্ম্মত আছিল ।
 এহি অনুৰাগি মনে লৱৰ মাৰিল ॥১৮০
 বৈষ্ণৱসকল শোকে বিয়াকুল ভৈলা ।
 বিধিৱতে দেৱক দোলাত তুলি লৈলা ॥
 কতো কতো দহাৰ সন্তাৰ লৈয়া যাই ।
 কতো দোলা বহে বহুতৰে নাম গাই ॥১৮১
 উত্তৰ দিশত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ তীৰক ।
 লৰিল উভতি প্ৰজা নেদেখি পথক ॥
 শূনা সন্তান সদেৱ গোপাল-চৰিত্ৰ ।
 বসিক সন্তৰ ইটো প্ৰিয় মহামিত্ৰ ॥১৮২
 পৰম মুকুত দেৱ নাৰদ সাক্ষাত
 ধ্ৰুৱৰ চৰিত্ৰ গাৱে সন্তৰ সভাত ॥

আনো যিবা গারে শুনে সম্ভব চৰিত্ৰ ।
 পাপবাশি নাশে হয় পৰম পৱিত্ৰ ॥১৮৩
 মহাপুণ্য অভ্যুদয় মিলয় তাহাৰ ।
 সপ্ৰেম ভকতি পাৱে কৃষ্ণ তুষ্ট তাৰ ॥
 এতেকে শুনियो বৃষ্ণ গোপালক স্মৰি ।
 ভণে বৰ্মানন্দে ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥১৮৪

ঘোষণা

হৰি এ হে জয় হৰি বংশীধৰ ॥

মুক্তাৱলী

গুৰুদেৱৰ
 তনু-দাহ

নৰৰূপে ধৰ্ম্মৰ তনয় ।
 বৈকুণ্ঠক গৈলন্ত নিশ্চয় ॥
 তাহান দেহক তুলি লৈয়া ।
 চলিল ভকত আৱৰিয়া ॥১৮৫
 দীৰ্ঘে-প্ৰস্থে পথ বহুতৰে ।
 জুৰি যাই প্ৰজা নিবন্তৰে ॥
 বহু তাল চাপৰি বৰাই ।
 হৰি-নাম মথ্যে মথ্যে গাই ॥১৮৬

কতো কতো উৰ্দ্ধ কবি ।
 ঘনে ঘনে বোলারস্ত হৰি ॥
 কিবা ভক্ত কিবা গ্রামীণ ।
 সমস্তবে; উদারল মন ॥১৮৭
 শোকে কাৰো চিত্ত নোহে থিৰ ।
 সদায় চক্ষুৰ বহে নীৰ ॥
 বুমা-বুমে সরে নৰ-নাৰী ।
 কান্দি কান্দি ফুৰে গেৰি পাৰি ॥১৮৮
 হে প্রাণ বান্ধৱ গোপাল ।
 সেৱা কৰি আছো এতকাল ॥
 এৱে তুমি আমাক এৰিয়া ।
 কৈক যাৱা বাক্য মুণ্ডনিয়া ॥১৮৯
 সকলে সন্তাপ পাসৰিয়া ।
 কাহাক নমিবো শিৰ দিয়া ॥
 কোনে বুলি অমৃত বচন ।
 জুৰাইবে সরে প্রাণ-মন ॥১৯০
 যাৰ পদ-পঙ্কজ দেখিলে ।
 সরে তাপ গুচি স্তম্ভ মিলে ॥
 যাৰ মুখ-পদ্ম-নিৰীক্ষণে ।
 আসে যাৱে জগতৰ ভনে ॥১৯১
 যাৰ পাদোদক শিৰে ধৰি ।
 বহু লোক গৈলেক নিস্তৰি ॥
 কতো কতো মহন্ত হৈলেক ।
 কুল সমে লোক তাৰিলেক ॥১৯২

সেহি প্ৰভু গোপালদেৱৰ ।
 ধূলি বিনে কি কৰে জীৱৰ ॥
 এহি মতে আনো বাকাচয় ।
 বুলি হাতে হিয়া ঢাকুৰয় ॥১১৩
 গোপাল গোপাল গেৰি পাৰি ।
 কতো শোকে পাৰয় লোটাৰি ॥
 কতো কান্দি কৰে আৰ্ত্তবাৰ ।
 বান্ধৱ গোপাল কৈক যাব ॥১১৪
 শোকে মন্ত ভৈল সৱে প্ৰানী ।
 মাথে ভুকু মাৰে টানি টানি ।
 শোক-অগ্নি লাগিয়া হিয়াত ।
 কতো কতো পৰে ঢাট ঢাট ॥১১৫
 দেৱ গোপালৰ শোক-আগি ।
 সকলে লোকত গৈল লাগি ॥
 কাৰো গাৱে ঞ্জতি-বুধি নাই ।
 বিয়াকুল হুয়া প্ৰজা যাই ॥১১৬
 যেন ঘোৰ অৰণ্য-বনত ।
 অগনি লাগিল বতাসত ॥
 উশ্ম আন্দোলৰ পয়োভৰে ।
 ধূম-সম ভৈল নিৰন্তৰে ॥১১৭
 এহমতে শোক-কাষ্টে যাই ।
 লোহিতৰ নিজ শাস্তি পাই ॥

বহুত বলুকা জুৰি বৈল ।
 দেৱৰ শৰীৰ নমাই থৈল ॥২৯৮
 ধন কিছো দিয়া বিদ্যমান ।
 লোহিতত মাগি লৈল থান ॥
 কতো চিতা সাজিলা বিধানে ।
 পাছে উৎসৰ্গিলা বিধি মনে ॥২৯৯
 দেৱৰ শৰীৰ নৱাইলেক ।
 আসনতে বৈসায় থৈলেক ॥
 ললিতা বলিত হাত-পাৱ ।
 মৃতকৰ নেদেখি স্বভাৱ ॥১০০০
 শৰীৰৰ কান্তিও জলয় ।
 যেন বাক্য বুলিবে খোজয় ॥
 জাপ্য মালা ধৰিছা হাতত ।
 নিৰেখি আছয় যেন মত ॥১০০১
 সেহি বেলা নৌকা বহুতৰ ।
 চপাই গৈয়া পশিলা ওচৰ ॥
 কাৰ কৰিলা বহুবাৰ ।
 আমিও কৰোহো নমস্কাৰ ॥১০০২
 এহি বুলি কান্দয় বিস্তৰ ।
 দেখি দায়া ভৈল ভকতৰ ॥
 বহল কৰিয়া পথ দিলা ।
 পাছে সৱে দেৱক দেখিলা ॥১০০৩

পৰি পৰি কান্দিয়া নমিলা ।
 প্ৰেমে বহু প্ৰাৰ্থনা কৰিলা ॥
 তাৰ সঙ্গী অসমে দেখিয়া ।
 বুলিলেক বিস্ময়ে আসিয়া ॥১০০৪
 কিয় ভাল কৰি নৱাৱস ।
 নজানিসে ক্ৰন্দন কৰস ॥
 কদাচিতো দেৱ নমৰয় ।
 তোৰ দেৱ জীয়ায়ে আছয় ॥১০০৫
 তোমৰাৰ মনক বুঝয় ।
 মৃতৰেসে বাক্য নমাতয় ॥
 যত লাগে দেখিছে বিস্তৰ ।
 এনে থান নহে মৃতকৰ ॥১০০৬
 এহি বুলি প্ৰণামিয়া গৈলা ।
 দেৱৰ মহিমা নজানিলা ॥
 পাছে তুলি দেৱৰ শৰীৰ ।
 চিতাত থৈলন্ত কৰি থিৰ ॥১০০৭
 কন্দলি ভাৰতী বিধি চাই ।
 জয়হৰি অগ্নিক ফুৰাই ॥
 চিতাৰ মন্যত যদি দিল ।
 কৌতূহলে অগ্নিয়ে ধৰিল ॥১০০৮
 বহুত অগৰু কাঠ দিল ।
 বহু ঘৃত কলসে ঢালিল ॥

শ্ৰদ্ধাঙ্গিণে ফুৰিয়া পূৰ্বত ।
 নাম গায়ে বহুত শুকত ॥১০০৯
 কামদেৱে নাম লগায় ।
 আনোজনে শুনিয়া ধৰয় ॥
 যেথণে দেৱৰ দেহঁ পাই ।
 হৰহৰি অগ্নি জ্বলি যাই ॥১০১০
 তেথণে ভকতে নাম এৰি ।
 কান্দিবে লাগিল পৰি পৰি ॥
 যেন গায়ে অগ্নি লাগিল ।
 ক্ৰন্দনৰ উৰ্মি উখলিল ॥১০১১
 কতো শোকে মাথা আফালয় ।
 কতো হাতে হিয়া ঢাকুৰয় ॥
 কতো পৰি বালিত বাগৰি ।
 গোপাল গোপাল গেৰি পাৰি ॥১০১২
 চিতা-অগ্নি দেহ চাই চাই ।
 কান্দে শোকে পৰি ঠাই ঠাই ॥
 অগ্নিৰ আনন্দ বিস্তৰ ।
 মুহূৰ্ত্তে দহিলা কলেৱৰ ॥১০১৩
 খৰি কিছো নিমিত্ত ভৈলেক ।
 দেহ গৈল খৰি থাকিলেক ॥
 জয়হৰি পিণ্ডক দিলেক ।
 অৱশিষ্ট অস্তিক থৈলেক ॥১০১৪

আন্ধাৰিক লোহিতে খেপিল ।
 ভস্মখান পাছে খানি নিল ॥
 লোহিতৰ ভৈল ভাগ্যোদয় ।
 তাক দেখি সন্নাৰে বিস্ময় ॥ ১০১৫
 চাৱলিকে কুণ্ড কৰি আতি ।
 নিলা খানি সেহি দিনা ৰাতি ॥
 শুনা সভাসদগণ যত ।
 দেখা দেৱ গোপাল মহন্ত ॥ ২০১৬
 যাহাৰ দেহৰ পায়ৱ সজ ।
 অগ্নি-লোহিতৰ মহা ৰঙ্গ ॥
 দেৱ গোপালৰ পাৱ স্মৰি ।
 নিবন্তৰে বোলা হৰি হৰি ॥ ১০১৭

লেচাৰি

ভক্তসৱৰ দেৱৰ শৰীৰ দাহ কৰি   লৰিলা ভক্ত পাবি ধৰি
 বিলাপ   পৰম শোকৰ তাপত দেখে আন্ধাৰ ।
 ধিৰ হয়৷ ভৰি নপাৰয়   যেন কোনোজনে আঁজোৰয়
    গমন কৰিতে দেখয় তেন প্ৰকাৰ ॥
 কতো ডাকি কতো হুমহুমি   সবেও কান্দয় বুমাঝুমি
    কতো শাস্ত্ৰ বলে ধৈৰ্য্যক ধৰিবে চাই ।

ভথাপি নোহয় যিৰ মন দেৱ গোপালৰ গুণগণ

স্মৰিয়া :প্ৰমত হোৱয় মৃতক প্ৰায় ॥১০১৮

গোপালদেৱৰ পদ-মূল

স্মাৰ স্মৰি ছয়া বিয়াকুল

বিলাপ কৰিল যাৰ যেন লৈল মতি ।

আমাক অনাথ কৰি থৈল

বান্ধৱ গোপাল তেজি গৈল

কোনেনো চিন্তিবে আমাৰ হিত সম্প্ৰতি ॥

সমস্তে বান্ধৱ পৰি হৰি

দেৱৰ চৰণে আশা কৰি

তাহান সঙ্গত বঞ্চি আছে এতকাল ।

আবে আমি সবে ছুখীয়াৰ

দেৱ বিনে ভৈল অন্ধকাৰ

হা হা মন্দ ভাগী লোকৰো মুহিবে ভাল ॥১০১৯

কাৰ পাৱে পৰি দণ্ডৱতে

প্ৰণাম কৰিবো নিতে নিতে

কোনে স্নেহ কৰি বহু আলীৰ্বাদ দিব ।

কাহাৰ আদেশ শিৰে ধৰি

কাৰ পদ-জল পান কৰি

কাৰ অৱশেষ প্ৰাৰ্থনা কৰি ভুঞ্জিবো ।

কোনেনো সত্ৰৰ মध्ये বসি

প্ৰকাশ কৰিবে যেন শশী

কাহাক আৱৰি থাকিবো আনন্দ কৰি ।

বান্ধৱ গোপাল বিনে আৰ

সূৰ্য্য বিনে যেন অন্ধকাৰ

মুহিবে প্ৰকাশ সত্ৰ আৱে আজি ধৰি ॥১০২০

প্ৰেমে চিন্তে আসি বাৰম্বাৰ

কাহাৰ কৰিবো পৰিচাৰ

কোনে প্ৰশংসিয়া বুলিবেক ভাল ভাল ।

আমসাৰ মন-প্ৰাণ টানি

নিবে কৰি মহা মূঢ় বাণী

হা হা কৈক গৈলা বান্ধৱ মোৰ গোপাল ॥

চাপৰি বজাই তাল বাই   যেখনে আমৰা নাম গাই
তেখনে নামৰ কীৰ্ত্তন-বসন্ত তুলি ।

লোভক জুৰয় সবসৰি   নামত অত্যন্ত প্রেম কৰি
ভাল ভাল বুলি প্রশংসয় হাত তুলি ॥১০২১

তাহানে বদন-চন্দ্র চাই   আমাৰ আনন্দ চড়ি যাই
নাম-কীৰ্ত্তনৰ মহানন্দে মত্ত হই ।

নেদেখি দেৱৰ চান্দ মুখ   মুহুৰ্বেক পুহু সিটো সুখ
কিমতে বুমাঠেবে আমাৰ হিয়াৰ জুই ॥

হে বংশীধৰদেৱ স্বামী   তোমাক নেদেখি দেৱ আমি
জীৱন ধৰিয়া থাকিবো পুহু সত্ৰত ।

তুমি বিনে শোভা আমদাৰ   যেন পতিব্ৰতা বিধৱাৰ
সদৃশ জীৱন কি কাম আছে সম্প্ৰত ॥১০২২

এহিমতে আনো বাক্য বুলি   যাহাস্তে পথত কান্দি কান্দি
কতো কতো ভক্ত চলিবাক নপাৰয় ।

ভালদ্বাক কতো দুখো জনে   ধৰি ধৰি আনো গৌৰ-গলে
মাথা হিয়া যেন ঢাকুৰিবে নপাৰয় ॥

পাছে সেহিমতে চলি যাই   যেন তেন কৰি সত্ৰ পাই
দেৱৰ থানক দেখি পুহু শোক কৰি ।

অস্তৰ্জল গৰ্ভ সমীপত   চাট চাট পৰি সন্তাপত
কৈ গৈল গোপাল গোপাল পাৰয় গেড়ি ॥১০২৩

কতোহো দেৱৰ আসনত   নিচালে পৰিল দণ্ডৱত
মাথা আফালিয়া কান্দে আৰ্জৱাৰ কৰি ।

তাসম্বাক কতো কতো জনে   ধৰি ধৰি বাধি থিৰ মনে
বহিবাক প্ৰতি বুঝাইলেক শাস্ত্ৰ স্বৰি ॥

মিশ্ৰদেৱ জয়বিদেৱ   প্ৰভুৰ আসনে কৰি সেৱ
কান্দিলা অনেক দেৱৰ গুণ বৰ্ণাই ।

তাকো শুনি আতি মহাশোকে   বিস্তৰ কান্দিলা বহু লোকে
তাহাক আমৰা কহিয়া পাৰ নপাঞি ॥১০২৪

পাছে সবে জ্ঞানে ধৈৰ্য্য ধৰি   পাঞ্চিলা ভক্তৰ শীজ কৰি
দেৱৰ কাৰ্য্যক যেমনে উদ্ধম হয় ।

দেশে দেশে লোকে শুনিলেক   অনুবাগীসৱে কান্দিলেক
সাধুসৱে শোকে দেখিলেক তমোময় ॥

যেন সূৰ্য্য অন্তৰ্দ্ধত গৈল   অন্ধকাৰ ব্যাপি লোক বৈল
ভয়-পিত আদি সকলে আসি মিলয় ।

তেমনে গোপাল-সূৰ্য্য গৈল   ভক্তৰ আনন্দ দূৰ ভৈল
শোক-খেদ আদি ভয়াদিৰ সম হয় ॥১০২৫

দেশে দেশে যত সাধু সন্ত   সামান্য বিশেষ অপৰ্য্যন্ত
যত যত গ্ৰামী যত অধিকাৰী তাৰ ।

সমস্তে বোলয় খেদ কৰি   আৱে আসি কাৰ ধূলা ধৰি
পৰম দুৰ্ঘোৰ সংসাৰৰ ছট্‌বো পাৰ ॥

যাৰ পদ-তল শিৰে ধৰি   আছো হৰি ভজি আশা কৰি
যাৰ অৱশেষ ভুঞ্জো বাৰম্বাৰ পাই ।

যাৰ আজ্ঞা ধৰি দৃঢ় মনে   সবে শোকে কান্ধ-বাক্য-মনে
অজ্ঞান ভেজিয়া কস্পিয়া থাকে সদায় ॥১০২৬

প্ৰচণ্ড প্ৰতাপী নৃপতিৰ   নাতি পুত্ৰ পত্নী পাত্ৰগণ

যাহাৰ তেজত বহুতে হৰি ভজিল ।

আৱে সেহি প্ৰভু বংশীধৰ   বৈকুণ্ঠে গৈলন্ত ভকতৰ

অত্যন্ত বিশ্বাস সেৱাৰ ধলী গুচিল ॥

তেনয় তেজস্বী মহাজন   কোন আছে তাস্ত দিয়া মন

কম্পমান হয়। থাকিব লোক সদায় ।

হৰ গোবী সন্যাসত পাই   যিটো কথা কহে ঠাই ঠাই

ইও কথাগুটি বুজিবে আত যুৱাই ॥১০২৭

কহিছা শঙ্কৰে পাৰ্বতীত   কলি যুগে গৈয়া পৃথিবীত

মুচুকুন্দ ৰাজা জনম লভিব যাই ।

নামত গোপাল বিপ্ৰবৰ   লভিয়া প্ৰসাদ ঈশ্বৰৰ

লোকক তাৰিবা হৰি-ভক্তি প্ৰৱৰ্তাই ॥

ঈশ্বৰবদন্ত সম্পত্তিত   যাৰ অণুমাত্ৰো নাহি চিত্ত

কৃষ্ণৰ চৰণে ভকতি লভি সদায় ।

যাহাৰ আগত নিতে নিতে   মহাজনসৱে প্ৰেম-চিন্তে

দণ্ডৱতে পৰি প্ৰাৰ্থনা কৰয় যাই ॥১০২৮

এহি চৰণৰ ধূল। ধৰি   তযু আশীৰ্বাদ আশ কৰি

আনো আমিসৱে নেড়িবা তুমি আমাক ।

ভোমাৰ প্ৰসাদে ইদেশত   হৰি-ভক্তি-পথ ভালমত

লভিয়া আনন্দে ধৰিছো হৰি-সেৱকে ॥

এহিমতে আনো বহুতৰ   গুণ কহি দেৱগোপালৰ

নিবন্তৰে লোকে উপবাসে বহিলেক ।

পতিলা পেলায়া ধৌত জয়া যাৰ ঘিৰা আছে বস্ত্ৰ লৈয়া
আসিবাক প্ৰতি উত্তম সৱে ভৈলেক ॥১০২২

গুনা সভাসদ নিৰন্তৰ পৰম নৈষ্ঠিক মহন্তৰ
দেৱগোপালৰ চৰিত্ৰ সুন্দৰ বৰ ।

পৰম পায়ন হিতকৰ অভীষ্ট-দায়ক মনোহৰ
সাক্ষাতে কৃষ্ণৰ চৰিত্ৰৰ সমসৰ ॥

আপুনি ঈশ্বৰ ছৰ্ব্বাসাত কহিয়া আহন্ত নৱমত
মোহোৰ ভক্তৰো অল্পমানো ভেদ নাই ।

একাদশ স্কন্ধে উদ্ধৱত বৈষ্ণৱ-অমুতে অৰ্জুনত
এহিমতে কহি আছা আনো ঠাই ঠাই ॥১০৩০

ই মাত্ৰ কথাক বুলি যাক তাৰোপৰি আতে বুজিবাক
মহন্তসকলে ইহাৰ তত্ত্বক জানে ।

এতেকে আদৰি গুনিবাক লাগয় ইহাক আমি যাক
লিখি আছো মহাযত্ন কৰি সাৱধান ॥

ইহাত নাহিকে বঢ়া আন যতেক ভৈলেক বিত্তমান
তাহাৰে বহুত এড়িয়া অল্প লিখিলো ।

নমানিবা আত আত্ম-তাপ দেৱগোপালৰ পায়ো তাপ
লভিয়া ভক্তৰ বজ্জ মনে কথা কহিলো ॥১০৩১

শঙ্কৰ মাধৱ দামোদৰ গোপাল পৰমানন্দ ৰাম
কৱীৰা চৈতন্য কবিৰত্ন বলোৰাম ।

ভাগৱতমিশ্ৰ জয়হৰি নিৰঞ্জন নাম বনমালী
সবাকে শ্ৰবিল ডাকি বোলা ৰাম ৰাম ॥

সত্ৰৰ

শুনা আবে সত্ৰৰ প্ৰস্তুত কথা যত ।

কথা

বৈষ্ণৱসকলে কবিলেক যত যত ॥১০৩২

বিলাপৰ পাছে কিছো চিত থিৰ কৰি ।

দেৱৰ আসনে ভিণি বান্ধিলা সাদৰি ॥

তাহাৰ উপৰে কট বস্ত্ৰ পাৰি থৈলা ।

অন্তৰ্জ্বল গৰ্ভ খানে ভিণিক নিৰ্মিলা ॥১০৩৩

তাহাৰ উপৰে চোট গৃহ নিৰ্মিবাক ।

মিশ্ৰদেৱে আজ্ঞা দিলা আমাৰ পিতাক ॥

তেহে গৃহ ভাগ খানি কৰিলা নিৰ্মাণ ।

তাৰ পছিমত আছে মুনেকৰা স্থান ॥১০৩৪

তাতে ভিণ্ডা বান্ধি গীৰা লাথুটি ছত্ৰক ।

পত্ৰেকে সহিতে থৈয়া বচিলা গৃহক ॥

তিনি দিন উপবাসে ভকত আছিল ।

বহু ধনে দানে-মানে চতুৰ্থী কৰিল ॥১০৩৫

ষষ্ঠ দিনা নিশা আই আমাৰ পিতাক ।

স্বপ্নত বিশিষ্ট বিপ্ৰে বুলিলন্ত বাক ॥

কেনে অন্তৰ্জ্বলে গৰ্ভ খানক এড়িলা ।

কাথৰত ভিণ্ডি বান্ধি গৰ্ভ খচকিলা ॥১০৩৬

এহি বুলি কুণ্ডলী আকাৰে অঙ্ক দিলা ।

এহিসে গৰ্ভৰ খান বুলিয়া কহিলা ॥

পুত্ৰ বোলে শুন তঞি কহিবি মিত্ৰত ।

তখুল নাহিকে বহু গোবিন্দ-গৃহত ॥১০৩৭

কৰ্কটী স্থানত অল্ল তম্বুলৰ খান ।
 দিয়ে মাত্ৰ কিয়'নেদে অঞ্জলি প্ৰমাণ ॥
 আমি ভুষ্ট নহৈলে কিসলে দিয়ে তাক ।
 জাগিয়া প্ৰভাতে পিতা কহিলা তাহাক ॥১০৩৮
 শুনি মিশ্ৰদেৱৰ পাছে অসন্তোষ মনে ।
 গৰ্ভৰ গৃহক আসিলন্ত তেতিখনে ॥
 পিতৃক বুলিলা তুমি শুনা পদ্যপাণি ।
 যেমনে শুনিলা তুমি দেৱৰেসে বাণী ॥১০৩৮
 তেমনে আপুনি তুমি ভিণ্ডি বান্ধিয়োক ।
 আগে গৰ্ভ খানি ভাল প্ৰমাণ লৈয়োক ॥
 পূৰ্বতো সঙ্গতে থাকি দেৱক তুমিলা ।
 কৰ্ম্মত চতুৰ বহু প্ৰসাদ লভিলা ॥১০৪০
 সেহিতে ভাগ্যৰ তুমি আজিও দেখিলা ।
 কৰ্ম্ম কৰিবাক প্ৰতি তোমাকে পাঞ্চিলা ॥
 শুনিয়া পিতৃয়ে পাছে তাহান আগতে ।
 স্বপ্নত দেখৱা খান খানিলা সাম্প্ৰতে ॥১০৪১
 দেখে সেহিমতে মাত্ৰ পূৰ্ব গৰ্ভ আছে ।
 তাতে সিচুকিয়া ভিণ্ডি বান্ধিলেক পাছে ॥
 কৰ্কটী খানত পশি দেখে বিহ্বমান ।
 অল্লমাত্ৰ দিয়া আছে তম্বুলৰ খান ॥১০৪২
 দেখি মিশ্ৰদেৱে মনে অসন্তোষ ভৈলা ।
 আজলি আজলি কৰি গুৱা দিবে দিলা ॥

অষ্টম দিনত বহু মহন্ত আসিল ।

নৱম দিনত সভা-ধানক জুবিল ॥১০৪৩

দশাহ কৰ্ম দশম দিনত হুয়ো মুগুন কৰিলা ।

দশাহী কৰ্মক যথাযোগ্যে সমাপিলা ॥

মধ্যাহ্ন বেলাত হাটী-বাটী পানী-ঘাট ।

পূৰ্ব দক্ষিণ উত্তৰৰ তিনি বাট ॥১০৪৪

জুবিল সকলে থানে ঘণাল প্রজাব ।

ভেটি যোগাটবাক শক্তি নাহিকয় আৰ ॥

ভাল ভাল শক্তিমন্ত বহুত ভকতে ।

কাচি-পাৰি প্রবন্ধ কৰিয়া ভালমতে ॥১০৪৫

বাখিয়া ফুৰয় মিশ্রদেৱক আবৰি ।

তাসম্বাক ৰাখে কতো কতো পাছ ধৰি ॥

তথাপি বহুত দুঃখ ৰাখন্তাসম্বৰ ।

হস্ত ধৰাধৰি কৰি থাকে নিবন্তৰ ॥১০৪৬

অগ্ৰত এগুটি পথ কৰিয়া থাকিলা ।

সেহি পথে গৈয়া লোকে কহিবে পাৰিলা ॥

সুৱৰ্ণ ৰজত বস্ত্ৰ লোণ কপৰ্দক ।

ধাতুময় পাত্ৰ সমে নিলেক অগ্ৰক ॥১০৪৭

ততুল কদলী আদি উপাধি আপাৰ ।

তাহাক সমীপে নিবে শক্তি কাহাৰ ॥

কিন্তু কহে মাত্ৰ তাৰ স্থল লেখাখানি ।

ভাল বুলি মিশ্রদেৱে বোলে প্ৰিয় বাণী ॥১০৪৮

অমৃত প্ৰবয় মিত্ৰদেৱৰ বচন ।
 শুনি শুনি সৱাৰে সন্তোষ হোৱে মন ॥
 পাছে জয়হৰিদেৱ পাশক চলয় ।
 তাহানো মধুৰ বাক্যে সৱে সুখী হয় ॥১০৪৯
 ছহানো বাক্যত আন সৱে তাপ হৰে ।
 একে দেৱগোপালৰ সন্তাপত পৰে ॥
 সি পুৰুষ অধিক ভৈলা দেৱৰ স্থানত ।
 সৱাৰে চক্ষুৰ নীৰ বহয় শোকত ॥১০৫০
 বান্ধৱ গোপাল আছিলন্ত এহি ঠাই ।
 কৈক গৈলা প্ৰভু তুমি আমাক পেলাই ॥
 পূৰ্বতো কৰিছো আমি সেৱা বাৰম্বাৰ ।
 হৰি-ভক্তি পাইলো আমি প্ৰসাদে তোমাৰ ॥১০৫১
 ইহ পৰলোকে সাৰ কৰিছো তোমাক ।
 তুমি শুক ইষ্ট বন্ধু নেড়িবা আমাক ॥
 এহিমতে আনোঃয় তুতি বাণী ৰড়ি ।
 কতো কান্দে আসন-গানত পৰি পৰি ॥১০৫২
 কতো কান্দে দেহ-ত্যাগ-থানত পৰিয়া ।
 শোকে মগ্ন দেহ আতি ভূমিত লুটিয়া ॥
 গোবিন্দ ঠাকুৰ আগে কতোগো কান্দয় ।
 গোপালৰ পদ-ধূলা-সঙ্গতি মাগয় ॥২০৫৩
 কতো ভকতৰ বাসা পৰিয়া কান্দয় ।
 আনো পৰিচয় ভক্ত সঙ্গ আলাপয় ॥

কতো দিন আগে আসি শ্রীহৰি গোসাঁই ।
 সত্ৰ পশি বুলিলন্ত ভক্তক শুনাই ॥১০৫৪
 কৈত আছে কৈত আছে ছুতিয় গোপাল ।
 শুনি মিশ্ৰদেৱে আগে আসিল সকাল ॥
 দেখিল মাত্ৰকে দণ্ডৱতে পৰিলন্ত ।
 মিশ্ৰদেৱে পৰি আলিঙ্গিয়া ধৰিলন্ত ॥১০৫৫
 ছয়ো দুইক নমস্কাৰ কৰি বাৰম্বাৰ ।
 বিস্তৰ কান্দিয়া শ্ৰেয় লভিয়া আপাৰ ॥
 বৃহত দেৱৰী বাপু আদি কৰি যত ।
 মহাজনসৱ আছে ইটো প্ৰদেশত ॥১০৫৬
 শ্রীহৰি দেৱৰী মতে সৱে আদৰিলা ।
 মিশ্ৰদেৱে যথাযোগ্যে সৱাকৈ তুৰিলা ॥
 গৃহে গৃহে সভাত তন্ত্ৰতে বসাইলেক ।
 সমস্তকো ভোজন-সন্তাৰ দিয়াইলেক ॥১০৫৭
 এক তিলো হৰি-কীৰ্ত্তনৰ ছেদ নাই ।
 নাম গায়া কীৰ্ত্তন কৰয় ঠাই ঠাই ॥
 পাছদিনা প্ৰাত্ৰসে পশিলা নাম-ঘৰ ।
 পণ্ডিতসকলে উৎসৰ্গাইলা সৱে বৰ ॥১০৫৮
 পিণ্ড দিয়া পাছে দুয়ো ভলে উঠি উঠি ।
 পণ্ডিতসৱক দান দিয়া মন তুষ্টি ॥
 স্মৰ্ণ-বজ্জত আদি বস্ত্ৰ অপহাস্ত ।
 যাৰ যাতে অভিলাষ তাহাক দিলন্ত ॥১০৫৯

দলৈমানে সবাৰে ভৈলেক মন পূৰ ।
 সৰে উঠি আশীৰ্বাদ কৰিলা প্রচুৰ ।
 কন্দলি ভাৰতী চক্ৰবৰ্তী আদি যত ।
 পণ্ডিত তেজস্বী বেদ-মূৰ্ত্তি যেনমত ॥১০৬০
 সৱাৰে আনন্দ প্রশংসিলা বাৰেবাৰ ।
 জয় জয় কৃষ্ণ হৰি কৰিলা জেঁকাৰ ॥
 বত্নাকৰ কন্দলি বুলিলা প্রেম কৰি ।
 দেৱগোপালৰ পদ-ধূলি আছে ধৰি ॥১০৬১
 যিকালত আসি আমি মাগিলো শৰণ ।
 দেৱতা গোপালে মোক বুলিলা বচন ॥
 ইদেশত তুমি ৰাজা সৰে পণ্ডিতৰে ।
 তোমাক পূজয় ৰাজা সাধু নিৰন্তৰে ॥১০৬২
 তযু মুখে ভাগৱত কৰিবো শ্ৰৱণ ।
 কেমনে লগাইবো মঞি তোমাক শৰণ ॥
 শুনিয়া বুলিলো মঞি কৰি দণ্ডৱত ।
 শুনিয়োক পিতৃ মোৰ যেন অভিমত ॥১০৬৩
 নানা বিদ্যা শিখি লোকে তোমাকে সেৱয় ।
 মোৰ বিদ্যা পাণ্ডিত্যত আন নাহিকয় ॥
 পণ্ডিত-বিদ্যাক ধৰি সেৱিলোহো আগে ।
 আৱে মোক শৰণ লগাইবে তযু লাগে ॥১০৬৪
 এমনে বহুত আনো কৰিলো প্ৰাৰ্থনা ।
 আতি শ্ৰদ্ধা দেখি মোক কৰিলা ককণা ॥

গোবিন্দ ঠাকুর আগে কবাই দণ্ডবৃত্ত ।
 শবণ-ভজন ভক্তি কহিলা যেমত ॥১০৬৫
 তাহান প্রসাদ মণ্ডি সকলে লভিলো ।
 পদ-জল লৈয়া স্নান ভোজন কৰিলো ॥

জন্ম কৰ্ম পাণ্ডিত্য সকলে সান্ধলিলো ॥১০৬৬
 হেন বন্ধু এড়ি গৈলা ভৈলোহো অনাথ ।
 এহি বুলি বহু কান্দিলন্তু দমাই মাথ ॥
 এমনে অনেক বহুদেশী পণ্ডিতৰ ।
 ভৈল ভার স্মৰি গুণ দেৱ গোপালৰ ॥১০৬৭
 মিশ্রদেৱে সৱাকৈ কৰিয়া সতকাৰ ।
 গৈলন্তু বাহিৰ কুড় লাগিল প্রজাৰ ॥
 সেই মিশ্রদেৱ বুলি কহে সাৰ কথা ।
 কিন্তু সমীপক যাইবে নপাৰয় তথা ॥১০৬৮
 সহস্ৰ সহস্ৰ প্রজা আৱৰি বহিলা ।
 একোমতে কোনো ভেটিবাক নপাৰিলা ॥
 দণ্ড হুই মানে থিৱে আছিলন্তু চাই ।
 সভা প্ৰৱেশিবাৰ শক্তি দেখে নাই ॥১০৬৯
 পাছে যেন তেন কৰি ফিৰিয়া গৈলন্তু ।
 শক্তিমন্তু বহু লোকে ৰাখিয়া নিলন্তু ॥
 গৃহ প্ৰৱেশায়া দ্বাৰ বান্ধিয়া বহিলা ।
 তাতে গৈয়া বৰ লোকেসে দেখিলা ॥১০৭০

ৰাজাৰ কুমাৰ আৰো প্ৰিয় নাতি এক ।
 ছয়ো বহু ধন দিয়া দূত পঠাইলেক ॥
 কান্ধ বড়া মধু বড়া আদি দূতগণে ।
 ভগুৰাদি ৰাখে মিশ্ৰদেৱৰ বচনে ॥১০৭১
 ৰাজগৃহ দুৰ্গ-অধিকাৰী সনাতন ।
 আৰো যিবা প্ৰিয় তন্তু আছে পাত্ৰগণ ॥
 তাসহাৰো আসি আছে দূত বহুজন ।
 দিয়া পঠাইলন্ত বহু বিবিধ দ্ৰব্যগণ ॥১০৭২
 বহু টকা সম্ভাৰ আনিলা গাৱে গাৱে ।
 চাৰি দিন আগে যোগাইলন্ত ভাৱে ভাৱে ॥
 সমস্তে দূতকে ভিনে পূৰ্বতে পাঞ্চিলা ।
 যাক যিটো কৰ্ম দিলা বিশ্বাসে নেড়িলা ॥১০৭৩
 বৰ জগন্নাথ মধুসূদন ভগুৰী ।
 ছুইহানো সঙ্গত ভৈল বহু আজ্ঞা কৰি ॥
 প্ৰাতসতে ছয়ো গৈয়া মঞ্চত চড়িলা ।
 ভাল দুৰ্গ বান্ধি দান দিবক লাগিলা ॥১০৭৪
 দুৰ্গকো ৰাখিবে দিলা বহু অধিকাৰী ।
 দুৰ্গ মধ্যে প্ৰজাকো থৈলেক দ্বাৰ মাৰি ॥
 লোণ কপৰ্দক বস্ত্ৰ সূৰ্ণ ৰজত ।
 গাৱে গাৱে পাত্ৰ ভৰি লৈলা সমীপত ॥১০৭৫
 যাক যিবা লাগে পুছি পাছে দিল ।
 দান দিয়া পাছে উত্তৰক মেলি নিল ॥

পুন দক্ষিণৰপৰা আসয় বিস্তৰ ।
 দান দিয়া তাকো মেলি দিলা নিৰন্তৰ ॥১০৭৭
 এহি মতে হুগ' ভৰি ভৰি বাৰম্বাৰ ।

* * *

চাৰিও দিশৰ পথ জুৰিয়া আছয় ॥
 আসে যাৱে প্ৰাণীসৱ লানি নভাগয় ॥১০৭৭
 সভা কাখৰত বিলাইবাৰ বস্তুচয় ।
 ভণ্ডাৰ কৰিয়া তাক বহুতে বাখয় ॥
 ছপৰতে তাক মাত্ৰ বিলাইবে পাৰিল ।
 পৰবেলা ভৈলে সবে ভণ্ডাৰ ভাঙ্গিল ॥১০৭৮
 দধি গুৰ কদলী সন্দেশ মাস চাউল ।
 লুড়িয়া নিয়ন্ত্ৰে প্ৰজা যেন ভৈল বাউল ॥
 অপৰ্য্যন্ত বস্তু তাক কতেক নিবেক ।
 চকটি পোলাইলে জানো প্ৰাণমি ভৈলেক (?) ॥১০৭৯
 বখীয়াসকলে মিশ্ৰদেৱত কহিলা ।
 শুনি হাসি বোলে কৃষ্ণে আনন্দ কৰিলা ॥
 প্ৰাণীৰ হিয়াত থাকি কৃষ্ণৰসে ক্ৰীড়া ।
 নমানিবি হুঃখ যদি লভিলাহা পীড়া ॥১০৮০
 নিশা ভৈলে পাছে বহু প্ৰদীপ লগাইলা ।
 থানে থানে হৰি-নাম কীৰ্ত্তন কৰিলা ॥
 মিশ্ৰদেৱে আসি নিশা পশিলা সভাত ।
 উপযোগ বস্তু যত দিয়াইলা সৱাত ॥১০৮১

অতি বৰ সভা ভৈল দেখন্তে অদ্ভুত ।
 পৰম আনন্দ ভৈল মিলিল বহুত ॥
 কুৰুক্ষেত্ৰ-যাত্ৰা ভোজ্যমান জগতৰ ।
 ভৈল মহা মহোৎসৱ আনন্দ মনৰ ॥১০৮২
 সেহিমতে মহোৎসৱ দেৱগোপালৰ ।
 পৰম আনন্দ ভৈল সৱে ভকতৰ ॥
 আনন্দতে ক্ষণপ্ৰায় ভৈল সমস্তৰে ।
 যথাযোগ্য অৰ্চা কৰিলন্ত নিবন্তৰ ॥১০৮৩
 বিদায় মাগিয়া সৱে গৈল দেশে দেশে ।
 সৱে সাক্ষ কৰিলন্ত দিনা ছয়কেসে ॥
 মিশ্ৰদেৱে জয়হৰিদেৱ সমন্বিতে ।
 ভক্ত সমে হৰি কথা কৰি একচিত ॥১০৮৪
 বহিলা সদায় সুখ ভৈলা পূৰ্বমতে ।
 কিছো কিছো কৰি শোক তেজিলা সুখতে ॥
 প্ৰাতঃসতে গোবিন্দ ঠাকুৰ সেৱা কৰে ।
 পাছে আসনতে আসি প্ৰণামে সাদৰে ॥১০৮৫
 তাত পাছে অন্তৰ্জল ভিণ্ডি সেৱা কৰি ।
 পাছে পাছুকাত সেৱা কৰন্ত সাদৰি ॥
 পাছে নাম-ঘৰে বসি প্ৰসঙ্গ কৰয় ।
 গধূলো প্ৰসঙ্গ এহিমতে প্ৰৱৰ্ত্তয় ॥১০৮৬
 দেৱগোপালৰ খেদ-কুপাৰ বসত ।
 ভৈল অতিবেক শ্ৰদ্ধা হৰি-প্ৰসঙ্গত ॥

হবি-প্রসঙ্গ বলে ভকতি সম্পত্তি ।

ছুটুটল দিনে দিনে বাঢ়ি গৈল আতি ॥১০৮৭

অয়হবিদের যথাযোগ্যে ত্রিপক্ষিকো কবিলা দেব ।

গঙ্গাত অস্থি দান-পুণ্য সমস্তক কবিলা বিস্তব ॥

লগাবলৈ

গ'ল ;

পাছে ছয়ো দেবে ভক্ত সমে আলচিলা ।

মিশ্রদের গঙ্গাব তীৰক অস্থি নিবে ইচ্ছা ভৈলা ॥১০৮৮

সজ্ঞত ব'ল তাত্মময় টেমাত ভবিয়া অস্থিচয় ।

শিষত লৈলস্তু মিশ্রদের মহাশয় ॥

ভক্তসরে চলি গৈলা চৌপাশে আরবি ।

প্রেমে কান্দি মধ্যে মধ্যে হবি-ধ্বনি কবি ॥১০৮৯

গৈয়া লোহিততো শিবে অস্থিক ধবিয়া ।

দণ্ড চাৰি আছিলস্তু নৌকা ভৰা দিয়া ॥

তেরেসে শিববপৰা নৌকাত ধৈলস্তু ।

ভক্তসরে দেখি মনে বিস্ময় ভৈলস্তু ॥১০৯০

মিশ্রদেরে ছয়ো হাতে শিষত তুলিয়া ।

একেহবে প্রহবেক আছে কি কবিয়া ॥

এহিমতে স্ময়ঙ্গলে আগ বড়াই ধৈলা ।

নৌকাত উঠিয়া অয়হবিদের গৈলা ॥১০৯১

দৃষ্টি দেখি মানে সরে নিবেধি আছিল ।

ঘনে ঘনে জয় জয় হবি-ধ্বনি দিলা ॥

শুনা সাধুসর কথা দেবগোপালব ।

ধিতি কপে কুশল সাধিলা জগতব ॥১০৯২

বহু ধন ভাজি বহু সম্ভাৰ কৰাই ।
 কোনো দেশে কিছো ভুক্ত কৰে এক ঠাই ॥
 তাতে তাৰ মহাভাগ্য মিলয় আপাব ।
 গুণগ্রাহী ভৈলে ভাগ্য মিলিল সৱাৰ ॥১০৯৩
 ইটো পুখু মহোৎসৱ দেৱগোপালৰ ।
 এক ধানে দেখি ভুক্ত বহুত দেশৰ ॥
 বহু দেশে যাক যাক পাই প্রজা তৰে ।
 তাক একবাৰে পাই সৱে সেৱা কৰে ॥১০৯৪
 এতেক গোপাল-পাদ-পদ্ম মনে স্মৰি ।
 ভণে বৰমানন্দে ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥

ছবি ।

থাকি লোহিতৰ কাছে   মিশ্ৰদেৱ-ভক্ত পাছে
 ক্ৰন্দন কৰিলা বহুতৰ ।
 অস্থিৰ লগত যেন   গৈল সৱে প্রাণ-মন
 মহাশোক ভৈল সমস্তৰ ॥১০৯৫
 বান্ধৱ গোপাল আজি   আমাক এড়িয়া গৈলা
 আজি সৱে ভৈলোহো আনাথ ।
 এহি বুলি শোক কৰি   দেহৰ চৰণ স্মৰি
 কান্দি শোকে চপড়াইলা মাথ ॥

পাছে সরে প্রেম-চিতে   মিশ্রদেব সম্বিতে
গৈয়া পশিলেক সত্ত্ব-শাল ।

থাকিল সন্তাপ-হুখে   সরে কান্দি বোলে মুখে
হা হা বাকর গোপাল ॥১০৯৬

মিশ্রদেবে নিতে নিতে   জানু পাৰি প্রেম-চিতে
দেবগোপালৰ আসনত ।

নমস্কাৰ কৰি থাকি   গোপাল গোপাল ডাকি
কান্দি যাবে হুখে যেনমত ॥

যেথনে দেবক স্মৰি   থাকি মালা হাত ধৰি
তেথনে সৱাকো পাসবয় ।

নমাতন্ত কাকো বাৰ   ফোকাৰন্ত বাৰদ্বাৰ
দীৰ্ঘশ্বাসে গোপাল বোলয় ॥১০৯৭

নাহিকে তাহান আন   গোপালেসে জীৱ-প্রাণ
সুহৃদ বাকর পিতা মাতা ।

ইহ পৰলোকে সাৰ   শুক ইষ্ট পৰমার্থ
সমস্ত প্রকাৰে সৰ্বদাতা ॥

সচেতে সপনে সদা   কৃষ্ণ গোপালৰ কথা
কহি স্মৰি মহাপ্ৰেম কৰি ।

মহা শিষ্ট ধৰ্ম্ম-শালী   ভক্ত-পথ প্রতিপালি
থাকিলন্ত মহাসত্ত্ব কৰি ॥১০৯৮

লোক-শিক্ষা তেতিক্ষণে   দেন্ত কায় বাক্য মনে
অভিমান লেশো নকৰিলা ।

সৰ্ব্ব-শাস্ত্ৰ-সাৰ কহি   পাছে বোলে মাত্ৰ এহি
শ্ৰীগোপালদেৱেয়ে কহিলা ॥

ভকতৰ কলতক   গোপালদেৱেয়ে গুৰু
সৱে মনে মানিয়া ধৰিবা ।

অশ্ব দেৱাদিক এৰি   অৱণ-কীৰ্ত্তন কৰি
মহাসুখে সকলে লভিবা ॥১০২৯

এহিমতে আনো শিক্ষা   দিয়া লোক নিস্তাৰিয়া
ভাগৱত কহি নানা ছন্দে ।

সূৰ্য্য যেন প্ৰকাশিল   বহু সাধু ধৰ্ম্মশীল
শুনিয়া আছিল মহানন্দে ॥

শুনা আবে সিটো কথা   জয়হৰিদেৱ যথা
অস্থি লৈয়া পছিম গৈলন্তু ।

যৈত যৈত নিশা পাই   বহিলন্তু ঠাই ঠাই
তৈতে বহু বিত লভিলন্তু ॥১১০০

যিথানে প্ৰথমে ৰহে   তৈতে অন্যো-অন্যো কহে
দেৱ গোপালৰ অস্থি আনে ।

শুনি সৱে উত্ৰাৱলে   খেদি আসে কোতূহলে
লৈয়া নানা বস্তু বিত্ৰমানে ॥

অস্থি আগনত থৈয়া   তাতে ধন-পুষ্প দিয়া
দগুৱতে পৰি প্ৰণাময় ।

কিনো আমাৰ ভাগ্য   দেৱৰ অস্থিক লাগ
পাইলো বুলি কৰে জয় জয় ॥১১০১

-এহিমতে নিতি নিতি   বহু ধানে বহু চিন্তে
আনন্দতে বেছাব পাইলন্ত ।

বলদেৱে প্ৰেম-মনে   শুনিলাতে তারুক্ষেপে
আগ বাঢ়ি খেদি আসিলন্ত ॥

দেৱৰীয়ে শঙ্খ বাই   ভক্তসৱে নাম গাই
কীৰ্ত্তনীয়া নটুয়াসকলে ।

বাঢ় বাই গীত গাই   এমনে আনন্দে পাই
তুলিয়া নিলন্ত কৌতুহলে ॥১১০২

নাম-গৃহ আসনত   অস্থি থৈয়া দণ্ডবৃত্ত
কৰি প্ৰণামিলা প্ৰেম ধৰি ।

মহা মহোৎসৱ ভৈল   বংশীধৰদেৱ বৈল
মানি সৱে বোলে হৰি হৰি ॥

বলদেৱে প্ৰেমে ভুলি   অস্থিক শিৰত তুলি
আনন্দক লভিল আপাব ।

তেমনে ৰাক্ষনিদেৱ   অস্থিক কৰিয়া সেৱ
ভক্তেও কৰিলা নমস্কাৰ ॥১১০৩

পূৰ্বে থাকি ইদেশত   দেৱগোপালৰ যত
মহিমা দেখিলা বহুতৰ ।

তাক স্মৰি স্মৰি আতি   কহিছিল। দিনে-ৰাত্ৰি
আগত সকল বৈষ্ণৱৰ ॥

শ্ৰীভাগৱতে যত   কহে নানা প্ৰসঙ্গত
মহন্তৰ লক্ষণ বিচাৰি ।

সরে দেহগোপালভে   ঘটি আছে স্বরূপত
 তাক্ষ অধিবাক যেহে পাৰি ॥১১০৪
 দেখিলোহো বাবাসরে   তাক্ষ সেৱা কৰৈ যেহে
 কদৰ্য্যো শূন্দৰ হয় আতি ।
 মিলে তাৰ অভ্যুদয়   বহু গুণ পাত্ৰ হয়
 সূৰ্য্য যেন জলে তাৰ খ্যাতি ।
 কৃষ্ণে যাৰ তুষ্ট হয়   বাবদ্বাৰ স্বপ্ন দিয়া
 মাগিয়া খাইলা পৰমায় ।
 যাক যিবা বুলিলেক   সেহিমতে ঘটিলেক
 যেন কহি গৈল সৰ্ব্বজনে ॥১১০৫
 কতেক কহিবো আৰ   পৰম মহন্ত সাৰ
 মোৰ প্রভু শ্ৰীমন্ত গোপাল ।
 মহাপুঙ্ক ব্রহ্মচাৰী   ভক্ত-পথ-অধিকাৰী
 ধৰ্ম্ম-পথ ধাপিল ভূ-তলে ।
 এহিমতে আনো গুণ   কহি বলদেৱ মনে
 প্রেমত আনন্দে মজিছিল ।
 তাহান সঙ্গক পাই   জয়হৰিদেৱে যাই
 কতোদিন আনন্দে বঞ্চিলা ॥১১০৬
 বলদেৱে পুছিলন্ত   জয়হৰি কহিলন্ত
 যাক যেন বুলিলা গোঁসাই ।
 বাবদ্বাৰ এক বাণী   শুনি পাছে শুদ্ধ জানি
 প্রাঙ্গসিলা দুষণ নপাই ।

ধন্য ধন্য শুদ্ধ মতি   দেৱৰ ভাতিজ আতি
নিৰুপট মহন্ত চিনিলো ।

যদি ভাগৱত মিশ্ৰ   ইহাঙ্ক লগাৱে কিঞ্চ
ভেৰে তাঁহু কপটী জানিলো ॥১১০৭

এহিমতে যেৱে আছে   ভুঃহৰিদেৱে পাছে
এক নিশা দেখিলা সপন ।

গৌৰাঙ্গ-বৰ্ণীয়া নাৰী   ছয়ো হাতে শাঙ্খ পিকি
প্ৰেম কৰি বুলিলা বচন ॥

শুনা শুনা জয়হৰি   কিসক বিলম্ব কৰি
আছা গোপালৰ অস্থি আনি ।

এভো হেলা এড়িয়োক   শীঘ্ৰ কৰি আসিয়োক
যদি তুমি ধৰা মোৰ বাণী ॥১১০৮

এহি শুনি জাগিলন্তু   প্ৰাতঃসতে স্নানিলন্তু
পাছে বন্দেৱত কহিলা ।

শুনি দেৱ কান্দিলন্তু   প্ৰেমে বাক্য বুলিলন্তু
হা হা গঙ্গা মাৱেসে আসিলা ॥

ভগীৰথ বাক্য ধৰি   সাধু-সঙ্গ আশা কৰি
গঙ্গা মাৱ সদায় থাকন্তু ।

এতেকেসে মহাবঙ্গে   গোপালদেৱৰ সঙ্গে
আশা কৰি বেদি আসিলন্তু ॥১১০৯

হৰি-পদ-ধূলা ধৰি   জগত পৱিত্ৰ কৰি
গঙ্গা যাক সদা আশা কৰি ।

বিশ্বক নসহিলা   বঙ্গে যেন খেদি আইলা
নিজ প্রত্নাহুক পৰিহরি ।

ষিটো মহা হৰি-দাস   তাহাৰ সঙ্গক আশ
দেৱে তীৰ্থে কমেও কৰয়।

[illegible]

ঈশ্বরে কহিছা যাক   সাক্ষাতে দেখিলো তাক
দেবগোপালতঁ নিষ্ট কবি ।

অহো মোর মহাভাগ   তাহাঙ্ক পাইলোহো লাগ
সেৱা কৰি আছে পূৰ্ব ধৰি ॥

পূর্বের শোক বুলিলন্ত   তুমি মহাভাগবত
ধর্ম্যক ধরিছ। মহত্ত্ব ।

সেহি আশীৰ্বাদ ভৈল দেৱদামোদৰে লৈল
চৰণৰ কৰিয়া কিঙ্কৰ ॥১১১১

সংসার তাপৰ ওৰ দাতা মহাবন্ধু মোৰ
মানি আছে দেৱ গোপালক ।

এছিমতে বহুতৰ . আনো গুণ গোপালৰ
কত্ৰিয়া কান্দিলা মকমক ॥

পুণ্য কৃতাজ্জলি কবি   গঙ্গা-তীৰ লক্ষ্য কবি
প্রার্থিলহু গঙ্গাত   বিনয় ।

গঙ্গাদেবী হুয়ো তোষ   এড়ি অস্থি-বন্ধা দোষ
যেমনে আমার মুখ হয় ॥১১১২

আব এক পক্ষমানে   অস্থি বাখি ইটো থানে
সেরা কৰি থাকো আমি আই ।

তাত পৰে নৰাখিবো   অহস্তোকে পঠাই দিবো
পাইব গৈয়া অস্থিৰ তযু ঠাই ॥

এহি বুলি প্রাৰ্থিলন্ত   এক পক্ষ বাখিলন্ত
নিতে সেরা কৰন্ত প্রেমত ।

হিয়ে ধৰি শিবে তুলি   গোপাল গোপাল বুলি
শয়নতো থরৈ শিখানত ॥১১১৩

নৰাখিলা তাত পৰে   গঙ্গাব পাপক ডৰে
ভক্ত সমে আলোচন কৰি ।

পূজিলন্ত বাবস্থাব   দণ্ডবতে নমস্কাৰ
কৰি শিবে লৈলন্ত সাদৰি ॥

আগ বাঢ়াইবাক মনে   বান্ধনি গোসাঁই সমে
বেড়ি গৈল সমস্তে বৈষ্ণৱ ।

কতো প্রেমে শঙ্খ বাই   কতো হৰি-নাম গাই
ভৈল মহা উৰ্ম্মি মহোৎসৱ ॥১১১৪

নগৰীয়া লোকে ভাগি   সেরা কৰিবাক লাগি
আসিল আনন্দ কৰি মনে ।

দেখি পৰি প্রণাময়   উঠি সৱে জয় জয়
হৰি হৰি ধ্বনি কৰে ঘনে ॥

পাছে জয়হৰিদের   সৱাকে কৰিয়া সের
অস্থিক লৈলন্ত কণ্ঠ পাতি ।

হুয়ো দেৱে ভক্তে আৰ   পুত্ৰ কৰি নমস্কাৰ

সত্ৰক আসিলা প্ৰেমে আতি ॥১১১৫

অস্থিৰ সঙ্গত যেন   সকলে আনন্দ গৈল

নিৰানন্দ ভৈল সত্ৰখান ।

যেন অকস্মাতে আসি   নৱনিধি মিলাইলেক

পুত্ৰ হৰাইলেক বিদ্যমান ॥

জয়হৰিদেৱে যাই   ভেলাডোৱাৰক পাই

আনন্দ কৰিয়া বহিলন্ত ।

ভক্ত সমে প্ৰেমে আতি   নিলা আগ বাঢ়ি মাতি

পূৰ্ব্বৱতে মান্য কৰিলন্ত ॥১১১৬

লক্ষ্মী আই কান্দিলন্ত   অস্থি সেৱা কৰিলন্ত

দেৱগোপালৰ গুণ স্মৰি ।

পূৰ্বে দেৱে দিয়াছন্ত   যত বস্ত্ৰ অপৰ্য্যন্ত

প্ৰেমে তাক দেখাইলা আদৰি ॥

পাছে তৈৰপৰা গৈলা   সবে আগ বাঢ়ি থৈলা

নগৰৰ ভৈলন্ত বাহিৰ ।

যৈত তৈত থাকি গৈল   সবাৰে আনন্দ ভৈল

কতো দিনে পাইলা গঙ্গা-তীৰ ॥১১১৭

গঙ্গা-তীৰ পায় পাছে   বহিলা গঙ্গাৰ কাছে

মনে মহা আনন্দ কৰিয়া ।

দেৱৰ অস্থিক ধৰি   গঙ্গাৰ চৰণ স্মৰি

প্ৰেমে শোকে কম্পমান হিয়া ॥

পাছে উপবাস কবি বিধি-ব্যৱহাৰ কৰি

ষোড়শ দোষক ত্যাগ কৰি ।

স্নানি পাছে গঙ্গা-জলে আনি আনি কৌতূহলে

ব্রাহ্মণক ভূজাইলা সাদৰি ॥১১১৮

বৈষ্ণৱ ব্রাহ্মণগণে দানে-মানে তুষ্ট মনে

নিতে নিতে আশিষা দিলন্ত ।

এহিমতে মহাভাগে কতোদিন অম্লবাগে

অস্থি নিদি নৈৱেদ্য কৰন্ত ॥

আৰো কতোদিনমানে ব্রহ্মভোজ-অৱসানে

অস্থি দিয়া যাইবো আমি চলি ।

এহিখানি বাঞ্ছা কৰি অস্থিক আহন্ত ধৰি

তাক গঙ্গা বুজিলা আকলি ॥১১১৯

বিলম্বক নসহিয়া মধ্যনিশা প্রকোপিয়া

খসাই আনি সমীপ ঠেকিল ।

কুণ্ডলী আকাৰে ধৰি গিড়িস গিড়িস কৰি

খসাই আনে জাগিয়া দেখিল ॥

ভয়ে ত্রাসমান ভৈলা উদ্ভি কৰিবাক লৈলা

কৈক যাঞ কি কৰো বুলিয়া ।

পাছে জয়হৰিদেৱ জাহ্নু পাৰি কৰি সেৱ

বুলিলন্ত অঞ্জলি ধৰিয়া ॥১১২০

শুন শুন গঙ্গা মাৱ প্রণামো তোমাৰ পাৱ

আজি নিশা ক্ষমা কৰিয়োক ।

তযু বাহুৱা প্ৰতিপালি   সত্যে সত্যে দিবো কালি
 নেন্দো যদি দোষ দিবা মোক ॥

হেন শুনি গঙ্গা মাৱ   এড়িলন্ত ক্ৰোধ ভাৱ
 এক লেশো নখসাইলে আৰ ।

শুচিল সবৰে ভয়   সৱে কৰে জয় জয়
 পৰি পৰি কৰে নমস্কাৰ ॥১১২১

শুনি সেহি উৰ্মি-বাণী   যাত্ৰীক লুড়য় মানি
 খেদি আসি পাইলে গ্ৰামীচয় ।

অস্থিক নপাই তথা   গঙ্গাব ভৈলেক যথা
 তাক শুনি ভৈগৈল বিস্ময় ॥

পাছ দিনা পূৰ্ব্বৱতে   স্নানে দানে বিধিৱতে
 অস্থি লগাইবাক নামিলন্ত ।

তান্দ্ৰময় পাত্ৰ লৈয়া   অস্থি টেমাতে থৈয়া
 মন্ত্ৰ পঢ়ি অস্থি ধৰিলন্ত ॥১১২২

তেখেণে গঙ্গাব ধাৰ   পাক দিয়া বাৰম্বাৰ
 জয়হৰিদেৱৰ চৌপাশে ।

ফুৰে দেখি ভয়ে তাৰ   অস্থি-পাত্ৰ সমে এড়ি
 ভীৰক উঠিলা মহাত্ৰাসে ॥

মন্ত্ৰ পঢ়ি ভাল কৰি   লগাইবাক জয়হৰি
 নপাৰিয়া ব্যাকুল ভৈলন্ত ।

জল-ধাৰা পাক এড়ি   প্ৰথমে মধ্যক গৈল
 পাছে দখিণক বহিলন্ত ॥১১২৩

সিটো মহা আশ্চৰ্য্যক   সৰ্বলোকে দেখিলেক
 তীব্ৰত থাকিলা মহাত্ৰাসে ।
 আশ্চৰ্য্য দেখিলা প্ৰাণী   সমস্তে বুলিলা বাণী
 গজা হিত সাধিলা গোপালে ॥
 পৃথিৱীৰ পানীগণে   পাপ কায়-বাক্য-মনে
 গজাত স্নানিয়া গুচায় ।
 হৰিক হৃদয়ে ধৰি   মহাজনে স্নান কৰি
 সিটো পাপ সমস্তে হৰয় ॥১১২৪
 এতেক সন্তৰ সঙ্গে   আশা কৰি মহাৰঞ্জে
 সৰ্বকালে গজায়ে থাকন্ত ।
 আজি দেৱগোপালৰ   অস্থি সৰ্ব-পাপহৰ
 জানি পায় ব্যাকুল ভৈলন্ত ॥

তুলুড়ি ॥

শুনা সভাসদ   পৰম সম্পদ
 পাইবে যাৰ ইছা আছে ।
 বিষ্ণু-বৈষ্ণৱৰ   কথা মনোহৰ
 ইহাতে সকলে আছে ॥১১২৫
 বিষ্ণু-বৈষ্ণৱৰ   কথা অমৃতৰ
 বসন্ত যাহাৰ বতি ।

তাকে পান কবি   আন পবিহবি

সি পারে প্রেম-ভকতি ॥

হবি-পদ-জল   পৰম নিৰ্মল

ত্রিঙ্গগতে পুণ্যকাষী ।

যাক ব্রহ্মা হব   সেৱিলা লোকব

ভৈলা সৰ্ব্বপাপহাৰী ॥১১২৬

তিনিও পুৰুষে   তপ অহনিশে

কবি পাছে ভগীৰথ ।

যাহাক নমাইলা   বংশকো তাবিলা

লভিলন্ত মনোবধ ॥

সকলে ক্রীহবি   মধ্যত গঙ্গাব

মহিমা প্রচুৰ কয় ।

হেনয় গঙ্গাবো   সংসঙ্গ পাইবাক

আকুল ভাব আছয় ॥১১২৭

সংসঙ্গত যাব   পিৰীতি আপাব

সকলে সিঙ্গিল তাব ।

সরাবে বহন্ত   কৃষ্ণে ভৈল বশ্য

এহি সৰ্ব্ব-শাস্ত্র-সাৰ ॥

হে প্রাণ কৃষ্ণ   তুমি মোৰ ইষ্ট

দেৱ বন্ধু হিতকাষী ।

ইহ পৰলোকে   লৈয়ো সদা মোকে

ভূত্যবো ভূত্যক কবি ॥১১২৮

কৃষ্ণ পদে সদা   সপ্ৰেম ভকতি
 মুখে বাম কৃষ্ণ নাম ।
 পাটক বমানন্দে   পৰম আনন্দে
 ডাকি বোলা বাম বাম ॥

পদ

এহিমতে জয়হৰিদেৱে অস্থি দিয়া ।
 কান্দি কান্দি প্ৰণামিলা তীৰত পৰিয়া ॥
 যেন নৱনিৰি বলৱন্তে কাটি নিলা ।
 দেৱৰ অস্থিক গঙ্গা তেমনে হৰিলা ॥১১২৯
 হস্ত হস্তে অস্থি গঙ্গা নিলা যিতিথণে ।
 পুণ্য যেন ভৈল বল শক্তি তেজ মনে ॥
 নাহিকে উৎসাহ হাস আনন্দ বদন ।
 গোপাল গোপাল মাত্ৰ ডাকয় সঘন ॥১১৩০
 কৃষ্ণ বিনে অৰ্জুনৰ যেনয় অৱস্থা ।
 জয়হৰিদেৱৰ ভৈলেক তেন তথা ॥
 কান্দিলন্ত বহু গুণ বৰ্ণাই বৰ্ণাই ।
 পূৰ্ব্বৱতে বেহাৰক আসিলা ছনাই ॥১১৩১
 গঙ্গাৰ বৃত্তান্ত যত সকলে কহিলা ।
 ভক্ত সমে ছয়ো দেৱ প্ৰেমত মজিলা ॥

তাক ছয়ো দেবে বহু স্নেহ কবিলন্ত ।
 মাগু সতকাষে বহুদিন বাখিলন্ত ॥১১৩২
 অস্থিক নিয়ন্তে যথা জয়হবিদেব ।
 সমস্ত ভক্তক ভুঞ্জাই কবিলন্ত সেব ॥
 তেমনে আসিয়া পুন্সু নৈরেত্ত কবিলা ।
 গুণ-গৃহে মানি বহু ধন ভাজি দিলা ॥১১৩৩
 দেব দামোদব গুণ গোপালদেব ।
 জানি জয়হবিদেবে মানিলা বিস্তব ॥
 ঠাকুরব সত্ৰব ভকতে পাছে নিলা ।
 তৈতো ধন দিয়া পুন্সু নৈরেত্ত কবিলা ॥১১৩৪
 কতিপয় দিন থাকি পুন্সু আসিলন্ত ।
 বলোদেব সমে কতোদিন আছিলন্ত ॥
 বিদায় কবিয়া পুন্সু স্বদেশে আসিলা ।
 মিশ্রদেব সমে সরে ভক্তে আরবিলা ॥১১৩৫
 দামোদবদেব সত্ৰব নির্মাণ্যক ।
 গঙ্গাজল সমে সরে দিলন্ত ভক্তক ॥
 বলদেব সমে বহু ভক্ত সমস্তব ।
 আলীক্বাদ প্রীতি বার্তা কহিলা বিস্তব ॥১১৩৬
 যত যত ভৈলেক গঙ্গাব ভার যথা ।
 কহিলন্ত প্রপঞ্চি সকলে সিটো কথা ॥
 সকলে ভকতে মিশ্রদেব আদি কবি ।
 আপাব আনন্দ পাইলা বোলা হবি হবি ॥১১৩৭

গজমুণ্ডা-
ভ্ৰমত
সাধুসবিক
কথ

গজমুণ্ডাশ্ৰমে থাকি সন্তুৎসব-কৰ্ম ।
কৰিলন্ত বিধি-ব্যৱহাৰ বেদ-ধৰ্ম ।
ভাতে আতি মহোৎসৱ ভৈল ভালমতে ।
বহুত মহন্ত যাত দেখিলা জগতে ॥১১৩৮
আমাৰ পিতৃয়ে মিত্ৰদেৱৰ বচনে ।
সভাষৰ সজাইলন্ত বজ্জয় যেমনে ॥
কতেক কহিবো সিটো মহোৎসৱ-গুণ ।
একাদশ হাত কৰি অগ্নি কৰি ন্যূন ॥১১৩৯

হুপবত প্ৰজাৰ গিড়ত বহুজন ।
আধা মৰা ভৈল কাৰো হৰাইলেক ধন ॥
পৰবেলা মিত্ৰদেৱ আসন্তে গৃহক ।
প্ৰজাৰ গিড়ত নপাবয় আসিবাক ॥১১৪০
ভাল ভাল লোকে তাক বাখিয়া আনয় ।
তথাপিতো একোমতে পথ নপাবয় ॥
টকা দেশকৰ কড়ি সিঞ্চি পেলাইলেক ।
তাক গৈল প্ৰজা ভাগি তেৱে আসিলেক ॥১১৪১
গৃহ পশি খলখলি হাসি বুলিলেক ।
কপৰ্দক নিমিত্তে প্ৰাণ বহিলেক ॥
জয়হৰিদেৱৰ পাশত প্ৰজাচয় ।

কুকুৰা-
বাহীত
ৰাজ-ভয়

দলদোপ কৰৈ যেন মেদিনী কম্পয় ॥১১৪২
এহিমতে মহোৎসৱ কৰিয়া সিঠাই ।
কুকুৰাবাসীক পাছে আসিলা ছনাই ॥

ভাত পৰে মহোৎসৱ কুৰুৱাবাসীত ।
 ভৈল বাবুৱাৰ কিস্তি ৰাজ ভয়-ভীত ॥১১৭৩
 খণো একেলগে থাকে সকলে ভকত ।
 খণো যুখে যুখে থাকে ৰাজ্যৰ ভয়ত ॥
 যেন অম্ৰাৱতীপুৰে সভা ত্ৰিদশৰ ।
 দৈত্য-ভয়ে বাবুৱাৰে অৱস্থা দেৱৰ ॥১১৪৪
 তথাপি নিৰ্ভয় পাইলে থাকে মহাৰাজে ।
 পূৰ্বতো অধিক ভক্ত ভৈল তান সজে ॥
 পঞ্চ শত বৈষ্ণৱ থাকয় একে ঠাই ।
 অযাচিতো চাউল আসে সৱে তাক খাই ॥১১৪৫
 গোপালদেৱৰ খেদ-কুপাৰ বলত ।
 নাহিকে বিকল মুখ থাকয় সতত ॥
 নিতে নিতে বহু নৌকা সম্ভাৰ মিলয় ।
 আনো দুখী ভিক্ষী আসি সম্ভাৰ পাৱয় ॥১১৪৬
 পণ্ডিত মহন্ত পাত্ৰ মন্ত্ৰী বৰনাৰী ।
 নিতে নিতে জুমা-জুমে আসে শাৰি শাৰি ॥
 অত্যন্ত তেজস্বী সভা দেখি ভয়-ভীত ।
 যাত পশি সৱাবে সম্ভাৰ হয় চিত্ত ॥১১৪৭
 প্ৰথমতে দুইহস্তক সৱে সেৱা কৰে ।
 থানে থানে ফুৰি ফুৰি সেৱৈ নিবন্তৰে ॥
 এমনে আনন্দে নিতে থাকয় বিদিতো ।
 ৰাজ-ভয় ভৈলে পাছে পলাৱে স্বৰিতে ॥১১৪৮
 যত যত কথা মিত্ৰদেৱৰ কালত ।
 পাছে যত ভৈল লড়িদেৱৰ কালত ॥

অখক্ৰান্তত
 বামকৃষ্ণৰ
 জন্ম :
 বেহাৰত

সিসর কথাৰ পদ বিস্তৰ হোৱয় ।
 সংকেপিয়া কৰিলেও গ্ৰন্থ বহু হয় ॥১১৪২
 তথাপিতো স্মৃগকপে কহো কিছোমান ।
 সভাসদসৰে শুনিয়োক সাৱধান ॥
 এহিমতে মিশ্ৰদেৱে মহাসত্ৰ ধৰি ।
 আছিলন্তু শ্ৰীভাগৱত ব্যাখ্যা কৰি ॥১১৫০
 সৱাৰে সন্তোষ দিয়া থাকন্তু সদায় ।
 খণো অসন্তোষে ৰাজ-ভয়ত পলাই ॥
 বাৰম্বাৰ পলায়ন-শ্ৰমক দেখিলা ।
 লোক-দুখ দেখি পাছে পছিমক গৈলা ॥১১৫১
 কতো কাল অশ্বক্ৰান্ত তীৰ্থত আছিল ।
 সিদেশৰ আসি বহু মহন্তে দেখিলা ॥
 তহিতে জন্মিলা তান পুত্ৰ মহাশিষ্ট ।
 সাধুগণ সমে নাম থৈলা ৰামকৃষ্ণ ॥১১৫২
 দানে-মানে বহুজ্ঞাত। সাধুক অচিলা ।
 মহা সাধু হৈবা বুলি গণিতাক দিলা ।
 দেৱেবা ইহান সম্পত্তি নেদেখয় ।
 এহি বুলি কহি গৈল ৰহিল সংশয় ॥১১৫৩
 তৈতে থাকি এক মহোৎসৱ কৰিলন্তু ।
 বেহাৰকো গৈয়া বলদেৱ দেখিলন্তু ॥

কুকুৰাবাহীত গোপালদেৱৰ বাক্য ধৰিয়া মনত ।

ফাগু যাত্ৰা : বৈষ্ণৱসৱৰ বহু প্ৰাৰ্থনা-বাক্যত ॥১১৫৪

বজাৰ   পুত্ৰ স্বদেশক আসি কুকুৰাবাসীত ।

ওচৰত   বহিল সৱাবে ভৈল আনন্দিত চিত্ত ।

গোচৰ

যেন প্ৰাণ আসিল ইন্দ্ৰিয় উল্লসিল ।

সেহিমতে সৱে লোকে আনন্দে আসিল ॥১১৫৫

পূৰ্বৱৰ্ত্তে হৰি-কথা কহিয়া আছিল ।

জয়হৰিদেৱে সমে শ্ৰীতিয়ে বঞ্চিলা ॥

ভক্ত সমে ছয়ো দেৱে আলোচন কৰি ।

এক মহা ফাগুযাত্ৰা কৰিলা সাদৰি ॥১১১৬

দৌলৰ উপৰে তুলিলেক মগৰক ।

ময়ূৰ পথায়ে বিচিলেক ঈশ্বৰক ॥

মৈৰা পাখি মগৰক দেখিয়া অজ্ঞানী ।

ৰাজাৰেমে ছয়ো বস্ত্ৰ লৈলা মনে মানি ॥১১৫৭

মহামূৰ্খ অজ্ঞান স্বতসে পাপমতি ।

নসহয় মহাহৰি ভকত-ভকতি ॥

কল্প বোৰ আদি যেন দুৰ্জ্জনসকলে ।

দেখি আছি ঈশ্বৰক নমানে কেৱলে ॥১১৫৮

সেহি ছুটে কহিলেক ৰাজাৰ আগত ।

দেৱৰেমে চিহ্ন ধৰি আহয় ভকত ॥

দেৱৰ কণ্ঠৰ হাৰ জ মুমূৰ্খ ।

ভগাবীয়ে ভকতক দিয়া আছে সাৰ ॥১১৫৯

আতি মূৰ্খ নৃপতিসে তাকে সত্য মানি ।
 পৰীক্ষিত বকরাক বোলে দিয়া আনি ॥
 পৰীক্ষিতে বুদ্ধি কৰি ভক্তক এড়িলা ।
 সাজ-পাতি নিয়া সবে ৰাজ্যত দেখাইলা ॥১১৬০
 মগৰক দেখি ৰাজা হানিয়া বুলিলা ।
 বিপ্ৰ দোলা-বাড়ি সাজিবা ক নজানিলা ॥
 দোলা-বাড়ি নহে ইটো মগৰ সাজিলে ।
 এহি বুলি ভয়ে কেহোজন নকহিলে ॥১১৬১
 মোক ভাঙ্গি ছুহু বিপ্ৰ ৰাজ্যসে উঠয় ।
 এহি গুণি ৰাজা মনে সংশয় কৰয় ॥
 সভাসদো জানে বোলো মিত্ৰদেৱ হব ।
 ৰাজচিহ্ন ধৰি ৰাজ খুজিলে উঠব ॥১১৬২
 এতেকেসে ৰাজা গুনি কৰিলেক ভয় ।
 নকৰিবা নকৰিবা সিসৱ সংশয় ॥
 যৈসানি গোপালদেৱ থাপিয়া থৈলন্ত ।
 যৈসানিৰেপৰা একেভাৱে আছিলন্ত ॥১১৬৩
 বৈষ্ণৱক দিয়া পাট সামান্য বস্ত্ৰক (?) ।
 পিন্ধিছিল আৰো হৰি-নিৰ্ম্মাণ্য-পুষ্পক ॥
 উকা কাঠ সফুৰাত তাম্বুল ভুজিলা ।
 কাংস আদি পাত্ৰ পাইলে বৈষ্ণৱক দিলা ॥১১৬৪
 নাশিলা সকলে শৰীৰৰ অলঙ্কাৰ ।
 নাহি দস্ত দৰ্প মনে পৰ-ভিষকাৰ ॥

পৰম গভীৰ ধীৰ হৰি-সেনা-পৰ।

নাহি পৰ-দেহ হিংসা অনুয়া মৎসৰ ॥১১৬৫

তথাপিভো তাক ছুইজনে নসহিলা।

ৰাজ্যৰ আগত ৰাজপদ বাদ দিলা ॥

ভাঙ্গিলেক মহাসত্ৰ কুৰৱাবাসীত।

কুৰৱাবাহী জেষ্ঠৰ মাসত কৃষ্ণা অষ্টমী তিথিত ॥১১৬৬

সত্ৰ ভাঙিলে; তাৰেপৰা ভক্ত নভৈলেক এক ঠাই।

বংপুৰত

মিশ্ৰদেৱ

বৈকুণ্ঠ-

প্ৰয়াণ

মিশ্ৰদেৱ আনো ভক্ত ফুৰিলা লুকাই ॥

নানা ধানে ফুৰি পাছে দেৱৰাশ্ৰমত।

আহন্তে দেখিলা এক দুৰ্জনে সাক্ষাত ॥১১৬৭

সিটো ছুই দ্ৰোহী সদা মঠা ব্ৰাহ্মণৰ।

ভাত কোপে দিলা গৈয়া ৰাজ্যত গোচৰ ॥

মঠা দ্বিজ বিপ্ৰ দেৱ-ৰাজ্যৰ আশ্ৰমত।

থৈয়া আছে মই দেখাই দিবোহো সাম্প্ৰত ॥১১৬৮

শুনি ৰাজ্য শুন্তে পৰীক্ষিতক পাঞ্চিলা।

পৰীক্ষিতো পায়া গৈয়া সকলে কহিলা ॥

নৌকাত তুলিয়া পাছে ৰাজঘৰে নিলা।

ভাল কৰি থৈয়ো বুলি ৰাজ্যয়ে পাঞ্চিলা ॥১১৬৯

নিয়ন্তে পথত আৰো ৰাজ্যৰ থানত।

প্ৰজা অনুৰাগে যত কহিবোহো কত ॥

নিলে মাত্ৰ ৰাজ্য তাক পুছিবে নপাইলা।

ঈশ্বৰ-ইচ্ছাত তৈতে নপৰা পৰিলা ॥১১৭০

পত্নীক বোলন্তু মোৰ দেহা পৰিবেক ।
 অল্পশ্ৰোকে ইটো বালগুটি বহিবেক ॥
 যত্ন কৰি ইহাঙ্ক পঢ়াইবি ভালমতে ।
 সন্ত-ধৰ্ম্ম ইহাত বহিব পূৰ্ব্বৰতে ॥১১৭১
 এহি বুলি আশীৰ্ব্বাদ দিলন্তু বিস্তৰ ।
 আনকো শিখাইলা কহি শাস্ত্র পূৰ্ব্বাপৰ ॥
 কোনোজনে কৃষ্ণত ভকতি নেড়িৰাহা ।
 মোৰ দুখ দেখি জানো বিমন কৰাহা ॥১১৭২
 ভকতে পাঠকচন্দ্ৰ মুখে স্মৃথিলেক ।
 জয়হৰি বাপুক পুত্ৰক বখাইলেক ॥
 শাস্ত্র-মত তুলি আনি বহু শিক্ষা দিলা ।
 পূৰ্ব্ব সাধু সমস্তৰো দৃষ্টক কহিলা ॥১১৭৩
 ভৈলেক উধান একাদশী আঘোণত ।
 দেহ-ত্যাগ হইব হেন মানিলা মনত ॥
 বাম-কৃষ্ণ নাম সদা নেড়িলা মুখত ।
 মন নিৰেশাইলা কৃষ্ণ-পদ-পঙ্কজত ॥১১৭৪
 দেৱ গোপালৰ পদ-বেণু শিৰে ধৰি ।
 দেহ এড়ি চলি গৈলা বৈকুণ্ঠনগৰী ॥
 বহু ভক্তে সত্ৰ এড়ি আৱৰি আছিল ।
 শোকে মৰ্ম্ম দহে ঘনে হৰিক স্মৰিলা ॥১১৭৫
 দেহাক দহিয়া পাছে কাৰ্য্যক কৰিলা ।
 যথাযোগ্যে বেদ-বিহিতক আচৰিলা ॥

তানে পতিব্রতা পত্নী শাস্তি সূচবিভা ।
 বিস্তৰ কান্দিলা শোকে কন্দলি-হুহিতা ॥১১৭৬
 বামকৃষ্ণ নাম যিটো আছন্ত তনয় ।
 তেহে পুত্ৰ শোক তাপ দুঃখ নজানয় ॥
 বাজপত্নী হুইকো নিয়া সৰ্ব্বথা পালিলা ।
 জগতৰ লোকে শোকে বিস্তৰ কান্দিলা ॥১১৭৭
 অসম দেশৰপৰা বেহাৰ পৰ্যাস্তে ।
 দেশে দেশে অনেক কান্দিলা সাধু-সন্তে ॥
 বৎসৰ দশেক পালিলহু সত্ৰ খাল ।
 যেন আছে সেহি দেৱ ক্ৰীমন্ত গোপাল ॥১১৭৮
 মিশ্ৰদেৱ গৈল লোক দিনতে আন্ধাৰ ।
 হা মিশ্ৰবাপু বুলি সঘনে কোকাৰ ॥
 বামহৰি নিৰঞ্জনৈ অস্থিক নিলন্ত ।
 গজাত লগায়া ব্ৰহ্ম-ভোজ কৰাইলন্ত ॥১১৭৯

নড়িগোসাই এহিমতে য়েৱে ভাগৱত মিশ্ৰ গৈল ।
 জয়হৰিদেৱৰ সূৰ্য্য বিনে যেন অন্ধকাৰে লোক বৈল ॥
 সজত ভক্ত নাহিকে সত্ৰৰ থিত্তি অধিকাৰী নাই ।
 সকল : জয়হৰিদেৱ বা গৈলেক কোন ঠাই ॥১১৮০
 বজ্রাঘবীয়া জানি আছে মাত্ৰ লোকে আছন্ত এড়াই ।
 অনুগ্রহ সেরা কৰিবাক প্ৰতি বিচাৰি নপাই ॥
 অনুখ-অশাস্তি ভৈল মনত লোকৰ ।
 পাছে কিছো শাস্ত ভৈল ৰাজাৰ জগৰ ॥১১৮১

কতোদিন অনন্তৰে দেৱ জয়হৰি ।
 বিদিত্তে ফুৰিব লৈলা কিছো কিছো কৰি ॥
 কতো কতো ভকতে আসিয়া লাগ লৈল ।
 কতো কতো আন্তা ধৰি দেশে দেশে বৈল ॥১১৮২
 জয়ৰ নিমিত্তে একেখানে নথাকিলা ।
 গোবিন্দ ঠাকুৰ সমে ফুৰিব লাগিলা ॥
 যৈত যেহিদিন থাকে প্ৰসঙ্গ নেড়য় ।
 শাৰি শাৰি প্ৰজাগণ আসয় যাৱয় ॥১১৮৩
 দিনে দিনে বহুত সম্ভাৰ আসি মিলে ।
 সৱাৰে সম্ভাষ হয় তাহাক দেখিলে ॥
 শ্ৰামবৰ্ণ তনু সদা মধুৰ বচন ।
 নাহি স্বীয় পৰ সাধু পৃথিৱী-সহন ॥ ১৮৪
 নাহি দম্ভ দৰ্প অতি মনে অহঙ্কাৰ ।
 গুণৱন্ত সমস্তক কৰে সতকাৰ ॥
 দানে মানে ভাৱে বাক্যে সকলে তুষিলা ।
 তাক কেহো জনে অশ্লীয়াদি নকৰিলা ॥১১৮৫
 দেৱগোপালৰ পুত্ৰ মানি সৰ্ব্বজনৈ ।
 প্ৰণামিলা পৰি পৰি কায়-বাক্য-মনে ॥
 যুখে যুখে প্ৰজা নিতে হৰিক ভজয় ।
 যথায়ৈ'গো মিথ্যা বোধ সকলে লভয় ॥১১৮৬
 এহিমতে আনো নানা বহুত গুণক ।
 সংক্ষেপ পদত তাক কহিবো কভেক ॥

সঙ্গত থাকিলা সদা বহুত ভকত ।
 মিত্ৰদেৱ-পুত্ৰ-পত্নী আছিল সঙ্গত ॥১১৮৭
 শ্ৰৱণি মহন মধুসূদন ভণ্ডাৰী ।
 হুই পশুৰাম হৰিচৰণ সুৰাৰি ॥
 বিষ্ণু ভৱানন্দ হৰিবল্লভ লক্ষ্মণ ।
 ৰঘুপতি নৰোত্তম মধুসেনুদন ॥১১৮৮
 কামু নিত্যানন্দ জয়ানন্দ জয়হৰি ।
 আনো ভক্ত ব্ৰাহ্মণ ধৰ্ম্মাদি কৰি ॥
 তাক সেৱা কৰি কৰে হৰি-সেৱা-ৰত ।
 মোৰো ভাগ্য কিনো আছিল পূৰ্ব্বত ॥১১৮৯
 তাৰ ফলে মঞি হুখিতক কৃপা কৰি ।
 পিতামহ মাতামহ গুণক সুমৰি ॥
 অশ্বক্ৰান্ত হস্তে মোক পাটবাক দিলা ।
 বনমালীদেৱৰ সঙ্গত পুহু থৈলা ॥১১৯০
 তাহান আজ্ঞাত থাকি দেৱৰ সঙ্গত ।
 শ্ৰীভাগৱত পাইলো তাহান বৰত ।
 পুহু আনি দাস কৰি লৈলন্ত সঙ্গত ।
 শ্ৰীভাগৱত কহি আছিলো সঙ্গত ॥১১৯১
 বাসুদেৱ বিপ্ৰ আৰো ভকতচৰণ ।
 পদপাঠ ক্ৰমে শুনাইলেক হুয়োজন ॥
 এমনে আছিল বহু কাল ঠাই ঠাই ।
 বৃদ্ধ ৰাজা মৰিলেক ভাত্ৰ মাস পাই ॥১১৯২

ৰাজাৰ কুমৰ ৰাজা ভৈলেক ভকত ।
 নষ্ট ভৈল ভয় ব্যস্ত ভৈল ভক্ত যত ॥
 ৰাজা গৃহ সজাই দিলা কুকৰাবাসীত ।
 জয়হৰিদেৱ পাছে তাতে ভৈল স্থিত ॥১১৯৩
 পূৰ্বৱৰ্তে হাটী-বাটী ভৈল ভকতৰ ।
 মহা মহোৎসৱ ভৈল দেৱ গোপালৰ ॥

পাঠক দেউ জয়হৰিদেৱ তাতে নপৰা পৰিলা ।
 নিৰঞ্জন বাপু দেহা নৰহিব হেন আপুনি জানিলা ॥১১৯৪
 সত্ৰাধিকাৰ : আপুনাৰ নিজ অংশ লক্ষ্মীনাৰায়ণ ।
 জয়হৰিদেৱ বৈকুণ্ঠ তাকৈ সত্ৰ দিবো হেন কৰিছিল। মন ॥
 কিস্ত অল্প বয়স ধৰিবে নপাৰয় ।
 আছে ৰামকৃষ্ণ মিশ্ৰদেৱৰ তনয় ॥১১৯৫
 তাহানো তনয় কথা দেখি গুণিছন্তু ।
 পাছে হেন নিশ্চয় কৰিয়া বুলিলন্তু ॥
 নিৰঞ্জন বাপু ভাগৱতত স্নজান ।
 ৰাজা প্ৰজা সকলো কৰয় তাক মান ॥১১৯৬
 পৰম গহীন ধীৰমতি মহাসত্ৰ ।
 সত্ৰ-অধিকাৰী যোগ্য তেহেহে হৱন্ত ॥
 হেনয় নিশ্চয় কৰি ভকতে সহিত ।
 পাঞ্চিলা ভকত তাক আনিতে ততিত ॥১১৯৭
 আসিলন্তু দূত দেৱ নিৰঞ্জন-ঠাই ।
 কহিলা সকলে কথা মাথাক দমাই ॥

শুনি দেৱ নিবন্ধন বাইবাক উঠিল ।
 ভকতসকলো তান সঙ্গত চলিল ॥১১৯৮
 বিলম্ব কৰিয়া নেস্ত ভকতে দেৱক ।
 দেহৰ অশুশ্ৰু জ্ঞানি তেহে বুলিলেক ॥
 নপাইলেক আসি দেখো বাপু নিবন্ধন ।
 তেহে নতু পাস্তে যদি মিলয় মৰণ ॥১১৯৯
 এহি মালাখানি দিবা তাহান শিৰত ।
 কহিবা তাহান আগে বাক্য হেনমত ॥
 দামোদৰ গোপালাদি-সন্ত সমস্তৰ ।
 আজ্ঞাপৰ অধিকাৰী সত্ৰ ঠাকুৰৰ ॥১২০০
 যিটো ভাৰ আছিলেক এদিনা আমাত ।
 আজি সমস্তকে দিলো তাহান মাখাত ॥
 সত্ৰ-ভকতক কৰিবেক প্ৰতিপাল ।
 হৰি-সেৱা প্ৰৱৰ্ত্তাই বঞ্চিত কাল ॥১২০১
 এহি বুলি মৌন ভৈলা দেৱ জয়হৰি ।
 ভকত সকলো বহিলন্ত শোক কৰি ॥
 মালাখান ধৈলা নিয়া শৰাইৰ উপৰে ।
 ভকতসকলে নাম গাও নিবন্তৰে ॥১২০২
 সেহি সময়ত গৈয়া দেৱ নিবন্ধন ।
 পাইলন্ত ভকতগণো ভৈলা বজ্জমন ॥
 কহিলন্ত জয়হৰিদেৱৰ আগত ।
 ধৰাইলন্ত মালাখানি তাহান হাতত ॥১২০৩

দেৱ নিবঞ্জে মাথা পাতি আছিলন্ত ।
 লড়িদেৱে তান শিবে মাথাক দিলন্ত ॥
 সাধু সমস্তৰ বাক্য আমি ধৰিছিলো ।
 আজি সমস্তক তমু শিবে সমৰ্পিলো ॥১২০৪
 প্ৰতিপাল কৰিবা ভকত সমস্তক ।
 ধৰ্ম-পৰায়ণ হুয়া ৰাখিবা সত্ৰক ॥
 আৰো বহু বাক্য বুলি হৰি শ্ৰবিলন্ত ।
 সেহি বেলা ৰাজ্যৰ বচন শুনিলন্ত ॥১২০৫
 গোবিন্দ ঠাকুৰ সমে আউনিআটিত ।
 পাঠক শুক্ৰে সমে থাপিবো নিশ্চিত ॥
 মদনগোপাল সমে কুৰুৱাবাসিত ।
 বনমালী আতাক থাপিবো মোৰ চিত্ত ॥১২০৬
 এহি দুই কাৰ্য্য যদি মোৰ সিজিলেক ।
 তেৱে ৰাজপদ জীৱ সাফল হইবেক ॥
 হেনয় শুনিয়া ভক্ত সকলো ৰহিলা ।
 পাঠকদেৱক সত্ৰ অধিকাৰ দিলা ॥১২০৭
 দেৱগোপালৰ দেহ গৈল যিটো থানে ।
 তাৰ সমীপত ৰহিলন্ত সান্নিধ্যানে ॥
 পূৰ্ব্ব ধৰি মনবাহু আছিল বিস্তৰ ।
 দেৱগোপালৰ থানে দেহ এড়িবাৰ ॥১২০৮
 বাৰম্বাৰ বোলে মোৰ কুৰুৱাবাসীত ।
 থাকি দেহ এড়িবাক আছে মোৰ চিত্ত ॥

কুকৰাবাসীক পাইলে সৰে মোৰ হয় ।
 যাত দেৱগোপালৰ দেহ পৰিছয় ॥১২০৯
 মহন্তৰ মনবাঞ্ছা মিথ্যা নঠিলেক ।
 দেহ এডিবাৰ সেহি থান লটিলেক ॥
 পৰম বিশ্বাস কৰি কায়ে বাক্যে মনে ।
 দেৱ গোপালৰ বাক্য ধৰিলা যতনে ॥১২১০
 বনমালীদেৱ আৰু দেৱ নিৰঞ্জন ।
 ছয়ো পাশে সাবটি-ধৰিলা ছয়োজনে ॥
 লক্ষ্মীনাৰায়ণে ধৰি আছিল পাৱত ।
 চাৰিপাশে নাম গাৱে সবলে ভকত ॥১২১১
 কাণ্ডন মাসৰ শুক্লা অষ্টমী তিথিত ।
 দেহ এড়ি থিত ভৈলা বৈকুণ্ঠপুৰীত ॥
 লোহিত তীৰত দেহ দহিলা ভকতে ।
 লক্ষ্মীনাৰায়ণে কাৰ্য্য ধৰিলা সাম্প্ৰতে ॥১২১২
 বৰবৰুৱায়ে বহু সন্তাৰ দিলেক ।
 বিধিৱতে সৰে মহোৎসৱ কৰিলেক ॥
 মুৰাৰিয়ে অস্থি নিয়া লগাইলে গজাত ।
 সেৱা জনাইলন্ত বলদেৱৰ সভাত ॥১২১৩
 আউনি- পাছে ৰাজা গোবিন্দ ঠাকুৰ অনাইলেক ।
 আটিত সত্ৰ- সত্ৰ সাজি আউনিআটিত থাপিলেক ॥
 স্থাপন বিস্তৰ ভকত সমে নিৰঞ্জনদেৱ ।
 নিৰঞ্জনদেৱ ৰহিলন্ত গোবিন্দদেৱক কৰি সেৱ ॥১২১৪
 অধিকাৰী : মদন গোপাল সজে বিস্তৰ ভকত ।
 বনমালীদেৱ কুকৰাবাসীত বৈলা ৰাজা-আদেশত ॥

তাৰ অধিকাৰী ভৈলা দেৱ বনমালী ।
 থাকিলন্তু সৱে ভকতৰ আজ্ঞা পালি ॥১২১৫
 যেন ছুই গোটা সূৰ্য্য গগন-মণ্ডলে ।
 জগতকে প্ৰকাশ কৰিয়া আতি জ্বলে ॥
 সেহিমতে ছয়ো মহা শুদ্ধ ব্ৰহ্মগাৰী ।
 আতিশয় তেজস্বী পণ্ডিত সত্ৰ-ধাৰী ॥১২১৬
 দেৱগোপালৰ পদ-ৰেণুৰ বলত ।
 বহু ভক্ত সন্ত ভৈলা মহাভাগৱত ॥
 এহিমতে কতদিন য়েৱে বহি গৈলা ।
 ৰাজা প্ৰজা বহু ভক্ত সৱাবে ৰজা ভৈলা ॥১২১৭
 ৰাজা সমে বৈষ্ণৱত লৈয়া অনুমতি ।
 বনমালীদেৱ গৈলা পছিমক প্ৰতি ॥
 নিৰঞ্জনদেৱে পাছে কান্দিলা বিস্তৰ ।
 তেহে গৈলা মঞি আবে ভৈলো একেশ্বৰ ॥১২১৮
 পাঠকদেৱৰ কতো নিৰ্ভয় ভৈলেক ।
 ৰাজা প্ৰজা পাত্ৰ মন্ত্ৰী বশ্য কৰিলেক ॥
 যাৰ ভেজ্ঞে সৰ্বলোকে কস্পিয়া আছিল ।
 দিনে দিনে বহুতৰ সম্ভাৰ মিলিলা ॥১২১৯
 মহা শ্লেচ্ছগণে আসি হৰিক ভজিলা ।
 অনেক দেশত যাৰ যশস্তা কহিলা ॥
 ধন জন সম্পত্তি ভৈলেক বহুতৰ ।
 হাটী-বাটী নাম-গৃহ আতি আড়ম্বৰ ॥১২২০

মহা সত্ৰ ভৰিয়া বহুত শুকতৰ ।
 নামৰ ধ্বনিত মন হৰে জগতৰ ॥
 নাম-অৱসানে বসি সত্ৰৰ মধ্যত ।
 দেৱনিৰঞ্জন কহে শ্ৰীভাগৱত ॥১২২১
 কণ্ঠ কোকিলৰ ধ্বনি নানা সঞ্চ তুলি ।
 কহন্তে শুনিয়া সৰ্বলোক যাই তুলি ॥
 কমললোচন দ্বাৰকাক আদি কৰি ।
 বহুত ভকতে শুনি থাকে তাক বৈৰি ॥১২২২
 নিৰপেক্ষ মহাপুৰুষ সবে ব্ৰহ্মচাৰী ।
 সৰ্বকালে অশ্লিষে হৰি-সেৱা কৰি ॥
 বিচাৰে চতুৰ ভাগৱত বস পাই ।
 প্ৰসঙ্গ কৰন্তে ক্ষণ-প্ৰায় দিন যাই ॥১২২৩
 পাঠকদেৱৰ কালে মহিমা যতেক ।
 সংক্ষেপ পদত তাক কহিবো কতেক ॥
 ৰাজসম বিভূতিকা তৃণ সম মানি ।
 হৰি-সেৱা মাত্ৰ কৰিছিল সত্য জানি ॥১২২৪
 অত্যন্ত উদাস সদা হৰিৰ সেৱাত ।
 মুখে নাম হৰি-পদ নেড়ন্ত হিয়াত ॥
 বিচাৰে চতুৰ হৰি-সেৱা বস মানি ।
 বহু কাল আছিলন্ত মহা সত্ৰ পালি ॥১২২৫
 শুনিলাহা সন্তানসদ সন্তৰ কথাক ।
 বিষ্ণু বৈষ্ণৱক একে লগে দেখিবাক ॥

সেহি মতে দেৱ গোপালৰ ভূত্যগণ ।
 গোপালদেৱৰ যেন দ্বিতীয়া চৰণ ॥১২২৬
 ভাসন্ধাৰ কথা দেৱ গোপাল চৰিত্ৰ ।
 মনে মানি সৱে শুনিয়োক একচিত্ত ॥
 নমো বংশীগোপাল কৃপাল গুণশালী ।
 তব ভূত্য সজে থাকিয়োক আজ্ঞা পালি ॥১২২৭
 শ্রীভাগৱতৰ সমুখে কৃষ্ণ নাম ।
 পাইবো যেনমতে সৱে বোলা বাম বাম ॥

ছবি

বেহাৰত	এহিমতে ইদেশত	দেৱ গোপালৰ সত্ৰ
দামোদৰ-	সম্প্ৰদায় মহন্ত শুনিল।	
দেৱৰ	শুনা, আৱে বেহাৰত	দেৱ দামোদৰ সত্ৰ
অন্তিম	যত সাধু সম্প্ৰদায় লীলা ॥১২২৮	
লীলা	দেৱ বংশীগোপালৰ	হিত চিন্তি জগতৰ
	প্ৰসঙ্গক নিয়ম কৰিলা।	
	তাক দেখি ভক্তগণে	পৰম বিশ্বাস মনে
	দেশে দেশে প্ৰৱৰ্ত্তি বহিলা ॥	
	যাৰ যশ বাণিচয়	বহু দেশে প্ৰকাশয়
	সূৰ্য্য যেন ফেড়ি অন্ধকাৰ।	
	বহুত পণ্ডিতগণে	যাক দেখিলাত মনে
	ভয় হয় এড়িলে বিচাৰ ॥১২২৯	
	যাৰ আজ্ঞা শিৰে ধৰি	ইদেশত সত্ৰ কৰি
	দেৱ গোপালেও বহিছিল।	

ভাগৱত ভট্টাচাৰ্য্য দেৱে যাৰ পদ সেৱি
সূৰ্য্য যেন প্ৰকাশ কৰিলা ॥

লোহিতৰ ছয়ো পাৰ্শ্ব কামৰূপ দেশ মধ্যে
যাৰ আজ্ঞা ধৰিয়া শিষ্যত ।

সন্ত ভূষণ আদি বহু সাধু অপ্ৰমাদী
ভক্তি কৰাই তাৰিলা জগত ॥১২৩০

সেহি দেৱ দামোদৰ বৰপেটা নগৰৰ
পৰা গৈয়া বেহাৰে ৰহিলা ।

লক্ষ্মীনাৰায়ণ ৰাজা আগ বাঢ়ি নিয়া পূজা
কৰি যাক সত্ৰ সাজি দিলা ॥

সঙ্গত বহুত ভক্ত হৰি-সেৱা-অমুৰক্ত
হুয়া আছিলন্ত সৰ্বদায় ।

একৈক শুকতে যেন জগতক তাৰে হেন
স্বভাৱতে হৰি তুষ্ট যাই ॥১২৩১

ভাগৱত পঞ্চাননে প্ৰান্তসৰ পাঠ কহে
পৰবেলা বলদেৱে কহে ।

শ্ৰীদামোদৰদেৱে আসি সৱে মহন্তৰ
শুনি প্ৰেমে চক্ষু-নীৰ বহে ॥

হৰি-সেৱা বিনে আন দেহ-নিৰ্বাহকো প্ৰতি
কিঞ্চিতেকো যত্ন নকৰিলা ।

ঈশ্বৰৰ প্ৰসাদত দেহা-নিৰ্বাহক যত
দ্রব্য আসি খানতে মিলিলা ॥১২৩২

পূৰ্বে দেৱ দামোদৰে যিকালতে ভক্তি ধৰে
একদিনা আছে নিৰাহাৰে ।

ভভো কাভো নকহয় বিস্ত কিছো নাহিকয়
আশা মাত্ৰ সেৱাত কৃষ্ণৰে ॥

এক গৃহী ব্ৰাহ্মণৰ দ্ৰব্য আছে বহুতৰ
খাস্ত সমে সবিস কপাস ।

স্বপ্নত ব্ৰাহ্মণে তাক বোলে কৰা মোৰ বাক
যায়ো তঞি দামোদৰ পাল ॥১২৩৩

কিছো মাত্ৰ গৃহে থৈবি সৱেখানি বস্তু লৈবি
দিবি নিয়া দামোদৰ হাতে ।

নেদ যদি কহো তঞি গৃহকো পুড়িবো মঞি
পাছে হুখ লভিবি সাক্ষাতে ॥

জাগি বিপ্ৰে ডৰিলেক পাশে গৈয়া কহিলেক
শ্রীশঙ্কৰতো প্ৰেম কৰি ।

শঙ্কৰে বিস্ময় হয়। প্ৰেমে বহু লোক দিয়া
জোৰাই নিয়া দিয়াইলা সাদৰি ॥১২৩৪

দামোদৰ-চৰণত কৰি বহু দণ্ডৱত
স্বপ্ন কৰি বহু দ্ৰব্য দিলা ।

দামোদৰদেৱ তাক বুলিলন্ত প্ৰিয় বাক
দ্ৰব্যসৱ গ্ৰহণ কৰিলা ॥

শ্রীমন্ত শঙ্কৰে পাছে মাধৱক স্বপত্নীক
সজ্জন-গৰিহ গৰিহিলা ।

আমঠেৰ ভব্য ধন   বাখা কিনিও প্ৰয়োজন

দামোদৰ গুৰুক নিদিলে ॥১২৩৫

যিটো গুৰু দামোদৰ   সদা হৰি-সেৱ-পৰ

হুয়া হৰি বশ্য কৰিলেক ।

এতেকেসে আঙ্ক হৰি   কৃপা বহুতৰ কৰি

স্বপ্ন দিয়া বিস্ত দিয়াইলেক ॥

ইহান সঙ্গত শূথে   বহু লোক নিস্তৰিব

পাছতো তৰিব মত ধৰি ।

এতেকে বোলোহো আমি   পাৰা যে গৃহিণী তুমি

আঙ্ক সেৱা কৰিবা সাদৰি ॥১২৩৬

স্বভাৱে ব্ৰাহ্মণ সেৱ্য   এহি পুন্সু মহাজন

বিশেষ কৰিয়া মানিবাহা ।

ষিবা পাৱা ভ্ৰাতৃ-জাতি   তাকো দিয়া প্ৰেমে আতি

মধ্যে মধ্যে সেৱা কৰিবাহা ॥

শঙ্কৰদেৱৰ বাক্য   শিৰোগত কৰি মানি

পত্নী আতি মাধৱে সাদৰি ।

আসি আসি প্ৰেমভাৱে   দেৱদামোদৰ-পাৱে

যাস্ত নমস্কাৰ কৰি কৰি ॥১২৩৭

তাৰপৰা নিবস্তবে   আসি আসি বহুতৰে

দেৱ দামোদৰক ভজিলা ।

বহুতৰ ভব্য দিয়া   হৰিত শৰণ লৈয়া

মহিমাকো বিস্তৰ দেখিলা ॥

একদিনা একজনে   নৈরেত্ত কৰিয়া মনে
খুজি শালগ্রামক নিলেক ।

পাছে দেৱ দামোদৰে   মণিকূট-অভ্যন্তৰে
পুস্তকতে পূজা কৰিলেক ॥

দেৱবীয়ে ছপবত   ফুল দেখে আসনত
চাকি পাত্ৰ এক লেশো নাই ।

দেৱত কহিলে কথা   দেৱে বোলে গৈল যথা
জানিলো গৈলেক আন ঠাই ॥

ভকতে বোলয় দেৱ   আন নোসোমাই কেৱ
কোনে কৈক নিলে কহিয়োক ।

দেৱে বোলে শালগ্রাম   নিলে নৈৱেত্তৰ থান
যায়ো লাগে প্ৰমাণ লৈয়োক ॥১২৩৯

শুনিয়া আশ্চৰ্য্য কথা   ভকতেও গৈয়া তথা
নৈৱেত্ত থানত কহিলেক ।

নৈৱেদ্য কৰোক চাই   ছয়ো চাকি একে ঠাই
আছে দেখি বিস্ময় ভৈলেক ॥

দেখুৱাই সমস্তক   সৱে দেখি আশ্চৰ্য্যক
বিস্ময়তে হৰি-ধ্বনি কৰি ।

দেৱ দামোদৰ সন্ত   হৰি বশ্য কৰিলন্ত
জানিলোহো হা হা হৰি হৰি ॥১২৪০

ৰাজা প্ৰজা পাত্ৰগণ   সেৱা কৰিবাক মনে
প্ৰসঙ্গৰ বেলা যদি আসে ।

ভাসন্তাক চাই থাকে   নপাৰয় মাতিবাকে
অপৰাধ হয় বুলি তাকে ॥

প্ৰসঙ্গৰ অৱসানে   প্ৰণামিয়া সান্নিধ্যানে
তেৱে সৱে যাই নিজ থান ।

আশীৰ্বাদ প্ৰশ্নোত্তৰ   কৃপা-দৃষ্টি আত পৰে
লোকে নপাই বহু বাক্য আন ॥১২৪১

ৰাত্ৰি দিনে সৰ্বদায়   কৰ্ণে মুখে ছেদ নাই
তৰি-বসে আকুল সদায় ।

বিভৱ সম্পত্তি মানে   তুচ্ছ দেখি সান্নিধ্যানে
থাকে হৃদি কৃষ্ণ-পদ পাই ॥

কতক কহিবো আমি   দেৱ দামোদৰ-গুণ
যাক দেখি তৰে ত্ৰিভুগত ।

ত্ৰীশঙ্কৰেও যাক   মহিমা দেখিয়া আতি
প্ৰশংসিলা বিস্তৰ পূৰ্বত ॥১২৪২

সপ্ত কুৰি বৎসৰত   বৃদ্ধ কালে বৈশাখত
শুক্লা প্ৰতিপদ তিথি পাই ।

সৱে বৈষ্ণৱৰ আগে   বুলিলন্ত মহাভাগে
পূৰ্বাপৰ ৰাখি সৰ্বদায় ॥

শুনিবা বৈষ্ণৱচয়   এহি যদি সত্ৰ ৰয়
বৈষ্ণৱসকলে থাকে আত ।

তেৱে বলোৰাম আত   ভাগৱত শুনাইবাহা
মহাভাগ মিলিব তোমাত ॥১২৪৩

শবণ ভজন যাক   ধৰি আছে আমি বাক
 বাকনি পৰমানন্দ লৈবা ।

যদি মহাভাগ্য বশে
 তেৱে তুমি সান্নিধ্যনে কৈবা ॥

সত্ত্ব-অধিকাৰ পদ   সকলে তোমাৰ ভৈল
 কিন্তু তাৰ মিয়ম যতেক ।

পূৰ্বতো বুলিছো আমি   সকলে এখণো তাক
 ডাঙ্গৰ আতায়ৈ কৰিবেক ॥১২৪৪

এহিমতে শিক্ষা দিয়া   কৃষ্ণ-পদে মন থৈয়া
 নাম ধৰি দেহ এড়িলন্ত ।

পাছে দেহ দাহ কৰি   বিধিৱতে কাৰ্য্য কৰি
 ছয়ো দেৱে সত্ত্ব ধৰিলন্ত ।

বলদেৱ সমৰিতে   বাকনিদেৱৰ চিতে
 বলবামদেব   কি ক্ষিতেক আত নলাগিল ।
 আক বাকনি   অন্যা অন্য হুইহন্তবে   শ্রীতিতেসে নিবন্তবে
 পৰমানন্দ-   বহু কাল ক্ষণপ্রায় নিল ॥১২৪৫
 দেব

বৃহত্ কাৱন্ত আতা   ডিমকরা বৰহৰি
 বৰহাতা কমলাকান্তৰ ।

নিত্যানন্দ সনাতন   পদ্যপানী নিবঞ্জন
 আদি আনো মহন্তসৱৰ ॥

নাহি নিবানন্দ ভেদ   প্রসঙ্গত অবিচ্ছেদ
 হুইহন্তক আৱৰি আছিল ।

ভাসহাব নিৰীক্ষণে   অনেক দেশৰ জনে

কৃত-কৃত্য মনত মানিলা ॥১২৭৬

দেৱ বলোৰামে নিতে   ছহি ভাগৱতাৱ্ত

পিয়াৱন্ত সমস্তে ভক্তক ।

তাক পিয়া ভক্তগণে   সমস্তকে তেজি মনে

যেন পায়। থাকে বৈকুণ্ঠক ॥

বৃহত্ত শৰীৰ আতি   গোৰাঙ্গ-বৰণ কাস্তি

বলদেৱ-থাকন্ত বসিয়া ।

অত্যন্ত তেজস্বী যাক   দেখি হয় তৰ্কবাৰু

সৰ্ব্বজনে থাকয় কল্পিয়া ॥১২৪৭

মহাযোগী উৰ্দ্ধবেতা   নিৰপেক্ষ মহাবক্তা

যেন শুক মহাধৰ্ম্মশালী ।

দানী মানী সন্ত শিষ্ট   বৈষ্ণৱসৱৰ ইষ্ট

হিত-দাতা ধৰ্ম্ম-প্ৰতিপালী ।

কতেক কহিবো আমি   শ্ৰীবলদেৱৰ গুণ

যাৰ যশ অনেক দেশত ।

মহন্তসকলে কহে   যেন গঙ্গা-নীৰ বহে

যাক শুনি তৰে লোক যত ॥১২৪৮

তেমনে ৰাঙ্কনিদেৱ   শ্ৰীদামোদৰ-সেৱ

কৰি ব্ৰহ্মাময় ধৰ্ম্ম-নিষ্ট ।

কৃষ্ণ-কথা-বসে যাৰ   জীৱন-সৰ্বস্ব সাৰ

উৰ্দ্ধবেতা শাস্ত দাস্ত শিষ্ট ॥

এহিমতে বহুকাল মহাসত্ৰ প্ৰতিপাল

কৰি ছয়ো দেৱ আছিলন্ত ।

দামোদৰৰ পূৰ্ব দেশ হস্তে যাই সেহি মহাসত্ৰ পাই

বেহাৰ সত্ৰত বনমালীদেৱ বহিলন্ত ॥১২৪৯

বনমালীদেৱ ছয়ো দেৱে তাক পাই বিস্তৰ আনন্দ লভি

মহান্সেহ কৰি বাখিলন্ত ।

আলচিয়া ভক্তে মিলি তাকৈ সত্ৰ দিবো বুলি

এক ঠাই এড়িয়া দিলন্ত ॥

ছয়ো মহন্তৰ বাণী শুনি মহাভাগ্য মানি

মহানন্দ লভিয়া মনত ।

ছয়ো মহন্তক সেৱ কৰি বনমালীদেৱ

থাকিলন্ত বেহাৰ সত্ৰত ॥১২৫০

পৰ বেলা ভাগৱত দেৱ বনমালী কহে

পুৱা বেলা কহে বলদেৱ ।

ৰাক্ষসিদেৱ আদি যত সাধু অপ্ৰমাদী

আৱৰি শুণয় কৰি সেৱ ॥

ছই শত বৈষ্ণৱৰ নাম ধৰি কীৰ্ত্তনৰ

গগন চাপিয়া প্ৰলম্পয় ।

চাপৰি-তালৰ ছন্দে বৈষ্ণৱৰ পয়োভবে

মহীকো ঘেহেন হিন্দোলয় ॥১২৫১

সৱে ব্ৰহ্মচাৰী শুদ্ধ পৰমাৰ্থী মহাবুদ্ধ

সদা হৰি সেৱাত চতুৰ ।

শাস্ত-দাস্ত সমচিত্ত হৰি-সেৱা-বসে বিস্ত
মনে লৈলা আন কৰি দ্বন্দ্ব ॥

ভাসৱাৰ স্বভাৱক হৰি সেৱা-প্ৰসঙ্গক
অৰি অৰি অনেক মহন্তে ।

দেশে দেশে সত্ৰ কৰি
থাকে হৰি সেৱা প্ৰসৰ্ত্তন্তে ॥১২৫২

যিটো সত্ৰ-মন্দিৰাক শুনি শুনি দেখিবাক
নানা দেশী বহু ভক্ত যাই ।

সেৱা কৰি সাদৰিয়া নিৰ্ম্মালা প্ৰসাদ লৈয়া
আসে পুহু বহু গুণ গাই ॥

সেহি নিৰ্ম্মালাৰ কণা লভে যিটো যিটো জনা
ভাসৱাৰো আনন্দ আপাৰ ।

কুতৰ্থ ভৈলোহো মানি বুলি নানা তুতি-বাণী
আনন্ত্যকো কৰে সতকাৰ ॥১২৫৩

সেহিতো বেহাৰ সত্ৰে ছয়ো দেৱ সমন্বিতে
বৈষ্ণৱসৱক সেৱা কৰি ।

দিল্য বস্ত্ৰ অপৰ্য্যস্ত . বনমালীদেৱ সন্ত
বিষ্ণু-বৈষ্ণৱৰ প্ৰীতি ধৰি ॥

বলদেৱৰ একদিনা বলদেৱে ৰাক্ষসি গোসাঁই সমে
বৈকুণ্ঠ-প্ৰয়াণ যথাযোগ্যে কাৰ্য্য আচৰিলা ।

দেৱদামোদৰ-উপ- যোগ্য-শেষ দ্ৰব্য দিয়া
অভিষেকি অগ্ৰ পূজা দিলা ॥১২৫৪

বলোদেবে যোলে আমি মনে চিন্তা কবিছিলো

আমার পাছত কোনজন ।

বৈষ্ণব মন পুৰি ভাগবত ব্যাখ্যা কবি

ধাকিবেক সত্রক ধৰণে ॥

কিনো আমাৰ ভাগ্য কৃষ্ণে পড়াইলা লাগ

বনমালী আতাক আনিয়া ।

এহে মহা গুণবন্ত ধৰিবাক পাৰিবন্ত

বৈষ্ণবক পালন কৰিয়া ॥১২১৫

যিটো ভাগবত শাস্ত্র বহু কাল পড়িলেক

কতো পারে কতো নপায় ।

এহে কিনো উপসাইলা তাক নপড়িয়া লৈলা

সিংহ যেন ব্যাখ্যাক কৰয় ॥

ভাগবত-ব্যাখ্যা যিটো অখণ্ড ঐশ্বর্য ইটো

কৃষ্ণবেসে কৃপাত লভিলা ।

বালকতে যাব শিবে কৃষ্ণে কবি বংশীধৰে

হস্ত দিয়া আশীৰ্বাদ দিলা ॥১২৫৬

পূৰ্বে আসি বহিলন্ত কতো কাল আছিলন্ত

ভাগবত মিত্রেসে নিলন্ত ।

কৃষ্ণে পুত্ৰ আনিলন্ত আবে আসি বহিলন্ত

ভাগবত কহি বহিবন্ত ॥

পূৰ্বে দামোদৰদেবে আমাক দিলন্ত পাঠ

এত কাল পড়িয়া আছিলো ।

আরে সিটো আভ্রাচয়   যেমনে পাছতো কয়
বনমালী আতাকেসে দিলো ॥১২৫৭

দেবদামোদব-বাণী   সন্ত-সম্প্রদায় জানি
অত্যন্ত বিশ্বাস কবিবাহা ।

বৈষ্ণবসরক মনে   আদবিয়া সর্বক্ষণে
ভাগরত শুনাই থাকিবাহা ॥

এহিমতে আনো শিক্ষা   দিয়া ভাঙ্ক বলদেবে
আখিনত কৃষ্ণ পক্ষমীত ।

চলি গৈলা বৈকুণ্ঠক   সেৱা কবি ঈশ্বরক
বহিলা বৈষ্ণব-মণ্ডলীত ॥১২৫৮

বান্ধনি পাছত পবমানন্দ-   দেৱক কবিয়া সেৱ
পবমানন্দদেৱ   বনমালীদেৱ বহিলন্ত ।

বৈকুণ্ঠ :   হুয়ো পাঠ ভাগরত   ব্যাখ্যা কবি প্রসঙ্গত
বনমালীদেৱ   বৈষ্ণবসরক শুনাইলন্ত ॥

কতো কাল গৈল যেরে   বান্ধনিদেৱব ভেরে
বৈকুণ্ঠ যাইবার কাল ভৈল ।

পূর্ব সাধু-সম্প্রদায়   বহে যেন সমুদায়
ভেনমতে বুলিবাক লৈল ॥১২৫৯

শুনা সরে সাধু লোক   দেৱ দামোদবে মোক
সত্র-অধিকার দিয়া গৈল ।

বলবাম আতা সমে   এক-প্রাণ প্রীতি ছয়া
মহানুখে এতকাল গৈল ॥

পুত্ৰ মোৰ বাক্য লই   তাহান আনক থই
 ভাগৱত ব্যাখ্যা কৰিলেক ।
 আশ্চৰ্য্য মানিয়া মনে   প্রশংসিয়া ঘনে ঘনে
 বহু স্তুতি-নতি কৰিলেক ॥
 আসি মোক বুলিলাগা   সাধু সাধু কহিলাহা
 বনমালীদেৱ মহত ।
 যিটো বনমালীদেৱ   তাহাক পঢ়ায়। কেৱ
 ভঙ্গাইবেক নাহিকে লোকত ॥১২৬৬
 যিটো মঞ্জি বহু খানে   ফুৰি ফুৰি বিত্ৰমানে
 মোৰ সম পণ্ডিত নাপাইলো ।
 সেহি মোৰ আগে বসি   সিংহ হেন মহাযনী
 ভাগৱত কহয় দেখিলো ॥
 তেহে যিটো ব্যাখ্যা কয়   তাক আনে সুবুঝয়
 বেদাদি শাস্ত্ৰকো ঝোকাৰয় ।
 মোৰ মহাভাগ্য ভৈল   তাক দৰ্শন হৈল
 ৰাজা ভোৰ ধন্য ভাগ্যোদয় ॥১২৬৭
 এহি বুলি ঐতিধৰ   পণ্ডিত বিস্ময় হয়
 চলি গৈল আপুন দেশক ।
 সেহি বনমালীদেৱ   পাতাস্তা নাহিকে কেৱ
 ততো বাদ কৰিবি কিসক ॥
 এহিমতে ৰাজা পাছে   পণ্ডিতসৱক নিন্দি
 তাক সতকাৰ কৰিলেক ।

আনো পাত্ৰ মজী নবে   সাধু সন্ত নিবস্তবে
 তাহান জয়ক ঘুৰিলেক ॥১২৬৮
 এহিমতে দামোদৰ-   দেৱ মহা মহন্তৰ
 জগত-বিজয় সত্ৰ-খাল ।
 বনমালীদেৱে তাক   ধৰি মহন্তৰ বাক
 সৰ্বধা কৰিলা প্ৰতিপাল ॥
 সাধুসৱে বোলে ইটো;   বনমালীদেৱতে যে
 শক্তি-বল যতেক আছয় ।
 দেৱগোপালৰ-পদ-   বেণু সেৱিবাৰ বলে
 সৱে থানে বুঝিবে লাগয় ॥১২৬৯
 বালকতে আসি তেহে   দেৱ গোপালৰ স্নেহে
 সত্ৰতে আছিল সৰ্বকালে ।
 ভাগৱত কহে নিতে   দেখি স্নেহে প্ৰেম চিন্তে
 আশীৰ্বাদ দিলন্ত গোপালে ॥
 সেহি আশীৰ্বাদ কলে   মহাস্তক ধৰ্ম্মবলে
 লভিলন্ত সকলে কুশল ।
 কান্দন্ত কৃষ্ণক ধৰি   ভাগৱত ব্যাখ্যা কৰি
 পাইলা হৰি-ভক্তি মহাফল ॥১২৭০
 বনমালীদেৱে যথা   পছিমে বহিলা তথা
 পূৰ্ব দিশে দেৱ নিবস্তন ।
 ছয়ো সন্ত সূৰ্য্যবৰ   গোপালৰ অমৃত
 বৈল বজ্জি জগতৰ মন ॥

শুনা শুদ্ধ বুদ্ধ জন মহন্তৰ গুণগণ
 পৰম পৱিত্ৰ আতি বস ।
 চাৱা সৱে মনে গুণি মহন্তৰ কথা শুনি
 কোনজনে হুইবেক বিবস ॥১২৭১
 সম্ভৱ কথাত যাৰ আতি শ্ৰীতি বাঢ়ে তাৰ
 ইহ পৰলোকে হিত হয় ।
 পৰম দেৱতা হৰি তাকে মোৰ বুলি ধৰি
 কৃপা কৰি সদায় ফুৰয় ॥
 অত্যন্ত বিশ্বাস কৰি সম্ভ-বাক্য অমুসৰি
 সেৱা কৰে সম্ভ ঈশ্বৰৰ ।
 তাৰ হৰি বশ্য হয় কহিছন্ত কৃপাময়
 আগত অৰ্জুন উদ্ধৱৰ ॥১২৭২
 ভাগৱত কথা নহে কিস লই কথা কহে
 হেন বুদ্ধি হেলা মুমুৰ্শাই ।
 সম্ভৱ চৰিত্ৰ কহি প্ৰেমত লোতক বহি
 মহন্তৰো প্ৰেম চড়ি যাই ॥
 শ্ৰীশঙ্কৰৰ কথা আতা মাধৱৰ তথা
 দামোদৰ গোপালদেৱৰ ।
 আসাম্বাৰ মতধৰ আনো নানা মহন্তৰ
 কথা আত আছয় বিস্তৰ ॥১২৭৩
 শঙ্কৰ-মাধৱ-কথা পদ-বন্ধে লিখি আছে
 দেখি মগ্ন আত নকহিলো ।

সম্প্ৰদায়-প্ৰসঙ্গৰ মহন্তৰ অমৃত

কিছো মাত্ৰ ইহাত লিখিলো ॥

উপ- বিষ্ণু-বৈষ্ণৱৰ যশ পৰম অমৃত বস

সংহাৰ মহা মহা মহন্তে পিতৃয় ।

শৌনক বিহুৰ স্মৃত শুক ব্যাস পৰীক্ষিত

ভাসৱাৰ বাণ্য সাধী হয় ॥১২৭৭

দেৱ গোপালৰ কথা জয়া আছে যথা তথা

তাৰ ভালে ক্ৰম নজানিলো ।

পূৰ্বে বৃদ্ধ সজীসৱে যি কহিলা কথা তেৱে

পদবন্ধে নিবন্ধিয়া থৈলো ॥

মোৰ কিছো নাহি প্ৰজ্ঞা বৈষ্ণৱসৱৰ আজ্ঞা

শিৰে ধৰি হৰিৰ কৃপাত ।

সন্তৰ চৰিত্ৰ পদ ক'ৰিলোহো সভাসদ

শুনি তুটু জয়োক আমাত ॥১২৭৫

মৃঢ়মতি অতি মন্দ দীন হীন ৰমানন্দ

বৈষ্ণৱত প্ৰতি আশা কৰি ।

ভণে শুনি সাধু লোক আশীৰ্বাদ কৰা মোক

প্ৰাৰ্থিলো চৰণে মনে ধৰি ॥

ভুলিডি

নমো নন্দ স্মৃত

বেদৰো গুপ্ত

দেৱৰো দেৱতা হৰি ।

জগত উদ্ধাৰ কৰিলা ইবাৰ

দেৱকীত অৱতৰি ॥১২৭৬

কোটি কোটি বাৰে নানা অৱতাৰে

নিস্তাৰিলা বহুজন ।

ততো মন্দভাগ নপাই তমু লাগ

লভিছো জন্ম-শৰণ ॥

মঞ্জি মন্দ পাপী

তোমাৰ চৰণ কোল ।

বিষয়ৰ বিষ লাগো অহৰ্নিশ

বাউল যেন ভৈলো ভোল ॥১২৭৭

পতিত-পাৱন কৰুণা-সাগৰ

হুৰিত দীন-বৎসল ।

অগতিৰ গতি হিতদাতা আতি

শুনিছো নাম সকল ॥

হে প্ৰাণ কৃষ্ণ তুমি মোৰ ইষ্ট

দেৱ বন্ধু প্ৰাণধন ।

ইহ পৰলোকে তমু চৰণকে

কৰিছো এক শৰণ ॥১২৭৮

শৰণাগতক মই অধমক

নেড়িবা প্ৰভু ইবাৰ ।

বৈষ্ণৱত শ্ৰীতি সপ্ৰেম ভকতি

বহোক পাৱে শুকতি ॥

ৰাম কৃষ্ণ নাম যেন অবিজ্ঞাম

মোৰ মুখে নছাড়য় ।

বিষয়-বিৰক্তি প্রাণীত মিজতী

কৰায়োক দায়াময় ॥১২৭৯

কাষ ক্ৰোধ লোভ অনুরা মৎসৰ

দন্ত দৰ্প ক্ৰোধ মহা ।

পৈশূন্য বিবাদ ধৰ্ম্মক উহাদ

পৰগীড়া প্রাণীক্ৰোধ ॥

ইসৰ শ্রমুখে মনো বহু হুঃখে

পীড়িয়া মাৰে আমাক ।

নপাই আৰ ওৰ সংসাৰ দুৰ্ঘোৰ

পৰি ভুঞ্জো যাতনাক ॥১২৮০

ইসৰ নিকাৰ প্রসাদে তোমাৰ

ভেৰে মোৰ দূৰ হয় ।

যদি প্রাণ বন্ধু কৰা কৃপা-বিন্দু

তুমি দেৱ কৃপাময় ॥

তোমাৰ কিঙ্কৰ ক্ৰীমন্ত শঙ্কৰ

মোৰ মহা হিতকাৰী ।

স্বপ্নত আসিয়া মোক দেখা দিয়া

দিলে আজ্ঞা উপকাৰী ॥১২৮১

এতেকে শঙ্কৰ দেৱতা আমাৰ

সদায় ৰতি ৰহোক ।

তাহানে বাক্যত মোৰ মন চিন্ত
পশিয়া স্মৰি থাকোক ॥

যিটো শঙ্কৰৰ পথত জগতে
কৰি আতি বতি-শ্রীতি ।

ভজি লক্ষ্মীপতি লভিয়া ভকতি
বৈকুণ্ঠত হোৱে থিতি ॥১২০২

হে বংশীধৰ তোমাৰ ভৃত্যৰ
ভৃত্যৰ কিঙ্কৰ মই ।

ঘোৰ সংসাৰত অনেক দুঃখত
বহুতাপে ফুৰো যাই ॥

মঞি দুখীয়াক যি বুলিলা বাক
তাকে স্মৰি আছো মনে ।

ইহ পৰলোকে নেড়িবাহা মোকে
তোমাৰ দুই চৰণে ॥১২০৩

তোমাৰ মহত্ব অল্প বয়সত
মঞি পাপী নজানিলো ।

তুয়া পদ-দাস সেৱাৰ বলত
আৱেসে কিছো বুজিলো ॥

হে বংশীধৰ গোপাল কৃপাল
তোমাৰ গুণ-কীৰ্ত্তন ।

যি কিছো কৰিলো তোমাত অপিলো
লৈয়োক হুয়া প্ৰসন্ন ॥১২০৪

সম্ভব সম্ভাৰ

মধ্যত প্ৰচাৰ

কৰোয়া আপুনি তাক ।

যেমনে মহন্তে

ইহাক শুনন্তে

আশংসা দিয়ে আমাক ॥

যাৰ সৰে আঙা

দিলে যাৰ সৰে

শুনিব ভণিব বন্ধে ।

সবাৰে কৃষ্ণত

ভকতি সত্তত

মিলিব বৈষ্ণৱ-সঙ্গে ॥১২৮৫

বৈষ্ণৱত প্ৰীতি

কৃষ্ণত ভকতি

মুখে বাম কৃষ্ণ নাম ।

সদা মোৰ হোক

সামাজিক লোক

ডাকি বোলা বাম বাম ॥১২৮৬

ত্ৰীকৃষ্ণায়া নমোঃ । ত্ৰীগোপালায় নমঃ ॥ . . . . ॥

লিপিকাৰ-
বিচয়

মাঘৰ ॥ ৪ ভোৱাত ॥ বিটপতিবাৰে ॥ ভিন্ন ইকাদশি
দেনা । গোপা[ল]দেৱৰ ॥ পুস্তক সমাপ্তং ॥ পদ্মপানিদেৱৰ ॥
দাস হৰিৰামে লীখিতং ॥ বিশ্ব বিশ্ব শূনি জাম্ব (?) শাকে
মেশগতে বৰো ॥ বিসং দিন গতে সৈন্তে চতুৰ্থিং প্ৰহৰ
হয়ে ॥ ত্ৰীগোপালস্য চৰিত্ৰং লিপিকৰ্ম যথাবৃত্তং । অত
: যং ॥ জনিতং দোসং ক্ষন্ত তে বৃথসম্মতঃ ॥ : : :: ॥
: : : ॥ — — ॥ ৭ ॥ ৭ ॥ ৭ ॥

শুধবনী পিঠি

কেঁচা ছপা শুধবোৰাৰ ব্যতিক্ৰমৰ বাবে ৩২, ৪৪, ৫৫ ফৰ্গাত কেইটিমান তুল বৈ গ'ল। পাঠকসকলে তলৰ মতে যেন শুধবাই লয়। বাকী দুই-এটি তুল স্পষ্ট বিধৰ; পাঠকে নিজে শুধবোৰাৰ ধৰিব পাৰিব।

পিঠি	শাৰী	ছপা হৈছে	হ'ব লাগিছিল
৩৭, ৩৯	শিবোনামা	দামোদৰদেৱৰ সত্ত্বত	মাধৱদেৱৰ সত্ত্বত
৪৩	শিবোনামা	অসম দেশলৈ	অসম দেশত
৪৫	শিবোনামা	ক্ৰীষ্ণদেৱ পৰা প্ৰত্যাহৰ্ত্তন	ক্ৰীষ্ণদেৱ পৰা প্ৰত্যাহৰ্ত্তন
৫১, ৫৩	শিবোনামা	দামোদৰদেৱৰ সত্ত্বত	গোপাল আৰু যতুমনি শুকৰ অসম যাত্ৰা
৫৫	শিবোনামা	দামোদৰদেৱৰ সত্ত্বত	যতুমনি আধিলিয়াত, কাঁহীতুচিত গোপাল
৫৭, ৫৯, ৬১	শিবোনামা	দামোদৰদেৱৰ সত্ত্বত	গোপালৰ মহিমা-বিভূতি
৬৩	শিবোনামা	দামোদৰদেৱৰ সত্ত্বত	বৌধসকলৰ শক্ৰতা
৬৫	শিবোনামা	ক্ৰীষ্ণকীৰ্ত্তীগোপালদেৱৰ চৰিত্ৰ	কলাবাৰীত সত্ত্ব
৬৭	শিবোনামা	ক্ৰীষ্ণকীৰ্ত্তীগোপালদেৱৰ চৰিত্ৰ	কলাবাৰীত ভক্তিৰ ঢল
৬৯	শিবোনামা	ক্ৰীষ্ণকীৰ্ত্তীগোপালদেৱৰ চৰিত্ৰ	ভেবেবাণাবত সত্ত্ব
৭১	শিবোনামা	—	ভেবেবাণাবত সত্ত্ব
৭৩, ৭৫	শিবোনামা	ক্ৰীষ্ণকীৰ্ত্তীগোপালদেৱৰ চৰিত্ৰ	ছিহুলীয়া যতুমনি আৰু অনিৰুদ্ধক ভাগ
৭৭	শিবোনামা	ক্ৰীষ্ণকীৰ্ত্তীগোপালদেৱৰ চৰিত্ৰ	অন্নমকল্প আৰু গোপালৰ পদ্ম-বিচাৰ

শুধবনী পিঠি

পিঠি	শাবী	ছপা হৈছে	হ'ব লাগিছিল
৭২	শিবোনামা	ঐত্ৰিক-বীশোপদেবৰ চৰিত্ৰ	গোপালদেবৰ নিয়ম-সংঘম
৮১	শিবোনামা	দামোদৰদেবৰ সত্ত্বত	গোপালদেবৰ নিয়ম-সংঘম
৩৩	১২, ১৫	অজ্ঞাসা	অজ্ঞাসা
৩৫	ঈতিব টোকা	অমিষত	সম্বিত
৪৩	২	লতিলা	লতিলা
৪৬	১৩	যবাই	যবাই
৪৬	১৪	বাইবো	বাইবো
৫৭	১২	পণামিলা	পণামিলা
৬৬	ঈতিব টোকা	ভক্তিৰ চল	ভক্তিৰ চল
৭০	৭	কুষ্ণ	কুষ্ণ
৭০	১৩	পদ্ম পূৰ্ণাব	পদ্মপূৰ্ণাব
৭৬	১৪	সবে	সমে
